
MS 1805 - MS 1829
Bizimkiler
Napolyon
25.Kitap
Evin Esmen Kısakürek
Arda Kısakürek
Anadolu Merkezli Dünya Tarihi
Bizimkiler - Napolyon

BİZİMKİLER

Anadolu Merkezli Dünya Tarihi

25. KİTAP

1805 - 1829

Napolyon

Yazarlar

Evin Esmen Kısakürek

Arda Kısakürek

Bizimkiler adlı kitapların tümü aşağıdaki sitelerde mevcuttur:
http://www.dunya-tarihi.com/
http://sites.google.com/site/ekitapdunyatarihi/
http:/sites.google.com/site/ekitdunyatarihidevam2/
http:/sites.google.com/site/ekitdunyatarihidevam3/

BİZİMKİLER 2
25. KİTAP 2
Friedrich Schiller 6
Tanrı nerede 8
William Blake 9
Napolyon'un Orduları 12
Osmanlı-Rus Savaşı, 1806 14
Ayanlar 16
1806'nın Bazı Gelişmeleri 18
Resim 19
İngiliz Donanması İstanbul'da, 1807 21
Yeniliğe Karşı Kazan Kaldırma, 1807 22
III. Selim 23
IV. Mustafa Osmanlı Tahtında, 1807 25
Alemdar Mustafa Paşa ve Ayanlar, 1807 27
II. Mahmut'un Tahta Çıkışı, 1807 29
1807'nin Bazı gelişmeleri 31
Schleiermacher 33
Napolyon Avrupa'ya Hakim 35
Fransa Rejiminin Benzerleri Kuruluyor 37
Senedi İttifak, 1808 39
Alemdar olayı, 1808 41
Rusya Fransa Yakınlaşması, 1808 43
1808'in Bazı Gelişmeleri 45
Napolyon Durmuyor, 1809 46
Franz Joseph Haydn 48
Napolyon Avrupa'sı 51
Osmanlı, 1810 53
1810'un Bazı Gelişmeleri 54
İngiltere'de Bir Dönem Kapanıyor, 1811 55
Halkın Özgürlüğü Ne Demek 57
Mısır Memluklarının Sonu, 1811 59
Prusya'da Reformlar 61
Avrupa'daki İlk Laik Ülkede Kilise 63
1811'in Bazı Gelişmeleri 64
Napolyon'un Rusya Seferi, 1812 65
Osmanlı Rus Savaşında Bükreş Anlaşması, 1812 67
Zaman Fransa Aleyhine Çalışıyor, 1812 69
1812'nin Diğer Bazı Olayları 71
Avrupa'da Son Gelişmeler, 1813 72
1813'de Bazı gelişmeler 76
Napolyon'dan sonra Fransa'nın elinde var Sıfır, 1814 77
Amerikan Ulusal Bilinci, 1814 79
Latin Amerika Aydınlanıyor, 1814 80
1814'ün Bazı Gelişmeleri 81
Fitch 83
Waterloo, 1815 85
Yeni Osmanlı Sarayı Dolmabahçe, 1815 87
Viyana Kongresi, 1815 89
Napolyon Sonrası Avrupa 92

1815'in Bazı Gelişmeleri 95
Hegel 96
Tutuculuk, 1815 100
Avrupa'da Tarım 102
Avrupa'da Sanayi 105
Avrupa'da Ticaret ve Kredi 107
Avrupa'da Bilim, Edebiyat, Sanat 109
Genel Olarak Fransız Ekonomisi 111
Mısır'da Batı Tarzı Eğitim, 1816 112
Amerika'daki Gelişmeler 113
1816'ın Bazı Gelişmeleri 115
Erie Kanalı, 1817 117
Osmanlılar, Ruslar ve Avusturyalılar, 1817 118
1817'in Bazı Gelişmeleri 119
Eterya, 1818 121
1818'in Bazı Gelişmeleri 123
Buharlı, Yelkenli Gemiler, 1819 125
1819'un Bazı Gelişmeleri 126
James Watt 128
Rus Çarı I. Nikola, 1820 130
1820'nin önemli Olayları 132
Avrupa'da Bilimin İlerleyişi 135
Evrime Doğru 137
Avrupa Toplumu Değişiyor 139
Deniz Aşırı İmparatorluklar 142
Avrupa'da 1815 yapılanmasına Muhalefet 143
Tepedelenli İsyanı, 1821 145
Yunan İsyanı, 1821 146
Yunan İsyanına İlk Tepkiler, 1821 149
Latin Amerika Bağımsızlaşıyor, 1821 151
1821'de Bazı Gelişmeler 153
Katliam, 1822 155
1822'nin Diğer Olayları 157
İran-Türk Barışı, 1823 159
Amerika Amerikalılarındır, 1823 161
Liberalizm-Burjuvalar ve Bağımsızlık 162
1824'de Bazı Gelişmeler 164
Mısır Kuvvetleri Mora'da, 1824 165
1824'de Bazı Gelişmeler 167
Byron 169
Yunan İsyanı Bastırılırken Batıda Telaş, 1825 171
1825'de Bazı Gelişmeler 173
Balkanlarda İsyan Ortamı 175
Saint Simon 176
Antonio Salieri 179
Yeniçeriliğin kaldırılması ve katliam, 1826 180
Sırbistan Hareketleniyor, 1826 183
1826'nın Bazı Olayları 184
Carl Maria von Weber 186
Navarin Deniz Savaşı, 1827 188

Cezayir ile Fransa Arası İyice Açılıyor, 1827 190
1827'nin Bazı Olayları 191
Beethoven 192
Adile Sultan 194
Laplace 195
Osmanlı Rus Savaşı, 1828 197
1828'in Bazı Gelişmeleri 199
Fes 200
Schubert 202
Francisco Goya 205
Edirne Anlaşması, 1829 206
Ayanlık Bitiyor 208
1829'un Bazı Gelişmeleri 210
Avrupa'da Bilimde Bazı Gelişmeler 211
II. Mahmut 213
25. Kitap, Faydalanılan eser ve kaynaklar 216

Friedrich Schiller

Friedrich Schiller

Johann Christoph Friedrich von Schiller (1759 – 1805), şair, filozof, tarihçi ve Alman dram yazarıdır. Yazdığı çoğu tiyatro eseri Alman tiyatrosunda başyapıt niteliğindedir. Schiller doğa tasvirli şiirleri ile de gayet başarılı olmuştur, ancak asıl alanı didaktik şiirdir. Dramatik şiirleri en sevilen Alman balatları arasındadır.

1802yılında soyluluk unvanı alan Schiller, Wieland, Herder ve Goethe ile birlikte Weimar Klasiğinin en önemli dört yazarından biridir.

Babası Johann Caspar Schiller memur ve cerrahtı. Schiller 5 kız kardeşinin arasındaki tek erkek çocuktu. Küçük yaşlarda " Absalon " ve " Hıristiyanlar " adlı tiyatro oyunlarını kaleme almaya başladı. Ailesinin baskıları ve istekleri üzerine Schiller 1773 yılında Karlsschule askeri akademisine gitmek zorunda kaldı. Hukuk eğitimi aldı.

1775'te Schiller eğitim aldığı bölümü değiştirerek, tıp bölümüne geçti. O yıl " Der Student von Nassau " dramını kaleme aldı. 1776 yılında ilk defa " Der Abend " şiiri basıldı. Ayrıca 1776 yılında özgürlükçü tiyatro eseri " Haydutlar "ı yazmaya başladı. 1779 yılında askeri tıptan istifasını istedi.

1781 yılında Schiller tiyatro eseri Haydutlar (Die Räuber)'ı bitirdi ve isimsiz olarak yayımladı. " Die Räuber ", Schiller'in kaleme aldığı en önemli drama eseridir. Bu eser gençleri çok etkilemiş ve kraliyet tarafından yasaklanmıştı. Edebiyat tarihçilerine göre, bu eser ünlü çete elebaşı Nikol List'in oluşmasında büyük rol oynamıştır.

1783 yılının eylül ayında, o zamanlar Rhein (Ren) nehri civarında çok yaygın olan sıtma hastalığına yakalandı. Çok borcu vardı, bu nedenle hapse girdi.

1785 yılında Schiller, para sıkıntısında ona yardım etmiş olan Christian Gottfried Körner'in yanına, Leipzig'e gitti. Körner, 1812'den 1816 yılına kadar, Schiller'in eserlerinin basılması için bütün masraflarını karşılayacaktı.

Arkadaşları, Schiller'i, Masonluğa güç kazandırmak istedikleri için Farmason olmamasını istiyorlardı. Körner de Mason'du.1785 yılında Ode an die Freude (Beethoven'in 9. senfonisinin bestesi) adlı eseri ve Mason locasında yemekte okunmak üzere " Üç kılıca dair " (Zu den drei Schwertern) adlı eseri yazdı.

1787 yılında Schiller Weimar'a gitti. Orada Herder, Wieland ve Kant felsefesini benimseyen ilk kişi olarak Carl Leonhard Reinhold ile tanıştı. Reinhold, Schiller'i Kant'ın eserleri üzerinde çalışma konusunda ikna etti.

1788 yılında Goethe ve Schiller ilk defa karşılaştılar ve o zamana kadar daha birbirlerini hiç etkilememişlerdi. Bundan sonra aynı evde yaşayacak kadar uzun ve sıkı bir dostlukları oldu.

1789–1799 yıllarında ekonomik zorlukları, Schiller'i, ideallerine aykırı olmasına rağmen, Jena'da profesörlük yapmaya mecbur etti. Filozoftu ama tarih eğitimi vermeye başladı. Bu konudaki yeteneğini, " Birleşik Hollanda'nın çöküş tarihi " adlı eserinde gösterdi. " Haydutlar " sayesinde çok sevilen yazarın Jena'daki yaşamı halkın heyecanının coşmasına neden oldu. " Dünya tarihi nedir ve ne amaçla okutulur? " adlı ilk dersinde amfi dolup taşmıştı. Daha büyük bir amfiye taşınmak zorunda kalındı. Bütün şehir ayağa kalkmıştı.

Schiller 1791 yılında vereme yakalandı. Aynı yıl Schiller'in dostları maddi yükten kurtarmak için ona yıllık 3.000 mark'tan 5 yıl boyunca emeklilik ödemesi yaptılar.

Fransız devrimine karşı çıktı, özgürlüğün hızlı değişimini ve Jakobenlerin insanlığı hor gören terörlerini önceden tahmin etti. Fransız devrimcilerin teröründen ve idamlardan üzülerek nefret etti.

1799 yılında Weimar'a taşındı ve orada 1802 yılında soyluluk unvanını alarak şimdiki adıyla Friedrich von Schiller olarak adlandırıldı.

Schiller 9 Mayıs'ta tüberküloz teşhisiyle akciğer iltihaplanması yüzünden Weimar'da hayatını kaybetti. Otopsi raporuna göre Schiller'in sol akciğer kanadı tamamen tahrip olmuştu. Böbrekleri de iflas etmişti. Kalp kasları küçülmüştü ve dalak ve safra kesesi kötü bir biçimde büyümüştü.

Tanrı nerede

Artık Ateizm gündeme girmişti. Teknik ve Bilimdeki ilerlemeler insanlara güven ve güç duygusu vermişti. Bazı insanlar kendilerini Tanrı'dan bağımsız hissediyorlardı. Ludwig Feuerbach, Karl Marks, Charles Darwin, Friedrich Nietzsche, Sigmund Freud yaptıkları bilimsel ve felsefi yorumlarda Tanrı'yı kullanmıyorlardı. Hele XIX. Yüzyılın sonuna doğru pek çok insan Avrupa'da artık tanrıyı umursamayacaktı.

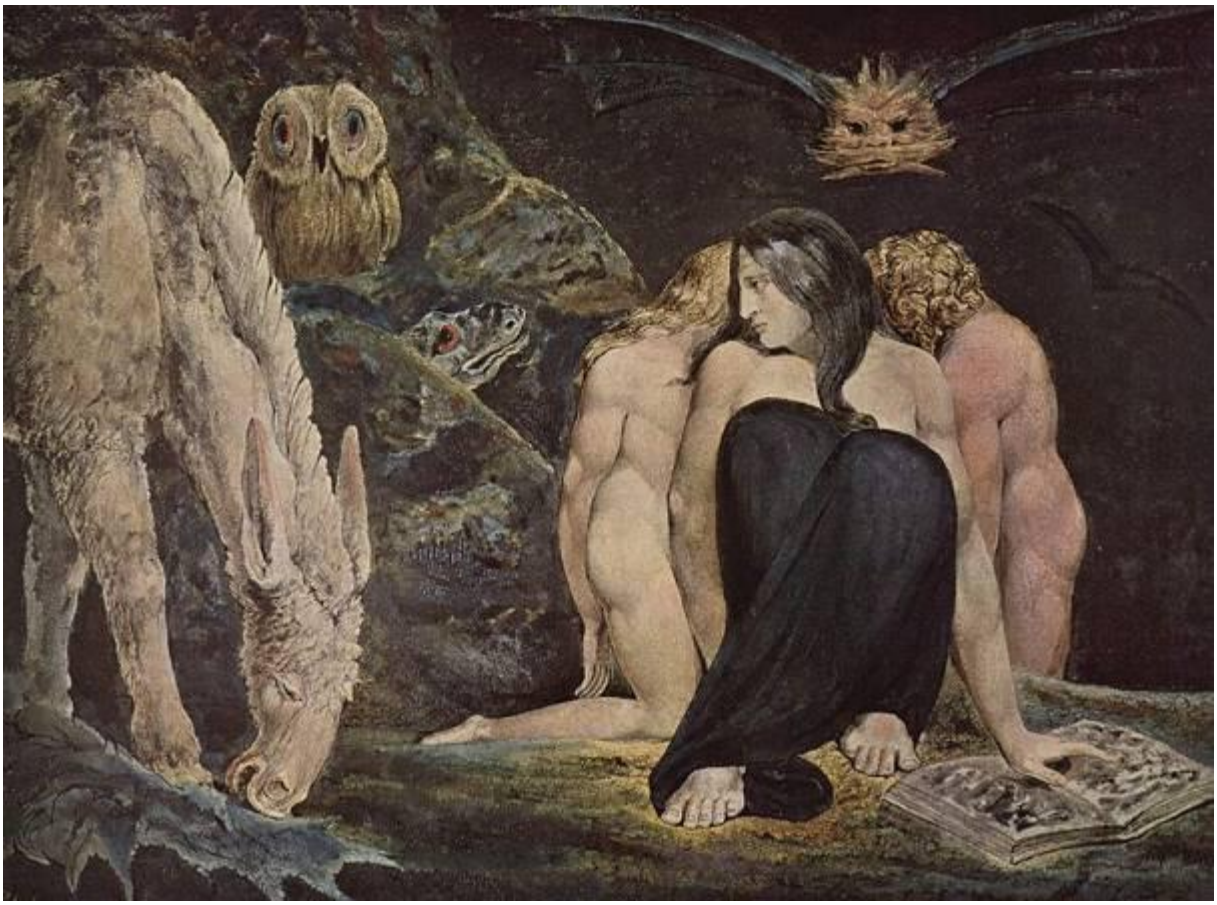
Batıdaki Hıristiyan Tanrı şimdi yetersiz gözüküyordu. Sanki boş inanç ve bağnazlık çağları bitmiş gibiydi. Tanrı düşüncesi reddediliyordu. Zaten Tanrı adına korkunç suçlar işlenmişti ve işlenmeye devam ediliyordu. Vicdan ve akıl bunu artık kabul edemiyordu. Bu arada Tanrı'yı kurtaramaya çalışanlar da oldu ve olacaktı. Onlar Tanrıları adına her şeyi yapıp kılıfına uydurmak için mücadeleye devam ediyorlardı.

Bu sırada akıl kültüne de tepkiler vardı. Akılcılık insanın yaratıcı ve sezgisel işlerini geri bıraktırıyordu. Bunu müdafaa edenler arasında sanatçı ve edebiyatçılar çoğunluktaydı.

XIX. Yüzyılda, büyük filozoflar, birbiri ardına, Batıda etken olan geleneksel Tanrı fikrine meydan okudular. Nesnel bir varlığı olan doğa üstü bir ilah olması, onları kızdırıyordu. Batı Tanrı'yı göksel bir diktatör gibi kabul ediyordu. Bu Tanrı eylemleri seyrediyordu, insanların dünyasına eklenmiş gibiydi.

Devrimden sonra ise insanlar onursuz bir baş eğişi ve köleliği kabul etmez olmuşlardı.

William Blake

Enitharmon'un sevinç gecesi, The Night of Enitharmon's Joy

William Blake (1757 – 1827) İngiliz şair, ressam ve mistiktir. Hayatını Londra'nın çevresinde geçirmişti. Buna rağmen yaratıcı görüşüne ve hayal gücüne sahipti. " Tanrı'nın bedeni " ya da " insanın kendi varoluşu " olarak anladığı bir sanatı ortaya çıkardı.

Görüşleri yüzünden çağdaşları tarafından deli olarak algılanmıştı. Daha sonra yapıtları, anlatım gücü, yaratıcılığı, felsefi ve gizemli eğilimi yüksek takdir gördü.

İncil'e saygılıydı. Fakat İngiltere kilisesine düşmandı. Jacob Boehme ve Emanuel Swedenborg gibi düşünürlerden, Fransız ve Amerikan devrimlerinden etkilendi.

William Blake, Londra'da 5 çocuğundan biriydi. Babası bir mensucatçıydı. William okula hiç gitmedi ve evde annesi tarafından eğitildi. Blake ailesi muhaliflerdendi ve Moravian kilisesine üyeydiler. Hıristiyanlık Blake üzerinde çocukluktan itibaren derin bir etki bıraktı. Hep bir ilham kaynağı olarak kaldı.

Blake oymacılığa babasının aldığı eski Yunan yapıtlarının kopyalarıyla başladı. Bu yaparken Raphael, Michelangelo, Maarten van Heemskerck ve Albrecht Dürer'in eserlerinin klasik biçimlere olan benzerliğini keşfetti. Okul yerine çizim dersleri aldı. Kendi seçtiği konuları

okudu. Şiir hakkında da araştırmalar yaptı. Blake'in çalışmaları onun Ben Jonson ve Edmund Spenser'e olan bilgisini gösterir.

Oberon, Titania and Puck'un dansı

1772'de oymacı James Basire'ye 7 sene çıraklık yaptı. Bu sürenin sonunda, 21 yaşında, profesyonel bir oymacı oldu.

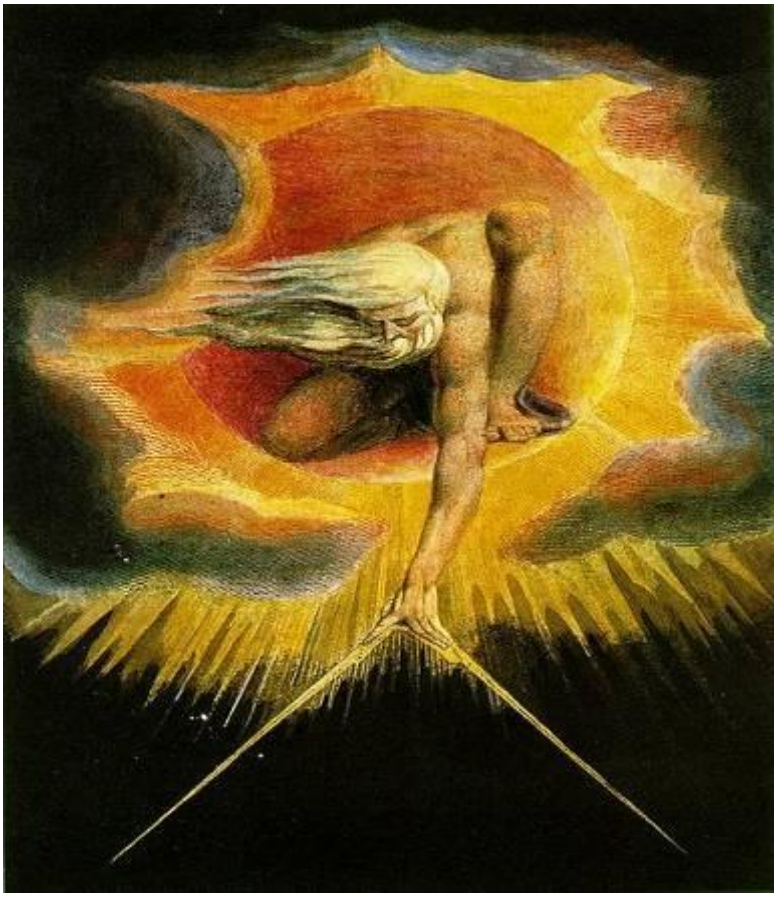
1778'de Kraliyet Akademisine katıldı. 6 yıl süren öğrenim bedavaydı. Ama herkes kendi eğitim araçlarını alıyordu. Kraliyet Akademisinde Rubens gibi kişilere sitili tamamlanmamış diye karşı çıktı.

Blake eylemci bir yapıya sahipti. Blake'in biyograficisi Alexander Gilchrist şunu kaydetmiştir: " 1780 Haziran'ında, Blake, Basire'nin dükkanına doğru giderken Newgaate cezaevini yağmalayan çılgın bir çete tarafından alındı. Bu çete cezaevi kapılarına kazma kürekle saldırıp cezaevini alevler içinde bırakıp tüm hükümlüleri serbest bıraktılar. Söylediğine göre Blake saldırı sırasında çetenin ön sıralarındaydı. George hükümetinin ani yasalarını ve ilk polis güçlerinin kurulmasını provoke ettiler ". Gilchrist, Blake'in kalabalığa takılması için zorladığı konusunda ısrar etse de, bazı biyograficiler onun isteyerek devrimsel hakareti desteklediği görüşündedirler.

1782'de Blake patronu olarak Jhon Flaxman'la ve eşi olarak Catherine Boucher'le tanıştı. Ömrü boyunca Catherine, Blake'e paha biçilemez yardımlar yaptı. Blake'in ilk şiir derlemesi olan Poetical Sketches'i 1783 dolaylarında yayımlandı.

Blake 1804'te Londra'ya döndü ve en hırslı çalışması olan Jerusalem'i yazıp resimlemeye başladı. Sonraları Blake çalışmalarının çoğunu özellikle de İncil betimlemelerini satmaya başladı.

1827 yılında ölen William Blake'in mezarı, 1965 yılında mezar taşları yeni bir çimlik yapmak için taşınırken kayboldu ve unutuldu. Bugünlerde üzerinde eşinin de ismi bulunan bir mezar taşı ile anılmaktadır.

eski günler

William Blake ilk şiirlerinde diyalektik bir yöntem kullanmıştı. İnsandaki zıt duygular birleşene kadar tam değillerdi. Blake zihninde tam bir düşüş durumu tasarlamıştı. İnsanlar bulundukları durumun geçersizliğini anlayana kadar doğruyu göremezlerdi.

Blake hakikati sistematize eden Aydınlanma görüşüne karşıydı. İnsanlık insanlığından çıktığından Hıristiyan Tanrı'sına da karşıydı. Hıristiyan Tanrı'sı özgürlüğü, cinselliği ve hazı bastırarak doğaya aykırı yasaları yürürlüğe koymuştu. Bu merhametsiz bir tanrıydı. Dünyayı yaratan diğer Tanrı ise övgüye layikti. Tanrı dünyaya inmiş ve İsa'nın kişiliğinde ölmüştü. Tanrı, İsa'da kendi isteği ile ölmüştü.

Napolyon’un Orduları

Napolyon'un Büyük Ordusu

Fransız ordusu son düzenlemelere uygun olarak 20 – 25 yaş arası gençlerden kuruluydu. Ancak bedelli askerlik uygulanarak, burjuva çocuklarının savaştan kaçması mümkün kılınıyordu. Kışla eğitimi bitmişti. Askerlik usta çırak ilişkisi içinde öğreniliyordu. Sonuç olarak disiplin çok gevşemişti.

Subaylar, savaşlar sırasında erler arasından çıkmışlardı. Bunlar bilgili askerler değildi, zaten öyle olmaları da beklenmiyordu. Terfiler kıdem esasına göre değil, yararlılık esasına göreydi.

Piyadenin 3 dk 4 mermi atan, 200 m menzilli çakmaklı tüfekleri vardı. Toplar ise 600 m’ye mermi atıyorlardı. Süvari ise hafif süvari olarak örgütlenmişti.

Ordu Hazinesi 1805’te kuruldu. Kaynağı ganimetti. Napolyon sefer öncesi müteahhitlerden avans adı altında borç alıyordu. Bunlar sefer ganimetlerinden ödeniyorlardı. Ordu veya birlikler işgal ettikleri topraklarda kendi geçimlerini kendileri bulmak zorundaydılar.

Napolyon’un ordusu çok hızlı ilerleyen bir orduydu. Bu nedenle lojistik ona kolay yetişemiyordu. Askerin karnı genel olarak açtı. Islanıyor, üşüyor, çok yürüyor ve az uyuyordu. Sıcak savaş kayıpları az olsa da sari hastalıklardan gelen kayıplar çok fazlaydı. Askeri kırıp geçiren bir diğer hastalık da kangrendi.

Napolyon ordusunda hem kaçan asker sayısı çoktu ve hem de yağmaya dalıp, ordudan kopan asker sayısı da fazlaydı.

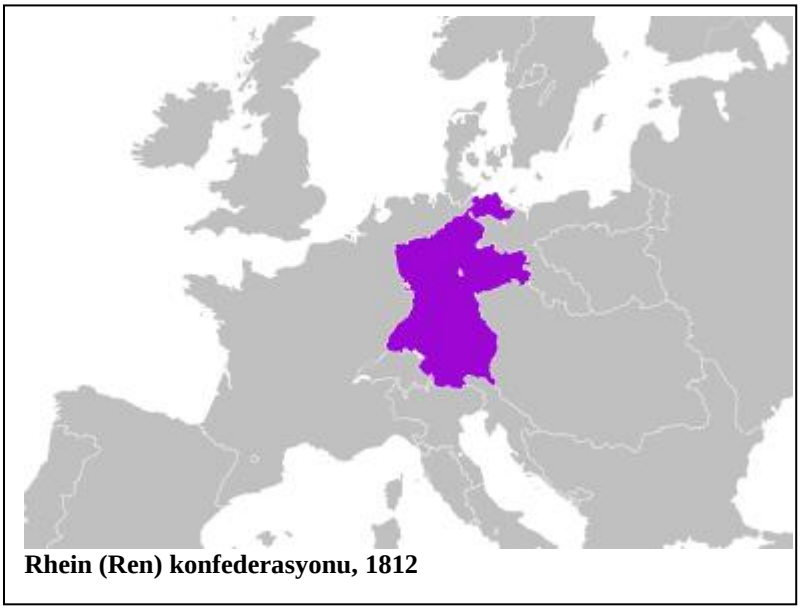
Napolyon, savaşı, düşmana isteğini zorla kabul ettirecek bir politik yol olarak görüyordu. Baskınlarla ve işgallerle ilerliyordu. Muharebeyi üstün durumda iken kabul ediyordu. Muharebelerini kesin bir sonla sonlandırmaya çalışıyordu.

Birlikleri arasındaki irtibat ve koordinasyon çok iyiydi. Dağınık düşmanın belli bir yerine tüm kuvvetleri ile bindirebiliyordu.

Napolyon'un sistemi İtalya'da çok iyi sonuç vermişti. Orada iklim sıcak ve kuru, yiyecek mevcut ve hareket sahası dardı. Daha sonra, Fransız ordusu, geniş alanlara, yiyeceği kıt yerlere ve soğuk iklime gittikçe sistem daha kötü işleyecekti.

Napolyon Avrupa'da kendine bağlı ülkeler kurduktan sonra, artık ordusunun yarısı da bu ülkelerden gelen ve Fransız olmayan askerlerden oluşmuş hale geldi. Bu ordu artık daha dayanıksız ve daha az sağdık bir orduydu.

Osmanlı-Rus Savaşı, 1806

Rhein (Ren) konfederasyonu, 1812

III. Selim Şubat 1806'da Napolyon'un imparatorluğunu resmen tanıdı. Buna karşın Ruslar Dalmaçya kıyılarını abluka altına alarak, Sırp isyancılara yaptıkları yardımları iyice arttırdılar. Osmanlı da Boğazlardan geçişi denetlemeye başladı.

Mehmet Sait Halet Efendi 1806'da Paris'ten İstanbul'a döndü. Bundan sonra bürokraside yükseldi. Fransızlar Halet Efendiyi İngilizlerle gizlice mektuplaşıyor diye suçladılar. Halet Efendi Kütahya'ya 1 yıllığına sürgüne gönderildi.

1806 Temmuz'unda bazı Alman prensliklerinin birliğinden Rhein konfederasyonu doğdu. Prusya bu olup bitene kayıtsız kalamazdı. III. Friedrich Guillaume Napolyon'dan Almanya'dan çekilmesini istedi.

1805'den sonra Osmanlı İmparatorluğunda Fransız nüfuzunun tekrar artmasını İngiltere ve Rusya endişe ile izliyordu. Baskı sonucu Eylül 1806'da Osmanlı imparatorluğu Ruslara Boğazlardan geçiş hakkını tekrar geri verdi.

7 Ekim'de Prusya Fransa'ya ültimatom verdi. Cevap savaştı. Hemen peşinden Napolyon'un 14 Ekim'de Prusya'yı Jena savaşında yendi. Napolyon'un zaferleri peş peşe geliyordu. Auerstaedt'de Prusya bir daha yenildi. Prusya yok oldu. İşgal edilmiş, vergiye boğulmuştu.

Napolyon 27 Ekim'de Berlin'e girdi.

Bu yeni durum karşısında, Osmanlı Ruslara tanıdığı haktan vazgeçti. Fransızlar Osmanlı devletini savaşa teşvik ediyor ve yardım edeceklerini vaat ediyorlardı. Eflak ve Boğdan voyvodaları Rusya temayüllüydü. Osmanlı imparatorluğu bu voyvodaları azletti.

Rusya hemen tepki göstererek Boğdan'ı işgal etti. Alemdar Mustafa Paşa ve Pazvantoğlu gibi ayanlar bu işgalden sonra kendilerini tehdit altında hissettiler. Bunlar Ruslara direnmişler ama başarılı olamamışlardı. Ancak Rusya durmadı. Eflak ve Besarabya da Rusların eline geçti.

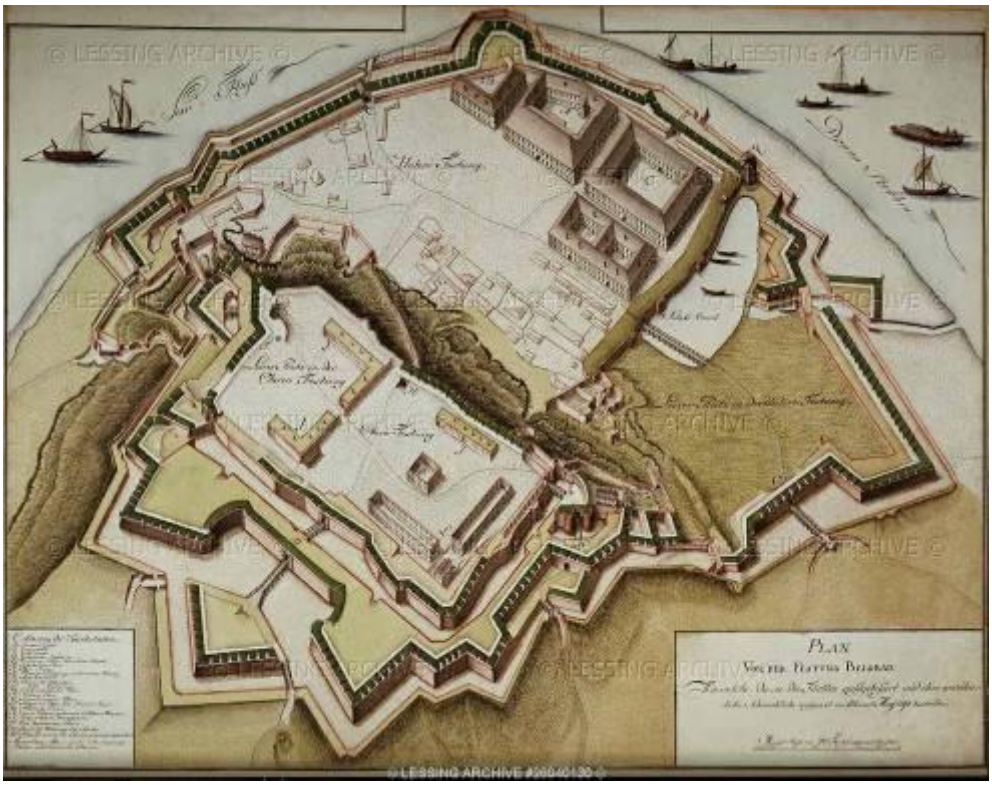
Jena savaşı

Fransa 1806 Aralık'ında Rusya'ya savaş açtı. Napolyon Rusya üzerine yürüyordu. Fransa'nın ısrarlı isteği sonucu 22 Aralık 1806'da Osmanlı imparatorluğu Rusya'ya savaş açtı. İngiltere'de müttefiki Rusya yanında savaşa girdi.

Osmanlı Rus savaşı muahezesinde, Rus Generali Michelson komutasındaki 60.000 kişilik Rus ordusu, 8 Aralık 1806'da Bender'i, 16 Aralık'ta Hotin'i alarak Güney Podolya'yı ele geçirdi. Peşinden Akkerman ve Kilye Ruslara geçti.

22 Aralık'ta Babıali Rusya'ya savaş ilan etti. Savaş açılınca elçilerin hapsedilmesi adetinden Osmanlılar vazgeçmişlerdi. Rus elçisi Rusya'ya geri yollandı.

Ayanlar

Belgrad Kalesi

Osmanlı imparatorluğunda bilindiği gibi Sırplar isyan etmişti. Sırplar Sırbistan da her yeri ellerine geçirdiler. Osmanlılar şimdi sadece kalelerde kalabiliyorlardı. Osmanlı içerde ve dışarıda zor durumdaydı. Bu nedenle Sırplarla yeteri kadar uğraşamadı. Onlara bazı haklar vermekle yetindi. Sırplar bir ara Belgrad'ı bile ellerine geçirdiler. Kara Yorgi Belgrad'daki Türkleri kılıçtan geçirdi.

Sırp isyanı sırasında Nizamı Cedid örgütünü Anadolu'ya yayan Kadı Abdurrahman Paşa, Sırp isyanını bastırmak bahanesi ile 2 Haziran 1806'da İstanbul'a geldi. Aslında Rusçuk'taki Parvandoğlu, Tirsiniklioğlu İsmail Ağa, Edirne'deki Dağdevirenoğlu Mehmet Ağa gibi ayanların hakkından gelmek üzere İstanbul'a gelmişti. Bu Rumeli ayanları Nizamı Cedid'in büyütülmesine karşı çıkıyorlardı.

Bu sırada Osmanlı Nizam-ı Cedid asker sayısı 22.685'e subay sayısı 1.590'a ulaşmıştı. Bunun yarısı İstanbul'da, yarısı Anadolu'daydı.

Sadrazam Hafız İsmail Paşa, hem Kadı Abdurrahman Paşayı kıskanıyor ve hem de Nizamı Cedid yapılanmasını pek gönlüne yatıramıyordu. Sadrazam veliaht Mustafa ile anlaşarak, Tirsiniklioğlu'na direnmesi için haber yolladı. Bundan mutlaka ulemanın ve yeniçeri ileri gelenlerinin de haberi vardı.

Tirsiniklioğlu diğer ayanları da peşine takarak Edirne'ye geldi. Abdurrahman Paşanın nasihat için yolladığı adamları idam ettirdi (2. Edirne Olayı). Hatta dedikodular doğruysa, bazı yerlerde, III. Selim adı hutbelerde söylenmez oldu.

Kadı Abdurrahman Paşa 24.000 kişilik ordusu ile Temmuz ortalarında yürüdü. Bu sırada Tekirdağ'da isyan çıktı. III. Selim ince ruhlu bir padişahtı. Ordu giderse kadın ve çocukların telef olacağını biliyordu. Orduyu geri çekti. Halbuki bu aşırı merhametten maraz doğacaktı.

Bu sırada da Tirsinikli (Tirsiniklioğlu) İsmail Paşa bir suikast sonucu öldü. Alemdar Mustafa Paşa yeni Ayan oldu. O zaman paşa değil ağaydı. Padişah, muhalefet karşısında geri çekilmişti.

Osmanlı hem eyalet yöneticileriyle ve hem de bağımsızlık hareketleri ile boğuşuyordu. Bunların her ikisi için de dış destekler vardı. Ayanlar merkezi otoriteyi dinlemiyorlardı. Ama bağımsızlık hareketlerine de kendi güçleri ile karşı çıkıyorlardı. Osmanlı devleti merkezi yönetimi güçlendirse aynı zaman da bağımsızlık hareketlerini de güçlendirmiş oluyordu. III. Selim ayanları ezmemiş, ama buna karşın Sırplar da bağımsızlık konusunda çok fazla adım atamamışlardı. Daha sonra II. Mahmut Tepedelenli'yi halledip, merkezi otoriteyi kuracak ama Mora'yı da kaybedecekti. Osmanlının işi çok zordu. Sırat köprüsünden geçiyordu.

Yalnız şunu söylemekte yarar vardır. III. Selim'in bu yumuşak tutumu olmasaydı, kuvvetli bir olasılıkla Kabakçı isyanı da olamazdı.

Aralık ayında sadrazam Hafız İsmail Paşa azledilerek yerine yeniçeri ağası Keçiboynuzlu İbrahim Hilmi getirildi. Yeniçeri ağalığından sadrazam seçilmesi pek tutulan bir yol değildi. Bu tüm Osmanlı saltanatındaki bu tarz yapılmış olan 4. seçimdi. III. Selim, kuvvetli olasılıkla herhangi bir yeniçeri hareketine karşı bu önlemi almıştı.

1806’nın Bazı Gelişmeleri

Charles de Coulomb

1806’da İngiltere Manchester’de ilk buharlı Fabrika kuruldu. Buhar özellikle maden sanayinde, maden çıkarma, ayıklama ve haddelemede kullanılıyordu.

İngiltere’de yıllık demir üretimi 260.000 tona ulaştı.

Fransa’da basın özgürlüğü göklere çıkarılıyordu. Ona, yüzyılın önde gelen buluşu olarak bakılıyordu. Sanki sansür yokmuş gibi görülüyordu.

ABD’de ilk devlet karayolu olan “ National Road “ inşaatına karar verildi.

Britanya başbakanı William Pitt the Younger (d. 1759), Fransız yazar Rétif de la Bretonne (d. 1734), İngiliz yazar Elizabeth Carter (d. 1717), İngiliz besteci George Pinto (d. 1785), Fransız doğa bilimci Mathurin Jacques Brisson (d. 1723), İngiliz ressam George Stubbs (d. 1724), Avusturyalı besteci Michael Haydn (d. 1737), Fransız ressam Jean-Honoré Fragonard (d. 1742), Fransız fizikçi Charles-Augustin de Coulomb (d. 1736), İskoçlu kaşi Mungo Park (d. 1771) 1806 yılında öldüler.

Resim

Japon ressam Utamaro öldü. Fahişelerin resimlerini çizmişti.

Utamaro, Edo'nun çiçekleri

Fransız ressam Fragonard (1732 – 1806) öldü.

Fragonard salıncak

İngiliz Donanması İstanbul'da, 1807

Rus Donanması

Osmanlı, İngiliz ve Ruslarla yaptığı savaşı kapsamında, İngiliz donanması Çanakkale boğazındaydı ve Boğazı zorluyordu. 20 Şubat 1807'de Kurban Bayramı namazına giden istihkam topçularının yokluğundan faydalanan İngiliz donanması Boğazı geçti. Şubat 1807'de İstanbul önlerine geldi. Donanma Osmanlı hükümetine baskı yapıyordu. Bu sırada kıyılara toplar yerleştirildi ve Çanakkale tabyaları kuvvetlendirildi. İngiliz amirali bir tuzağa düşmekte olduğunu anlayarak, geri dönmek zorunda kaldı. Çanakkale'den geçerken çok zayiat verdi.

Mayıs ayında Osmanlı ve Rus donanmaları Çanakkale savaşını yaptılar. Bundan 4 ay sonra da Athos Deniz savaşı yapıldı.

Osmanlı Başkentinde, mevcut ekonomik memnuniyetsizliğe bir de İngilizlerle savaş ve Fransızlarla iyice yakınlaşma ilave olunca, tutucu kesim iyice telaşlandırmıştı. Ulema padişah ve çevresini alafrangalıkla, dinsizlikle, Fransız züppeliği ile suçluyordu. Yapılan saz, söz ve mehtap gezileri sefahat sayılıyordu.

12 Nisan 1807'de,Osmanlı ordusu, Sadrazamın komutası altında, Tuna boylarına hareket etti. Yeniçeriler, Nizamı Cedid askerlerinin cepheye gelmesine müsaade etmemişlerdi. Osmanlı ordusunun karşısında kuvvetli bir Rus ordusu yoktu ama gene de yeniçeri ordusu bir şey yapamadı. Hatta Silistre'den öteye geçmeyi bile kabul etmedi.

Sadrazam yerine kaymakam olarak Selanikli Köse Musa Paşayı bırakmıştı. O ve Şeyhülislam Topal Ataullah Efendi, Karadeniz tarafındaki kalelerde çıkan bir olayı büyütüp, kargaşayı başlattılar. Burada Trabzon taraflarından gelmiş 1.000 – 2.000 kadar yeni asker yamağı vardı. Bunlar Nizamı Cedid formasına ve eğitimine karşı çıktılar.

Yeniliğe Karşı Kazan Kaldırma, 1807

Osmanlı İmparatorluğunda, ek vergiler ve dış başarısızlıklar nedeniyle oluşan memnuniyetsizlik, kendini Cuma namazına yeni üniformalar giyilerek ve başlık takılarak gitmeme tarzında gösterdi. Bu yeniliklere karşı bir protestoydu. III. Selim buna karşı direndi. Emrim emirdir dedi.

Yamaklar, Köse Musa Paşanın telkinleri ile baş kaldırdılar. Sonra da komutanlarını öldürdüler. İngiltere'de eğitim gördüğü için İngiliz diye anılan, eski Reisülküttap, Boğaz Bakanı (Nazır) Mahmut Raif Efendiyi parçaladılar. Sonra da kumandan Haseki Halil Ağa parçalandı.

Sonra da, 26 Mayıs 1807'de, Kabakçı Mustafa önderliğinde asiler İstanbul'a doğru yürüyüşe geçtiler. Nizamı Cedid askerleri, bu yürüyüşe, Nizamı Cedid'e karşı olan kaymakam Köse Musa Paşanın emri ile müdahale etmediler.

28 Mayıs'ta İstanbul'a gelen asilere, ulema, softalar, yeniçeriler katıldı. Bürokrasi isyanı destekleyenler ve karşı olanlar olarak bölünmüştü. İsyana karşı olanlar öldürüldü. Önce direnmek isteyen III. Selim, sonra Nizamı Cedid'i lanetlemek zorunda kaldı. Ancak iktidar artık III. Selim'in değildi.

29 Mayıs 1807'de III. Selim tahtı IV. Mustafa'ya bıraktı.

Olayın asıl gerekçesini anlatan G. Oğulukyan şöyle anlatmıştır:

Asiler İstanbul kadısına giderler:
" Allah darıyı kimin için yaratmıştır? " diye sorarlar.
Kadı " Kuşlar için " der.
" Ya Arpayı? " diye sorarlar.
Kadı "hayvanlar için " der.
" Ya Buğdayı? "
" İnsanlar için " der, Kadı.
İsyancı başı adi ekmeği çıkarıp " İşte zavallı fakir ne darıdan, ne de arpadan olmayan bu kül ve çamur gibi ekmeği yer " deyip, bu sefer ricalin yediği kar gibi ekmeği çıkardı " Ricali Kibar bunu, Ümmeti Muhammed kül gibi ekmeği yer. " dedi. Şeyhülislam boyun eğdi.

III. Selim

III. Selim dönemi bayram töreni

1807 yılında tahtan inmek zorunda kalan III. Selim, Osmanlı devletini yenileştirme iradesi göstermişti. Yeniçeri ocağı dışında çağdaş bir ordu kurabilmiş olması, onun en büyük başarısıydı. XIX. Yüzyıl reformcu Osmanlı sultan ve sadrazamlarının öncüsüydü. Tahtan indirilerek öldürüldüğü düşüncesi her yerde yayıldı. Bu insanların düşüncesinde III. Selim'i daha bir yüceltti. Aydın bir hükümdardı.

III. Selim sadece orduda yenilik yapmak peşinde değildi. Fransa'daki rejimi ve olup bitenleri öğrenmek istiyordu.

III. Selim maliye örgütünü yeniden düzenledi. Kaçak köylülerin köylerine geri dönmelerine çalıştı. Halkın farklı kesimlerinin farklı giyim geleneği üzerinde durdu.

III. Selim Batıya ve özellikle Fransa'ya doğru bir açılımdan yanaydı. Ve bu konuda adımlar atmıştı. Paris hariç, pek çok Avrupa başkentine sürekli elçiler atadı. XVI. Louis'nin idamı III. Selim tarafından iyi karşılanmamış ve protesto edilmişti. Bu nedenle Paris'e sürekli elçi yollanmadı.

Osmanlının Avrupa'ya yolladığı elçiler, Fener Rumları değil Türklerdi. Bu kişiler yabancı dil bilmiyordu ve gerekli diplomasi eğitiminden geçmemiş kişilerdi. Bu nedenle sürekli elçilikler doyurucu olmadı. Bunun üzerine Osmanlılar görevi biten Büyük Elçilerin yerine yenisini atamamaya başladılar. Durum tekrar maslahatgüzarlarla götürülmeye başlandı.

III. Selim şair ve bestekardı. Klasik Türk Müziğinde önemli bir yere sahiptir. Suz-i Dilara makamını o bulmuştur.

III. Selim zamanında İstanbul'a çok sayıda yabancı ve özellikle Fransız eğitmen gelmişti. Bunların çoğu dinlerini değiştirmeden Osmanlı devletine hizmet verdiler. Bu kişiler Fransız ihtilalinden etkilenmişlerdi. Aralarında, orada burada, konuyu ve Avrupa'daki fikirleri

münakaşa etmeye başladılar. Osmanlı devletindeki Sünni Türkler için ise zaman durmuştu. Onlar bağlandıkları tek kitabın dışına çıkamıyor ve fikir üretemiyorlardı. Sanki akılları çalışmayı unutmuştu. Alevi Türkler ise kırsal kesimdeydiler. Can derdindeydiler. Ve eğitimsizdiler. Onlar da fikir üretemiyordu. Onlarda da zaman bir başka türlü durmuştu. İşte bu ortamda Avrupalılar arasında yapılan münakaşalar, tartışmalar Türkler ve özellikle Osmanlı aydınları için çok geliştirici oldu. Bu tartışma ortamı geleceğin Osmanlı entelektüelleri için bir zemin oluşturacaktı.

1807 yılında Cezayir ile Tunus arasında Sarat Suyu savaşı yapıldı. Tunus 1756 yılından beri Cezayir'e bağımlıydı. Tunus ordusu Konstantin kentini kuşattı ve Sarat savaşında Cezayir ordusu mağlup oldu. Tunus beyi Hammuda, Tunus'un Cezayir'e karşı olan bağlılığına son vermişti. Sonra kendi sınırlarına çekilen Tunus ordusu, ülkeyi Cezayir akınlarına karşı başarı ile korudu.

IV. Mustafa Osmanlı Tahtında, 1807

Friedland muharebesi

Mart ayında, Britanya, imparatorluğunda köle ticaretini yasaklayan kanunu çıkardı.

Napolyon Rusya'nın üzerine yürümüştü. Varşova'da bir kurtarıcı gibi karşılandı. Ama o Polonya'yı tekrar hayata geçirmeyi düşünmüyordu. Polonya'da geçici bir hükümet kurdu, asker topladı ve ordusunu besledi.

14 Haziran 1807'de Napolyon, Rusya ile yaptığı Friedland muharebesini kazandı. 8 Temmuz 1807'de Napolyon ve Çar Alexander, Tilsit'te barış anlaşması imzaladılar. Prusya Elbe'nin batısındaki topraklarını yitirdi. Bu topraklarda Jérome Bonaparte için Westfalya krallığı kuruldu. Prusya Polonya'daki topraklarını da kaybetmişti. Burada Varşova Büyük Dukalığı kuruldu. Fransa Rusya ile bağlaşık olmuştu. İngiltere'ye karşı kıta ablukası da hemen hemen tüm kıtayı kapsamıştı.

Tilsit anlaşması pek Osmanlı yararına görünmüyordu. Fransa, Osmanlılarla birlikte davranmayacak ve Osmanlıları Ruslarla barışa zorlayacaktı. Buna karşı Rusya, Fransa ile

İngiltere'nin arasını bulacaktı. Eğer Rus Osmanlı görüşmeleri sonuçlanmazsa, Napolyon Osmanlılara karşı harekata girişecekti. Rusya Napolyon'un işgallerini tanıyordu. Rusya ayrıca Eflak ve Boğdan'ı iade etmeyi, Sırplara yardım etmemeyi kabul ediyordu. Yunan adaları ile Cattaro (Kotor) Fransa'nın olacaktı.

Bu sırada Sırbistan'da ihtilalciler Belgrad'a ilave Osmanlıların elindeki son kaleyi de almışlardı. Artık Sırbistan'da Osmanlı varlığından bahsedilemezdi.

Napolyon kendi yanını tutan III. Selim'in hal edilmesinden (tahtan indirilmesinden) hiç memnun değildi. Osmanlı Rus ilişkilerini, Osmanlılara sormadan bir yola sokmasında bunun da rolü vardı. Halbuki Osmanlı, Rusya'nın kesin bir mağlubiyeti ile Kırım'ı tekrar geri alabileceğini düşünüyordu. Napolyon ise Osmanlı Rus ilişkilerini kendi istediği gibi sonuçlandırmıştı. Osmanlı da çaresiz görüşmeler yapıp Rusya ile barış anlaşması imzalamak zorunda kalmıştı.

İngiltere Mısır'a saldırdı. Mehmet Ali Paşa, İngilizlerin yanında yer alan ve onlara yardım edecek olan Memluk kuvvetlerini önce davranarak yok etmişti. İngilizler Mart ayında İskenderiye'yi ellerine geçirdiler. Ancak Memluk yardımı olmadığı için başka bir şey yapamadılar.

Osmanlı tahtına I. Abdülhamit'in büyük oğlu IV. Mustafa çıkmıştı. İhtilal nedeniyle isyancıların pek çok isteğine evet dedi. III. Selim zamanında getirilmiş olan bütün yenilikler ortadan kaldırıldı. Eski kurum ve kanunlar tekrar işlerlik kazandı. III. Selim döneminde zarara uğrayanların malları geri verildi. Nizamı Cedid subayları ve III. Selim taraftarlarına karşı tüm ülkede takibat başlatıldı. Başkentte ise yeniçeri terörü esiyordu. Yeniçeriler her şeyi yapmayı mubah görüyorlardı.

Şimdi Osmanlı Bürokrasisinin başında sadrazam İbrahim Hilmi Paşa ve şeyhülislam Ataullah Efendi vardı. Bunlar hizipleri temsil ediyorlardı. Aralarında anlaşmazlık çıktı ve aynı zamanda ayan Alemdar Mustafa Paşaya da ters düştüler.

Alemdar Mustafa Paşa ve Ayanlar, 1807

Alemdar Mustafa Paşa

III. Selim'in tahtan ayrılması olayları sırasında bazı kişiler Rusçuk'a, Alemdar Mustafa Paşanın yanına gitmişlerdi. Bunların arasında Reisülküttab Mehmet Sait Galip Efendi, Sadaret Kethüdası (iç işleri bakanı) Mustafa Refik Efendi, Sadaret Mektupçusu (başbakanlık özel kalem müdürü) Mehmet Tahsin Efendi, Baş muhasebeci Abdullah Ramiz Efendi gibi zevat da vardı. Bunlara " Rusçuk Yaranı " denildi. Alemdar Mustafa Paşanın babası yeniçeriydi. Kendisi de ocakta yetişmişti. Cahildi. Son derece yiğitti. 1806'da Rus cephesindeki yararlılıklarından sonra vezir olmuştu. Savaşta yeniçerilerin ne denli perişan hale düştüklerini görünce aklı ıslahata yatmıştı.

İstanbul'da halk ve bürokrasi, isyancıların serkeşliğinden bıkmış, güçlü bir kişinin ortaya çıkıp, durumu düzeltmesini istiyordu. Bunlar Alemdar Mustafa Paşanın İstanbul'a gelerek III. Selim'i tekrar tahta çıkarmasını bekliyorlardı.

Alemdar'ın elinde büyük bir ordu olsa bile, İstanbul'a gelip, padişahı değiştirmek maharet isteyen bir işti. Alemdar Mustafa Paşa, saf, cahil, vatansever, cesur ve sadık bir askerdi. Rusçuk Yaranı ise aydın ve bürokraside pişmiş kişilerden oluşmuştu.

Alemdar doğrudan İstanbul üzerine yürüse çok kan dökülecekti. İstanbul'da yönetim Şeyhülislam Topal Ataullah Efendinin elindeydi. Rusçuk Yaranından bazı kişiler İstanbul'a gelerek gizli temaslarda bulundular. Zorbalardan padişah IV. Mustafa da bunalmıştı. Padişah, Alemdar İstanbul'a gelirse zorbaları temizleyeceğine ikna edildi. Alemdar Paşa İstanbul'a çağrıldı.

Osmanlı Devleti'nin kuruluşundan yıkılışına kadar taşrada yerel güçlü aileler taşra yönetiminde etkin bir biçimde söz sahibi olmuşlardı. Bu kişiler " vücûh-ı memleket " (memleketin ileri gelenleri) diye de adlandırılıyorlardı. Bunların içinden zaman zaman ünlü yöneticiler, valiler, kadılar ve üst düzeyde görevliler çıkmıştı. Ama bu kişiler genellikle yerel yönetimde söz sahibi olmuşlar, şehir ve kasabalarda hükümet görevlileri ile birlikte etkinliklerini sürdürmüşlerdi.

Uzun süren savaşlar neticesinde, merkezi otoritenin iyice zayıfladığı XVIII. yüzyılda, ayanlar kuvvetlerini daha da arttırmaya başlamışlardı. Devlet hemen hemen her konuda, eşkıyaların yakalanması, isyancıların cezalandırılması, orduya asker alımı ve bu askerlerin ihtiyaçlarının temini, İstanbul'a erzak ve zahire gönderilmesi, Anadolu'da zuhur eden karışıklıkların giderilmesi, vergilerin toplanması ve buna benzer pek çok hususta ayanlardan faydalanma yoluna gitmişti.

Orduya asker temininde ayanlar ön plana geçmekteydi. Özellikle XVIII. yüzyılda, Osmanlı ordusunun önemli kısmını, ayanlar tarafından toplanan yerli gönüllüler oluşturuyordu. Savaş durumunda, ilgili ayan gönüllü askerlerin her türlü bakım ve masrafı için bölge gelirlerinin bir kısmını kendine ayırma, askerleri seferber etme ve savaşa gönderme hakkına sahip bulunuyordu. İktisadi alan içerisinde ayanın, alınıp satılan mallar üzerinde kadı ile birlikte narh koyma (fiyat belirleme) gibi bir vazifesi de bulunmaktaydı.

Eşkıya hareketlerinin bastırılmasında ayanlara özellikle ihtiyaç duyuluyordu.

Ayanlar, diğer sancak yöneticileri ile meydana gelen yönetim zincirinin bir halkasını oluşturmuştu. Ayanlık Tanzimat'a kadar varlığını sürdürmüş, sonra da tamamen ortadan kalkmıştır. İlk kurulduğu andaki amaçlarından hayli uzaklaştığı için, sonraki yıllarda ayanlık gereği kadar yararlı olamamıştır.

Alemdar Mustafa paşa 18 Temmuz'da İstanbul'a geldi. Kabakçı öldürüldü. Diğer isyancılar sindiler. Devlet erkanı değiştirilmeye başlandı. Alemdar Mustafa Paşa, Babıali'yi basıp sadaret mühürünü zorla aldı.

Alemdar Mustafa Paşa 28 Temmuz'da Saraya geldi. III. Selim'i tahta çıkartmak istiyordu. Buna karşı Hal olmak istemeyen IV. Mustafa iç sarayın kapılarını kapatarak III. Selim ve II. Mahmut'un idamını emretti. Alemdar Musra Paşa saraya vardığında III. Selim öldürülmüş, ancak dama kaçan II. Mahmut kurtulmuştu.

II. Mahmut'un Tahta Çıkışı, 1807

II. Mahmut

IV. Mahmut, amcasının oğlu III. Selim ile kardeşi II. Mahmut'un öldürülmesi emrini vermişti. Baş çuhadar Gürcü Abdülfettah, İmrahor Kör Mehmet, Hazine Kethüdası Ebe Selim, Tebdil Hasekisi Bağdatlı Hacı Ali ve Bostancı Deli Mustafa adlı Enderun Yüksek Rütbeli Subayları, yanlarında 20 askerle birlikte III. Selim'in dairesine girdiler. III. Selim ney çalıyordu. Dairede o anda bulunan Refet Kadınefendi ve Pakize Usta etkisiz hale getirildiler. Pakize Ustanın parmakları kesilmişti. III. Selim şakağına aldığı bir kılıç darbesi ile öldü. II. Osman'dan 186 yıl sonra katledilmişti.

Veliaht şehzade Mahmut'un yanındaki ağalar, şehzadenin dama çıkması için tertibat almaya başlamışlardı. Kaçmak için biraz zamana ihtiyaç vardı. Cevri Kalfa, mangaldaki kızgın külleri kürekle gelenlerin üzerine atmaya başladı. Kazanılan zamanda şehzade bacadan dama çıktı.

Bu sırada Ebe Selimin attığı hançerle kolundan yaralandı. Şehzade ağaların yardımı ile damdan saray avlusuna indi.

Bu sırada IV. Mustafa Alemdar Mustafa Paşanın ümidini yok etmek için III. Selim'in cesedini avluya indirtmişti. Paşa cesedi görünce:
" Vay Efendim, seni iclas içün bunca yerden geleyim de şu kör olası gözlerim seni bu halde görsün; heman " Enderun Halkı " denen hainleri katliam edip intikamın alayım! " dedi.

Sonra uzaktan perişan haldeki şehzade Mahmut'u gördü. Önce tanımadı. Sonra kim olduğunu öğrenince, etek öpüp, biat etti.

III. Selim'in öldürülmesi ile yakından uzaktan ilgili pek çok kişi, yakalanarak, öldürüldü. Bu arada 10 cariye de Kızkulesi açıklarından denize atıldı.

Alemdar, III. Selim öldürülmüş olduğundan, Padişahın küçük kardeşi Mahmut'u tahta çıkarmıştı. Şimdi Alemdar Mustafa Paşa devlete hakimdi ve IV. Mustafa dönemindeki olayların faillerini cezalandırmaya başladı.

Bazı tarihçiler Mustafa'nın Kabakçı olayında parmağı olmadığını söylerler. Tahta kalsa idi, o da Selim'in yenileştirmelerine devam ederdi diyorlar. Padişah olduğu dönemde, yeniçerileri devlet işlerinden uzak tutmasını buna örnek olarak gösterirler. Alemdar'ın Selim'i istemesini, rahat at oynatmak isteğine bağlarlar. Mustafa'ya fırsat tanınsaydı derler.

II. Mahmut, (d. 20 Temmuz 1785 – ö. 2 Temmuz 1839). 30. Osmanlı padişahıdır. 20 Temmuz 1785 tarihinde İstanbul'da doğdu. Babası I. Abdülhamit, annesi Nakşı Dil hanımdır. Nakşı Dil'in Fransız kökenli olduğu ve hatta kraliçe Josephine ile akraba olduğu ileri sürülmekle beraber, bu tez yeteri kadar kuvvetli değildir. Sultan III. Selim padişahlığı sırasında II. Mahmut'un eğitimi ile bizzat meşgul olmuştu. Osmanlı imparatorluğunda II. Mahmut dönemi Rusların Büyük Petro dönemine benzetilir.

Hanedan bundan sonra II. Mahmut'tan türemiştir. II. Mahmut, Osmanlı hanedanının en büyük padişahlarından biri olacaktır. Türkiye tarihinde de modern dönemi açan kişidir.

1807’nin Bazı gelişmeleri

Clermon tekraryapım

1807’de Fulton adında bir Amerikalı Hudson nehrinde Clermont adlı bir buharlı gemi çalıştırıyordu.

25 Ağustos’ta Rusya ile mütareke yapılmış, cephedeki askerler İstanbul’a dönüyorlardı.

Mısır’a yapılmış olan İngiliz saldırısını ise Mehmet Ali Paşa durdurmuştu. Bu Mehmet Ali Paşanın ilk önemli başarısıydı. Mehmet Ali Paşaya yenilen İngilizler, çok ısrarcı olmayıp, geri çekildiler (Eylül 1807).

Artık Ermeni zenginler Osmanlı başkentinde ve eyaletlerde iyice etkindiler. XVIII. Yüzyılın başına kadar Yahudi zenginler nüfuzluydu. Bundan sonra da Ermeni zenginler Yahudilerin yerlerini almaya başladılar. Ermeniler bankerlik yapıyor, borç veriyor, para basıyorlardı. Çok para kazanıyorlardı. Ancak meslekleri risksiz değildi. Devlet zaman zaman mallarına el koyuyor, hatta idam ettikleri bile oluyordu. III. Selim ve II. Mahmut dönemlerinde yapılan idari yenileştirmeler, bu zevatı bir miktar rahatlatmıştı. Ermenilerin imparatorlukta ki rolleri gittikçe artıyordu.

Napolyon’un orduları Portekiz’i işgal etti. Kral Brezilya’ya kaçtı. Ondan sonra iki ülke birbirinden ayrılana kadar Portekiz Brezilya’ya tabi bir durumda yönetildi.

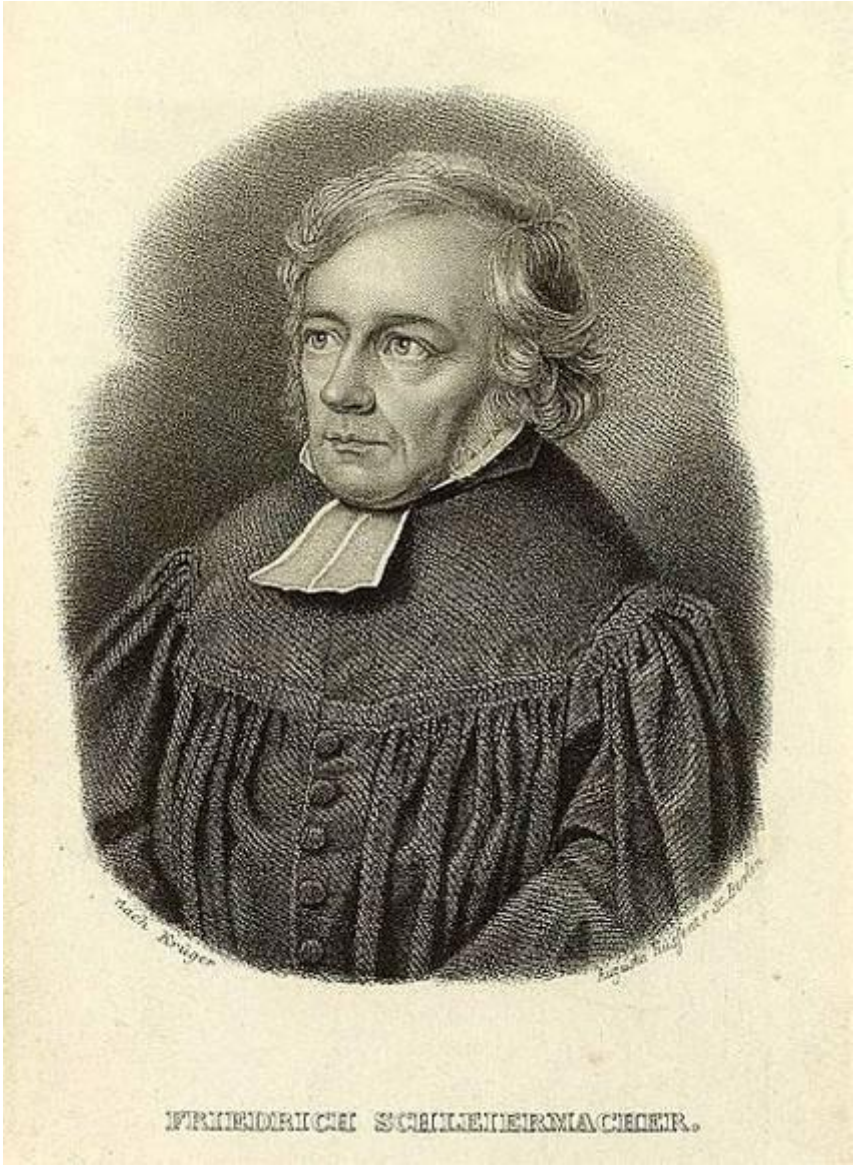
1807’de Fransa’da Tribunat ilga edildi. Yasama Heyeti Kanun tasarıları hakkında konuşma hakkına kavuşmuştu.

Prusya’da 1807 fermanı ile toprak mülkiyeti herkese tanındı. Reform çalışmaları devam ederken Stein köylüyü eskisi gibi bağlı tutmak istiyordu. Reform tamamlanmadan kaldı.

İngiltere'de Fransız kökenli mühendis Marc-İsambert Brunel dairesel testere yapmış ve çok sayıda denizci poulie'leri imal etmiştir.

İsviçreli ressam Angelica Kauffmann (d. 1741), Alman yazar Friedrich Melchior, baron von Grimm (d. 1723) 1807'de öldüler.

Schleiermacher

Schleiermacher

Friedrich Daniel Ernst Schleiermacher (1768 –1834), idealist bir Alman düşünürüydü. Düşüncesinin merkezinde din bulunan Schleiermacher için en önemli konu, aklı olduğu kadar yüreği de tatmin edecek bir gerçeklik anlayışına ulaşmak oldu. Bu konuda Kant, Fichte, Schelling ve Spinoza'nın görüşlerinden yararlanarak eklektik bir sistem oluşturdu.

Schleiermacher, tüm gerçekliği benden türettiği için Fichte'nin idealizmini reddediyor ve gerçek dünyanın var oluşunu onaylıyordu. “ Var olan her şeyin kaynağı, hepsinin mutlak birliği olan, kendisinde tüm farklılık ve karşıtlıkların çözüldüğü bir ilkede bulunuyor “ diyordu.

Schleiermacher'e göre, ideal olan, dinsel duygu ya da sezgide yakalayabilinirdi. Düşünce ve varlığın mutlak birliği ya da özdeşliği, doğrudan ve aracısız olarak bilinçte tecrübe ediliyordu. Din, sonlu olan her şeyin sonsuz olduğunun ve var oluşunu sonsuz olana borçlu bulunulduğunun, zamansal olan her şeyin ezeli-ebedi olduğunun ve ezeli-ebedi olana dayandığının bilincine varılmasıdır. Tanrı zaman ve mekanın dışında olan bir varlıktır. Tanrı'ya ona göre, kişilik atfedemeyiz, zira bu O'nu sonlu bir varlık haline getirir. O'na düşünce ve irade yükleyemeyiz, çünkü bunlar birbirleriyle çelişirler. Zira her tür düşünme ve irade zorunlu olarak sonludur. Tanrı ezeli-ebedi, evrensel yaratıcı güçtür, yaşamın kaynağıdır. O'na göre, din kuramsal birtakım dogmalardan oluşmadığı gibi, ibadetten de meydana gelmez, çünkü Tanrı bilinemez.

Batı teolojisi Aquinalı Thomas'dan beri akılcılığın önemini çok vurgulamıştı. Schleiermacher işe tekrar yüreği sokup, bir denge yaratmıştı. Sadece duygu tam bir din açıklaması getirmiyordu. Akıl da, duygu da, kendilerinden çok ötede bir gerçeği gösteriyorlardı. Dinin özü " güven duygusuydu ".

Böylece insanın içinde bir saygı beliriyordu. Üstün bir gücün koruması altındaydın ve bu bir bağlılık duygusu yaratıyordu.

Schleiermacher sonuna kadar dinsel duygunun aklın karşıtı olmadığını söyleyecekti. Tanrı'ya ilişkin kavramlar, kişisel dinsel deneyim ve duygularla sembolleştirme olmadan olamazdı.

Napolyon Avrupa'ya Hakim

İsviçre'de, Napolyon öncesinde, kantonlar hükümetle mücadele halindeydiler. Napolyon hakemlik yaparak barışı tekrar oluşturdu. Her kantonun tekrar kendi hükümeti olmuştu. Bu arada İsviçre toprak kaybetmiş, bir kısım toprağını Fransa'ya vermişti.

Buna ilave, Almanya'daki laik prenslerin bir kısmı topraklarını Fransa'ya bırakmıştı. Bunlar tazminatlarını Fransız hükümeti ile görüşerek geri alabildiler. Bu prenslere, ruhbanların, İmparatorluk kentlerinin ve İmparatora bağlı feodallerin tüm toprakları verildi. Bunun sonucu olarak paramparça olan Güneybatı Almanya, en birleşmiş bölge haline geldi. Burada sadece 4 prens kaldı ve bunların 2'si kral unvanını aldı. Prenslerin iktidarı sınırsızlaşmıştı. Onlar da tüm feodal hakları yok edip, ruhbanın bütün mallarına el koydular. Prensler uyruklarına din hürriyeti, çalışma hakkı ve ticaret yapabilme serbestisini verdiler. Bir hukuk kabul ettiler. İçlerinde Napolyon'un medeni hukukunu alanlar oldu. Topraklarını birbirine benzer idari

bölümlere böldüler ve her bölümü bir memur atayarak yönetmeye başladılar. Napolyon'a istediğinde asker veriyorlardı. Bu askerleri askere alma usulü içinde topladılar.

Napolyon Fransa'nın komşularını krallık haline getirmişti. Almanya'daki prenslikleri Roma Germen İmparatorluğunu dağıtmak için kullandı. Alman prensliklerini bir " Ren (Rhein) konfederasyonu " halinde örgütledi. Bunları bir birine ittifaklarla bağlamıştı. Bu gelişmenin peşinden Kutsal Roma Germen İmparatoru, Avusturya İmparatoru unvanını aldı.

Napolyon Almanya'yı hallettikten sonra Prusya'ya savaş açmıştı. Ele geçirdiği Prusya topraklarında Vestfalya adlı yeni bir krallık kurup, kardeşini Vestfalya kralı yaptı. Polonya'nın da bir parçasını yeni bir devlet yapıp, başına Saks kralını geçirdi.

Prusya ve Polonya'dan sonra Napoli krallığını ve İspanya'yı aldı. Bunların başına kral olarak kardeşlerini görevlendirdi.

Napolyon kıtada kara devletleri ile savaşırken, can düşmanı Britanya (İngiltere) idi. Britanya denizlerde Napolyon ile durmadan savaştı. Bu savaşlar kara savaşları gibi kısa süren savaşlar değildi. Bıktırıcı, uzun süren, yıpratıcı savaşlardı.

İngiltere Fransa ve ona bağlı devletlerin kıyılarını ablukaya almıştı. Tarafsız tüm gemilerin yüklerini İngiliz limanlarına boşalttırıyordu. Ancak İngiltere'den özel sertifika almış olanlar Fransa ile ticaret yapabiliyorlardı.

Napolyon buna kıta ablukası ile karşılık verdi. Önce İngiliz mallarını, sonra sömürge mallarını yasakladı. Britanya limanına uğramış olan tüm tarafsız gemilere el koydu. Ancak yine de nakit sorunu nedeniyle, bazı gemilere para karşılığı ticaret lisansı verdi. Müsadere ettiği malları sattı.

Ticaret ambargosu, Avrupa halkını kötü etkiledi. Boyun eğmiş olan Fransa dışı halk kahve, şeker, pamuklu ve madeni eşya yokluğuna katlanamıyordu. Kaçakçılık başladı. Kaçakçılıkla başa çıkılamayınca, Napolyon Batı İtalya ve Kuzey Denizi kıyılarını İmparatorluğuna ilhak etti. Kıta ambargosuna Rusya'nın katılımını da sağlamıştı.

Abluka armatörlerin ve toptancı tüccarların büyük kayıplara uğramalarına sebep olmuştu. Buna karşılık demir ve dokuma sanayinde koruyucu bir önlem oldu.

İngiltere bu ablukadan etkilendi ama bu düşünülen kadar olmadı. Dünyanın Avrupa dışında kalan kısmı İngiliz dış ticareti açısından Avrupa'dan önemliydi. Diğer yandan tarafsız devletlerin bayrağı altında İngiliz malları kıtaya giriyordu.

Kıta ambargosuna karşı İngiltere Heligoland'ı işgal etti, Scanie'ye asker çıkardı ve böylece Baltık girişini kendine açtı. Bu sırada Danimarka donanmasını da esir almıştı.

Hamburg'da etiket, ambalaj değiştirmiş, ustaca gizlenmiş İngiliz malları dağıtılıyordu. Lizbon'da Hamburg'un arkasından gidiyordu.

Ayrıca İngiltere 1807'de Köle yasasını (Slave Trade Act) çıkararak, Britanya sularında köle ticareti yapılmasını yasakladı.

Fransa Rejiminin Benzerleri Kuruluyor

Prusya'nın 1806 bozgunundan sonra Rusya'ya sığınan Almanlar vardı. Bunlar Prusya rejiminde bir yenileşme yapmak gerektiği kanısına varmışlardı. Tabii böyle bir yenileşmeye Prusya'daki asiller ve memurlar karşı çıkacaktı. Bu nedenle Prusya kralını " monarşik bir yenilenme " olarak kandırarak, ıslahatta başarılı oldular. Ancak ıslahat, Prusya'ya Fransa tarzı kurumları sokmaktan ibaret kaldı. Hükümet bir bakanlar kurulu kurdu. Belediye meclisleri seçilerek, kuruldu. Köylülere bağımsızlıkları verildi. Cezalarda fiziksel cezalar kaldırıldı. Askerlik mecburi hale getirildi. Kilise mallarına el kondu. Jandarma teşkilatı kuruldu. Tüccar ve esnaf için yıllık tezkere vergisi ihdas edildi. Böylece endüstri ve ticaret oldukça serbest hale geldi.

Fransa'nın çevresini uydu devletler çevirmişti. Bunlar benzer rejimlere sahiptiler ve birbirleri ile uyumluydular. 1802 – 1803'de İsveç Anayasaları; 1801, 1805 ve 1806'da Hollanda Anayasaları; 1805'de İtalya krallığı (Eski Alp ötesi) Anayasası; 1806'da Napoli krallığı Anayasası; 1807'de Varşova dukalığı ve Westfalya krallığı Anayasaları yapıldı. 1808'de Bavyera ve İspanya krallıklarının; 1810'da da Frankfurt Büyük dukalığının Anayasaları yapılacaktı.

Bu devletlerde geçmişin kalıntıları yeni statülerini etkiliyordu. Bu devletler temel özgürlükler (Basın, ibadet, vs) konusunda uyum içindeydiler. Seçme ve seçilme özgürlüğü, mal varlığı ile belirlenmiş bir kitlenin (burjuvazi) tekeline verilmişti. Uygulamada ise ipler hükümdarların elindeydi. Hükümdarlar despotik yönetim biçimleri gösterebiliyorlardı. Örneğin Napolyon İtalya'da Meclisi kaldırmıştı.

Ancak her yerde esas olay, burjuvaların gittikçe daha etken olduklarıydı. En eski rejim benzerlerinin hüküm sürdüğü ülkelerde bile burjuvalar meclislere giriyorlardı.

Fransa'nın sistemi gittikçe Avrupa kıtasının sistemi olma yolundaydı. Fransız sosyal sistemi evrensellik yolundaydı. İmparatorluk uyruğu olmak demek hak eşitliği demekti. Fransa'nın etrafında toplanmış tüm ülkelerde, Bürokrasiye, yeteneği olan herkes çağrılıyordu. Bu gidiş Napolyon'un deyişiyle Avrupa " tek bir halk haline gelecek ve herkes, her yana yolculuk ederken hep ortak bir ülkede yaşadığını duyacaktı ".

Fransa'nın uydu ülkelerinde işe alınanlar kendi dillerinde yönetime katılıyorlardı. Ancak özellikle yüksek görevliler için Fransızca bilmek zorunlu hale gelmişti.

Yol ve köprüler yönetimi, sicil dairesi, ipotek dairesi, Sayıştay gibi yeni bürokratik birimler kuruluyordu.

Senedi İttifak, 1808

Sultan II. Mahmut 28 Temmuz 1808 tarihinde tahta çıktığında 23 yaşındaydı. Avrupa'daki yenileşme hareketlerini benimsemişti. Adalet işlerine gereken önemi verdi, yeni kanun ve tüzükler hazırlattı ve bu sebeple kendisine "Adli" sanı verildi.

II. Mahmut, adli unvanını taşımasına rağmen çoğu kişinin hoş göremeyeceği eylemleri ile de tanınır. Bunlardan bir tanesi, gerekli olan fakat çok kanlı bir şekilde ortadan kaldırılan, Yeniçeri Ocağı'dır. İkincisi bu ocağın kaldırılması sırasında büyük bir iftira mekanizması işlemiş ve Şanizade gibi çok önemli bilgin ve tarihçi hiç yere yok olmuşlardır. II. Mahmut Büyük Petro gibi acımasız ve kararlıdır. Yaptığı devrimlerle Osmanlı İmparatorluğu'nu yeni bir döneme götürmüştür.

Yeniçeri ocağı ortadan kaldırılırken Mehter de ortadan kaldırmıştı. Musikiden anlayan bir padişahtı ve bu musikinin bu asra hitap etmeyeceğini söylerdi. Ama 1908'de inkılapçılar, ordunun geleneğe ve morale de ihtiyacı olduğunu ileri sürerek Mehter'i yeniden oluşturdular. II. Mahmut, uzun bir yönetim sergiledi. Parçalanma halindeki bir imparatorlukta merkezi otoriteyi tesis etti. Bunu yaparken de acımasız bir politika izledi.

II. Mahmut değişik dil ve dinlerden oluşmuş bir imparatorluğun başında olduğunun bilincindeydi. Bugün İstanbul'da, Anadolu ve Rumeli'deki birçok kiliselerin önünde bir II. Mahmut çeşmesi vardır.

II. Mahmut'un ilk sadrazamı doğal olarak Alemdar Mustafa Paşaydı. Alemdar ile Osmanlı geleneğinde bir sapma da oluşmuştu. İstanbul'un fethinden ve Çandarlı Halil Paşanın veziriazamlıktan alınmasından beri devlet adamları kuldu. Kul olmayanlar ise kul muamelesi görüyorlardı. Alemdar ise kul değildi ve öyle de davranmadı.

Alemdar'ın ilk işi III. Selim'in katillerinin cezalandırılması oldu. 300 – 1.000 arası kişi idam olundu. Kabakçı olayında rol alan ulema İstanbul'dan sürüldü.

Alemdar Mustafa Paşa, taşradaki ayanların Osmanlı devlet işlerine daha fazla müdahil olmasını istiyordu. Bu nedenle ayanları İstanbul'a davet etti. Çapanoğlu Süleyman Bey, Karaosmanoğlu Hacı Ömer Ağa başta olmak üzere pek çok ayan İstanbul'a gelerek bir ittifak senedi imzaladılar (29 Eylül 1808). Ancak ayanlar içinde Yanyalı Ali Paşa ve daha şimdiden güçlü bir vali olan Kavalalı Mehmet Ali Paşa katılmamıştı. İmzalanan senete göre Sultana ve sadrazama karşı dürüst olunacaktı. Vergiler gerçek şekilde düzenli toplanacaktı. Eyaletler yasal bir tarzda ve adaletli yönetilecekti. Her eyaletin toprak ve siyasi rejimine saygılı olunacaktı. Yenileştirmeler desteklenecek ve karşı gelenlere beraberce tavır alınacaktı.

Bu senet gelecekte bir anayasanın çekirdeği olabilirdi. Ancak etkisi çok sınırlı kaldı. Çünkü senette ordu ile ilgili bir madde yoktu. Padişah senedi imzalamamıştı. Pek çok ayan veya eşraf, senedin yazılması bitmeden toplantıyı terk ederek, senedi imzalamamıştı.

Bu süreçte, İstanbul'un etrafında, Ayan orduları rengarenk üniformaları ile konaklamışlardı. Sadece Alemdar Mustafa Paşanın 15 bin Kırcalı askeri vardı. Yeniçeri tabir yerindeyse ortadan toz olmuştu.

Alemdar Mustafa Paşa, III. Selim zamanında kurulan askeri ocağı " Sekbanı Cedid " adıyla yeniden canlandırmak istedi. Bu canlandırmadan önce yeniçeri ocağı ve diğer 6 Ocaktan muvafakat senedi alındı. Kuruluşun başına Anadolu beylerbeyi Kadı Abdurrahman Paşa atandı.

Sekbanı Cedid için üç ocak kullanılmıştı. Bunlar sekban, topçu ve levent ocaklarıydı. Sekbanı Cedid, 5.000 askerle işe başlamıştı. Mevcudu çok kısa sürede 10.000 kişiye ulaştı. Komutanları Nizamı Cedid'in eski subaylarıydı.

Alemdar Mustafa Paşa kendini olduğundan daha güçlü sanıyordu. Padişahı, otoriter ve sözüm söz tavrı ile rahatsız ediyordu.

Alemdar olayı, 1808

15 Kasım 1808'de durumdan rahatsız olan yeniçeriler, Babı Ali'ye giderek Alemdar Mustafa Paşa'yı kuşattılar. Padişah yardıma Kadı Abdurrahman Paşayı çağırdı. Ama bu yardımı Alemdar'a yollamadı. Zaten Cevdet Paşaya göre isyandan önce Saray bu isyanı bekliyordu.

Alemdar gafil avlanmıştı. Ayanları ve askerlerini geri yollamıştı. Vidin valisi İdris Paşa Rusçuk üzerine yürümüş, memleketini savunmak içinde Alemdar en iyi askerlerini Rusçuk'a yollamıştı. Babıali duvarlarına aleyhinde yazılar yazılmasına rağmen aldırmamıştı.

Asiler ile padişaha bağlı kuvvetler arasında birkaç gün çatışmalar oldu. Bu arada Alemdar Mustafa Paşanın öldüğü öğrenildi. Alemdar saatlerce çarpıştıktan sonra, damı delen asilerle beraber ölmek için barut fıçısını ateşlemişti veya barut kaza ile ateşlenmişti. 17 Kasım 1808'de tahta tek kalmak için II. Mahmut ağabeyi IV. Mustafa'yı öldürttü. IV. Mustafa ölmüş ve II. Mahmut dışında taht sahibi olabilecek kişi olmamasına rağmen asiler saraya saldırdılar. İstanbul savaş alanına dönmüştü. Yeniçeriler Ayasofya minarelerinden Saraya kurşun attılar. Sarayda erzak azalmıştı. Sekbanlar Saraydan çıkıp, Cebeciler kışlasını ele geçirdiler. Yeniçeriler kışlayı yaktılar.

Yeniçerilerin Osmanlı Hanedanına saygısı kalmamıştı. " Padişah kim olursa olsun. Esma Sultan olsun. Kırım Tatarlarından biri padişah olsun " sesleri yükseliyordu.

II. Mahmut donanmaya kente ateş açma emri verdi. İstanbul'da büyük yangınlar çıktı. İstanbul İstanbul olalı ilk defa kendi donanması tarafından dövülüyordu. Halk şaşkın bir vaziyette dışarılara fırlamıştı. Yeniçeriler padişahı alt edemeyeceklerini anladılar. Ocak ağaları durumu umutsuz görüp, ulemayı Saraya yolladılar. Ertesi gün itaat belgesi imzalanması konusunda anlaşıldı.

Ancak bu sırada Kandıralı Mehmet adında biri isyancıların başında Tersaneyi, Tophaneyi, Levent ve Selimiye kışlalarını eline geçirdi. Yeniçerilerin durumu tekrar kuvvetlenmişti. Bu durumda Abdurrahman Paşa gibi önde gelen devlet adamları İstanbul dışına çıktılar. Bu sırada

yıkıntılar arasında Alemdar Paşanın cesedi çıktı. Yeniçeriler rahatlamıştı. O gece hükümetle yeniçeriler anlaştılar.

Anlaşma sonunda Sekbanı Cedid kapatıldı. Saraya sığınanlara ilişilmeyecekti. Firariler ise bulunursa cezalandırılacaklardı. Bu arada pek çok sekban kanı aktı. Bu olayın sonunda Rusçuk ayanının yaranı olan 1 kişi hariç hepsi öldürülmüştü.

Kadı Abdurrahman Paşanın üzerine asker yollandı. Paşa Alanya kalesine kapandı. 6 aylık kuşatmadan sonra yakalanarak 2 oğlu ile birlikte idam edildi.

II. Mahmut'u bir ayan tahta çıkarmıştı. Ayanın ortaya çıkmasıyla Osmanlı mülkünde otorite parçalanma sürecine girmişti. Bu güç merkezlerinin süratle yok edilmesi gerektiği halde zaten mevcut otoritesini bir ayana borçlu olan II. Mahmut'un bunu yapması çok zordu. Bu düşünce doğrultusunda Anadolu'da hakim siyasi otoritenin parçalanması anlamında ayanlık kurumunun, Selçuklu Devleti'nin yıkılmasından sonra ortaya çıkan beylikler dönemini çağrıştırdığı söylenebilir.

Ayanın " Sened-i İttifak " ile devlet idaresinde otorite kazanma girişimleri, kendi aralarında birlik olamamaları, saray entrikaları, ocaklı ve ulemanın muhalefeti ve dış tahrikler sonucunda başarıya ulaşmadı ve 1808'deki isyanda Alemdar'ın hayatını kaybetmesiyle birlikte " Sened-i İttifak " tamamen önemini ve işlerliğini kaybetti. Ayanın kendini siyasal otorite olarak kabul ettirememesinin altında, Padişah'ın ayana olan muhalefeti de yatmaktaydı. II. Mahmut, tahta geçmesinde en önemli rolü oynayan Alemdar'ın icraatlarına karışmamıştı. Büyük bir gizlilikle ve özenle, otoritesine rakip olan unsurları (Alemdar, diğer ayanlar ve Yeniçeri Ocağı) ortadan kaldırmanın planlarını yaptı ve bunu geniş bir zaman diliminde uygulamaya başladı.

Devlet ayanların gücünü kırmak için çeşitli politikalar geliştirecekti. Bazen ölen ayanların yerine yenilerini tayin etmeyerek kurumu zayıflatacak, bazen merkeziyetçiliği güçlendirmek için gerektiğinde ayanları katledecek, bazen de ayanları birbirine kırdırıp güçlerini azaltma yoluna gidecekti. Ayanların gücünü azaltmak için uygulanan yöntemlerden biri de, ayan mallarının müsaderesiydi.

Osmanlı Devleti, özellikle II. Mahmut'tan itibaren ayan ailelerine mensup kişilere devlet memurluğu vererek etkilerini kırmış ve Tanzimat'tan sonra hükümet, vilayet idaresini doğrudan doğruya merkezden gönderilen valiler vasıtasıyla yürütmeye başlamış ve böylelikle Osmanlı tarihinde görülen " ayanlar devri " kapanmaya doğru gitmiştir. Ayrıca ayanlığın güçlenmesinde etkili olan malikane sistemi ile mütesellimliğe Tanzimat devrinde son verilmesi ayanların güç kaybetmesine neden olmuştur.

Bu sırada siyaset sahnesine yakında çıkacak olan genç yöneticilerde yetişmeye başlamıştı. Bunlar Batıdaki ilerlemeden haberdar olmaktaydılar. Bunların bir kısmı yakın bir gelecekte dış ülkelerde görevlendirilecekti. İçlerinde en meşhuru Mustafa Reşit Paşa olacaktı.

Çar I. Aleksander Osmanlı Rus mütarekesini onaylamamıştı. Barış görüşmelerine olur demedi ama Eflak'ı da boşalttı. Çar Napolyon'un kendine Memleketyn'i elinde tutarsın dediğini gerekçe gösteriyordu.

Rusya Fransa Yakınlaşması, 1808

Murat

Fransa'da " Vicdan Özgürlüğü " oluşmuştu. Katolikler, Protestanlar ve Yahudiler aynı haklardan yararlanıyorlardı. 1801 tarihli Konkordato, papa VII. Pius'un istediği gibi sonuç vermemiş, Katoliklere ayrıcalık tanınmamıştı. Katoliklik Fransa yurttaşlarının büyük çoğunluğunun diniydi, o kadar. Katolik rahipler maaş alıyorlardı. Ama Protestan rahipler de maaş alıyordu. 1808'de çıkan bir kararname ile Yahudiler de İsrael kültünü örgütlediler.

Fransa'da bir yandan da burjuvazi yeni bir aristokrasi oluşturmaya çalışıyordu. Bu yeni soylular içine önce imparator ailesi girdi. İmparatorluğun ileri gelenlerine eski rejimin dük, baron gibi unvanları dağıtılıyordu.

Şubat ayında Fransa Vatikan'ı işgal etti.

1 Mart 1808'de yeni bir kararname çıktı. Bu kararname ile imparatorluk soyluluğu yaratılıyordu. Bu unvanlar hem yaşam boyu sürüyor ve hem de varislere geçiyordu. Aslında unvanlar dağıtılmıştı ama ayrıcalıklar yoktu.

Rusya, İngiltere ile Fransa arasında arabuluculuk yapmak istiyordu. Ancak İngilizlerin tutumu kesindi, anlaşma yoktu. Bu durumda Rusya biraz daha Fransa'ya yaklaştı. Rus ve Fransız dış işleri beraberce Osmanlı topraklarını paylaşma çalışmalarına başladılar.

Rusya İstanbul'u istiyordu. Bu da Napolyon'un hiç hoşuna gitmiyordu.

Kıta Ambargosunun tam çalışması için General Murat İspanya'ya girdi. Madrid işgal edildi. Bu istila sonunda Joseph Bonaparte İspanya tahtına çıktı. Peşinden İspanya'da bir halk ayaklanması başladı. Bu yeni gelişmede İngiliz parası da rol oynamıştı. Bu kalkışma sadece bir iç başkaldırma olmayacak, İspanya Latin Amerika kolonileri de bağımsızlıklarını kazanacaklardır.

12 Ekim 1808'de Napolyon ve Çar Aleksander Erfurt'ta karşılıklı görüşmeler yaptılar. Napolyon bu görüşmelerde Osmanlı ülkesini paylaşma konusunu görüşmeye yanaşmadı. Bunda temel etkenin İstanbul olduğu düşünülmektedir. Ancak bu görüşme sonunda Rusya'nın Finlandiya ve Memleketeyn'i, Fransa'nın ise İtalya ve İspanya'yı alması kabul edildi.

Bu sırada Mehmet Sait Halet Efendi İstanbul'a dönmüştü. II. Mahmut'un danışmanı Şehremini (Belediye reisi) İbrahim Rafet Efendinin himayesine girdi.

İspanya'daki isyancıların başarıları karşısında, Napolyon Büyük Ordusu ile İspanya'ya girdi. Ve kardeşini tahta tekrar oturttu. Napolyon, Avusturya'yı hareketten alıkoymak konusunda Rusya ile Erfurt'ta anlaşmıştı. Çar bu konuda kaçamak davranıyordu. Napolyon İspanya yarım adasını şöyle bir dolaşıp, döndü.

İngiltere'de savaş, kralı gittikçe güçlendiriyordu. 1808'den başlayarak basın özgürlüğü kısıtlanmaya ve mahkumiyetlere yol açmaya başladı. Ancak basın özgürlüğü tamamen askıya alınmamıştı. Aynı şekilde toplanma ve örgütlenme özgürlüğü de sınırlanmış bile olsa devam ediyordu. Dilekçe verilmeye devam ediliyordu. Reformun ise adı bile anılmıyor, her tip reform tasarısı engelleniyordu.

1808'in Bazı Gelişmeleri

Manchester

ABD'ye köle ithali yasaklandı. Kölelerin yasaklanması Anayasa hazırlanırken verilen bir sözdü. Ancak bu söz 1808'e kadar ertelenmişti.

Pennsylvania Wilkes-Barre'da Jesse Fell, ilk defa Anthracite kömürünü sanayi yakıtı olarak kullandı. Bu Amerikan endüstriyel devriminin anahtarı olacaktır.

John Jacob Astor tarafından Amerikan Kürk Şirketi kuruldu.

Ressam Hubert Robert (1733 – 1808) öldü.

Danimarka kralı Christian VII of Denmark (d. 1749), Fransız tarihçi Louis-Pierre Anquetil (d. 1723), İtalyan yazar Saverio Bettinelli (d. 1718) 1808 yılında öldüler.

Napolyon Durmuyor, 1809

Palace of Schoenbrunn

Ocak ayında Napolyon İspanya'dan dönünce İspanyol isyancılar işi daha da azıttılar. Kanlı gerilla eylemleri başladı. Fransız Mareşali Jean Lannes, Zaragoza Kuşatmasına başladı. Bu kuşatma sırasında iki taraftan toplam 60.000 kişi öldü. Yarımada Savaşı kapsamında Corunna Muharebesinde Britanya Fransızları yendiler.

Napolyon'un Rus çarı ile anlaşması Osmanlı devletini şaşırtmıştı. Osmanlılar aslında Fransa için savaşıyorlardı. Osmanlı İngiliz savaşı da anlamsız bir hale gelmişti. İngiltere ile Osmanlılar arasında 5 Ocak'ta Çanakkale anlaşması yapıldı. Bu anlaşma ile İngiltere pek çok ticari hak aldı. Bunların içinde en önemlisi Karadeniz ticaretine imkan vereniydi. Barış zamanı boğazlara hiçbir savaş gemisi girmeyecekti. Yine bu anlaşmaya göre, İngiltere Rusya ile Osmanlılardan önce müzakere yaparsa, anlaşma hükümlerine Osmanlı topraklarının paylaşmasını önleyici hükümler koyduracaktı.

Osmanlılarla Ruslar arasında anlaşma sağlanamadığından savaş devam ediyordu. 24 Ekim 1809'da Tatariçe'de Osmanlı Ordusu Rusları yendi. Aralık ayında ise Ruslar İsmail kentini ele geçirdiler.

Osmanlılarda II. Mahmut tahtını kurtarmayı başarmıştı ve mevcut ortamda herhangi bir yenilik yapma imkanı olmadığını da görmüştü. Asker, bürokrasi, ulema, eskimiş ve köhneleşmiş sistemi tutuyorlardı. Bunlar yerlerinde kaldıkça yenileşme mümkün değildi. Kendi ve dolayısı ile devlet otoritesini yeniden kurması gerekiyordu.

Otorite silahlı güçten geçiyordu. Bu silahlı gücün şimdi olduğu gibi kendi menfaatine dönük değil, devletin çıkarlarına uygun bir yapıda olması gerekiyordu. Şu anda, bu anlamda, II. Mahmut'un elinde sadece topçu birlikleri ve yenileştirilmeye çalışılan donanma vardı.

Avusturya Napolyon'a karşı savaş açmadan harekete geçmişti. Ancak Napolyon çok kısa sürede tekrar Viyana'ya ulaştı. Ekim ayında Viyana Barışı yapıldı. Avusturya'nın elinden Galiçya ve Adriyatik toprakları çıktı. Galiçya'yı Varşova Büyük Dükalığı aldı. Diğer yerler İmparatorluğa katıldı. Sonuçta Kıta Ablukası daha kuvvetlenmiş oldu.

Mayıs'ta Napolyon Papalık devletini Fransız İmparatorluğuna ilhak ederek, Papanın seküler gücünün bittiğini ilan etti. Papa'da onu aforoz etti.

Rusya'da Çar Speranski'nin reform önerilerine uyuyordu. Çar Aleksandr, eyaletlerde toprak sahiplerince seçilmiş olan meclisin (Duma) yanı sıra, bir İmparatorluk Duma'sını kabul etti. Bu meclis bütçe ve kanunları onaylayacaktı. Ama iş uygulamaya gelince, bunu gerçekleştirmeyecekti. Memur göreve alırken sınav koydu ve üniversite diploması istedi. Bürokratlar asil sınıftandır ama sınav da vardır.

1809'da Rusya İsveç'ten Finlandiya'yı aldı (Fin Savaşı).

Amerika Birleşik Devletlerinde Başkan James Madison (1809 – 1817) olmuştu.

İsviçre'nin Aargau kantonu, Yahudilere vatandaşlık hakkı vermedi.

Afganistan ve Britanya anlaşma yaptılar.

Avusturyalı besteci Johann Georg Albrechtsberger (d. 1736), İngiliz şair Hannah Cowley (d. 1743), İngiliz yazar Anna Seward (d. 1747), Fransız ressam Joseph-Marie Vien (d. 1716), Avusturyalı fizikçi Leopold Auenbrugger (d. 1722), Danimarkalı ressam Nikolaj Abraham Abildgaard (d. 1743), Japon edebiyatcı Ueda Akinari (d. 1734), İngiliz mühendis ve imalatcı Matthew Boulton (d. 1728), ABD'li kaşif Meriwether Lewis (d. 1774), İngiliz kartograf ve ressam Paul Sandby (d. 1725) 1809 yılında öldüler.

Franz Joseph Haydn

Haydn

Franz Joseph Haydn (1732 - 1809) Avusturyalı Bestecidir. Hem Mozart'ı hem Beethoven'i etkilemiştir. Baba Haydn olarak bilinir. En çok senfoni türündeki eserleriyle tanınır. Bu türde 104 eser vermiştir.

31 Mart 1732'de Aşağı Avusturya'nın Rohrau kentinde doğan Haydn, yoksul bir ailenin çocuğu idi. Ailesi onu, 6 yaşında iken bir koroya katılmak üzere Viyana'ya gönderdi. Sesi kalınlaştıktan sonra da Viyana'da kalarak müzisyenlik yapmaya devam etti, bestecilik dersleri aldı. 1761'de Esterházy ailesinin yanında iş buldu ve hayatının 30 yıldan fazlasını bu aristokrat aileye hizmet ederek geçirdi. İşi, onların istekleri ve ihtiyaçlarına uygun müzik bestelemekti. Diğer bestecilerden ve müzik çevrelerinden uzak oluşu, onun yaratıcılığını ortaya çıkardı, ününün yayılmasına ise engel olmadı.

1780'lerde besteleri tüm Avrupa'da çalınmaktaydı. Ününden ötürü çeşitli yerlere davet edilir ve davet edildiği şehirde ilk kez çalınmak üzere bir eser bestelemesi istenirdi. Bu şekilde yazdığı Paris Senfonileri ve Londra Senfonileri en çok bilinenlerdir. Yaylı dörtlüleri için

yazdığı eserlerde de kendinden öncekilerden farklı olarak her çalgıya eşit rol vererek yenilik getirmiş ve bu düşüncesiyle Mozart'ı etkileyerek Haydn'a adanmış altı kuartet bestelemesine neden olmuştur. Beethoven'in ilk dönem eserlerinde de Haydn etkisi görülür. İki sanatçının 1781'de başlayan arkadaşlıkları yıllarca sürmüştür. Beethoven'e ise Esterházy sarayında özel ders vermiştir.

100 kadar senfoni, çok sayıda konçerto, oda müziği eserleri, 40 sonat, şarkılar, oratoryolar bestelemiştir.

Eszterházy şatosu

Haydn, Esterházy ailesinin müziksever üyesi Prens Nikolaus öldükten sonra emekli olmuş ve daha önce Viyana'ya kadar gitmesine bile izin verilmeyen ortamdan kurtulup seyahat özgürlüğüne kavuşmuştur. 2 defa İngiltere'ye giden Haydn, Oxford Üniversitesi'nden fahri doktor unvanını aldı; ömrünün son yıllarında ise Viyana'ya yerleşerek koro ve orkestra için Yaratılış Oratoryosu, Mevsimler Oratoryosu gibi dini koro ve orkestra eserleri besteledi.

31 Mayıs 1809'da Viyana'da öldü.

Eserlerinin çoğunun hikayesi vardır. Örneğin 45 numaralı senfonisi, Veda Senfonisi olarak bilinir. Eserin dördüncü bölümünde 2 ya da 3 müzisyen kendi bölümlerini bitirir ve müzik halen sürürken sahneyi terk eder; bu, sahnede şef ve tek bir kemancı kalana kadar sürer. Bu senfonide Haydn ve müzisyen arkadaşlarının kış mevsiminde şehirdeki ailelerinin yanına dönmek istediklerini Prens Esterházy'e anlatmak istedikleri hikaye edilir. Prens mesajı almış ve onlara izin vermiştir.

Sürpriz Senfonisi denilen 94 numaralı senfonisini ise akşam yemeği sonrasındaki konserlerde dinleyicilerinin çoğunun uyuduğunu anladığında bestelediği söylenir. Haydn'n çoğu senfonisi gibi canlı birinci bölümle başlayıp; yumuşak, yavaş tempolu ikinci bölümle devam eden senfoni dinleyicilerin uykuya daldığı sırada davullar ve çok yüksek sesli telli çalgıların melodisi ile onları uyandırır.

Franz Joseph Haydn, hayatı boyunca 800'ün üzerinde besteye imza atmış, bunların yanında 450'nin üzerinde şarkının düzenlemesini yapmış klasik müzik tarihinin en verimli sanatçılarından biridir.

Haydn eserlerini " Classical Archives " adlı siteden dinleyebilirsiniz:
http://www.classicalarchives.com/composer/2679.html

Haydn çalıyor

Napolyon Avrupa’sı

Les İnvallides

Napolyon’un yani Fransa’nın etkisi altındaki ülkelerde eski tarım rejimi kaybolmuştu veya kaybolmak üzereydi. Soyluların ve halkın malları hukuk bakımından aynı duruma gelmişlerdi. Servaj ortadan kalkmış, emek serbest kalmıştı. Fiziksel yükümlülükler bitmişti.

Medeni kanun kabul edilmişti. Kişi eşitliği, toprak ve miras eşitliği, dinsel hoşgörü, laiklik yaygınlaşmıştı. Boşanma fazlalaşmıştı. İspanya ve Portekiz dışında tüm Fransa güdümündeki devletler tarafından Medeni Kanunu kabul edilmişti. Bu kabulü İspanya ve Portekiz’e dayatmak gerekmişti.

Bu medeni kanunda Fransa’nın fiili durumuna ve çağa pek uymayan hükümler de vardı. Herhalde Napolyon, kendini ve Fransız halkını Romalı zannediyordu. Napolyon Medeni Kanunu diyordu ki, baba bir çocuğu reddederse eder. Çünkü Roma’da öyleydi. Ama Roma’da ki ahlak ve geleneklerle Fransa’dakiler aynı değildi. Her şey değişmişti. Roma’da kendi çocuğunu haklı gerekçelerle reddetmemişsen insan içine çıkamazdın. Fransa’da ise kim kime,

dum dumaydı. Adam, doğurtuyor, sonra yürüyüp, gidiyordu. Bunun için Alexandre Dumas ve oğlu bir örnektir.

Askere alma biçimi Napolyon öncesindeki gibi Napolyon'dan sonra da devam etmişti. Ordunun genel örgütlenişi de değişmemişti. Yıllık askere alışlar kura ile yapılıyordu. Bir yandan da büyüyen topraklar nedeniyle askere çağrılan kişi sayısı durmadan artıyordu. Bu artış en fazla olduğunda kayıtlı kişilerin %36'sı kadar oldu. Napolyon'dan sonra ordudaki birliktelik hissi daha da kuvvetlendi. Emekli subaylar acemi erleri eğitiyor ve buna sefer zamanı bile devam ediyorlardı. Orduda cesur olanın, kahramanlık gösterenin rütbesi hızla ilerliyordu. Ordu, orta sınıflar için, bir yükselme imkanıydı. Napolyon orduda topçuluk üzerinde çok durmuş ve özellikle onun ilerlemesine çalışmıştı. Bir de ayrı bir birim olarak muhafız birliği kurulmuştu.

Napolyon kağıt para basarak savaşlara devam etmek istememişti, bu nedenle az masraflı savaşlara meyletti. Savaş, kitlesel bir savaştı. Saldırıda bütün mevcut güçler saldırıya katılarak yığın etkisini kullanırdı. Dayanıklı, cesur ve komutanlarına bağlı bir ordu gerekiyordu ve Napolyon'un ordusu öyle bir orduydu. Cumhuriyete inanç somut olan İmparatora inancın yerine geçmişti. Yurtseverliliğin yerini de şeref, şan almıştı. Savaşlar uzadıkça ve merkezden uzaklaştıkça Fransa uydusu ülke askerleri ordu içinde daha büyük bir yer tutmaya başlamıştı. Bu ise ordu içinde olumsuzluklar yaratıyordu.

Abluka armatörlere büyük kayıplar verdirmişti. Limanlar, koloni ticareti, uydu devletler bu ablukadan çok etkilenmişlerdi. Ablukaya rağmen Fransa gümrük sınırlarını sürdürüyordu. Kıta ablukası ile vassallarına İngiltere'yi kapamıştı ama Fransa'yı da açmamıştı. Tek açık Pazar İtalya'ydı. Böylece sıkıntı en fazla iç gümrükler dolayısıyla duyuluyordu. Ancak kapalı ekonominin yararlı yanları da oluyordu. Yerel sanayiler gelişiyordu. Yasaklar en fazla İsviçre ve Kuzey İtalya'ya yaramıştı. Buralarda ulusal gelir yükselmiş ve karlar artmıştı.

Napolyon İmparatorluğu, 27 Milyonu Fransız olan 71 Milyon kişi ve 750 000 Km2 den oluşuyordu. Zuyderzee'den Pirenelere, Roma'dan Hamburg'a kadar bir alanı kaplıyordu. 130 il veya eyalete bölünmüştü.

Napolyon'un ailesi taht sahipleri olmuşlardı. Jérome West Falya'da, Joseph İspanya'da, Murat Napoli'deydi. Ailenin tüm çocuklarının vasisi Napolyon'du. Aile ilişkilerini kurmak ve bozmak hakkına sahipti. Kişiler üzerinde söz hakkı vardı.

Ocak ayında Napolyon ile Josephine'nin evlilikleri iptal edildi. Napolyon, 1810 yılının Mart ayında Habsburg hanedanından Marie-Louise ile evlendi. Yasal varisi Napolyon II, 1811'de doğdu. Napolyon'un Avusturya prensesi ile evlenmesinde, herhalde Fransız – Rus ittifakını bozup, dağıtmayı düşünen Avusturya başbakanı Metternich'in karmaşık oyunlarının etkisi çok fazlaydı.

Fransa'da hükümet, yapısı gereği, özgür bir basına fazla tahammül edememişti. Devlet yine her şeyin en doğru ve iyisini ben bilirim diyordu. Fransa insan aklını yönetmeye kalktı.

Tiyatrolar polisin gözetimi altına alındı.

Ambargo'ya rağmen İngiliz malları Avrupa'ya giriyordu. 1810 yılında İngiltere dış satımda, o tarihe kadar ulaştığı en yüksek rakama ulaştı.

Osmanlı, 1810

Osmanlı-Rus savaşı devam edip, gidiyordu. Ruslar, Tuna etrafındaki müstahkem Osmanlı mevkilerini ellerine geçirdiler. Ocak ayında Poti Ruslara geçti. Bu sırada Kara Yorgi yönetimindeki Sırpları da Osmanlıya karşı yüreklendiriyorlardı. Osmanlı ordusu çok derme çatma bir orduydu. Savaşmasını bilen olmadığı gibi ayanlardan gelen askerlerde bozuk silahlarla yollanmış eğitimsiz sivil halktı.

II. Mahmut en önemli danışmanlarından şehremini İbrahim Rafet Efendi öldü. Yerine Mehmet Sait Halet Efendi danışman oldu (resmi danışman değil). Halet'e Bağdat valisi Abaza Süleyman Paşayı yola getirme ve merkezin alacaklı olduğu paraları tahsil etme görevi verildi. Halet Efendi, Memluklardan olan Vali Abaza Süleyman Paşayı öldürttü. Alacakların da bir kısmını tahsil etti.

Mehmet Sait Halet Efendi, ayanlarla yapılan mücadelede, bu mücadelenin strateji ve taktiğini çizen kişiydi.

1810'da Osmanlı topraklarında veba salgını tekrar başladı. Bu salgın Osmanlı İmparatorluğunda 1832 yılına kadar sürecekti.

1810'un Bazı Gelişmeleri

Locomotion 1

İngiltere'de Stephenson lokomotifler üzerindeki çalışmalarına başladı. Eski odun rayların yerini demir raylar aldı. Tren, Newcastel havzasında, kömür taşımada hemen kullanılmaya başlandı.

İngiltere kralı III. George popüleritesinin doruğundaydı. Ancak romatizma hastasıydı, eklemlerinde büyük ağrıları vardı. III. George'un aklından da zoru vardı. Zaman zaman aklı gidip, geliyordu. Sonraları katarak nedeniyle kör de oldu.

Çok sevdiği kızı Princess Amelia ölünce, kuvvetli olasılık ile yaşadığı stres sonucu, akıl hastalığı tekrar şiddetli olarak açığa çıktı.

1810'da Buenos Aires'te İspanya karşıtı devrim patlak verdi. Arjantin İspanya'dan bağımsızlığını kazanan ilk Güney Amerika devleti oldu. Temmuz ayında Columbia İspanya'dan ayrıldı. İspanya artık Latin Amerika'ya hükmedemiyordu.

Miguel Hidalgo, Meksika Bağımsızlık savaşına dönüşecek olan isyanı başlattı.

Batı Florida Cumhuriyeti İspanya'ya karşı bağımsızlığını ilan etti.

Çin'de İngilizlerin başını çektikleri afyon ticareti Çin halkına zarar veriyordu. Çin imparatorluğu bu durumu anlamış, tedbir almaya çalışıyordu. Bu sırada afyon ticaretinden pek çok tüccar da aşırı zenginleşmişti.

Alman kimyacı ve izikçi Johann Wilhelm Ritter (d. 1776), Britanyalı bilim adamı Henry Cavendish (d. 1731), Alman ressam Johann Zoffany (d. 1733) 1810 yılında öldüler.

İngiltere’de Bir Dönem Kapanıyor, 1811

İngiliz Parlamentosu

İngiltere’de hasta kral III. George’a Galler prensi, naip oldu. 1811 sonuna doğru kral Windsor kalesinde inziva hayatı yaşamaya başladı.

III. George’la birlikte İngiltere’de hükümdarın yönetim işlerine karışması ve politikayı ciddi şekilde değiştirmesi dönemi sona ermişti.

Bundan sonra İngiltere’de tamamen parlamenter bir sistem yerleşti. Artık kral ile ülke arasındaki ilişkiler günümüz ilişkilerine iyice yaklaşmıştı. Ancak yürütme hala oldukça geriydi ve feodal izler taşıyordu.

Oy hakkı sadece ufak bir azınlık tarafından kullanılıyordu. Kontluklarda sadece toprak sahipleri seçmen olabiliyorlardı. Ayrıca ülkede ne seçme, ne seçilme, ne liyakat, ne vergi homojenliği yoktu. Bölgeler parlamentoya önemleriyle orantılı olmayan temsilci yolluyorlardı. Önemsiz bir yerden 2 temsilci giderken, önemli bir yerden hiç gitmeye biliyordu.

Mebuslara aylıklarını temsil ettikleri bölge ödüyordu. Bu nedenle pek çok yer temsilcisiz kalmayı tercih ediyordu. Kral da her zaman aynı yerlerden temsilci istemiyordu. Temsilcileri çağırırken kendine aşırı muhalefet edenleri dışta tutmaya çalışıyordu.

XVIII. yüzyıl boyunca İngiltere'nin sosyal ve ekonomik şartları değişmişti. Ayrıca nüfusun ülkedeki dağılımı da değişmişti. Britanya bir endüstri ülkesi haline gelmişti. Bu da bölgelerin önemini değiştirdi.

Kontluklarda sadece toprak sahiplerinin seçme ve seçilme hakkı olması, iyice palazlanmış olan endüstri burjuvazisini seçimlerden uzak tutuyordu. Bazı seçim bölgelerinde üye sıfatı edinmek kolaydı ve dolayısı ile oy hakkı genişti. Bazılarında ise oy hakkı sadece loncalarda ve belli ailelerde vardı.

Bu karmaşık durumda ortaya üç eğilim çıktı. Muhafazakarlar, İngiltere'de kişisel hürriyetlerin yeteri kadar korunduğunu, İngiltere'nin refah içinde ve güçlü olduğunu söylüyorlardı.

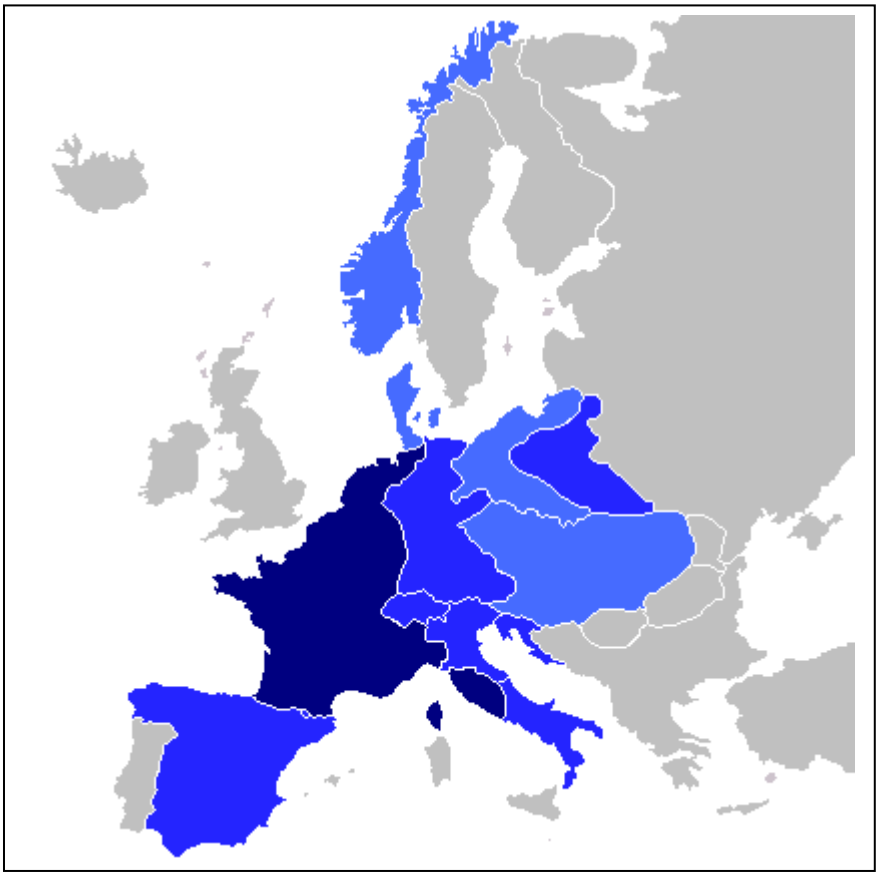
İkinci bir eğilim, yumuşak reformlar öneriyordu. Kişisel haklarda bazı ufak değişiklikler ve menkul sahiplerine, gayrimenkul sahiplerine benzer haklar verilmesini savunuyorlardı.

Üçüncü gurup ise Fransız devriminden etkilenmişti. Köklü reformlar ve tek dereceli seçim istiyordu. Bu üç eğilim arasında zaman zaman kan dökülmeye kadar varan mücadeleler oldu. Sonunda ise kazanan mutediller (İkinci eğilim) olacaktı.

İngiltere politik olarak böyleyken, bir yandan da ekonomik krizin kıskacı altında kıvranıyordu. Abluka ticarete, sanayiye ve tarıma büyük darbe vurmuştu. İşsizlik çok büyük boyutlara ulaştı. Tüm umutlarını kaybeden işçiler hınçlarını almak için ülkeyi dolaşmaya başladılar. Yalnız hedeflerini şaşırmışlardı. Hedefleri çocuk ve kadın çalıştıran büyük endüstri değil de evde yapılan çalışmalar oldu. Evleri dolaşıp, ev tezgahlarını kırdılar.

1811'de İngiltere'de büyük bir işsizlik krizi çıktı. Ama İngiltere'de ticaret sonucu birikmiş müthiş bir servet vardı. İngiltere devleti çok büyük borç paralar alarak Napolyon savaşına devam edebiliyordu.

Halkın Özgürlüğü Ne Demek

1811'de
Fransız İmparatorluğu
Fransız uydu devletler
-- Bağımlı devletler

Fransa'da Napolyon zorlandıkça, devlet tekrar kökleştikçe, halkın özgürlüğü güme gidiyordu. Zaten ihtilalin hiçbir Anayasasında toplanma ve dernek özgürlüklerinden söz edilmemişti. Dernekler ve gösteri ele bir polis işi olarak alınıyordu. Napolyon hükümeti bir istikrar dönemiydi. Ve istikrar da böyle şeylere yer yoktu.

Ama ihtilal bireysel özgürlükler ile ilgili bir hukuk ortaya çıkarmıştı. 1811'den başlayarak Ceza ve Usul kanunları, suçlama, tutuklama, gözaltına alma usul ve ilkeleri belirlenmeye başlandı. Geçmişteki keyfi cezaları yerine tarifeli cezalar geçti. Cezalar için alt ve üst sınırlar konuyor, yargıç bu sınırlar içinde serbest bırakılıyordu.

Bir de devlet suçları vardı ki bunlar sayesinde iktidar istediği kanunu çiğniyordu. Karışıklıklar, savaşlar askeri yargılamaya başvurmayı kolaylaştırıyordu. Ayrıca istediğin kadar kanun koy, diktatörlük bizatihi kendi keyfiydi. Ama her şeye rağmen adalet yeni kanun ve usuller içinde yürümeye başladı ve çalıştı.

Haklarda eşitlik İhtilalin başından beri gündemdeydi. Sonunda Medeni Kanun bitirilerek yürürlüğe sokuldu. Bütün yurttaşlar kanun önünde eşittiler. Toprak ise taşınmaz bir maldı. Feodal hiçbir şey kalmamıştı. Mirasta eşitlik ilkesi de gelmişti. Medeni Kanunda, eskiden mevcut olan sosyal farklılıklar ortadan kalkmıştı.

1811–1813 arasındaki Batı ölçeğindeki “ Ekonomik Bunalım “ geldiğinde, Napolyon İmparatorluğunun gönenç devri, bir yıldır, kapanmaya başlamıştı. İmparatorluğa katılmış ülkelerle, uydular, Fransa’nın iktisadi düzenine karşı tiksinti duyuyorlardı. Avrupa olup, biteni ablukaya yüklüyordu. Toprak aristokrasisi mevcudiyetini koruyabildiği yerlerde, buğdayını ve kerestesini dışarı satamıyordu. Ticaret burjuvazisi de bu işten muzdaripti.

Napolyon ve İmparatorluk, ticaretin hacmini büyüteceğine, ticari ve ekonomik açıdan mevcut olanı geriye götüren ve sistemi bozan olarak görülmeye başlanmıştı. İmparatorluk maddi ve manevi karşı koyuşlara tanık oluyordu.

Her yerde aristokrasi iflah olmaz bir devrim yani imparatorluk karşıtıydı. Ancak kendi çıkarlarına uygun değişiklikleri kabulleniyor, üstünü elinin tersi ile itiyordu.

Avrupa’da sanayi ilerliyor ama tarıma şimdilik pek katkısı olmuyordu. Su ve yel değirmenleri yine iş başındaydılar. 1811de mekanik bir hamur teknesi yapıldı. Ama fırınlar ekmeği elle ovmayı tercih ediyorlardı. Üzüm de ayakla eziliyordu. Et sadece tuzlanarak veya islenerek saklanabiliniyordu. Süt ve sütlü yiyecekler hemen tüketiliyordu.

Bunlar gibi ev yapımı ve ısınma da pek değişmemişti.

Mısır Memluklarının Sonu, 1811

Hardenberg

Mehmet Ali Paşa, Mısır'ın kalkınması için çeşitli ıslahatlar yaptı. Mısır'da kalmış olan Fransız subaylarının yardımı ile ve Avrupa'dan getirttiği hocalarla kendine güçlü bir ordu kurdu. 1811 yılında yönetimde halen etki durumda bulunan Memluk Beylerine karşı harekete geçerek Mısır'daki Memluk egemenliğine kesin olarak son verdi.

Mehmet Ali Paşa Memluklar yerine ordusunu Fellahlardan kurmuştu. Mısır'ın Araplar tarafından işgalinden beri Nil köylüleri ilk kez asker oluyorlardı. Deneyimsizdiler, askeri gelenekleri yok olmuştu, barışçıl insanlardı, ama Mısır ordusunda çok başarılı oldular.

Mehmet Ali Paşa, ilk işlerden biri olarak, Mısır ekonomisini kalkındırmak gerektiğini biliyordu. Sulama yaparak pamuk ziraatını geliştirdi. İç nakliye ve pazarlama sistemlerini geliştirerek, yenileştirdi. Bu sırada Avrupalı teknik adamlardan faydalanıyordu. Bir yandan da teknik okullar açarak, kendi elemanlarını yetiştiriyordu.

Osmanlı Vahhabi isyanını bastırmaya Mısır valisi Mehmet Ali Paşayı memur etti. Mehmet Ali Paşa, Arabistan'a oğlu Tosun Ahmet Paşayı yollayacaktı. Ordu gitmeden önce, Mart 1811'de Kahire kalesinde bir tören düzenledi. Törene 470 Memluk beyi de davet edilmişti. Napolyon seferinden beri Mısır Memlukları iyice zayıflamışlardı. Mehmet Ali Paşanın bu daveti bir tuzaktı. Memluk beyleri kılıçtan geçirildiler. Artık Mısır'da bir Memluk (Kölemen)

etkinliği kalmadı. Mısır ordusu Arabistan'a giderken, Mehmet Ali Paşa Mısır'daki geleneksel Memluk rejimini kesin bir şekilde yenmiş ve büyük güç kazanmıştı.

Mısır ordusu Arabistan'a gitti ama Vahhabi isyanını bastırmak hiç kolay olmayacaktı. Mısır ordusu 7 yıl uğraşacaktı.

Osmanlı Sultanı II. Mahmut, donanmayı yenileştirme görevini Kaptanı Derya Hüsrev Mehmet Paşaya emanet etmişti (1811 – 1818; 1822 – 1827).

Ayanlarla mücadele edebilmek için II. Mahmut, eski Paris elçisi Mehmet Sait Halet Efendiden yararlandı. Mehmet Sait Halet Efendi, merkezi yönetimin, yeniçerilerin ve ulemanın güçlendirilmesinden yanaydı. Yenileşmeye ise tamamen karşıydı.

II. Mahmut yenileştirme için de Kaptanı Derya Hüsrev Mehmet Paşa, Reis-ül Küttap Canip Mehmet Besim Efendi, Mehmet Sait Galip Paşadan yararlanmıştı. Mehmet Sait Galip Paşa ile Mehmet Sait Halet Efendi birbirinin can düşmanıydılar.

Nisan 1811'de 80 yaşını aşmış olan Kör Yusuf Ziyaüddin Paşa sadrazamlıktan alındı. Gözü pek diye tanınan Laz Ahmet Paşa sadrazam oldu.

Laz Ahmet Paşa Tuna'yı geçti. Bu sırada Rus kuvvetlerinin komutanı ünlü Mareşal Kutuzov idi. Ruslar Osmanlı ordusunun ikmal hatlarını kastiler. Sadrazam barış istemek zorunda kaldı. Barış konferansı Bükreş'te toplandı. Bu arada Rus Fransız ilişkileri de gittikçe soğuyordu. Fransa, Osmanlılara savaşa devam etmeleri konusunda ısrar ediyordu. Ancak artık Osmanlı bürokratları hem savaştan bıkmıştı ve hem de Napolyon'a güvenmiyorlardı.

Prusya’da Reformlar

II. Frederick köylüyle konuşuyor

Prusya’da Stein tarafından tamamlanamadan durdurulan reformlar (Prusya reormları), Hardenberg tarafından farklı bir anlayışla ele alındı. 1811’de toprağa bağlı yükümlülükler terk edilip, köylüler azat edildi. Diğer yandan da kapitalist türü büyük mülkiyet geliştirildi. Topraklar çitlerle bölünmeye başladı. Bütün bunlar aristokratların tepkisini çekiyordu. Belediyelerde burjuvalar tarafından seçilen meclisler görev yapıyordu.

Prusya milli orduya 1808’den beri geçmeye çalışıyordu. Milli ordunun kadroları hazırlanmaya başlamıştı. Subaylık mesleği herkese açıldı. Ancak yüksek rütbeler için asillerin tekeli ortadan kaldırılamadı. Askerde bedensel cezalara son verildi.

Prusya, Berlin’i Alman liberalleri için çekici bir merkez haline getirdi. Ayrıca Berlin’de bir üniversite açıldı.

Prusya’da Tugendburg gibi Milliyetçi ve gizli kuruluşlar ortaya çıktı. Bunlar Fransızlar ile işbirliği yapan devlet görevlilerini izliyor ve onların maskesini düşürüyorlardı.

Fichte, 1807’den beri Alman halkının “ Tanrı’nın esas halkı “, “ yeniden yaratıcı maya “ olduğunu söylüyordu.

Johann Gottlieb Fichte (1762 – 1814), ünlü bir Alman düşünürüydü. Fichte'ye göre, irade ya da ben, temel gerçeklik olup, özgürdü. İrade kendi kendisini belirleyen bir faaliyetti. Ben ya da irade dışında her şey pasif bir var oluşu gösteriyordu. İradenin kendisi, yaşam ve akıl, bilgi ve eylem ilkesiydi. Her türlü ilerleme ve uygarlığın harekete geçirici gücüydü. Bilginin dayandığı temel, kuramsal düşüncenin birleştirici ilkesiydi.

Bir dokumacının oğlu olan Fichte yüksek öğrenim görmüştü. Kant'a büyük hayranlık duyuyordu. Fichte'in felsefesi Kant, Friedrich Schelling, Hegel gibi isimlerin yanı sıra Alman felsefesinin temel taşları arasında yer alır. Alman idealizminin kurucularından biridir.

Bu sırada Almanya'da Heidelberg Okulu, halk öykülerini bulup, çıkartıyor ve uyarlıyordu. Orada Volkstum'un temelleri atılıyordu. Buradan Alman " Bağımsızlık Savaşı " çıkacaktı.

Avrupa’daki İlk Laik Ülkede Kilise

Avignon

Fransa’da Kurucu Meclis, Katolik Kilisesine sınırlar çizmişti. Kilise bu sınırların içinde kalmak zorundaydı. Kilise mallarını kaybetmiş, o müthiş servet ve gelirinden kopmuştu. Napolyon Medeni Kanunu çıkarınca, Kilise kişisel ilişkilerden de dışlanmış oldu. Artık evlilik ve boşanma din dışı olmuştu. Kilise ancak eğitimde biraz direnebiliyordu. Üniversite ise Kiliseyi orta öğretimin dışına çıkarıyordu. Üniversite her konuda Kilise için korkunç bir tehdit olmaktaydı.

Napolyon döneminde Kiliseye vakıf kurma izni çıktı. Din ile Devletin ayrılması hakkındaki kanun da yürürlükten kaldırıldı. Piskoposlar hükümet tarafından seçiliyordu. Hükümet onlara maaş veriyordu. Kilise tekrar devlet ile bütünleşme içine girmişti. Eskiden piskoposlar krala bağlılık yemini ederlerdi. Şimdi Cumhurun Başına bağlılık yemini ediyorlardı. Yeminlerinin içinde devlete baş kaldırmayacakları ve tertipleri haber verecekleri vardı.

Devlet Kiliseden daha ağır basıyordu. Napolyon bu devlet güdümünü daha da arttırdı. Papa ve konsil bildiri ve kararlarının yayınlanması hükümet iznine tabi tutuldu. Dinsel toplantılar hükümetin izni olmaksızın yapılamıyordu.

1811'in Bazı Gelişmeleri

Tecumseh

Sırp ulusunun kültürel gelişiminde önemli rolü olan Dositej Obradoviç (1743 – 1811) öldü.

Rusya, Napolyon Medeni Kanunundan esinlenilen bir Medeni Kanunu yürürlüğe soktu. Venezüella, 1811'de ABD benzeri bir anayasayı kabul etti.

Ocak ayında Louisiana'da başarısız bir köle ayaklanması oldu.

John Stevens'un botu " Juliana ", ilk buharla çalışan ferry olarak New York, New Jersey arasında çalışmaya başladı.

Kuzey Amerika'da pek çok kabile Tecumseh'in şefliğinde birleşmişti. 1811–12 arasında gerçekleşen Tecumseh Savaşı en önemli yerli direnişlerinden biridir. William Henry Harrison komutasındaki Amerikan kuvveti Tippecanoe Muharebesinde Yerli Amerikan şefi Tecumseh'i yenmişlerdi.

Fransız şair Marie-Joseph Chénier (d. 1764), kaşif Ulrich Jasper Seetzen (d. 1767), Alman zoolist Peter Simon Pallas (d. 1741), İsviçreli fizikçi ve doğa bilimci Johann Conrad Ammann (d. 1724), Alman yazar Heinrich von Kleist (d. 1777), İskoç mühendis Andrew Meikle (d. 1719) bu yıl öldüler.

Napolyon’un Rusya Seferi, 1812

Moskova Yanıyor

Napolyon’un I. Aleksandr’la yaptığı antlaşma, Rusya’ya, İngiltere’ye karşı askeri bir harekat yapacak kadar, yaptırımlar uygulama yükümlülüğünü getirmekteydi. Ama I. Aleksander, bu tür politikaları uygulamaktan kaçınmıştı. Bunun üzerine Napolyon, 1812 yılı ortasında 800 bin kişilik ordusuyla Rusya Seferine girişti. Bu değişik uluslardan meydana gelmiş, çok büyük ama bir o kadar tutarsız bir orduydu. Bu orduya Prusya 20 bin kişilik, Avusturya 30 bin kişilik birlikler vermişti. Orduda 200 bine yakın Alman vardı.

Ruslar 740 Km içeri çekilerek, Napolyon ordusu önünde büyük bir boşluk oluşturdular. Napolyon ordusu yiyecek sıkıntısı çekmeye başladı, hastalıklar kol geziyordu. Ordudan kaçmalar başladı. İmparatorluk ordusu çözülüyordu.

Napolyon ordusu Moskova’ya yaklaşırken, önünü Ruslar kestiler. 7 Eylül’de, Borodino Muharebesinde General Kutuzov komutasındaki Rus ordusu yenildi. Fransız ordusu Moskova’ya girdi.

Fransız ordusu Moskova’ya girdiği gün meşhur Moskova yangını başladı. Peşinden don geldi. Yem sıkıntısı İmparatorluk ordusunun süvarilerini yok etti. Yollar da ulaşılmaz olmuş, lojistik durmuştu. Diğer yandan, Napolyon’a karşı Rus halkı savaşmakta pek isteksiz davranmadı. İçinde gönüllülerinde bulunduğu 400 bin kişi asker oldu. Kitlesel askere alınışta, Ortodoks Ruhban, bağnaz bir tarzda, Fransa’ya direnilmesinden yana tavır almıştı.

Napolyon'un Rusya dönüşü

Rusların Rusya içlerine çekilmeleri, giderken de Moskova'yı yakmaları ve kışın da bastırması neticesinde Napolyon, ordusunu barındıracağı bir yer olmadığını anlamıştı. Çar'ı antlaşma yapmaya davet etti. Ancak I. Aleksandr bu teklifi reddetti. Napolyon ise tek çareyi orduyu Fransa'ya geri götürmekte buldu. Fakat sert kış koşulları geri dönüşü neredeyse imkansız hale getirmişti. General Kutuzov'un ordusu ise perişan bir halde geri çekilenleri, basıp basıp doğruyordu. Geri çekilme, Fransız ordusunun yaklaşık olarak dörtte üçünün telef olmasına sebep olmuştu.

İstila ordusunu, Rus coğrafyası, Rus kışı ve Rus insanın kalabalıklığı bitirmişti. Rusya iyi direnmişti. Rus komuta kademesi doğru ve etkili davranmıştı.

Osmanlı Rus Savaşında Bükreş Anlaşması, 1812

Athos Savaşı

Rus Osmanlı savaşında her iki taraf içinde önemli bir başarı olmaksızın devam edip gidiyordu. Osmanlı Balkanlarda kötü durumdaydı. Napolyon ise Rusya'nın içlerine doğru ilerliyordu. Her iki tarafın da (Osmanlı-Rus) barıştan başka çaresi yoktu. Mayıs 1812'de Prut ırmağı sınır olacak şekilde anlaşma yapıldı (Bükreş anlaşması). Bu anlaşmada Ruslar Napolyon korkusu ile fazla bir talepte bulunmadan barış anlaşmasını imzalamışlardı.

Anlaşmaya göre Ruslar Boğdan ve Eflak'ı (Memleketeyn, Romanya), Kafkaslarda elde ettikleri toprakları Osmanlılara geri veriyorlardı. Besarabya Ruslarda kalıyordu. Rusların diplomatik ve ticari ayrıcalıkları ile Ortodoksları koruma hakları devam ediyordu. Ruslar sadece Besarabya (Bucak) almışlardı. Rusların aldığı toprak yaklaşık 70.000 Km2'di. Sınır Dniester yerine Prut ve Tuna idi. Tuna deltası Osmanlılarda kalmıştı.

1812'de Sırplar Bükreş anlaşması ile idari özerkliğe kavuştular. Belgrad kalesi de dahil tüm kaleler Osmanlılar da kalmıştı. Anlaşmadan az sonra Sırplar zor kullanarak Belgrad kalesini aldılar.

Eylül 1812'de II. Mahmut Hurşit Ahmet Paşayı sadrazam yaptı ve ayanlara karşı amansız bir mücadeleye başladı. İttifak senedi ve Alemdar Mustafa Paşa olayı ayanların ne denli güçlendiğini göstermişti. Ayanların bu gücüne yeniçeriler dahil bütün devlet kurumları karşıydı.

Ayanlar zayıflatılırken çok değişik usuller kullanıldı. Resmi görevli bir ayan ölünce yerine çocuklarından veya adamlarından biri değil, bambaşka biri atandı. Ölenin adamları değişik yerlere atanarak dağıtıldı. Bazı ayanlar öldürüldü, bazısı sürüldü.

II. Mahmut'un yaptığı ayanların gücünü kırmaktı. Yoksa ayanlık (eşraf) yerel bir toplumsal örgütlenme biçimi olarak sürüp gitti.

1812 yılında Mısır ordusu Medine'yi Vahhabilerden geri aldı.

Sirkeci Postanesi

Osmanlılar posta idaresini bir türlü oturtamamışlardı. 1812'de Fransa Osmanlı İmparatorluğunda posta ofisi açtı. Anlaşmaya göre İstanbul ile Fransa arasındaki posta iletimini bu ofis sağlayacaktı. Peşinden Britanya posta ofisi açtı.

Zaman Fransa Aleyhine Çalışıyor, 1812

Avrupa'da Fransız hakimiyetine girmiş devletlerde, yabancı düşmanlığı hızla oluşuyor, milliyetçilik ortaya çıkıyordu. Askerlerin geçişi, el koymalar, Fransız general ve memurlarının keyfi emirleri, asker toplama, kıta ambargosu halkı geriyor, onları Fransa'ya karşı çıkmaya itiyordu. Halbuki Napolyon bunu önemsemiyordu. Ona göre bir halkı kimin yönettiği önemli değildi. Yabancı veya yerli fark etmezdi.

Bu yabancı düşmanlığından en fazla imtiyazlılar zarar görüyordu. Ruhban satılan mallarının acısını çekiyordu. Medeni nikah ona büyük darbe olmuştu. Hele din hürriyeti din adamlarını çok sinirlendiriyordu.

Asiller, köylüler üzerindeki haklarının alınmasını hiç içlerine sindirememişlerdi. İşten çıkarılan memurlar emekli aylığı peşindeydiler. Burjuva ise karının gittikçe azaldığını düşünüyordu.

Yabancı düşmanlığı, milletleri de ayırıyordu. Halbuki hiç böyle düşünülmemişti. Şimdi Avrupa birleşmeyi değil, milliyetlerin bağımsızlı konuşuyordu.

İspanya kralı Fransa'da iken İspanya'da bir ayaklanma başladı. Önce her eyalette, sonra merkezi bir komite kuruldu. Komite (Cunta) Cortes adlı bir kurucu meclis topladı. Bu meclis 1791 Fransa Anayasasını örnek alarak 1812 Anayasasını kabul etti Bu Anayasada Katolik dini mecburi bir din oluyordu. İspanya bir din devletiydi. İspanya, siyasi olarak ise, tek meclisi olan bir meşrutiyet olmuştu.

İngiltere, Avusturya, Prusya ve Rusya aralarında bir ittifak oluşturarak kuvvetlerini birleştirmişlerdi.

Rusya'dan Dönüş

Fransa ise savaşlarda genç ve kaymak tabakasını yitirmişti. Savaşa alışık olan ve tüm orduyu çekip, çeviren birlikler erimişti. Askere almada da problemler vardı. Barış ilanları, düşünceleri ve eylemleri her yerdeydi. Aristokrat ve burjuvalar koalisyon güçlerine hoş geldiniz diyecek aşamaya gelmişti. Fransa maliyesinde para tamamen suyunu çekmişti.

Napolyon İmparatorluğu, büyük İmparatorluk ordusundan koalisyon ordusuna geçmek zorunda kalıyordu.

Buna karşılık, Fransa karşıtı koalisyon, İngiltere'nin mali imkanları ile kıtanın insan kaynaklarını seferber etmişti.

1812'nin Diğer Bazı Olayları

USS Constitution vs Guerriere

İngiltere uyguladığı deniz ambargosu kapsamında ABD gemilerinin de Fransa ile ticaret yapmasına engel oluyordu. ABD Başkanı James Madison'du. Bu ambargoyu bahane eden ABD, 1812'de, İngiltere'ye savaş açtı (1812 Savaşı). Bu aslında Amerika'nın Fransa yanında yer alması demekti. Amerika ile İngilizlere arasında yapılan bu ikinci savaş yeneni ve yenileni belli olmayacak bir savaştı. Ancak bu savaş sırasında ve sonrasında Amerika'nın gevşek olan milli duyguları kuvvetlendi.

1812 yılında Louisiana 18. ABD devleti oldu.

Missouri'de Yeni Madrid'te 8 şiddetinde bir deprem oldu (Yeni Madrid Depremi). Venezüella'da da bir deprem oldu.

Rusya'da reformların yolunu açmaya çalışan Speranski, Fransız casusu olmakla suçlanarak, görevden alındı. Şubat ayında Ruslar California'da bir ticaret kolonisi kurdular.

1 Ocak'ta Avusturya İmparatorluğunda Medeni kanun yürürlüğe girdi.

1812 yılında kaybedilen bilim adamları da vardı. İngiliz botanikçi Isaac Swainson (d. 1746), İrlandalı bilgin Edmond Malone (d. 1741) 1812 yılında öldüler.

Avrupa’da Son Gelişmeler, 1813

Leipzig Savaşı

Ordusunun büyük bir bölümünü Rusya Seferi sırasında kaybeden Fransa, yeni bir ordu oluşturmanın zorluklarına katlanmaya mecbur oluyordu. Üretimden çekilen işgücü ve artırılan vergiler, halkı da Napolyon’a karşı bir tutuma itmişti.

Napolyon, bu dönemde kendisine karşı düzenlenen hükümet darbesini bastırdı ve yeni bir ordu kurdu. Ancak 1813 ve 1814'te baskılar arttı ve halk desteği düştü.

Almanya’da Fransa’ya karşı bağımsızlık ateşini yurtseverler ve Scharnhorst sürüklüyordu. Gelişmeler karşısında Friedrich Guillaume harekete geçti. Halktan kitle halinde asker toplamaya başladı. Tilsit anlaşması Prusya’yı küçültmüş ve 5 Milyon nüfusa indirgemişti. Halkı ve burjuvaları saran bağımsızlık ateşi, bu 5 Milyondan 350.000 kişilik bir ordu çıkardı.

Rusya yenilgisi ve içteki karışıklıklar Koalisyon güçlerini cesaretlendirdi. Koalisyon ülkeleri şimdi daha koordineli ve hem zaman çalışmaktaydılar. Ülkeler bütün kaynaklarını kullanarak 1 milyon kişilik ortak bir ordu toplayabildiler.

Rusya’dan ordusunu kaybetmiş bir halde dönen Napolyon, acele olarak yeni bir ordu toplamıştı. Ancak bu acemi bir orduydu. Ayrıca süvarisi de yoktu. Napolyon, bu ordu ile Prusya Rusya müşterek ordusunu, 2 Mayıs’ta Lütsen’de yendi (Lütsen harbi). 20 gün sonra Bautzen harbinde Napolyon taktik bir üstünlük kazandı.

Bunların üzerine 4 Haziran’da Pleiswitz ateşkesi imzalandı. Fransa ufak bir soluk almıştı. Prusya eski topraklarına tekrar kavuşmuştu. Varşova Büyük Dukalığı bölüşüldü.

Prag kongresi toplandı ama Avrupa devletleri, Napolyon Avrupa’sını ortadan kaldırmaya karar vermişlerdi. Kongre ilerleyemedi.

Napolyon’a 7 Ağustos’ta ültimatom verildi.

1 milyondan fazla asker Fransa’nın üzerine yürüyordu.

Wellington, Vitoria’da harbi kazanmış, Pirenelere ilerliyordu. Napolyon Leipsig’te koalisyon güçleri ile karşılaştı. 16 – 19 Ekim tarihleri arasında savaş 4 gün sürdü. Napolyon’un karşısında 500.000 asker ve 2.000 top vardı. Koalisyon ordusu Napolyon ordusunun iki katıydı. Savaşın üçüncü günü Saksonyalılar ve Wurtenbergliler saf değiştirip, koalisyon tarafına geçtiler.

1813 yılının Ekim ayında Napolyon’un Leipzig Savaşında uğradığı yenilgi, onu iktidarının sonuna iyice yaklaştırmıştı.

Sırp Knezi Miloş Obrenoviç

Milos Obrenovic

Sırbistan bağımsızlığını elde edememişti. Pek çok eşraf Kara Yorgi'nin karşısına çıkıyordu. Kara Yorgi bağımsızlık peşine düştü. Osmanlılar sadrazam Hurşit Paşa komutasında bir orduyu Sırbistan'a yolladı. Avrupa'da kimsenin Sırplara yardım edecek hali yoktu. Belgrad geri alındı. Ekim 1813'de önemli bir kitle Osmanlının dönüşünü sevinerek karşıladı. Kara Yorgi Macaristan'a kaçtı. Onun bir hasmı olan Miloş Obrenoviç, orta Sırbistan prensi (kinyas, knez) olarak tanındı.

1813'de Bulgar ulusalcılığının önemli isimlerinden Sofroniy Vraçamsky (Sophronius of Vrasta) (1739 – 1813) öldü. Bir kilise adamı olup, laik ideolojiyi geliştiren Slav kilise adamlarının tipik bir temsilcisiydi.

Balkan Ortodoks Slavları Roma Kilisesinden hep kuşkulanmışlardı. Ancak İstanbul Patrikliğinin baskısı, zamanla, Katolik bir temayülü de ortaya çıkarmıştı. Papalık ise bu temayülden faydalanmaya çalıştı. Ancak başarılı olamadı. Ama çalışmalar da durmadı.

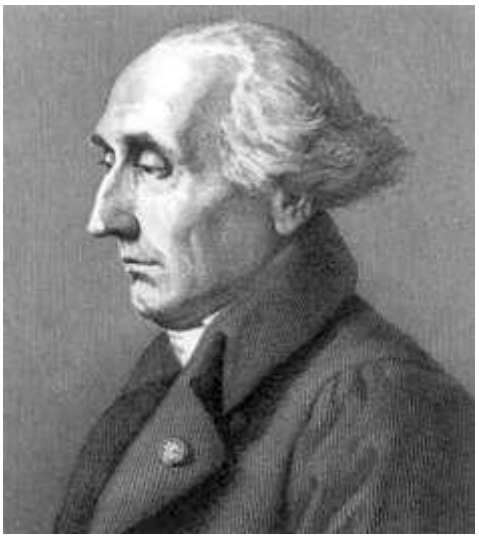
II. Mahmut ayanlara karşı mücadelesine devam ediyordu. Tekelioğlu gibi bazı ayanlar askeri harekat ile ortadan kaldırıldılar. Pek çok önemli ayan da yaşlanmıştı. Onlar da kendiliklerinden öldüler. 1813'de örneğin Cebbarzade öldü.

1813 yılında II. Mahmut Halep'e Celal al-Din Paşayı tayin etti. Paşa yeniçeri şeflerini astırarak ve bir kısmını sürerek, hakimiyeti ele aldı.

Mısır valisi Mehmet Ali Paşa ise Vahhabilerden Mekke ve Taif'i aldı. Ancak savaş devam edecekti.

Irak'ta, Vali Süleyman Paşa ölmüş olmasına rağmen, Bağdat Memlukları Davut Paşa etrafında toplandılar. Bunların hakimiyeti ancak Mithat Paşanın valiliği sırasında bitecekti.

1813’de Bazı gelişmeler

Langrange

Matematikçi ve astronom Lagrange öldü (1736 – 1813). Analiz, sayılar kuramı, klasik mekanik ve gök mekaniği alanlarına önemli katkılarda bulundu. 18. yüzyılın en önemli matematikçilerindendir. 20'li yaşlarında dalga yayılımı ve eğrilerin minimum ve maksimum noktalarıyla ilgili yazdığı makaleler sayesinde yaşayan en büyük matematikçilerden biri olarak kabul görmüştür.

1813 yılında Meksika bağımsızlığını ilan etti.

1813 yılında İran-Rus savaşı Gülistan anlaşması ile sonlandı. İran Aras nehrinin kuzeyindeki toprakları Ruslara bırakmak zorunda kalmıştı. Aslında İran Rus ve İngiliz kıskacında kalmıştı. Bu anlaşma ile Rusya Azerbaycan’ın Karabağ, Erivan ve Nahcıvan bölgelerini eline geçirmişti.

Çin’de imparator Jiaqing’di. “ Beyaz Lotus “ isyanını bastırmıştı. Kuzey Çin’de “ Gök Kanunu “ isyanı başladı. İsyancılar bazı haremağalarını rüşvet ile yanlarına çektiler. İsyancılar İmparatorun odasına kadar girdiler.

Çin imparatorluğu bütün bu isyanların ekonomik kökenli olduğunu anlamıyordu. Mançular bu isyanları hep ulusal kökenli zannettiler. Halk ise ekonomik olarak ezildikçe bunu Mançulardan bildi. Böylece halk arasında Mançu hanedansına karşı bir nefret oluşmaya başladı. İsyanlar mitleştirildi.

Alman şair, çevirmen ve bir Aydınlanma Dönemi yayımcısı olan Christoph Martin Wieland, (1733 - 1813) öldü.

Napolyon’dan sonra Fransa’nın elinde var Sıfır, 1814

Paris Savaşı, La Barrière de Clichy

General Murat, Rus felaketinden beri Napolyon’a olan bağını kaybetmişti. 1814’ün hemen başında koalisyonla görüşmelere başladı. Saf değiştirmişti.

Napolyon, muhafız alayı dahil 60 bin kişilik ordusu ile Fransa içlerinde tutunmaya çalıştı.

Koalisyon 1814 Mart’ında Chaumont’ta, aralarında bir sözleşme daha imzaladılar. Savaşın peşinden, barış zamanında da, 20 yıl aralarındaki anlaşma sürecekti. Savaşın amacı Avrupa’nın huzurunu tekrar sağlamaktı. Bu huzur “ güçlerin adil dengesi yeniden kurularak “ sağlanacaktı.

1814 Mart sonunda Fransa karşıtı koalisyonun orduları Paris kapılarına dayandı. Paris savaşı verildi ve koalisyon bu savaşı da kazandı. Napolyon imparatorluk tahtını bırakarak Elba Adasına sürgüne gönderildi.

30 Mayıs 1814’te Paris Anlaşması ile Fransa 1790 – 1792’deki geçici sınırlarına tekrar geri döndürüldü. Fransa’nın elinde hiçbir şey kalmamıştı. Hatta İhtilalde kazandığı toprakları bile kaybetmişti.

Ama Napolyon'un orduları girdikleri her ülkeye beraberlerinde ihtilalin tohumlarını taşımışlardı. Napolyon'a boyun eğen bütün ülkelerde, Fransız İhtilali ilkelerine dayanan yeni rejimler kurulmuştu. Aslında bu ülkelerde seçilmiş meclisler halkın egemenliğini kurmuyorlardı. Yapılan, merkezi bir yönetim oluşturmak, halkın hürriyetini vermek ve kanun karşısında eşitliği sağlamaktı. Bu rejim kıtanın etrafındaki Britanya, Portekiz, İsveç, Rusya gibi periferik ülkelerde oluşamamıştı. Ama diğer ülkelerde ve özellikle Belçika, Rhein, Kuzey İtalya, Güney Almanya ve Fransa'yı taklit etmiş olan Prusya'da yerleşmişti.

Bunun sonucu, feodal hak ve imtiyazlar, ruhbanın maddi otoritesi, Kilise ve Manastır malları, Kilise Mahkemeleri, Engizisyon ortadan kalkması olmuştu. Aynı şekilde loncalar ve tarım düzenlemeleri ortadan kalktı. Eski sistem yıkılmış yerine yenisi konmuştu. Din, evlenme, yerleşme, seyahat, endüstri kurma, ticaret yapma hürriyeti, vergi, askerlik gibi kamu mükellefiyetleri ile beraber uygulanıyordu. Bu ülkelerde iktidar mutlak bir şekilde hükümdar ve memurlarda kaldı. Toprak birbirine benzer şekilde taksim edildi. Meslekten yetişme bir memurlar kadrosu kuruldu. Yani yönetim, adliye ve vergi bakımından birbirine benzer rejimler oluştu.

Amerikan Ulusal Bilinci, 1814

Champlain Gölü muharebesi

ABD ile İngiltere arasındaki 1812 Savaşı devam ediyordu. 5 Haziran'da Chippawa Muharebesi, 25 Temmuz'da Lundy's Lane Muharebesi, 24 Ağustos'da Washington D.C'deki İngiliz işgali, 11 Eylül'de Champlain Gölü Muharebesi, 13 Eylül'de Baltimore Muharebesi yapıldı. 24 Aralık'ta 1814 Savaşını resmen bitiren Ghent Anlaşması imzalandı.

ABD'nin İngiltere ile yapmış olduğu bu ikinci savaş, bir nevi bağımsızlığının tescili savaşıydı. ABD başkanı Demokrat-Cumhuriyetçi James Madison'du. ABD'de bir yandan ekonomi güçleniyor, diğer yandan demokrasi güçleniyordu. Bir yandan da güçlü bir ulusal bilinç gelmekteydi.

Latin Amerika Aydınlanıyor, 1814

Chacabuco Muharebesi, Latin Amerika

1814 yılından sonra Latin Amerika, Meksika dahil, bağımsızlık ateşi ile baş kaldırdılar. Latin Amerika'da devrim uzun süren bir mayalaşmadan sonra başlamıştı. Latin Amerika'da burjuvazi, her yerde kendi koşulları içinde ve birbirinden farklı şekilde gelişmişti. Devrimler bu burjuvazilerin işiydi. Burjuvazi inanılmaz bir hızla zenginleşmişti ve mevcut oligarşi artık onu sıkıyordu.

Latin Amerika devriminin önde gelenleri, Bolivar, San Martin, Moreno ve Miranda, Mason localarında aydınlanma felsefesi ışığında yetişmişlerdi. Bunlara İngiltere, Fransa veya ABD yardım ediyor ve yüreklendiriyordu. Latin Amerika İspanya veya Portekiz ile bağımsızlık savaşlarına tutuştu.

1815'de Brezilya bağımsızlığını kazanacaktı.

1814'ün Bazı Gelişmeleri

Filiki Eteria bayrağı

1814'de bir grup Yunanlı, Osmanlı Devletinden bağımsızlık kazanmak amacıyla Filiki Eterya (Philiki Hetaireia) (Dostluk Derneği) adlı bir dernek kurdular. Dernek, Emanual Ksantos ve Nikola Skufas adlı iki Grek ve Yanyalı Atmas Çakalof adında bir Bulgar tarafından Odesa (Hocabey) kentinde kuruldu

Amacı Yunan Bağımsızlık Savaşı hareketini gerçekleştirmekti. İlk aldığı kararlar şunlardır: Merkezi Atina'da bulunan Filomos Cemiyeti, Filiki Eterya'ya bağlanacak. Böylece Batı kültürü almış Yunan gençleri işin içine çekilecekti. Gerekli maddi olanakların sağlanması için yeni ticaret şirketleri açılacaktı. Grek tüccarlarının, ünlü ve etkili ailelerin, kilisenin tanınmış din adamlarının örgüte katılması sağlanacaktı.

16 Mayıs'da Norveç'in kuruluşu imzalandı. Danimarka prensi Christian Frederik Kurucu Meclis tarafından Norveç kralı olarak belirlendi.

Guyana, Hollanda'dan Britanya'ya geçti, adı Britanya Guyanası oldu.

Papa VII. Pius, Sollucitudo omnium adlı fermanı yayınlayarak Cizvit teşkilatını tekrar kurulmasını sağladı. Cizvitler her yerde kolejler açacak ve asiller ile zenginler, çocuklarını bu kolejlerde okutacaklardı. Cizvitler kısa bir süre içinde Avusturya, İspanya ve İtalya'da sarayın ve devletlerin yönetimini tekrar ellerine alacaklardı.

Osmanlılarda Çapanoğlu Süleyman adlı ayan ölünce aile içinde rekabet çıktı. Bundan faydalanan merkez Çapanoğlunun hakimiyet sahasını daralttı.

Fizikçi, termodinamik üzerinde önemli katkıları olan Benjamin Thompson (1753 – 1814) öldü.

1814’de Londra’da gazete baskı makinesine buhar gücü uygulandı.

Alman filozof Johann Gottlieb Fichte (1762 – 1814), Rus ressam Ivan Akimov (1754 – 1814), İspanyol ressam Antonio Carnicero (1748 – 1814), Amerikalı fizikçi ve mucit Benjamin Thompson (1753 – 1814), ABD 5. Başkanı Elbridge Gerry (1744 – 1814), Fransız yazar Donatien Alphonse Francois de Sade (1740 – 1814), hidrolik pres mucidi Joseph Bramah (1748 – 1814) 1814 yılında öldüler.

Fitch

Johann Gottlieb Fichte

1814'de Johann-Amadeus Fichte (1762 – 1814) öldü. Fichte politika ile ikinci derecede ilgilenen bir yazardı. 1793'te " Fransız İhtilali Hakkında Halkın Yargılarını Düzeltmek İçin Belgeler " adlı eserini yayınladı. Burada ihtilallerin meşruluğunu tartışıyordu. Fichte, değişmez Anayasalar olamaz diyordu. Her zamana ve her yere göre farklı ihtiyaçlar ortaya çıkardı. Ancak ortada bir toplum sözleşmesi varsa, buna karşı ayaklanma hakkı da vardır, diyordu.

Fichte 1793'de " Düşünce Hürriyetinin İstenilişi " adlı eserini yayınladı. Sonra da " Tabii Hakkın Temelleri " adlı eseri yayınlandı.

Fichte temsili hükümetten yanaydı. Hiçbir şeyi olmayanların alma hakkı (bence yağma hakkı) olduğunu müdafaa ediyordu. Anayasa genel ilerlemeye ve kişisel özgürlüklerin gelişmesine engel olmamalıydı.

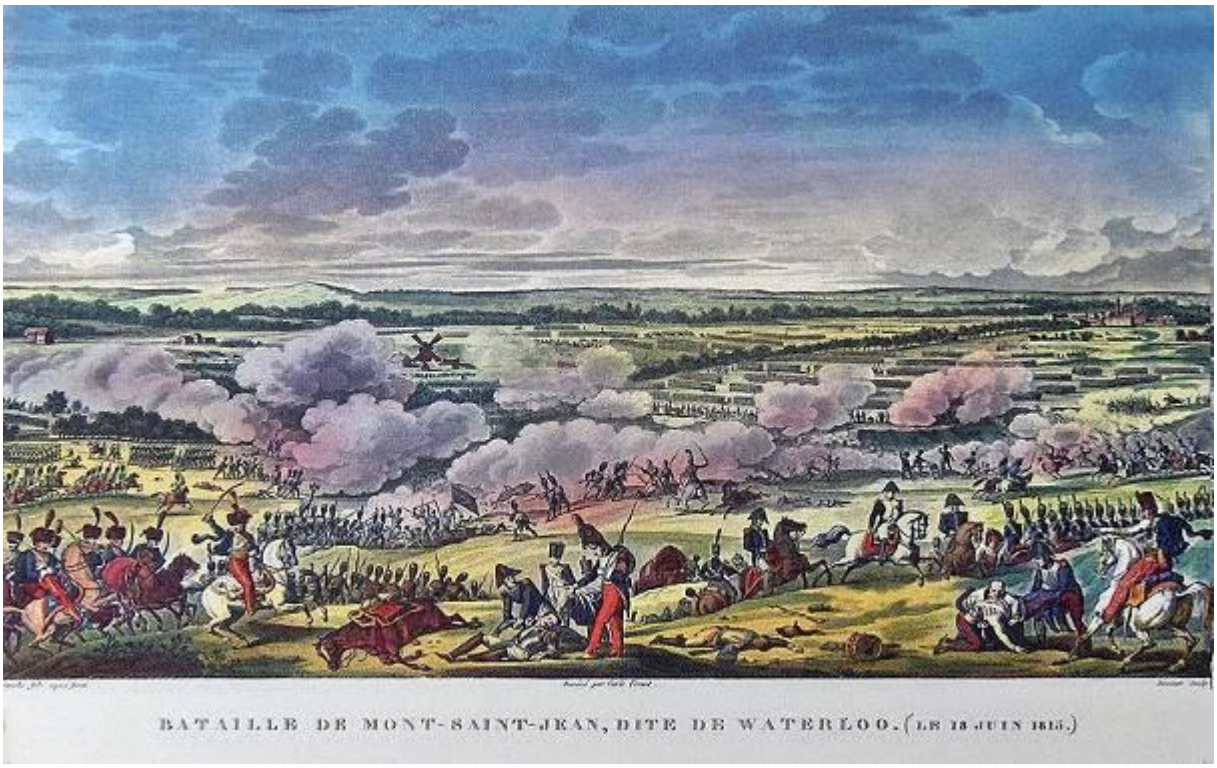
Fichte son olarak " Kapalı Ticaret Devleti " kitabını yazdı. Burada sosyalist devlet teorisinin taslağını çiziyordu.

Fichte göre Kant'ın üç buyruğu şöyle toplanabilirdi: " Vicdanına göre davran ".Çünkü vicdan genel yasadır, insanlığı amaçlar, insanın kendi koyduğu bir yasadır. İnsan özgürdür, vicdan da bu özgürlüğün bilincidir. Vicdan her insanda vardır ve bir insanlık ölçüsüdür.

İnsan eylem demektir. Ve her eylem (hareket, çalışma) iyidir. Fichte özgürlük kendi kendini sınırlandırır diyordu. İnsanın en büyük amacı özgür olmaktır. Onun için insan, kendi özgürlüğüne varabilmek için, başka insanların özgürlüğü karşısında kendi özgürlüğünü kısıtlar.

Kendi kendini sınırlayan akıldır. Ben olmaz ise, benin dışı da olmaz, evren de olmaz. Her şeyi var kılan akıldır. Akıl tek yaratıcıdır. Kendimizi bilmek ve bir şeyler yapmak için yaşıyoruz. İnsanlar bir ödev peşindedir. Bu ödevini yerine getirmek için de özgür olmalıdır. Akıl özgürken etkendir ve ödev yapan, yaratan akıldır. Bir devlet ben-sen çelişkisinin yani toplumsal özgürlüğü çözmelidir. Bir devlet ne kadar ben'e (akla) özgürlük tanıyorsa o kadar iyidir.

Waterloo, 1815

Napolyon Elbe adasından kaçtı ve gizlice Paris'e döndü. Halk desteği tekrar yükseldi. 7 Mart 1815'te ise tahtına geri döndü. Böylece Napolyon ikinci kez tahta çıktı. 20 Mart'ta Napolyon Paris'e 140.000 kişilik ordu ve ona ilave 200.000 kişilik gönüllülerle birlikte girmişti.

Belçika'ya saldırdı. Ancak Haziran ayında İngiliz ve Prusya kuvvetleri tarafından Waterloo'da büyük bir yenilgiye uğradı. Savaşta İngilizlere Dük Wellington, Prusyalılara ise Gebhard von Blücher komuta etmiştir. Müttefikler, Fransa'nın kuzeydoğusuna doğru saldırmayı düşünürken Napolyon onlara Belçika'da bir engelleyici saldırıda bulunmuş, sonrasında bu Waterloo Savaşı'na dönüşmüştü.

Öncelikle İngiliz ordusuyla karşılaşan Napolyon, üstün görünürken süvari birliklerinin yanlış bir manevrasıyla savaşı İngilizlerin lehine çevirdi. Az sonra Prusya ordusunun da gelerek savaşa katıldı. Böylece Fransızların yenilgisi bozguna dönüştü ve savaş tüm Fransız ordusunun imhası veya esaretiyle sonuçlandı.

Napolyon, Paris'e dönünce tahtına ikinci kez veda etmek zorunda kaldı.

Amerika'ya kaçmak istedi, ancak bunu başaramadı ve İngilizlere teslim oldu. İngilizler onu Atlantik'teki St. Helena Adası'na götürdüler.

20 Kasım 1815'de II. Paris Anlaşması imzalandı. Fransa aşağı yukarı 1791 sınırlarına çekilmişti. En önemli kolonilerinden Saint Domingue'i kaybetmişti. Galiplere 700 Milyon

savaş tazminatı ödeyecekti. Bir işgal ordusu 5 yıl Fransa'da kalacaktı. Buna rağmen Fransa sınırları küçülmüştü ama büyük bir güç olmayı sürdürüyordu.

Karşı koalisyonda savaşlardan kuvvetlenmiş olarak çıkmıştı. Prusya Saksonya'yı almış, Polonya'nın büyük bir parçası ile Varşova'yı vermişti. Bütün Kuzey Almanya'ya yayılıp, Rhein (Ren) bölgesinde büyük bir güç haline gelmişti. Prusya demografik olarak da değişmişti. Eskiden nüfusun üçte biri Slav iken 1815'den sonra bu oran yedide bire düşmüştü. Yüzölçümü de 190 bin Km2'den 280 bin Km2'ye çıkmıştı. Ancak yine de Prusya hayatından memnun değildi. Aldıklarını yeterli bulmamıştı.

Asıl kazançlı çıkan Rusya'ydı. Sınırları Beyaz Rusya'dan Silezya'ya kadar genişlemişti. Polonya'da özerk Varşova krallığı kurulmuştu. Kralı Çardı. Çar aynı zamanda Finlandiya Büyük Dukasıydı. Rusya'nın nüfusu 30 milyondan 50 milyona ulaşmıştı.

İngiltere Avrupa'da stratejik üslere sahip olmuştu. Heligoland, Malta, İyon adaları artık İngilizlerin hakimiyetindeydi. Ama esas kazancı Avrupa dışındaydı. Amiens barışını tekrar kayda geçirtmişti. Hint Denizinde Sechelle adaları, İle de France, Rodrigue İngiltere'nindi. Antiller'de Saint Lucie, Tabago, la Trinite'de onundu. Cap ve Seylan'ı almıştı. Asıl önemli ve görülmeyeni ise elde ettiği ticari ayrıcalıklardı.

Görünen o ki, bütün bu hengameden sonra hayat çok pahalı bir hale gelmişti. Altın 1790 yılındaki değerinin üç katına yükselmişti. Filler tepişirken, halk daha da eziliyordu.

Waterloo Savaşı

Yeni Osmanlı Sarayı Dolmabahçe, 1815

Dolmabahçe Sarayı 1

Osmanlılarda en nüfuslu ayanlardan biri olan Hacı Ömer Ağa 1815'de öldü. Ortada pek büyük nüfusa sahip ayan ailesi kalmamıştı. II. Mahmut bundan sonra ayanları çok kolay bir tarazda merkezi itaat altına aldı. Aslında ayanlık müessesesi bir ihtiyaçtan doğmuştu. Bu ihtiyaç ortadan kalkmadıkça ayanlık biter başka bir kuruluş o fonksiyonu yerine getirmeye başlardı. Osmanlıda da böyle olacak, ayanlık kalkacak ama Babı Ali bürokrasisi yükselecekti.

Ayanlarla mücadelede beyin rolü oynayan Mehmet Sait Halet Efendi nişancı oldu. Divan tercümanlığı ve Voyvodalık müesseseleri gibi işleri görev kapsamı içine almıştı. Söylentilere göre bu işlerden büyük rüşvet yiyor. Gelen paraları yeniçerilere dağıtarak ocağın kuvvetini kazanıyordu. Ocağı yenilikçi hareketlere karşı kışkırtarak, devleti baskı altında tutuyordu. Bir yandan da ayanlarla mücadele ile devleti oyalıyordu. Böylece yeniçeriler de korunmuş oluyorlardı.

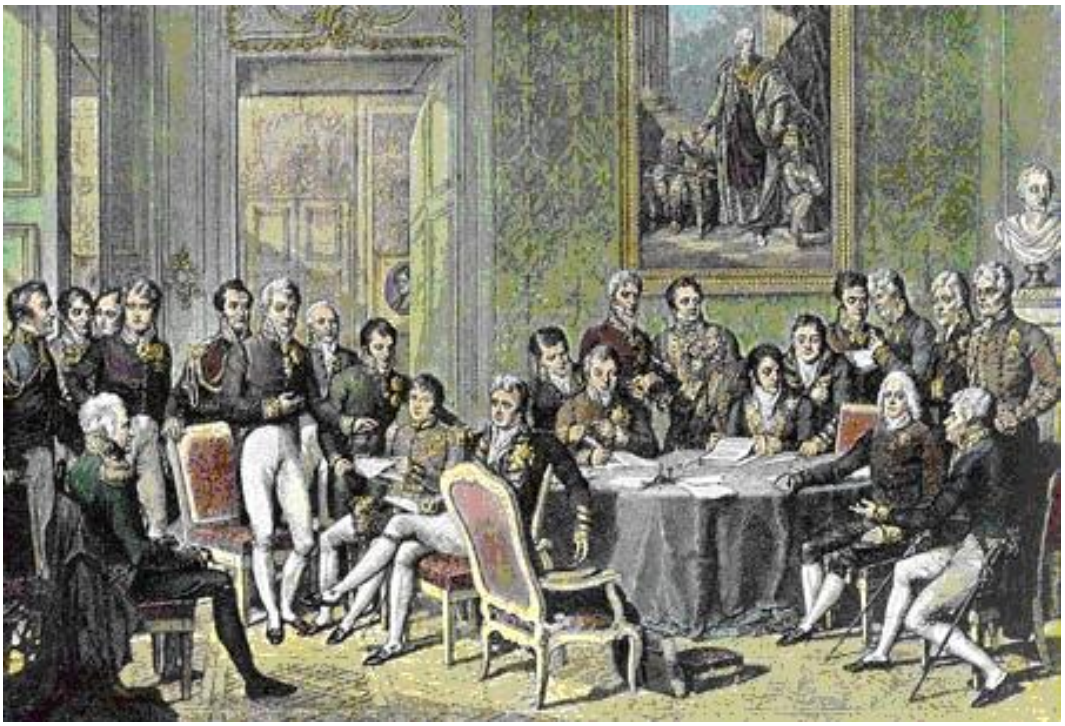
1815 yılında Saray Topkapı'dan Dolmabahçe'ye taşındı. II. Mahmut sakalını kısaltmış, setre pantolon giymeye başlamıştı. Avrupa'da olduğu gibi resimleri devlet dairelerine asılmaya başlandı. Padişah artık elçiliklerdeki davetlere gidiyordu. Şehir içinde ve yurt içinde gezilere çıkıyordu. Zaman zaman hükümet toplantılarına katılıyordu. Devlet adamlarının huzurunda oturmasına da müsaade ediyordu.

1815 yılında Kahire'de bulunan Arnavut askerleri kısa süreli bir ayaklanma çıkardılar. Mehmet Ali Paşa artık yeni bir ordu kurmak gerektiğini iyice anlamıştı. Önce Kafkas ve Afrika'dan getirilen erlerden Nizamı Cedid benzeri bir ordu kurmak istedi. Ama bu Memluk sistemini canlandırmak olacaktı. Bunun yerine ulusal bir ordu örgütledi (Fransız ve İngiliz örneğine benzer). Yoklama usulü ile Mısır köylerinden asker toplandı. Ordu Batı tarzı sınıflandırıldı. Batılı subaylar tarafından sıkı bir eğitimden geçirilmeye başlandı.

Napolyon'un Waterloo yenilgisinden sonra Ruslar kendilerine gelmişlerdi. Bundan sonra Rusya Sırbistan'ı vassal bir krallık haline sokmaya çalıştı. Nisan 1815'de Miloş Obrenoviç, Rus baskısı sonucu ayaklandı.

1815'den sonra Rusların itelemesi ile İran Şahı Fetih Ali Şah, Doğu Osmanlı topraklarında bazı yerleri eline geçirmek için Irak'a saldırdı.

Viyana Kongresi, 1815

Viyana Kongresi

Napolyon Savaşları sonunda Fransız Orduları'nın Koalisyon Orduları tarafından tümüyle yenilgiye uğratılmıştı. Viyana'da Avrupa'daki sınırları ve güçler dengesini yeniden belirlemek için Viyana Kongresi toplandı.

Napolyon Ordularının sürekli yenilgiye uğrayıp geri çekildikleri bir dönemde, 9 Mart 1814 tarihinde, İngiltere, Avusturya, Prusya, Rusya, Avrupa'da siyasi coğrafyanın yeniden düzenlenmesi için aralarına politik bir ittifak oluşturmuşlardı. Bu 4 devlete İsveç ve Portekiz'in de katılmasıyla 30 Mayıs 1814 tarihinde Paris'te Paris Antlaşması imzalanmıştı. 20 Temmuz'da İspanya da anlaşmaya katıldı. Burada savaşa katılmış olan tüm devletlerin Viyana'da toplanacak bir kongreye, tam yetkili temsilciler göndermesi kararlaştırılmıştı.

Fransız İhtilali ve Napolyon savaşları ile bozulan Avrupa siyasi haritası ve güçler dengesi, Osmanlı Devleti hariç tüm Avrupa devletlerinin katıldığı bu kongrede yeniden yapılandırıldı. Bu kararlar ve yeni statüko ile I. Dünya Savaşı'na kadar devam eden Avrupa siyasi coğrafyası, belirlendi.

1815 Viyana Kongresi'nde ve Avrupa'nın yeniden yapılanmasında en önemli rolü aynı zamanda kongre başkanlığı görevini de yürüten Avusturya Başbakanı Metternich oynamıştı. Metternich ve yardımcısı Friedrich de Gentz Devrime karşı sonsuz bir kinle doluydular. Ülkelerin ulusal bağımsızlıklarını ve sosyal düzenini korumanın aracı olarak " Denge " ve " Meşruiyet " i görüyorlardı. Meşruiyet demek, eski monarşi hukukuna göre, toprakların veya ona denk parçaların meşru (eski) sahiplerine geri verilmesiydi.

Kongre’ye pek çok ülke katılmış olmasına rağmen, kongrenin nihai kararları İngiltere, Rusya, Avusturya ve Prusya tarafından belirlenmiştir.

Prince Metternich

Fransız İhtilali ile etkinlikleri artan milliyetçilik, hürriyetçilik ve sosyalizm akımlarına karşı ve statükonun korunmasından yana olan Metternich'in yeni Avrupa politikası üç temel görüşe dayanıyordu. Bunlardan birincisi Avusturya'nın önderliğinde Rusya ve Fransa'ya karşı İngiltere Avusturya ittifakıydı. İkincisi, Batıdan gelebilecek yeni ihtilal hareketlerine karşı, İngiltere, Rusya, Avusturya ve Prusya arasında dörtlü bir ittifak kurmaktı. Üçüncüsü ise, tüm Avrupa'da iç ve dış barışın korunması için, Fransa'nın da katıldığı beşli bir ittifak oluşturmaktı.

Viyana kongresinde Avrupa devletleri Avrupa’da hiçbir hanedanın hukukuna tecavüz edilmesine müsaade edilmemesini kararlaştırmışlardı. Napolyon, Avrupa’da hanedanları yerinden oynatmış, Habsburg’un elinden Germen imparatorluğunu almıştı. Habsburg artık Avusturya imparatoru diye anılıyordu. Habsburglar bir daha Germen imparatoru unvanını alamayacaklardı.

Metternich'in Orta Avrupa'sı, eski Kutsal Roma-Germen imparatorluğu topraklarını ve İtalya'yı kapsıyordu. Bu düzenlemede, geniş bir Alman-Roma Birliği, kültür ve güç alanında gerçekte bağımsız, ancak sürekli bir birlik bağı ile birbirine bağlı devletler topluluğu bulunmaktaydı. Böyle bir Orta Avrupa'da yeni büyük devletlerin, birleşik bir Almanya'nın, bağımsız bir İtalya'nın ortaya çıkmasına yer yoktu. Metternich, Alman Birliğini, Avusturya'nın egemenliği altına alabileceği prenslerin yönetimindeki küçük devletçikler

halinde tutmayı hedef almıştı. Dolayısıyla, Metternich'in Avrupa'nın yeniden yapılanması planında, kıta'nın merkezinde yer alan Avusturya'ya çok güç bir görev verilmişti. Bu görev; yeni devlet sistemi ve eski toplum yapısı temeli üzerinde, bölgenin siyasal ve sosyal açılardan devamının sağlanmasında öncülük ve liderlik göreviydi. Metternich'in düşüncesi, Avrupa'yı " federasyon " sistemi içinde yeniden kurmak ve kıtanın merkezinde yer alan ve tarihsel bir varlık olan Avusturya'nın yönetiminde federatif bir güç oluşturmaktı.

Müttefikler, barışı nasıl tesis edecekleri ve sürekli kılacakları konusunda mutabakata varmışlardı. Devletlerarasında kuvvetlerin adil bir dağılımı sağlanacaktı. Veya başka bir deyişle Avrupa barışı devamlı bir denge üzerine kurulacaktı. Bu beklide aynı zamanda Avrupa Birliğine giden yol olabilirdi.

Yalnız şimdi bir sorun vardı. Şimdi düdük büyük devletlerin elindeydi. Bu devletler, diğer devletlere danışmadan, Avrupa işlerini kendi aralarında karara bağlıyorlardı.

Viyana kongresinde ülkelerin topraklarının olduğu gibi kalacağı konusunda teminat çıkmıştı. Fakat Napolyon geri gelince Fransa iç rejimini kontrol altında tutabilmek için Paris'teki büyük elçiler kendi aralarında toplandılar. Tedbirleri incelemek için sürekli toplantılar yapmak üzere anlaştılar. Böylece 1818'den 1822'ye kadar sürekli konferanslar ve kongreler yapıldı.

Şimdi devletler birbirine yaklaşıyorlardı. Ve müşterek bir sosyal heyet oluşturma eğilimi taşıyorlardı. Avrupa Hıristiyan temeline dayanan bir topluluktu. Devletler karşılıklı olarak birbirlerine iyi yöntemler uygulamalıydılar. Karşılıklı dayanışma olmalıydı. Bu sadece denge ve barış değildi. Avrupa devletlerinin birine verilecek zarara karşı mücadele etme yükümlülüğüydü. Bu mücadele edilecek hususlar içinde yıkıcı düşünceler, devrim fikirleri ve devrim eylemleri başta geliyordu.

Fransa'da olup biteni, şimdi öne çıkmış olan dinci ve gerici kesim kendi işine geldiği gibi yorumluyordu. Avrupa kralların yönettiği ve yöneteceği bir toplumdu. Koalisyonun zaferi Fransızlar için Tanrı'nın bir dersiydi. Fransa cezalanmış ama alçaltılmamıştı. İstila ordusu fetih yapmamıştı. Onlar kurtarıcıydılar.

Yeni Fransa kralı XVIII. Louis şöyle diyordu: " Zalimleri Koalisyon yıkmıştı. Eğer Elbe adasından geri gelinmeseydi, koalisyon güçleri de Fransa'ya girmeyecekti. "

Viyana kongresi toplanmadan önce çalışma komisyonları kurulmuştu. Her devlet kendi hesabı içindeydi. Dört büyükler Polonya, Almanya ve İtalya konusunda aralarında tartışıyorlardı. Koalisyon içinde yeni alt ittifaklar oluşuyordu. Ama bu ittifakların hepsi çok kısa ömürlüydü. Kongre çalışırken Rusya-Prusya ve buna tepki olarak İngiltere-Avusturya yakınlaşması olmuştu.

Kongre komisyon çalışmaları sırasında koalisyonun dağılacağı ve hatta yeni bir savaşın esintisi varken, Napolyon'un karaya çıkışı koalisyonu tekrar bir araya getirmişti. Aslında Viyana Kongresi toplanmayacak, resmi olarak hiç açılmayacaktır. Ancak, Avrupa'da her kesimden 216 heyet Viyana'ya geldi ve ağırlandı. Görüşmeler 1814 Kasım'ından 9 Haziran 1815'e kadar sürdü. Tam yetkili komisyonlar özel anlaşmaları imzaladılar. 9 Haziran'da Kongrenin sonuç belgesi imzalandı.

Napolyon Sonrası Avrupa

Viyana Kongresinden sonra Avrupa

Fransa ve yeni dünyanın siyasal coğrafyası 30 Mayıs 1814 ve 20 Kasım 1815 tarihli Paris Anlaşmaları ile çizilmişti.

Avrupa'da, tutucu ve gelenekçilik öne çıkmış, iktidara gelmişti. Aslında kazanan Fransız Devrimine karşı " Karşı Devrim " idi. Ama Amerika cumhuriyetçi ve devrimci hareketlerle çalkalanıyordu. Sanayi Devrimi başlamıştı. Liberal ve milliyetçi görüş yaygındı. İngiltere parlamenter rejimle gittikçe gelişiyordu. Burjuvazi ile proletaryanın ittifakı bozulmuştu.

Napolyon'a karşı ittifak yapmış olan İngiltere, Rusya, Avusturya ve Prusya, Fransız ihtilali öncesi duruma tekrar dönmek istiyorlardı. Bu işe de Fransa'nın müttefiki olan Danimarka ve Saksonya krallıklarından başladılar. Bunların topraklarını meşru sahiplerine vereceklerine, dağıttılar. Aslında eski duruma dönmek istenmiş ama ortaya çok farklı yeni bir durum çıkmıştı.

Bir kere eski cumhuriyetlerden hiç biri tekrar kurulmadı. Venedik cumhuriyeti Avusturya'nın oldu. Genova cumhuriyeti Sardunya'ya verildi. Birleşik Eyaletler cumhuriyeti, Belçika'yı da

içine alan büyük bir Hollanda krallığı haline sokuldu. Papa'nın mülkü olanları hariç, hiçbir " Kilise Devletleri " tekrar kurulmadı. Eski Alman serbest şehirlerinden sadece 4 tanesi kaldı.

Avusturya İmparatoru yeni unvanını muhafaza etmişti. Tekrar Roma Germen İmparatoru adını alamadı. Zaten yeni Almanya ve Prusya gerçeği karşısında eski sıfatına dönemezdi. Avusturya İmparatoruna Milano bölgesi tekrar bağlandı. Avusturya imparatoru burayı " Kral Vekili " sıfatı ile yönetti.

İtalya'nın geri kalan kısımları eski prenslerine geri verildiler.

Macaristan bir krallıktı. Çok seyrek toplanan ve asillerden oluşmuş bir diyet meclisi vardı.

Birleşik Eyaletler cumhuriyeti, Hollanda krallığına dönüşünce, başına kral olarak eski Stathouder varisi geçti. Hollanda artık üniter bir devletti ve tek bir meclisi vardı. Hollanda " Temel yasasına " göre 3 sosyal sınıfın oluşturduğu bir meclis bulunuyordu. Yeni cumhuriyete Cava ve Sumatra'da tekrar geri verilmişti. Ancak buralarda bağımsızlık istekleri yeşermişti. Hollanda bağımsızlık isteklerine karşı durmadan savaşacaktı.

İsviçre 1802 tarihinde yeni bir anayasa altında birleşmişti. İsviçre bu anayasasını muhafaza etti. Tarafsızlığı Avrupa devletlerince garanti edildi.

Danimarka, İsveç krallığına verilen Norveç'i kaybetti. İsveç 4 sınıftan oluşmuş eski diyet meclisini muhafaza etti. Kısa süre içinde İsveç'e bağlanmayı kabul etmeyen Norveç isyan edecekti. Norveç, 1791 Fransa Anayasası benzeri bir Anayasaya sahip olmuştu. Bu meclis seçimle oluşacaktı. Ama ancak 3 yılda bir toplanıyordu. Fiili olarak yönetin İsveç kralı tarafından seçilen bakanların elindeydi.

Sonunda Norveç, Avrupa'nın o andaki en liberal Anayasasına kavuştu.

Saksonya topraklarının bir kısmı Prusya'ya verildi.

1795 yılında Prusya tarafından alınmış olan ufak Polonya parçası bir krallık olarak organize edildi. Bu yeni Polonya krallığıydı, yeni kral da Rus Çarıydı. Polonya krallığının bir diyet meclisi ve bir de Anayasası vardı.

Eski prens ve krallar tekrar işbaşına geldikleri yerlerde eski hükmetme kabiliyetlerini devam ettiriyorlardı. Ama aslında Fransa buralardaki aristokrasi ve ruhban sınıflarını sildiği için şimdi daha da kuvvetliydiler.

Prusya, Posen'i (Pozan) geri aldı. Alamadığı yerlere karşılık Vestfalya ve Rhein nehrinin sol kıyısına tazminat olarak sahip oldu. Bu değişikliklerin sonuçları çok önemliydi. O zaman kadar aristokratik, askeri, tarımsal, Protestan bir Doğu Devleti olan Prusya, madenlere sahip, Katolik tarafında oldukça güçlü olduğu, gelişmiş bir burjuvazinin bulunduğu bir Batı Avrupa devleti haline geldi. Rhein'in onun olması, Prusya'ya Rhein'i Fransa'ya karşı müdafaa etme sorumluluğunu yüklüyordu. Prusya şimdi Almanya'nın bir ucundan diğer ucuna ulaşan topraklara sahipti. Ancak Prusya parçaları arasında başka Alman devletleri vardı. Prusya parçalanmış haldeydi.

Almanya artık 38 devletten oluşuyordu. Avrupa sadeleşmiş, Almanya hariç sadece 20 kadar devlet kalmıştı.

Fransa'ya komşu Alman devletleri, Fransa Anayasasını örnek alarak kendi Anayasalarını kabul ettiler. Bunlarda, birisi seçimle iş başına gelen 2 meclis vardı.

Rejimler açısından, Fransa eski kraliyet ailesine geri verildi. Ancak müttefiklerin de isteği ile " Anayasa Vesikası " nı imzaladı. Bu vesika ile 1789'dan beri yapılmış olan bütün yenilikleri muhafazayı kabul etti. Buna el konan kilise malları ve göçmenlerin emlaki da dahildi. Her şey yerinde kaldı. Burjuvalar, subaylar, Senato, Halk Meclisi Cumhuriyetin devamı olarak yerli yerindeydi. Belgede Bourbonların iktidarı da sağlama alınmıştı. XVIII. Louis Tanrı'nın lütfü ile tahta geçmişti. Fransa'daki tüm otorite onun kişiliğinde toplanmıştı. Asıl önemli olan gelenek ve otoritenin miras yoluyla geçmesiydi. Halkın iradesi o kadar önemli değildi. Ama Aydınların etkisinden bahsedile bilinirdi. Meşruiyet evrensel bir ilkeydi. Eski kraliyet rejimine sanki sadece " Bayrak " geçmişti.

Bundan sonra her devletin rejimi kendi meşru hükümdarının iradesine bağlı kalacaktı. Böylece hükümdarların çoğu mutlak ve kontrolsüz iktidarlarını muhafaza ettiler. Meclisi olan ülkelerde meclisin görevi, kral tarafından tayin edilmiş bakanların hazırladıkları kanunları ve vergileri kabul etmekten ibaretti. Gerçek iktidar hükümdar ve memurlarındaydı.

Fransa ihtilalinden sonra meclis üyelerine maaş bağlanmıştı. Şimdi ise bütün monarşilerde genel kural olarak seçilen parlamenterlere maaş veya herhangi bir tazminat ödenmiyordu. Bu da parası olmayan seçilemez demekti. Seçme imtiyazı ise genel olarak mülk sahiplerine ait bir haktı. Seçim, Kuzey ülkelerinde sözlü ve açıktı. Fransa ve benzeri rejimi olan ülkelerde ise, ruhban sınıfı adetine uygun olarak, yazılı ve gizliydi.

İngiltere'nin siyasi rejimi, bildiğimiz eskiden beri oluşmuş olan parlamenter monarşik sistemdi. Bu rejim tüm diğer ülke rejimlerinden farklıydı. Kral bakanları parlamento üyeleri arasından seçerek kabineyi oluşturuyordu. Sonra kendi toplantılara bile katılmadan yönetimi kabineye teslim ediyordu. İngiltere'de, Hükümetin ülkeyi yönetmesinin Parlamento çoğunluğuna sahip olup olmamasına bağlı olup olmadığı konusunda tartışma vardı. Tory partisi parlamento çoğunluğu gerekmez diyordu. Tory bu gerekliliği ancak 1834 yılında kabul edecekti. Tory'ler 1783'den beri iktidardaydılar ve 1830'a kadar iktidarda kalacaklardı.

Savaş İngiltere'de kralın yetkilerinin kuvvetlenmesine neden olmuştu.

Fransa'da da kral bakanlarını çoğunlukla meclis içinden seçiyordu. Yeni bir siyasi kadro eski rejim kadrolarının yerine geçmişti. Ayrıca yenilenmiş bir ordu vardı. Piskoposluk, mareşallik bir burjuva mesleği olmuştu. Yeni yöneticilerin önde gelenleri dük, baron gibi cumhuriyetin aristokratları olmuşlardı. Bunlar Başkan (1. Konsül, imparator) adına hareket ediyorlardı. Doğrudan veya ortaklaşa egemenliğin yerini yetkilinin kişisel egemenliği almıştı.

Artık genel olarak gazetelerin kamuya ait haberler vermesi ve politik tartışmalar yapmasına ses çıkarılmıyordu. Basın sansürü iyice zayıfladı ve bir " Basın Hürriyetinden " söz edilir oldu. Ancak basın suçları ülkeden ülkeye çok değişiyor ve büyük farklılıklar gösteriyordu.

Napolyon sonrası Avrupa'ya asiller tekrar damgalarını vurmaya başlamışlardı. Şimdi hedef toplumun tümüydü. Korku etkin kılınmaya çalışılacaktı. XVIII. Yüzyıl değerlerini yadsımaya yönelik bir toplum yaratılmaya çalışılacaktı. Halka anlatılan felaketlerin kaynağının XVIII. Yüzyıl değerleri olduğudur.

1815’in Bazı Gelişmeleri

Kiyonaga, Kadınlar Hamamı

Japon ressam Kiyonoga (1742 – 1815) öldü.

1815 yılında İngiltere buğday’a çok yüksek gümrük resimleri koydu.

1815 yılında, önceki yenilginin aşağılanma nedenini ortadan kaldırmak için bir Amerikan filosu, tekrar Trablus’a gitti. Trablusgarp Paşası Amerika Birleşik Devletleri taleplerine uymak zorunda kaldı.

1815’de Fransız generali ve Napoli kralı Joachim Murat (1767 – 1815) idam edildi.

Fransız mareşali Michel Ney (1769 – 1815) idam edildi. Kendi idam emrini, idam mangasına, kendi vermişti: “ Asker ateş… “.

Hegel

Hegel

(Bu bölüm Türkçe Wikipedia'dan alınmıştır.)

George Wilhelm Friedrich Hegel (1770 - 1831) çok önemli bir Alman filozofudur.

Hem onu takdir edenler (Bradley, Sartre, Bauer, Stirner, Marx) hem de acımasızca eleştirenler (Kierkegaard, Schopenhauer, Nietzsche, Heidegger, Schelling) üzerinde etkisi olmuştur. Felsefede, tarih ve yapının önemli olduğunu ileri sürdü. Efendi-köle diyalektiğinin kavramsallaştırdı. Öz farkındalık oluşması için ötekinin var olmasının önemini vurguladı.

Bir memurun oğluydu. Tübingen'de ilahiyat okuduktan sonra Bern ve Frankfurt'ta felsefe öğretmenliğine başladı. 1805'te Jena üniversitesine profesör oldu. Başlangıçta Schelling'in öznel idealizm felsefesine inanmıştı. Sonradan kendine başka bir sistem kurdu. Kurduğu bu felsefe sistemini " Phanomenologie des Geistes " adındaki eserinde anlattı. Bir süre sonra Berlin ve Heidelberg üniversitesinde profesörlük yaptı. Bu devrede yazdığı eserler arasında " Mantık Bilimi " ve " Felsefe Ansiklopedisi " dikkati çekti.

Hegel'in kurduğu sisteme “ diyalektik mantık “ denilir. Buna göre bir tez, karşısındaki başka bir tezle (anti-tezle) karşılaşır, bundan yeni bir anlayış doğar ki buna sentez denilir.

Hegel, Kant'ın felsefesine inanmakla beraber onun fikirlerini yetersiz buluyordu. Kant'ın aksine insanların her şeyi öğrenebileceklerine inanmıştı. Hegel'e göre dünya demek mantık demekti. Felsefe çelişkilerin (karşıtların) felsefesidir. Çiçek, meyvenin ortaya çıkmasına yol açar, ama meyvenin ortaya çıkması için de, çiçeğin ortadan kalkması gereklidir. Demek ki üremenin gerçeği, hem çiçek hem meyve olmaktır. Ölüm hem ortadan kaldırmadır, hem yeniden doğuşu sağlayan koşuldur.

Hegel ömrünün son yıllarını Berlin'de geçirdi. 1831 yazı ve sonbaharı boyunca süren kolera salgınının son kurbanlarında biri oldu. 14 Kasım'da kısa süren bir hastalıktan sonra aniden ölmüştür.

Hegel’in felsefesi bireylerin kendi kendilerine özgür bir bilince ulaştıkları bir insanlık tarihi felsefesidir.

Bilinç, dünyanın bilincine vararak, kendi kendisinin bilincine de, “ efendi ile köle arasındaki diyalektik yolla “ varacaktır. Gerçekte bu diyalektik, her biri kendisini olduğu gibi tanıtmak isteyen iki bilinç biçimi arasındaki kölelik ve egemenlik ilkelerini insanlık içinde betimler. İnsanlar hayvanlardan farklı olarak, yaşamı aşma yeteneğine sahiptirler. Her insan bunu bir ölüm kalım savaşı içinde, hem kendisi hem öteki için yapacaktır. Köle kaybedecek, yaşam önünde diz çökecek ve efendi için çalışarak ona hizmet edecektir. Ancak köle (Marx'ta proleter) esaretinden de bu çalışma içinde ve bunun sayesinde kurtulacaktır. Çünkü dünyayı dönüştürerek, kendisine bağımsızlığa ulaşmanın somut araçlarını verecektir.

Bu süreç sonunda, bilinç Akıla ulaşır. Dünya ona yabancı olmaktan çıkar; dünyaya ilişkin bilgisi onun gerçek bilgisidir ve onun gerçek bilgisi de dünyaya ilişkin bilgisidir. Ama bilinç artık sadece bireyin bilinci değildir; bilinç, içinde “ ben'in biz olduğu, biz'in ben olduğu “ bir topluluğun bilincidir. Bu da Ruhtan başka bir şey değildir. Ruh, tarih boyunca, tarihsel gelişim kilit anları olan belli sayıda “ figür “ aracılığıyla kendini ortaya koymuştur. Bu kilit anlar Yunan etiğinden, Hegel in dönemindeki çağdaş Prusya'ya kadar uzanır. Bu süreç sonunda ancak bilinç, Ruhun kendi bilinci haline gelerek mutlak bilgiye ulaşır. Filozof da böyle bir bilginin yorumcusu olur.

Mutlak, kendi kendini temsil eden öznedir ve kendisine ilişkin bilgisini de felsefe aracılığıyla elde eder. Bu nedenle felsefi düşüncenin kendisi mutlak bilgidir. Felsefi Bilimler Ansiklopedisi bu bilgiyi oluşturan kavramların nasıl eklendiklerini ve Doğruya ulaşmasına nasıl olanak sağladıklarını gösterecektir. Tarih olarak felsefe, önceki bütün felsefeleri kendi içinde bütünleştirir ve aşar. Ancak bunu yalın bir toplama işlemi biçiminde değil, Doğrunun kendisine ulaşmak üzere gerçekleştirdiği eyleme göre yapar. Felsefenin her parçası bir bütündür. Her felsefe bir dairededir ve ansiklopedi dairelerin dairesidir. Bunun sonunda “ ideye “ ulaşılır ve orada felsefe gerçekleşir.

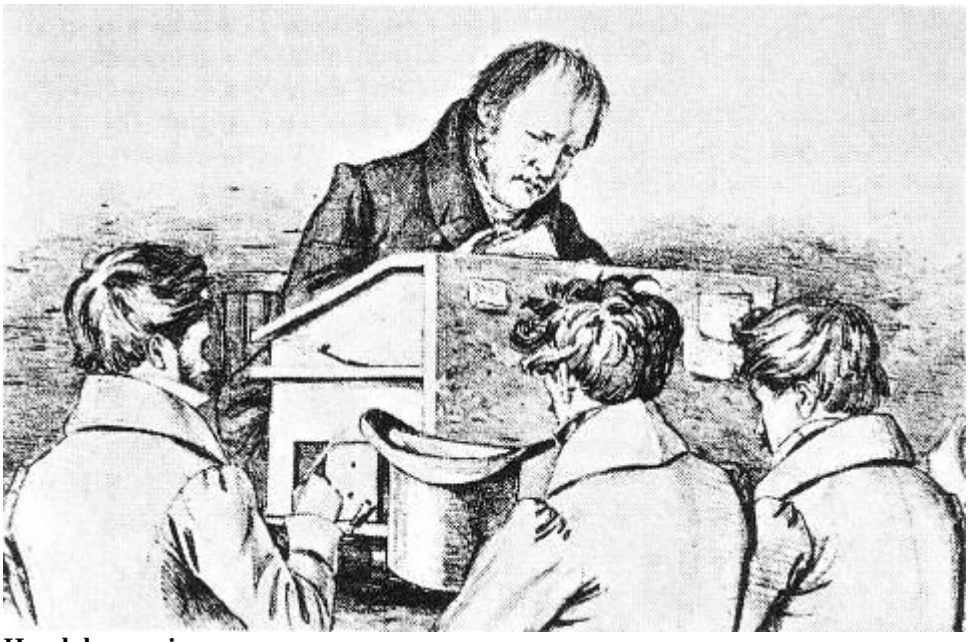
Geist, Sübjektif Geist, Objektif Geist ve Mutlak Geist olarak üçlü bir yapıdadır. Sübjektif Geist insan ruhudur. Geist, özgür bir varlık olabilmek için, kendisini bilip tanıyan bağımsız bir gerçeklik haline gelmek için, doğadan yavaş yavaş sıyrılır. O, henüz gelişmemiş bir ruh halindedir ve bu haliyle antropoloji biliminin araştırma ve inceleme konusu olur. Ruhun henüz doğadan tümüyle sıyrılamadığı bu aşamada, ona karşılık gelen kavrayış biçimi algılamadır. Ruh, daha sonraki aşamada “ duyguya “ da hissetmeye geçer. Hissetmenin en

gelişmiş ve tamamlanmış şekli “ kendini hissetmektir “ ve bu, bilince giden, bir ara basamaktır. Bilinç, böylelikle duyum, algı ve anlayış aşamalarından geçerek kendini özgür bir Ben (Ruh, Zihin) olarak tanır.

Ben, bundan sonra başka benleri de tanır ve kabul eder. Böylelikle, Geist kendisini Objektif (Nesnel) Ruh olarak gerçekleştirir ve ortaya ahlaklılık ve Devlet çıkar. Bu durum benin kendi içinde kalmaktan kurtularak genel kurallara ve sübjektiflikten objektifliğe (öznellikten nesnelliğe) yükselmesi demektir. Böylece, herkes için geçerli olan, herkesi kavrayan objektif Ruh ortaya çıkmış olur.

Tarih dediğimiz şey, Hegel'e göre, halklarda beliren Ruhun gelişmesinden başka bir şey değildir. Tarihin belli bir anında, belli bir halk, Ruhun gelişmesini üzerine alır. Ruhun hukuk, devlet, ahlak ve tarih alanındaki bu objektifleşmesi (nesnelleşmesi) sürecinde kendine dönmesi, kendini tanıması, mutlak Ruhun bilincine varması söz konusudur. Özel isteklerin, tutkuların ve eğilimlerin alanında, herkes için geçerli objektif ilkeleri ortaya koyarak, onları hukuk, ahlak, devlet şeklinde kabul eden Ruh, bütün koşullardan sıyrılarak kendini tanımaya, kendi özünü fark etmeye başlar. Böylelikle, Mutlak Ruh haline gelir.

Mutlak Ruh da üç adımlı bir hareketle gerçekleşir. Onun birinci aşaması sanat (tez), ikinci aşaması ise dindir (antitez). Buna karşın, onun üçüncü aşaması felsefedir (sentez). Felsefe, Hegel'e göre, hem sanatın hem de dinin aşılması ve onların içlerinde taşıdıkları hakikatin daha üst bir düzeyde kavranmasıdır. Felsefe, Geist'i, mutlak varlık olarak kavrar ve onu hem maddi olmayan bir düşünce, hem de elle tutulup gözle görülebilen bütün varlıkların birliği olarak kavrar.

Hegel ders veriyor

Hegel Yahudiliği ilkel Tanrı kavramından sorumlu, adi bir din olarak kabul etmişti. Yahudi Tanrı’sı koyduğu bir yasaya sorgusuz boyun eğilmesini isteyen bir tirandı. Hegel Kant gibi Yahudiliği dinle ilgili tüm yanlışların kaynağı olarak görüyordu. İsa insanları bu düşünceden kurtarmaya çalışmışsa da Hıristiyanlarda aynı Tiranın boyunduruğuna girmişlerdi.

Şimdi bu despot tanrıyı atıp, yeni bir bakış getirmenin zamanıydı.

Dünyada yaşam gücü olan bir Ruh düşüncesi geleneksel Tanrı'nın yerine geçebilirdi. Bu ruh kendi bilincine varmak için sınırlanmak zorunda kalıyordu. Ayrıca dünyaya ve insanlara bağımlıydı. Yani sınırlı insanlıkla sonsuz Ruh diyalektik olarak birbirine bağlanmıştı. İlah bir anlamda insanlığın bir boyutuydu.

Hegel Aydınlanmanın bir kişisiydi. Bu nedenle akıl onun içinde önde geliyordu.

Tutuculuk, 1815

Chateaubriand

1815'den sonra başta gelen şey " Devrim, mutlak kötülüktür " fikriydi.

1815 dünyası kaygılı bir dünyaydı. Kendine akıl dışı ve deneysel olamayacak tutanaklar buldu. Bu tutanak dindi. " Her türlü siyasal yarışta din ilkesi vardır ve bu ilke ortadan çekilir çekilmez her şey kaybedilmiş olur ". Metternich'e göre, bütün fenalıklar " dinsiz bir yüzyıldan " ve onun " sözde filozoflarından " ve " sahte öğretilerden " gelmiştir.

Şimdi kilise artık monarşiye bir rakip değil, onun en yakın işbirlikçisiydi. Devrimci düşünceye karşı savaş, Kiliseler arası barışı ve Kilise içi barışı beraberinde getirmişti. Değişik mezheplerden Hıristiyan hükümdarlar, şimdi, aynı dinsel dili konuşuyorlardı. Anglikan Kilisesi Papa yerine Napolyon'u Deccal yapmıştı. Papa uzun zaman sonra Londra'ya temsilci yollamıştı.

Artık Jansenizm, Gallikanizm, vs tartışmaları artık ortadan kalmıştı. Bunların modası çoktan geçmişti. Papa VII. Pius Cizvit teşkilatını yeniden kurmuştu.

Bonald, Maistre, Haller mutlakıyetçiliğin kuramını kurmaya giriştiler. " Toplum sözleşme ile olmaz, onu Tanrı yaratmış ve kurumlarını da O vermiştir. İnsan bunu değiştiremez. " diyorlardı. Anayasalar istedikleri kadar hak eşitliğini ilan etsinler, doğal eşitsizlik onu her

zaman başarısız kılacaktır. Monarşi, bütün zamanların ortak hukukudur. Hükümdar hüküm sürdüğü ülkenin sahibidir. Ve halktan önce gelir. Hükümdar istediği gibi hareket eder. Devlet aşağıdan yukarı değil yukarıdan aşağı kurulur. Genel irade yerine Tanrısal kanunlar geçerlidir.

Toplumun alt katlarından gelen biri hükümdarı mülkünden edemezdi. Bağlılık en büyük erdem sayılıyordu. Başta hükümdar ve manevi değerler olmak üzere her şeye bağlılık isteniyordu. Aile reisine bağlılık, patrona bağlılık bekleniyordu.

Kısa süre içinde, gün geçtikçe, her yerde tutuculuk gittikçe azıtacaktı. Fransa'da yenilikler yasaklanacaktı. Roma'da aşıya ve sokak fenerlerine karşı çıkılacaktı. Torino'da botanik bahçesi yıkılacaktı. Bunlar sanki bir kin kusmaydı.

Edebiyatta ve özelikle Alman şiirinde akla karşı oluş, mistizm, dini yüceltme öne çıkacaktı. Tabii edebiyat milliciler ile tutucular arasında bölünecekti. Almanya'da Uhland (1787 – 1862) ve Tieck (1773 – 1853) liberalken, Brentano (1778 – 1842) ve Eichendorf millici ve Hıristiyan'dı.

Fransa'da Chateaubriand (1768 – 1848) yazıyordu.

Chateaubriand, Fransız romantizminin babası kabul edilir. Doğayı tasvir etme ve duyguları anlatma şekli neslinin romantik yazarlarına örnek oldu. Örneğin, Lord Byron (1788 – 1824) René'den çok etkilenmişti. Genç Victor Hugo (1802 – 1885) ise bir deftere " Chateaubriand Olmak ve Olmamak " isimli bir yazı yazmıştı. Düşmanları dahi yazarın etkisini reddedemedi. Politik sebeplerden ötürü yazardan hoşlanmayan Stendhal (1783 – 1842) bile De l'amour isimli kitabında Chateaubriand'ın psikolojik analizlerini kullandı.

Chateaubriand politik ve edebi kariyeri bir arada yürüten bir edebiyatçıdır ve kendisinden sonra gelen Lamartine (1790 – 1869), Victor Hugo, André Malraux (1901 – 1876) gibi isimlere örnek oldu. Politik düşünceleri ve eylemleri pek çok çelişkilidir.

1815 toplumu edebi çevrelerde ve dini çevrelerde insanın zayıflığını vurguluyordu. Tanrısal düzen vardı. Ebedi bir din, ebedi bir ahlak, ebedi bir hiyerarşi vardı.

Toplum hareketsizleşiyordu. Güvensizlik duygusu baskın çıkmıştı. XVIII. Yüzyılın devrimciliği, tutuculuğa dayalı karşı bir devrimle durdurulmuştu.

Avrupa’da Tarım

Avrupa yiyecek kaygısı içindeydi. Bu da toprak ihtiyacını beraberinde getiriyordu. Kendi kendine yeten her yer mutluydu.

Hatırlanacağı gibi Hollanda ve İngiltere’de sıralı tarım yapılıyordu. Buğday ve yem bitkileri münavebe ile dikiliyordu. Belçika, Kuzey Fransa, Batı Almanya böyle idi. Buralarda toprak sahipleri, topraklarını kiraya vermiyor, kendileri paralarını da yatırarak ziraat yapıyorlardı.

Diğer yerlerde tarım hala çok emek, az üretim demekti. Kötü gübreleme, toprağı kısa dinlendirme, yanlış seçim, kötü beslenen hayvanlar üretimi iyice düşürüyordu. Genelde kullanılan aletler eski teknolojinin aletleriydi, bu nedenle fazla emek ihtiyacı vardı.

Tarım çalışmaları, büyük zahmet, zaman ve kol gücü istiyordu. Ekme, biçme, dövme firavunlar zamanı Mısır’ından kalma gibiydi. Üretkenliğin zayıflığı, verimin değişkenliği, taşıma yetersizliği ortaya değişken ve güvenilemez bir üretim çıkarıyordu. Sonuçta tahıl fiyatları da belirsiz ve dalgalıydı.

En çok para getiren ekimler, bağ, zeytin, keten, kenevir, dut, kök boya gibi sınaiye dönük ekimlerdi. İtalya, İspanya ve Güney Fransa'nın tepelik yerlerinde iyi kalite şaraba dönük bağcılık yapılıyordu.

Almanya'da şeker pancarı bulunmuş ve kullanılmaya başlanmıştı. Almanya'nın kuzey topraklarında şeker pancarı tarımı başlamıştı.

Britanyalıların %90'ı kendi adalarındaki üretimle besleniyorlardı. Çavdar gittikçe geriliyor, yerini buğday alıyordu. Bununla beraber has buğday'dan ekmek hala lükstü. Çavdar, arpa ve mısırdan ortaklaşa hamur yapıyorlardı. İskoçya kekini yulaf kullanarak yapıyordu.

Taşıma genelde suyolları kullanılarak yapılıyordu. Avrupa'da nehirler ve kanal ağından istifade edilerek mavnalara yüklenen ticari mallar, deniz kıyısındaki limanlara getiriliyordu.

Köylüler kira borçlarını ve vergilerini ödedikten sonra üç beş kuruş biriktirebilirlerse, mutlu bir mevsim yaşamış oluyorlardı.

Köylüye hayvancılık yan bir gelir sağlıyordu. Gübre, süt ve et ondan geliyordu. Hayvan sürülerinin otlaklarda iyi beslendikleri söylenemezdi. Tuz da yetersizdi. Hayvanlar salgın hastalıklara açıktılar. Sığır vebası hayvanları telef edip, geçiyordu. Güneyde ise koyun yaylaya çıkıyor ve bu nedenle iyi besleniyordu.

Patates kurtarıcı olmuştu. Pek çok yerde ve bu arada İrlanda'da nüfusun aç kalmaması patates sayesinde oluyordu.

Dalgalanan tahıl fiyatları, Fransa'da savaş bitince birden yükselişe geçti. Buğdayın hektolitresi 22 franktan önce 34, sonra 46 franka kadar yükseldi. Bu yükseliş, istifçilik suçlamalarını ve narh koyma isteklerini beraberinde getirdi. Kızgın halk yakıp, yıkmaya ve saldırılara başladı. Hükümet tahıldan giriş vergisini kaldırdı. Tahıl ithalini teşvik etti. Bedava ekmek yapan yerler açtı.

İngiltere'de dört yıllık almaşık ekim nadası ortadan kaldırmıştı. Çapalama ile azot zenginleştiriliyor, hayvanlar için yemlik ot ekimi yapılıyordu. Dönüşümlü olarak şalgam ekimi, yonca ekimi başlamıştı. Bu tarım devrimiydi ve zamanın en önemli olayıydı.

Britanya'daki hayvan yetiştiricileri gözlerini ırkların ıslahına dikmişlerdi. Bu çalışmalardan pek çok şöhretli tür oluştu. Ayrıca sulama kanalları ve besi çayırları yapılıp, hayvancılığa sunuldu.

Kıta Avrupa'sında da melez türler yetiştiriliyordu. Fransa'da 1815'de 27 milyon hayvandan 1,5 milyonu Merinos'tu. Bu oran artıyordu.

Tarım'ın verimini arttırmak için gübrelemeye önem veriliyordu. Hayvan gübresi kullanıldı. Sonra kemik düşünüldü, birileri Napolyon Savaşlarının olduğu alanları kemik toplamak için kazmaya başladı.

Tarım için denizden toprak kazanma devam ediyordu. Hollanda'da yeni toprak kazanımı gittikçe hızlanıyordu.

İngiltere'de kullanılmakta olan sapanı at ile sürme tekniği Kara Avrupa'sına yayılmaya başladı. Tarım araçlarında ise önemli bir gelişme yoktu.

Üzüm Bağı

Fransa'da Bourbonlar tekrar iktidara geldiklerinde feodal bağlardan kurtulmuş bir köylü kesim bulmuşlardı. Ama hala kiracılar, ortakçılar, gündelikçiler vardı. Az sonra, topraklarını bırakıp gidenler geri dönünce, ileri bir tarım bilimi ile yönetilen malikaneler tekrar var olacaktı. Fransa'da, kırsal alanda kapalı tarım toplumu devam ediyordu. Genel olarak orta hallı işletmeler vardı ve toprağı yeteri kadar iyi ve doğru işleyecek para da yoktu. Çoğu köylü, toprak kulübeler de altlarına yaprak yataklar yaparak yaşıyorlardı. Geceleri etrafı tahtakuruları basıyordu. Kırsal yaşam, asırlar öncesinden beri değişmemişti. Yiyecek de kıttı. Lahanalı domuz yağı nadide bir yiyecekti.

Ancak Fransa'da tarımın yine de kendine yettiği söylenebilinir. Kişiler genel olarak, yokluğa olabildiğince katlanarak, elindekinin üzerine biraz daha bir şeyler katmaya çalışmaktaydılar. Bu genel bir anlayıştı. İstenmemesine rağmen eninde sonunda borç yapılıyordu. Bu da peşinden ipoteği getiriyordu. Marx, ipoteğe feodal ödenti diyordu.

Mümkün olduğunca kendi yağı ile kavrulan Fransa Kırsal kesiminin konusu hep durumundan yakınmak oluyordu. Öğretmenleri beğenmiyor, önemsemiyorlardı. Tabipleri karşı ise istekliydiler. Ama kırık ve çıkıkçılara olan ilgileri de azalmamıştı. Görünüşte rahiplere ilgisiz gibi görünüyor ama onlara saygı duymayı da hiç eksik etmiyorlardı. Çok tanrılı dönemden gelen alışkanlıkları da devam ediyordu. Meryem ve Napolyon yan yanaydı.

Avrupa’da Sanayi

İplik eğirme

İngiltere daha önce anlatılan teknolojik gelişme sayesinde sanayi devrimine adım atmıştı. Ancak Avrupa’nın tüm diğer yerlerinde, endüstriyel çalışma zanaatkarlar tarafından yapılıyordu. Hemen hemen her yerde iplik eğirme işlerini kadınlar yapıyordu. Evdeki dokumacı, kendini ezen sefalete karşı ve fabrikaya uzun süre direndi. Evdeki işyeri (Workshop), emeğin toplandığı fabrikaya (factory) hep karşı çıkacaktı.

Başlangıçta büyük işçi toplulukları kömür üretimi, çelik imali, pamuk ve yün eğirme makinelerinin olduğu yerlerde bulunuyordu. İşçi sayısı hırdavat, silah, iğne, halı, sabun ve mum endüstrilerinde de arttı.

Bu sırada, bıçakçılık, demir eşya, saatçilik, bronz eşya, oyuncak, örme gibi iş kollarında çoğunluk evde yapılan çalışmalardaydı. Evlerdeki dokuma tezgahlarının sayısı İngiltere, İskoçya, Silezya, Normandiya’da azalmaya başlamıştı. Kırsal kesimde yapılan bu çalışmalar pratik gerektiren işlerdi. Ücretlerin düşük olmasının kural olduğu bu zamanlarda, ev sanayinden gelen gelir, kırsal kesrim için vazgeçilmezdi. Kentlerde ise ince marangozluk, bronz, seramik, lüks çüccaciye, tipografi gibi sanat içeren çalışmalar yapılıyordu. Bunları üretenler geleneklerini sürdüren, seçkin bir tabaka oluşturuyordu. Kırsal ev çalışanları bu seçkin zanaatkarlardan çok daha kötü durumdaydılar.

Buhar ile çalışan tezgah sayısı daha epey azdı. Avrupa ülkeleri İngiltere'den kaçak makine ve onu çalıştıracak işçi alıyorlardı.

Endüstrinin ilerlemiş olması zanaatkarların oranını azaltıyordu. Büyük kuruluşlarda ise çalışan işçi sayısı artıyordu. Evlerde çalışan (dokuma gibi) işçi sayısı da azalıyordu. Ancak hala çalışan nüfusun büyük çoğunluğu zanaatkarlardı. Duvarcı, taş yontucu, dülger gibi inşaat işçileri, arabacı, tayfa gibi nakil vasıtası çalışanları ücretli çalışıp, zanaatkar gibi davranıyorlardı. Pek çok yerde kalfalık müessesesi devam ediyor ve dayanışıyordu.

Fabrikalarda erkekler, kadınlar, çocuklar karma karışık çalışıyorlardı. Bunların çoğu yakın köylerden gelmişler ve herhangi bir eğitimden geçmeden çalışmaya başlamışlardı. Bunların çalıştıkları yerlerle bir bağları yoktu. Çok az ücretle ve iş garantisi olmadan çalışıyorlardı. Kendi içlerinde birlikler, meslek örgütleri de kuramamışlardı. Yani zanaatkarlar gibi örgütlü değillerdi. Örgütlenmek, grev yapmak kanunen kendilerine yasaklanmıştı. Çalışma süreleri çok uzundu, bu kadın ve çocuklarda hastalanmalara, kazalara neden oluyordu.

İşçilerin yaşadıkları yerler, küçük, karanlık, pis, havasız yerlerdi. Buralarda üst üste yaşıyorlardı. Aynı yatakta bir kaç kişinin yaşadığı oluyordu. Biri uyuyor, o işe gidince diğeri yatağı kullanıyordu. Beslenmeleri yetersizdi. Çoğu kendini içkiye vermişti. Bu koşulların çocukları da eciş bücüştü.

Batı Avrupa'da kent burjuvazisi iktidardaydı. Ama işçi sınıfı mücadelesi de başlamıştı. Bu yükselen kapitalizmin göstergesiydi. Kazanmış bir sınıf ve yükselmek isteyen bir sınıf.

Sanayi tesisleri, genel olarak, asiller veya asilleşmişler (çok zengin burjuvalar) tarafından kuruluyordu. Oldukça sık olarak, mühendisler ve teknik buluş sahipleri destekleniyor, onlara finansman sağlanıyordu. Fabrika patronun kişisel eşyası gibiydi. Sahip de fabrikasını mülk gibi yönetiyordu. Yüksek duvarlarla çevrili bir hapishane, yeni sanayi feodalitesinin kalesi gibiydi.

1815'den sonra İngiltere, Fransa ve ABD'de sanayiyi koruyucu bir politika uygulanmaya başlanacaktı. Bu korumacı politika kapitalizme tersti. Adam Smith'in takipçileri, " iş bölümünün tüm dünyaya yayılması gerektiğini " hızlı sesle anlatmaya başladılar. Kısa süre içinde İngiltere'de de liberal sesler yükselecekti.

Avrupa’da Ticaret ve Kredi

Buğday

İç ticaretin başlıca metaı hala buğdaydı. Buğday büyük kentlere mavnalarla suyolları üzerinden ve arabalarla kara yolu üzerinden taşınıyordu. O yılki rekolteye bağlı olarak fiyatlar değişkendi.

Yabancı ülkelerden mallar geniş ölçüde deniz yoluyla geliyordu. Sömürgelerin oluşmasıyla ve Amerika Kıtasının ticari hayata girmesi ile Avrupa’ya ithal edilen ürün çok artmıştı. İngiltere kahve, şeker ve tütünü gittikçe daha fazla ithal ediyordu. Okyanuslar ötesi yiyecekler artık Avrupa’nın her yerine dağılmıştı. İngiltere büyük bir dokuma ve maden mamulleri ihracatçısı olmuştu. Buna karşılık hammadde, kereste, pamuk, yün, buğday ithal ediyordu.

Ülkeler paralarını ülkelerinde tutmaya çalışıyorlardı. Kendi ürünlerini yabancı rekabetinden korumaya çalışıyorlardı. Bu tutum ve buna ilişkin alınan kararlar dış ticareti sınırlıyordu. Fransa’da demirhane sahipleri, iplik ve kumaş üreticileri çok yüksek gümrük resimleri uygulatmayı meclislerine kabul ettirmişlerdi. Hatta bazı İngiliz mallarına ithalat yasağı bile koydurabildiler.

İngiltere 1815 yılında buğdaya koyduğu yüksek resimleri, iç piyasa fiyatlarına göre değişen bir endekse bağlamıştı. Zamanla bu rejimi zayıflattı. En sonunda gümrük duvarlarını indirecekti. Yasak önce yabancı gemilerden, sonra ticari şirketlerden kaldırılacaktı.

Borsalarda işlem gören istikraz tahvili, hisse senedi işlemleri artıyordu. Böylece kredi kullanımı daha bir işlerlik kazanmaya başlamıştı. Bankalar hala özeldi ve banka işlemleri bu özel bankalar tarafından yapılıyordu. Banknotları bu bankalar çıkarıyordu. İngiltere ve Fransa'da devlet bankaları vardı. Ancak bunlar çok büyük kupürler halinde çok az sayıda banknot çıkarıyorlardı.

Kredinin hala madeni paranın tedavülünü kolaylaştırmak amaçlı kullanılıyordu. Madeni paranın yerini tutuyordu. Bir de sabit vadeli senetler karşılığı olarak kısa vadeli ikrazlar yapmak için kullanılıyordu.

İlk uzun vadeli kredileri sanayicilere ve gemicilik şirketlerine İskoç bankaları verdiler.

Rotschild ailesinin 5 kardeşi 5 Avrupa kentine yerleşmişti. Buradaki bankalarından verdikleri krediler milletler arası krediler haline gelmeye başladılar. Aynı şekilde İsviçre bankaları da devlet istikraz tahvilleri çıkararak aynı yolda ilerliyordu.

Avrupa’da Bilim, Edebiyat, Sanat

Bilim hızla ilerliyordu. Bilginlerin sayısı sürekli artıyordu. Daha buluşların pratik sonuçları o kadar önemsenmiyordu. Bilginler gözlem yapıyor, deneyim kazanıyor ve akıl yürütüyorlardı. Bilim adamları, olayların dayandıkları kanunları matematik olarak modellemek istiyor ancak bunu yapabilmek için gittikçe daha dakik gözlemlerde bulunuyorlardı. Bağımsız gibi görülmüş olayların birbiri ile ilişkisi aranıyordu. Genel kurallar çıkarılmaya uğraşılıyordu.

Uzay geometri bulunmuştu. Kuvvet, sıcaklık, elektrik, manyetizma, işinin titreşmesi fizikte önemli adımlar olmuştu. Organik sentez başarılmıştı. Atomik ağırlıkların bulunması kimyada ileri adımlar atılmasına sebep oluyordu. Anatomide duyu ve hareket sinirleri birbirinden ayrılmıştı. Paleontoloji ilmi kurulmuştu. Gelişmede çevre etkisi inceleniyordu. Jeoloji ilerlemeler kaydediyordu.

Dil, din, töre, hukuk tarihi açıdan incelenmeye başlanmıştı. Almanya’da Hegel diyalektik mantığı kuruyordu. Hegel diyalektiği bir yandan Devletin Mutlak İktidarının haklılığını, diğer yandan sosyalist materyalizmi besleyecekti.

Edebiyat bir meslek olmaya başlamıştı. Çeşitli edebi akımlar ortaya çıkıyor, gençler klasik sanat kurallarına karşı ayaklanıyorlardı. Roman, Tarihi roman ile öne çıkmıştı. Yaşamı anlatan roman ise Balzac (1799 – 1850) ve Dickens’le zirve yapıyordu.

Mimaride eskiye doğru bir dönüş seziliyordu. Heykelde ise hareketin esere katılabilmesi için büyük çaba gösteriliyordu. Resimde renk kullanımı bir isyana dönüşmüştü.

Müzik, bir yanda İtalyan usulü operalarla, diğer yanda Alman usulü orkestrasyonla çeşitli melodileri ortaya çıkarmaya devam ediyordu. Schubert, Weber, Beethoven duyguyu müthiş bir güçle ifade ediyorlardı.

Fransa'da aydın, aristokrat ve büyük burjuva kozmopolit ortamı devam ediyordu. Salon toplantıları, sanatçıların zenginler tarafından korunması devam ediyordu. Devrimler ve savaşlar entelektüel faaliyetleri durduramamıştı. Fransa'nın entelektüel üstünlüğü yıpransa da devam ediyordu. Buna rağmen Devrimden ve Napolyon'dan sonra Fransa karşıtı bir tepki de vardı.

Şimdi artık XVIII. Yüzyılın felsefi çekiciliği de kalmamıştı. Buna karşı müzik hızla yükseliyordu. Müzik akıl yokluyla duygulara sesleniyordu. Piyano ortaya çıkmış ve piyano çağına girilmişti. Piyano bütün burjuva evlerinde vardı. Schumann, Chopin ve Liszt bu çalgıyı baş tacı yapacaklardı. Paganini hünerini kemanda gösteriyordu. Sax nesli çalgılarda yenilik yapacaktı. Bir de yeni bir çalgı buldu, saksafon.

Konçerto önemliydi ve sanatçının büyüklüğünü gösteriyordu. Ama tutulan insan sesi ile enstrüman sesini birleştiren liedlerdi. Oda müziği de lirik tiyatroya yerini bırakıyordu. Tiyatro altın çağını yaşayıp, büyük kitleleri kendine çekiyordu. Romantik Dram da toplumu helecanlandırıyordu.

İngiltere'de mizah öne çıkıyordu. Dickens ve Pickwick'i çok ünlü bir hale getiriyordu. Amerikan mizahı da ortaya İrving'i sürmüştü.

Tarihsel roman'da çarpıcı bir başarıya ulaşmıştı. Walter Scott tarihsel romancığın başını çekiyordu. Bütün ülkeler Scott örnek almaya başladılar. Romanları renkli ve sosyal geleneklere saygılıydı.

Ortam derinliğine araştırma yapacak tarihçi içinde uygun hale gelmişti. Tarih araştırmaları için dernekler kurulmaya başlandı.

Guizot, Augustin Thierry, Michelet gibi tarihçiler ortaya çıktı.

Genel Olarak Fransız Ekonomisi

Bank de France

Serbest ekonomiye Fransa burjuvazisi sınırlamalar getirmişti. Devlet Konseyi Korporasyon yasağını titizlikle denetliyordu. Ancak tekeller yine ortaya çıkıyordu. Eğer köylü ile şirketler arasında anlaşmazlıklar çıkarsa genelde çözüm şirketlerden yana oluyordu.

Ücretliler ise sanki devlete hasım gibi algılanıyordu. İş sözleşmesi Medeni Kanuna konmuştu ama kira kısmındaydı. Vuku bulan anlaşmazlıklarda, eskiden olduğu gibi, işveren sözüne güveniliyordu. Gösteriler, toplanma yasağı polisiye olaylar olarak ele alınıyor, müeyyideleri ceza kanununda bulunuyordu.

İşçilerin bir çalışma karnesine sahip olması mecburiydi. Karnesi olmayana iş verilmez, bunlar serseri olarak nitelenirdi. İşçilerin veya patronların toplanmaları yasaktı. Ancak uygulamada patronlar hoşgörü görürken, işçiler sert tedbirlerle karşılaşıyorlardı.

1800'de Fransa ticaret odaları tekrar kurulmuştu. Genel de serbest ekonomi uygulaması geçerliydi.

Tüketim üzerine vergi konmuştu ve bu vergi gittikçe artıyordu. İthal edilen mallar üzerine özellikle vergi konuyordu. Tütün, araba, içki, oyun kağıdı, tuz böyle vergilendirilenlerdendi.

Hükümet yiyecek maddelerine göz kulak oluyordu. Ekmek ve ete narh konmuştu. Tahıl ihracatı durdurulmuştu.

XIX. asrın başlarında ticaret yine yükselmeye devam etti. Bu ancak 1810 – 1812 büyük bunalımda durgunlaştı.

Mısır’da Batı Tarzı Eğitim, 1816

Mehmet Ali'nin kabulü

Mısır valisi Kavalalı Mehmet Ali Paşa Avrupa’ya eğitim için talebe yollamaya başladı. Her konuda olduğu gibi bu konuda da İmparatorluğun merkezi İstanbul’dan daha önce hareket ediyordu. Rahatlıkla yapılan yeniliklerde İstanbul’un Mısır’ı takip ettiği söylenebilinir.

Avrupa’daki ilk öğrenciler Mısır’a döndüklerinde, Mehmet Ali Paşa onlardan Batının önemli eserlerini tercüme etmelerini istemişti. Bu tercümeleri ve devlet kararlarının yayınlanacağı resmi bir gazete de kurdu.

Mısır’da kurulan yeni okullarda Avrupalı öğretmenler eğitim yapıyorlardı. İlk önce yabancı dil İtalyancaydı. Ancak kısa sürede Fransızcaya dönüldü. Artık Mısır’a Voltaire, Rousseau ve Montesquieu gibi Fransız düşünürlerin fikirleri de giriyordu. Bir okul kitaplığında bu düşünürlerin eserleri bulunur olmuştu. Mısır kendi aydınlarını yetiştirmeye başlamıştı.

Amerika’daki Gelişmeler

Amerika kıtasında bundan sonra olacak devrimler de İngiltere’nin rolü başta gelecektir. Napolyon savaşları boyunca, İngiltere’ye Kıta Ambargosu uygulanırken, o da Batıya doğru açılmıştı. Savaşlardan sonra ise kıtada milli bir himayecilik başlamıştı. Buna ABD’de kısa süre içinde katıldı. İngiltere ise “ köle ticaretini yasaklama “ kararı ile Atlantik’te kol gezmeye başlamıştı. Böylece hem köle ticaretini durdurmaya çalışarak insanca bir görev yaparken, hem de Atlantik sularını ve limanlarını kontrol altına alarak korsanlık ve kaçakçılık yapıyor veya işine gelenleri koruyordu.

Latin Amerika’da devrimci hareketler başlamıştı ama zorluklar fazlaydı. Topraklar çok genişti. Ayaklanma odakları birbiri ile ilişkisiz, tek başlarına kalıyorlardı. Zenginler, yöneticiler yerlilerin eninde sonunda öç alacağından korkarak başkaldırıları desteklemiyorlardı. Kilise kendisine dost olan eski yönetime karşı çıkmıyordu. İktidar birlikleri hem iyi eğitimli ve hem de iyi teçhiz edilmişlerdi. Başkaldıranlar silah ve cephane bulmakta büyük zorluklar yaşıyorlardı. Ama bütün bunlara rağmen, baskı öyle şiddetliydi ki, kinlenen insanlar ne olursa olsun deyip, isyan ediyorlardı. Bu sırada denizlere egemen olanlar onlara yardım ederse ne iyiydi. Amerika kıtası içinde de bir dayanışma vardı. Kuzey ve güney yardımlaşıyordu.

ABD’nin Atlantik kıyısında burjuvazi hızla zenginleşip, ciddi servetlere sahip oluyordu. Burjuvazi köle ticareti, rom ticareti, gemi yapımı derken İngilizler ile işbirliği içinde sürekli İngiliz kültüründen besleniyordu. Ancak bu burjuvazi İngiltere’nin krallık rejimi ile aristokrasisini horluyordu. Zaman geçtikçe ekonomik bir milliyetçilik de ortaya çıkmaya başladı. 1817’de gümrük tarifeleri kondu. Yabancı gemilere karşı önlemler alındı.

ABD'nin yönetimi, Kuzey tüccar burjuvazisi ile güneyin büyük toprak sahiplerinin mutabakatına bağlı olarak sürüyordu. Ülkenin kurucu politikacıları bu toprak sahibi ailelerin içinden çıkmıştı.

ABD'de çok büyük toprak sahipleri 100.000 hektar ve üzeri, orta ölçekte toprak sahipleri 100 – 300 Hektar ve yoksul beyazlar vardı. Bu yoksullar eğitimsizdiler, kötü meskenlerde yaşıyor, çok az çalışıyorlardı.

Zenciler kulübelerde oturuyorlardı. Günde 16 – 18 saat çalışıyorlardı. Eğitimsizdiler, kaba ve cılız bir görünüşleri vardı. Hayatları ve her şeyleri beyazların iki dudağı arasındaydı. Din ise onlara beyazlara baş eğmeyi öğütlüyordu.

ABD'nin güney devletleri pamuk üretimine sarılmışlardı. Bol el emeğine ihtiyaçları vardı. Ürün her 10 yılda bir misli artar hale gelmişti. Köle nüfusundaki artış ihtiyacı karşılayamıyordu. Yeni köleler elde etmek için her araca başvurulmaya başlanmıştı. Köle iyatları arttı. Bazıları davar yetiştirir gibi köle sürüleri yetiştirmeye başladı. Her yerdeki köle tüccarları büyük paralar kazanıyorlardı. Kanunlar değişmeye başladı. Kölelerin azat edilmelerini ve kaçışlarını önleyici hükümler konmaya başlandı.

Büyük çiftlik sahipleri, sütunlu, verandalı görkemli evlerde yaşıyorlardı. Mobilyaları İngiliz'di. Harvard veya benzeri bir kolejli bitirmişlerdi. Okuyor, ava çıkıyor, at yarışına, horoz dövüşüne katılıyor veya seyrediyor, partiler veriyorlardı. Bölgeyi onlar yönetiyordu. Milislerin komutanıydılar. Sanki yeni bir şövalyelik dönemi yaşanıyor gibidir.

Ancak ürün iklimsel olarak dalgalanıyordu. Bu dalgalanmaya bağlı olarak güneyin toprak beyleri de zaman zaman borç alıyorlardı. Genellikle de kuzeyin kapitalistlerine borçlanıyorlardı.

ABD Anayasası çeşitli mezheplerin bir arada yaşamasına olanak veren bir ortam hazırlamıştı. İktidar da güçler ayrılığı vardı. Yargıçlar nerede ise bir denge unsuruydular. Devlet federe bir devletti.

1816'ın Bazı Gelişmeleri

Zulular

Ocak ayında Rus Çarı I. Alexander, Yahudilerin Rusya'yı terk etmelerini emretti.

Cezayir'in buğday satışında Fransızların yerini İngiliz ve Hollandalılar almıştı. 1816 yılında Cezayir İngiltere ve Hollanda ile yaptığı anlaşmaları yenilemedi ve borçlarını ödemedi. Bunun sonucu olarak bir İngiliz – Hollanda ortak donanması Cezayir'e geldi. Lort Exmounth İngiliz ve Van Capellen'in Hollanda filoları, tüm Avrupa devletleri adına köleliğin kaldırılmasını ve korsanlığın sona erdirilmesini istiyordu. Cezayir müthiş bombalandı. Çok kısa sürede 50.000 mermi atılmıştı. Kentin alt tarafı yok oldu.

1816'da Osmanlılarda Saruhan (Manisa) ve Aydın yöresi hakimi ayan Karaosmanoğlu Hüseyin Ağa ölünce bu ailenin yöredeki gücü kırıldı.

Kara Yorgi'nin rakibi Miloş Obrenoviç, Ocak 1816'da Sırbistan baş knezi oldu.

Temmuz ayında, Lord Byron, Mary Wollstonecraft Godwin, Percy Bysshe Shelley and John Polidori, İsviçre'de Geneva gölü kıyısında Villa Diodati'de misair edilmişlerdi. Hava yağışlıydı, oturup birbirlerine hikayeler anlattılar. Buradan iki klasik tip çıktı, Mary Shelley'in Frankenstein'ı ve Polidori'nin Vampir adlı tipleri.

Arjantin İspanya'ya karşı bağımsızlığını elde etti.

İndiana, 19. ABD devleti olarak birliğe katıldı.

Zulular 1816 yılında Shaka liderliğinde güçlü bir krallık kurdular.

René Laennec, stetoskopu (stethoscope) buldu.

Fillandiya senatosu kuruldu.

İskoç filozof ve tarihçi Adam Ferguson (1723 – 1816), İtalyan fizikçi Philip Mazzei (1730 – 1816), İtalyan kompozitör Giovanni Paisiello (1751 – 1816), Latin Amerika Bağımsızlık savaşçısı Sebastián Francisco de Miranda y Rodríguez, Britanyalı kimyacı Edward Charles Howard (1774 – 1816) 1816'da öldüler.

Erie Kanalı, 1817

Eski Erie kanalından bir kısım

ABD Başkanı James Monroe (1817 – 1825) seçilmişti. O da Demokratik-Cumhuriyetçiydi.

ABD'de 1817 yılında Erie Kanalı açılmaya başlandı. 50.000 işçi çalıştı. Kanalın açılması için kayalar dinamitle atıldı. Kanal açılırken ölüm öyle doğal hale gelmişti ki işçiler kendilerini içkiye verdiler. Çok fazla düşünemiyorlardı. 8 yıllık kazı çalışmasında 1.000 fazla işçi öldü. Kanal bugünün parasıyla 100 milyon dolardan fazlasına mal oldu. 1825 yılında açıldıktan sonra yılda 15 milyon dolarlık mal akmaya başladı. Bu kanal ve peşinden oluşan ticaret New York kentini iyice büyüttü. Ülkenin bir numaralı limanı oldu. Kent bir finans merkezi haline gelmeye başladı.

Osmanlılar, Ruslar ve Avusturyalılar, 1817

Cezayir, Biskra

Osmanlı Sultanı Cezayir'e bir firkateyn hediye etti. Cezayir'de Türk kökenli yeniçerilerin dayılar üzerindeki baskısı devam ediyordu. 1817 yılında kentin merkezindeki Canina sarayını terk ederek kalede oturmaya başladı. Dayı boyun eğecek olan Türklere iyi davranacağını açıkladı. İsteyen Anadolu'ya dönebilecekti ve artık Anadolu'dan asker alınmayacaktı. Türk askerleri Ali Hoca'yı devirmeye çalıştılar ancak kuloğullarından oluşan 6.000 kişilik bir güç onları yendi.1.250 asker ve 150 subay yeniçerilerden öldü. Sağ kalanların bir kısmı Anadolu'ya geri gitmek istedi. Artık Cezayir Türk öğesi üzerine dayanmayacaktı.

Sırbistan'da Kara Yorgi tekrar ortaya çıkıp, yönetimi ele geçirmek istemişti. Miloş Obrenoviç Kara Yogi'yi öldürtüp, başını Belgrad'daki Osmanlı paşasına yolladı.

Bu sırada Babıali zor durumdaydı. II. Mahmut Orta Sırbistan kralı Obrenoviç'i ulusal meclisi ve ordusu ile birlikte kral olarak tanıdı. Bununla birlikte Belgrad'da bir Osmanlı valisi oturuyordu ve ülkenin çeşitli yerlerinde Osmanlı kuvvetleri bulluna biliyordu. Belgrad'da da bir yeniçeri birliği bulunacaktı. 1817 anlaşması Osmanlı İmparatorluğunun bölünmesi yolunda somut bir adımdı.

Çar Alexander Avrupa'nın sayılı ülkelerine, Hıristiyanları birleştirmek için " Kutsal Birlik " önermişti. Diğer ülkeler yerindedir dediler ama fiili bir durum oluşamadı. Metternich " içi boş ve tın tın öten bir anıt " diyordu.

Avusturya 1817'de Kont Sedlnitzky'yi göreve atadı. Kont görevde 30 yıl kalıp, tüm Almanya ve İtalya'yı gözaltında tutacaktı.

1817'in Bazı Gelişmeleri

San Martin

Dönem olağan üstü hukuk ve mahkemeler dönemiydi. Fransa'da, İspanya'da ve İtalya'da mahkemeler yoluyla korku ve zulüm estiriliyordu. Polis ve sansür hür düşünceyi boğuyordu. Fransa'da 1815 – 1830 arası hiçbir eser kelime kelime okunmadıkça okuyucu ve seyirci önüne çıkamıyordu. Salgın öyleydi ki İngiltere'ye bile ulaşmıştı.

General José de San Martín, 5423 askerle, Şili ve Peru'yu İspanya işgalinden kurtarmak için Argantin'den Ant dağlarını aşarak, Ocak ayında yola çıktı. Şubat'ta Chacabuco Muharebesinde İspanyolları yendi.

Latin Amerika'da başkaldırılar peş peşine geliyordu. İngiltere hemen isyancılara silah ve her türlü yardımı yağdırmaya başladı. Maceracılar ve meslekten askerlerde buralara gitmeye başladılar.

Japonya'da İmparator Ninkō tahta çıktı (1817 – 1846).

Hindistan'da, İngiliz Hindistan Şirketi ile Maratha İmparatorluğu arasında Üçüncü Anglo-Maratha Savaşı (1817 – 1818) yapılıyordu. Khadki Muharebesini Britanya kesin bir şekilde kazandı.

Florida'da birinci Seminole Savaşı başladı.

Mississippi ABD'nin 20. devleti oldu.

John Kidd kömürden naftalin (naphthalene) elde etti.

Edinburgh ve Glascow'da tifüs salgını oldu.

İspanya kralı VII. Ferdinand, Küba'da tütün satış ve imalini serbest bıraktı. Bu meşhur Küba purolarının başlangıcı oldu.

İsveçli yazar Anna Maria Lenngren (1754 – 1817), Fransız general André Masséna (1758 – 1817), Fransız astronom Charles Messier (1730 – 1817) 1817 yılında öldüler.

Eterya, 1818

Aleksandros İpsilantis

Eterya örgütü, merkezini, 1818 yılında İstanbul'a taşıdı. 12 Nisan 1820 tarihinde yapılan toplantıda, derneğin başına Çar I. Aleksandr'ın yaveri Aleksandro İpsilanti getirilecekti. İpsilanti'nin babası Fener Rumlarından bir voyvodaydı. Eflak-Boğdan hareketlerinde, Mora (1821) ve Girit ihtilallerinde (1897) etkin rol oynayan Filiki Eterya, Osmanlı İmparatorluğu'nun yıkılma döneminde " Megali İdea " (Büyük Yunanistan) fikrini savunmaya başlayacaktı. Örgüt örnek olarak İtalyan Carbonari örgütünü örnek almıştı.

Yunanlılık (Helen) XIV. yüzyıldan itibaren, 400 yıldan uzun bir süredir Türk hakimiyetindeydi. İstanbul'un fethinden önce Mora Yarımadası, daha da önce Anadolu'nun batı kesimleri gibi Kuzey Yunanistan, çoktan Türk hakimiyeti altına girmişti. İstanbul'un fethinden sonra Helen tebaa, Osmanlı Devletiyle ve devlet yapısıyla iç içe geçmiş, Rum Ortodoks Patrikliğine imparatorlukta diğer Ortodoks milletler üzerinde hakimiyet kurma yolu açılmıştı. Bu da bir refah ve idareye katılmadan dolayı bir üstünlük getirmişti.

İtalya'da Genova, Liurna giderek Roma ve bilhassa Venedik gibi yerlerde Helen, Rum Ortodoks kolonileri ortaya çıkmıştı. Girit'teki ve Kıbrıs'taki Venedik hakimiyeti nedeniyle bu bölgelere kadar İtalya taşınmıştı. Paris, Londra, Amsterdam ve Viyana gibi yerlerde Helen kolonileri kiliselerini ve okullarını kurmuştu. Bu Helen dünyasına Rönesans dünyasıyla yakın ilişki kurma imkanını sağladı. Bilhassa Roma'da papalık nezdinde Bessarion gibi entelektüel bir Rum-Ortodoks'un Katolik olması ve kardinal tayin edilmesiyle bu bağlantıları kuvvetlendirmişti.

Yunanlılık, Osmanlı İmparatorluğu'nda daha başlangıçtan Yunan milliyetçiliğini taşıyan bir unsurdu. Yunan milliyetçiliğinin imparatorluktaki ilk yeşeren ve modernleşen etnik milliyetçiliktir.

1818'in Bazı Gelişmeleri

BROOKS CLOTHING STORE, CATHARINE ST. N.Y. 1845.

Osmanlı İmparatorluğunda loncalar devam ediyordu. Osmanlı İmparatorluğunda 1818 yılındaki bir belge de, Kırşehir tekkesinden Ahi babanın, Osmanlı ülkesinde " ehl-i sanayi ve debbağlar " loncalarının Sultan fermanı ile şeyhi olduğu ve bunun üzerine duacı, Ahi Baba, kethüda, yiğitbaşı, halife ve usta atamanın babadan ve dededen onlara ait olduğu açıklanmıştı. Bu yüzyılın devamında loncalar çökecekti.

II. Mahmut ayanlar gibi ulemayı da bir tehlike olarak algılıyordu. Ulemayı sıkı bir gözetim altına aldı. Şimdi ulema da kuş uçsa haberi oluyordu.

Mısır ordusu Vahhabi başkenti Deriye'ye girdi. Abdullah İbni Suud ve 4 oğlu Yakalanarak İstanbul'a gönderildi. Bunlar İstanbul'da idam edildiler. Suudiler daha sonra Necef'e tekrar hakim olacaklar ama Osmanlı yönetimi sonuna kadar Necef'ten etrafa yayılamayacaklardı.

3 Ocak'ta Venüs gezegeni Jüpiter'i gizledi. Bu 22 Kasım 2065'e tarihine kadar vuku bulacak son gezegen gizlenmesiydi.

Üçüncü Anglo- Maratha Savaşı Mandeswar anlaşması ile sonuçlandı. Maratha İmparatorluğunun hakimiyeti bitmişti. Şimdi Britanya Doğu Hint Şirketi 180 milyon Hitliye hükmediyordu.

Şubat ayında, Şili İspanya'dan bağımsızlığını ilan etti.

ABD kongresi kırmızı beyaz çizgili ve mavi zeminde her biri bir devleti temsil eden 20 yıldızlı bayrağı, ABD bayrağı olarak kabul etti.

ABD'de en eski giyim mağaza zinciri olan Brooks Brothers açıldı.

Amerika İhtilal liderlerinden George Rogers Clark (1752 – 1818), ilk ABD Birinci Hanımı Abigail Adams (1744 – 1818) 1818 yılında öldüler.

Üçüncü Anglo-Maratha Savaşı sonunda Maratha imparatorluğu resmen sona erdi.

Buharlı, Yelkenli Gemiler, 1819

SS Savannah

Artık zaman geliyordu. Buhar asrın egemen gücü olacaktı.

1819'da Savannah buharlı gemisi Kuzey Atlantik'i 25 günde aştı. Liverpool'a ise ancak yelken yardımı ile dönebilmişti. Yangın ve patlama gemilerde büyük riskti. Yakacak olarak odunun yerine kömür geçmişti, ama kömürü gemiye almak ayrı bir sorundu. Daha buharlı gemilere yeterli rağbeti sağlayacak çekicilikler ortada görülmüyordu. Ama sonunda yığınla taya ihtiyacı çıkaran yelkenler çıkarılıp atılacaktı. Gemiler buhar kazanları ile baş başa kalacaklardı.

1819'un Bazı Gelişmeleri

Büyük Kolombiya

1819'da Halep, ekonomik zorlukların getirdiği zor koşullarda Osmanlı valisi Hurşit Paşaya başkaldırdı. Haleplileri eşraftan Hoca Muhammed'in bulunduğu bir eşraf kurulu yönetiyordu. Kent 100 gün 10.000 fazla askere sahip Osmanlı kuvvetlerine direndi.

Mısır valisi Mehmet Ali Paşa, Saud ve adamlarını tutuklatıp İstanbul'a yollamıştı. 1819 yılında bunlar idam edildiler.

Arthur Schopenhauer Hegel'in felsefesini gülünç buluyordu. Dünyada ne Mutlak bir şey, ne akıl, ne Tanrı ve ne de ruh yoktu. Sadece içgüdüsel, hayvani bir yaşama iradesi vardı. Schopenhauer tüm dinlere arkasını dönmüyordu. Dünyadaki her şeyin bir hayal olduğunu iddia eden Hindu dini ve Buda dini gibi dinlere itirazı yoktu. Bizi kurtaracak bir Tanrı yoktu. Huzuru bulabilmek için sanata, müziğe, inkara ve sevgiye ihtiyaç vardı.

Schopenhauer'a göre Yahudilerin ve Müslümanların tarih görüşü saçma, taraflı, amaçlı ve basitti. Bundan sonra tarihin efendisi olan bir Tanrı onaylanamazdı.

İspanya Florida'yı ABD'ye devretti. 1819'da ABD'deki ilk büyük ekonomik kriz başladı. Alabama ABD'nin 22. eyaleti oldu. Amerika kurucu babalarından Jemima Wilkinson (1754 – 1819) öldü.

Simon Bolivar, Büyük Kolombiya (Colombia) cumhuriyetini ilan etti. Bolivar, 21 yaşında sevgili eşini kaybetmişti. Avrupa'da oradan oraya dolaşıp duruyordu. Bu esnada Anglo-Sakson medeniyetini tanımıştı. Kafasında dev projeler vardı. İnsanları büyüleyici bir tarafı bulunuyordu. Büyük toprak sahiplerini ve yerlileri peşinden sürükleyebiliyordu. Ordusu disiplinli bir orduydu.

ABD ve İngiltere, Güney Amerika'dan İspanya ve Portekiz'i saf dışı etmenin hesapları içindeydiler. Birleşmiş bir Latin Amerika onları korkutuyordu. Bolivar'dan çekindiler.

Watt'ın buhar makinesi hala su veya yel değirmenlerinin egemenliğini sarsamamıştı. Hala dokuma tezgahları ırmakların yanına yapılıyordu. Buhar herkes için kaynayan suydu. Gereken yerlerde su dolaşacağına, kaynayan su dolaşıyordu. Birileri bu sistemi durmadan daha iyi yapmaya çalıştı.

Mart ayında, ABD Yüksek Mahkemesi, US Bankası'nın kurucu banka olduğu kararını verdi.

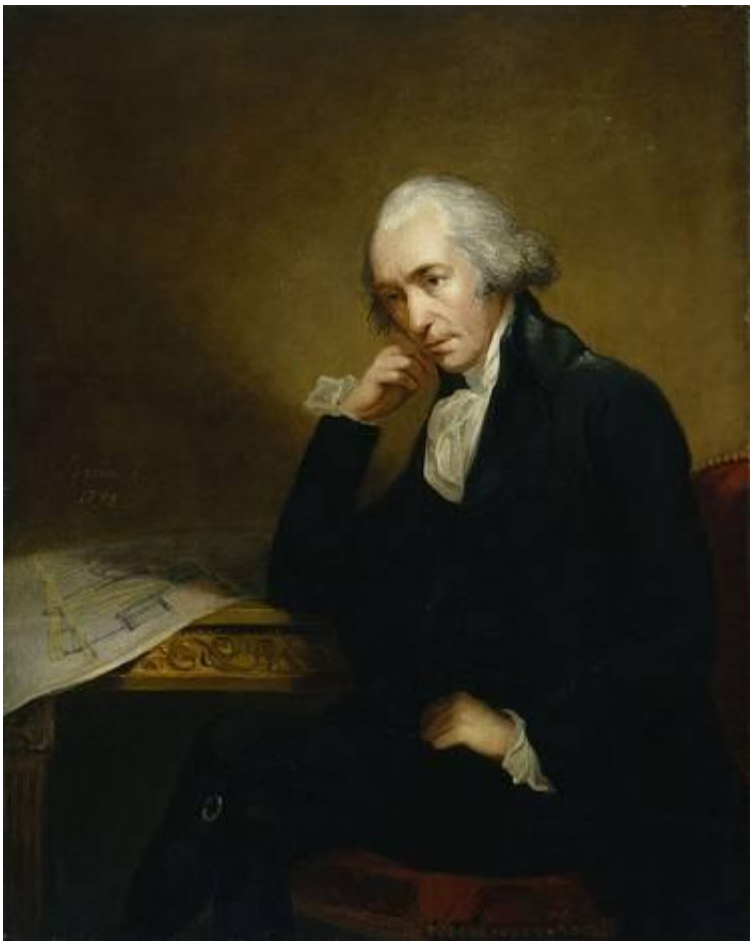
Stein " Alman Tarihini İnceleme Kurulunu " kurdu.

Sör Stamford Raffles, Singapur (Singapore) adasına çıktı.

16 Ağustos'ta Manchester İngiltere'de protestoculara karşı şiddet kullanıldı. 11 kişi öldü, çok adam yaralandı (Peterloo Massacre).

Havai 'de 'Ai Noa hareketi başladı.

James Watt

Modern buhar makinesinin geliştiricisi olan İskoçyalı mucit ve mühendis olan James Watt (1736 -1819) 1819'da öldü. Endüstriyel devrimin gerçekleşmesinde önemli rol oynamış bir bilgindir.

Gemi işleten zengin bir baba ve kültürlü bir annenin oğlu olarak dünyaya geldi. Çocukken sık hastalandığı için okula devam edemedi ve evde annesi tarafından eğitildi. 17 yaşında iken annesini kaybetti ve babasının işleri kötüleşti. Londra'ya bir seneliğine ölçüm aletleri yapımını öğrenmeye gitti. Watt, Glasgow'a dönüp bu mesleği yapmak istiyordu. Ancak 7 sene çıraklık yapma zorunluluğu nedeniyle bu isteği Demirciler Locası tarafından reddedildi.

Watt'a Glasgow Üniversitesi'nde atölyede çalışması önerildi. Burada fizikçi ve kimyacı olan proffesör Joseph Black kendisine hocalık etti. Atölyenin açılmasından 4 sene sonra Watt buhar gücü üzerinde çalışmaya başlamıştı. Daha önce hiç görmemiş olmasına rağmen bir ilk örnek yapmaya çalışıyordu.

1765'de Thomas Newcomen'ın yaptığı bir model üzerinde uğraşarak buhar makinesini çalıştırmayı başardı. Thomas Newcomen buhar makinesini bulmuş, James Watt ise onu sanayi'de kullanılacak biçime çevirmişti.

1767'de kuzeni Margaret Miller ile evlendi ve 6 çocuk sahibi oldu. Daha sonra ikinci defa evlenecekti.

Carron Demir İşleri şirketinin kurucusu Joh Roebuck, tam kapsamlı bir buhar makinesi geliştirmeye çalışan Watt'a maddi olarak destek oldu. Tasarısı hemen başarılı olamadı. Maddi sıkıntıya düşen Watt, 8 sene anketçilik yaparak hayatını idame ettirdi. Sonra Roebuck iflas etti. Matthew Boulton da patent haklarını satın aldı. Watt ile 25 yıl sürecek başarılı bir ortaklık oluşturdu.

1776'da başarı ile üretilen buhar makineleri ticari olarak satılmaya başlamış ve çoğunlukla madenlerden suyu pompalamak için talep edilmeye başlanmıştı. Geniş kullanımı, Boulton'un önerisi ile ileri-geri hareketin Watt tarafından dönüş hareketine çevrilmesiyle başlamıştı. Sonraki 6 yıl içinde Watt tasarımda çeşitli iyileştirmelerde bulundu.

1794'te Boulton ve Watts şirketini kuran ortaklar, sadece buhar makinesi üretmeye yöneldiler. Boulton başarılı bir işadamı olduğunu kanıtladı ve her ikisi de zengin oldular.

1800'de patent ve ortaklık sonra erince, Watt işi bırakmış ve şirketi oğullarına devir etmişlerdi.

1824'te şirket 1164 buhar makinesi üretmişti.

Emekliliğinde değişik icatlara devam eden Watt, teleskop ile mesafe ölçümü, mektup kopyalama cihazı, yağ lambasında iyileştirmeler, buhar merdanesi ve heykel kopyalama cihazı geliştirdi.

Rus Çarı I. Nikola, 1820

I. Nikola

Rus Çarı I. Aleksander birdenbire ortadan kaybolup Sibirya'ya çekildi, kendini bilinmeyen bir kiliseye kapatarak İmparatorluğu bırakmış oldu. Kardeşi Konstantin tahta çıktı. Konstantin'in tahta çıkışı ünlü fakat acılı sonuçlar veren bir ayaklanmayla karşılaştı ve o da Polonya'ya çekildi. Sıra küçük kardeşe gelmişti.

I. Nikola Rusya'nın güçlü ve ünlü bir zamanında tahta çıktı. Tahta çıktığı zaman Rusya büyüktü. Napolyon savaşlarında tarihin, tabiatın ve önemli komutanların yardımıyla Rusya galip gelmiş ve Paris'e kadar ilerlemişti. Viyana Kongresi'ni de zaferle kapatmıştı. Avrupa'da söz sahibiydi. Ancak bu Rusya, I. Nikola öldüğü zaman, birleşen Avrupa'nın karşısında, yenilmiş bir ülke olacaktı. Tarihte Osmanlıdan " hasta adam " diye bahsedilen ve onu bir an evvel bölüşülmesi ve ortadan kaldırılması gereken bir problem olarak gören kişi Çar I. Nikola'dır.

Metternich

I. Nikola, polis teşkilatını yeniden kurdu. Kırım Savaşı'ndaki bozguna varana kadar demiryolları üzerinde durmadı ama posta ve ara yolları sistemini geliştirdi. Rusya'da üniversitelerin kuruluşuna öncelik etti. Moskova ve Petersburg'dan sonra başka bazı merkezlerde yeni üniversiteler açtırdı. Eğitime önem verdi, fakat şiddetli bir polis devleti kurdu. Prens Meternich'le birlikte ve Prusya'nın desteğiyle Avrupa'da uyanan milletlere karşı bastırıcı faaliyetlerde bulundu (Ekim-Kasım Troppau kongresi (Opava)). Nitekim çar orduları ayaklanan Polonya ve Macaristan'ı bastırmak için Avusturya imparatorluğu ile işbirliği ettiler. Avusturya başkaldırıları bastırabilecek durumda değildi. Orada doğrudan doğruya çarlık orduları işi başardı. Polonyalı ve Macar milliyetçiler Osmanlı İmparatorluğu'nda kurtuluşu buldular ve Osmanlı imparatorluğuna sığındılar. Osmanlı İmparatorluğu, gelecekte reformlarını yürütecek Macar ve Polonyalı elitler kazandı.

1820’nin önemli Olayları

Mak Adam yol inşaatı

İngiltere kralı III. George öldü. İngiltere kralı IV. George oldu.

Devrimci veya özgürlükçü veya milliyetçi ayaklanmalar Napolyon’dan sonra bitmemişti. Bir kere kazan kaynamaya başlamıştı. Onun ne zaman taşacağı da tam olarak kestirilemiyordu. 1820 – 21 yıllarında İspanya ve İtalya’da pek kalabalık olmayan genelde azınlıkların yol açtığı eylemler oldu. İktidarlar bunların üstesinden kolayca geldiler.

1820’de Portekiz’de bir burjuva ihtilali başladı. 1826 yılına kadar sürdü. Bu sırada, Napolyon işgali sırasında Brezilya’ya gitmiş olan Portekiz krallık ailesi hala oradaydı.

1820’de İspanya’da da liberal bir devrim oldu. Kral VII. Ferdinand boyun eğdi. Ancak liberallerin iktidara gelişi Amerika’daki Kiliseleri bağımsızlara doğru itti. Kilise Meksika’da İturbide’yi desteklemeye başladı.

İskoçyalı bir mühendis olan Mac Adam kendi adını taşıyan bir yol inşa sistemi buldu. Bu metotla karayolları Avrupa’da geniş ölçüde ıslah edildi. Bu metotta yollardaki ağır taşların yerini, silindirle ezilen taş kırıkları aldı. Bu stabilize yoldu.

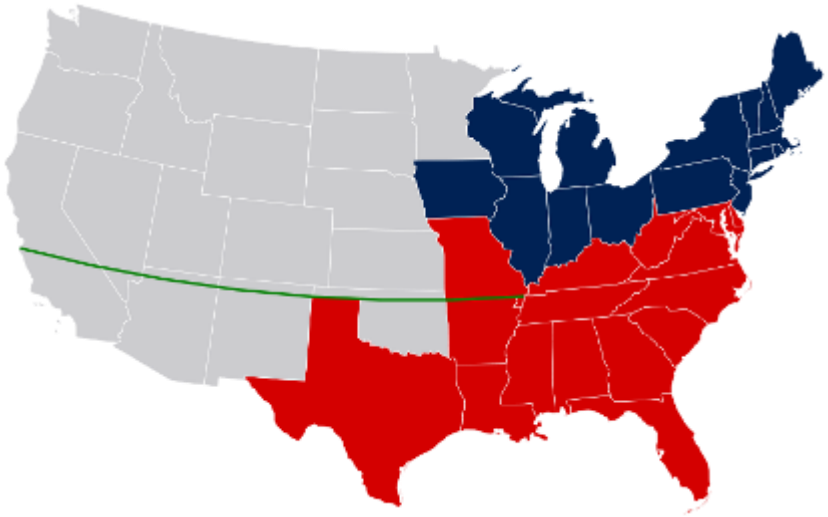
Nakliye arabalarla yapılıyordu ve taşıma şirketleri organize olmuşlardı. Bunlar çok sayıda arabacı çalıştırıyorlardı. Yol boyunca belli aralıklarla konaklama tesisleri vardı. Buralarda at değiştiriliyordu.

1 Şubat 1820'de açlık ve susuzluktan yıkılan Halep kenti Osmanlılara teslim oldu.

İran hatırlanacağı gibi Irak'a saldırmıştı. Osmanlılar savaş ilan ettiler (Ekim 1820). Bu son Osmanlı İran savaşıdır. Ancak Osmanlı seferi Osmanlılar açısından kötü sonuçlandı.

Mısır, Sudan'ı ele geçirmeye başladı. 1822'ye gelindiğinde Mehmet Ali Paşa Sudan'a da hakim olacaktı.

Cezayir'in Yahudi tüccarlarının Cezayir Dayısına borçları vardı. Tüccarlar ve Cezayir Fransa'nın bu tüccarlara olan borçlarını ödemesini istiyordu. 1820 yılında XVIII. Louis borcun yarısını ödetti. Fakat Cezayir Dayısı tarafından Bacri'ye verilen 250.000 frank borç ödenmemişti. Cezayir Fransa'dan paranın geri kalanını istedi. Fransa paraları ödemeyince de Cezayir'deki Fransızlara eziyet edilmeye başlandı.

Missouri Uzlaşma Çizgisi

Kölelik yasaklanıyor ama pratikte yasak çalışmıyordu. Küba 1810 ile 1820 arasında 100 binden fazla siyah köle almıştı. Bu kölelerin 40 bini Fransız bandıralı gemilerle taşınmıştı.

ABD'de 1820 Missouri uzlaşması yapıldı. Böylece köleliğin geçerli ve geçersiz olduğu sınır belirleniyordu.

Maine ABD'nin 23 devleti oldu.

28 Ocak'ta, Rus kaşifler Fabian Gottlieb von Bellingshausen ve Mikhail Petrovich Lazarev, Antarctic kıyılarına (History of Antarctica) yaklaştılar. 30 Ocak'ta Britanyalı Edward Bransfield, Antarktika anakarasına çıktı.

86 Hür Afro-Amerikalı, Sierra Leone'de Freetown'ı kurmak için New York'tan yola çıktılar.

Vietnam'da Minh Mang hüküm sürmeye başladı.

Hans Christian Ørsted, elektrikle manyetizma arasındaki ilişkiyi buldu.

İskoçya'da Radikal Savaş başladı.

Union Chain Bridge

İngiltere ve İskoçya arasındaki Tweed Nehri üzerindeki Union Chain Bridge açıldı. Dökme demirden yapılma asma köprü, Captain Samuel Brown tarafından tasarılanmıştı. 137m ile zamanın en uzun köprüsüydü.

Daha sonra genç Charles Darwin'in seyahat edeceği HMS Beagle gemisi denize indirildi.

Guayaquil İspanya'dan ayrıldı (History of Ecuador).

Aralık ayında yapılan ABD başkan seçimini, ikinci defa, James Monroe kazandı.

Milos adasında Milo Venus heykeli bulundu.

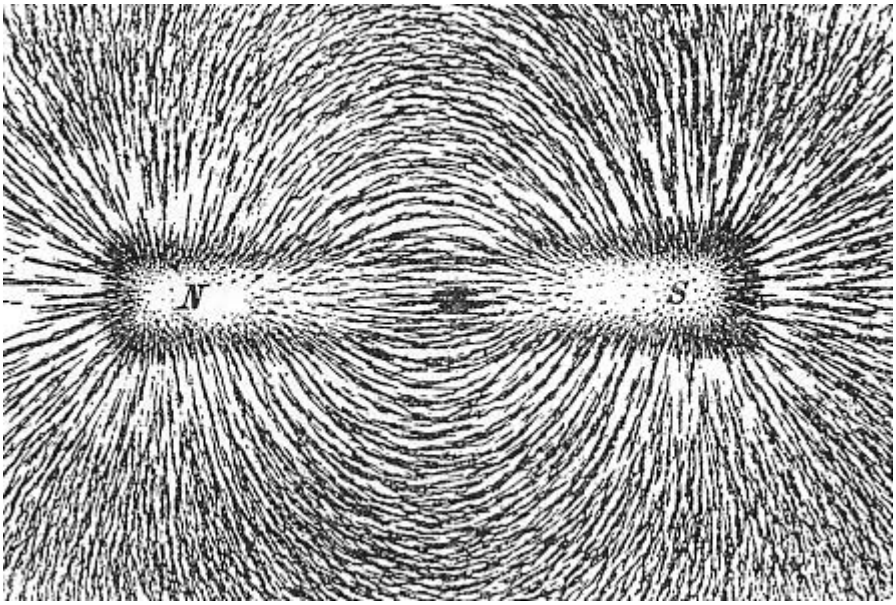
Robert Owen, labour voucher (İşçi fişi) sistemini para yerine geçecek sistem gibi tasarladı.

18,957 siyah köle Luanda, Angola'yı terk etti.

Britanyalı doğa bilimci Joseph Banks (1743 – 1820) öldü.

Osmanlı topraklarındaki Amerikalı misyonerler 1820 yılında ilk okullarını Beyrut'ya açtılar. Bundan sonra pek çok okul ve yetimhane açacak ve Protestanlığı da yaymaya başlıyacaklardı. Amerikalı misyonerlerin ABD'li diplomatlarca desteklendiği pek söylenemezdi. Ama onlar inatla çalışıyorlardı. Bu çalışmalar Osmanlı Yönetiminden fazla diğer Hıristiyan cemaatlerin tepkisini çekiyordu. Diğer Hıristiyan cemaatlerin şikayetinden bıkan Osmanlı yönetimi bazen bu misyonerlere müdahale ediyordu. O zaman da ABD'li misyonerlere İngiliz diplomatlar sahip çıkıyorlardı.

Avrupa'da Bilimin İlerleyişi

Manyetizma

XVII. yüzyıl, Aydınlanma yüzyılıydı. Tanımak ve bilmek tutkusuyla doluydu. Matematik tutkusuna kapılmış, Evreni modellemeye çalışmış, Takımyıldızları incelemiş, Uzak deniz ve karaları arayıp bulmuş, Bitkibilimi örgütlemiş, Kimyayı ilerletmiş, Elektrik deneyleri yapmış, Üreme üzerinde düşünmüş ve eski bilgiden deneysel bilgiye uzanmıştı.

Fransa'da College de France, Bilimler Akademisi ve Sorbonne, İngiltere'de Oxford ve Cambridge eşsiz bilim merkezleriydi. İtalya hep Bilimin içindeydi ve Orta Avrupa'da aydın prensler Üniversitelere kol kanat geriyorlardı. Bu bilim gidişine Rusya'da katılmıştı.

Matematikte Laplace (1749 – 1827) ve Lavoisier (1743 – 1794) iş birliği yapmışlardı. Ampere (1775 – 1836), mıknatıslı iğnenin sapmasına dair Oersted (1777 – 1851) deneyini ele alıp, formülleri bulmuştu. Gauss (1777 – 1855) sonsuz küçük, olasılık hesabı, yüksek matematik, gök mekaniği ile ismini verecek kadar uğraştı. Cauchy, analitik fonksiyon ve diferansiyel denklem kavramları oluştu.

Bir yandan optik gelişiyordu. Elektromıknatıs çığır açacaktı. Ampere elektromıknatısın temellerini atınca, solenoid, telgraf'a yol açıldı. Faraday (1791 – 1867) indüklenmeyi bularak, dinamonun yolunu açıyordu. Jacobi (1804 – 1851) ile birlikte elektrokimya'yı yarattı. Böylece galvanoplasti, kaplama, harf ve klişe yapımı, gravür olanak dahilinde oldu.

Isı uzun süre moleküllerden oluşmuş canlı bir güç gibi görülmüştü. Gay-Lussac (1778 – 1850), Biot (1774 – 1862), Berthollet (1748 – 1822), Proust (1754 – 1826), Avogadro (1776 – 1856) ve Dalton öyle zannettiler. Önce Lavoisier (1743 – 1794), Laplace (1749 – 1827), sonra Fourier (1768 – 1830) ısı kuramını belirlediler. Isı ile iş arasındaki ilişkiyi Rumford (1753 – 1814) ve Davy (1778 – 1829) buldu ise de denkliği Sadi Carnot (1796 – 1832) sağladı.

Böylece termodinamiğin temeli atılmış oldu. Robert Mayer'in (1814 – 1878) ve Joule'ün (1818 – 1889) çalışmaları enerjinin korunumu ve termodinamik konusunda oluyordu.

Organik Kimyada da hareket başlamıştı. Chevreul (1786 – 1889) gliserinden yağ çıkardı. Pelletier (1788 – 1842) ve Caventou (1795 – 1877) bitkilerden alkoloid elde ettiler.

Kimyada, bilim adamları arasında, yasalar konusunda büyük bir çekişme vardı. Dalton (1766 – 1844) ilk olarak atomik varsayımı ortaya koymuştu. Jean-Baptiste Dumas (1800 – 1884) dengecilerin lideriydi. Atomik varsayımın başını Berzelius (1779 – 1848) çekiyordu. Atomcular ve dengeciler çekişiyorlardı. Bu çekişme sırasında " birleşme değeri " ortaya çıkıp, üstün geldi.

Gerhard (1816 – 1856), Wurtz (1817-1884), Kekule (1829 – 1896) " birleşme değerini " savunacaklardı. Butlerov (1828 – 1886) da " izometri " kavramını aydınlatacaktı.

Bichat (1771 – 1802) anatomi üzerinde çalışmıştı. Dollondlar mikroskobu geliştiriyor. Mikroskop, çok ufak şeyleri ortaya çıkarıyordu. Hücre üzerinde Harvey, Schleiden (1804 – 1881), Schwann (1810 – 1882) ve sonra Virchow (1821 – 1902) çalışacaktı. Hugo von Mohl (1805 – 1872) protoplazma diyordu. Protoplazma neydi?

Bir yandan da Doğa Tarihi yazılıyordu. Saint-Beuve (1804 – 1869) insan zekasının tarihini yazmaya girişmişti. Alexandre von Humboldt, Cosmos adlı eserinde doğanın envanterini veriyordu.

Avrupa'da bilim almış başını gidiyordu. Burada sayamadığımız pek çok bilim adamı karıncalar gibi çalışıyor, bilgi üzerine bilgi konuyordu. Bilim adamları bazen birbirleri ile çok ciddi tartışmalara, mücadelelere girişiyorlardı. Birbirlerini destekleseler de, birbirleri ile çatışsalar da, sonuç bilimin yararına oluyor. Hakikat gittikçe daha fazla beliriyordu.

Bilim böyle ilerlerken, insan yaşamını da değiştirmeye başlamıştı. Mühendisler sabırsızdı. Toplumun ilerleyişi onların buluşu yanında ağırdı. Zekalarının ve enerjilerinin yeteri kadar rağbet görmemesinden müştekiydiler.

Auguste Comte, " Mühendisler sınıfı, bilginlerle sanayiciler arasındaki iş birliğinin doğrudan ve zorunlu etkeni olacaktır. Yeni sosyal sistem de işte bu işbirliğinden başlayacaktır. " diyordu.

Evrime Doğru

orijinal kelebek

Evrimle değişen kelebek

Dönüşümün varlığı çok kişinin dikkatini çekiyordu. Bu sırada Diderot ve Buffon da dönüşümü fark etmişlerdi. Hatta Rousseau doğal ayıklanma üzerinde durmuştu. Yani yaradılıştan kuşkulanmak başlamıştı.

Bu sırada türlerin baştan saptandığını ileri süren görüş, herkese dayatılmıştı ve ortama hakimdi. Ama şimdi sarsılma başlamıştı.

1809’da Buffon’un öğrencisi Lamarck (1744 – 1829) “ Hayvan Bilimi Felsefesi “ adlı eseri ile tartışmayı başlattı. Türlerin değişkenliğinin üzerinde duruyor ve böylece önceden saptanma fikrini iyice sarsıyordu.

Anatomi ve paleontolojinin kurucularından biri olan Cuvier (1769 – 1832), 1812’de “ Yeryüzündeki Köklü Değişiklikler Üzerine Denemeler “ adlı eserini yayınladı. Burada felaketler sebebiyle soyu tükenmiş türleri anlatıyordu. Ne demek istiyordu? Tanrı eğer dünyayı çeşitli türleri önceden düşünerek çeşitli canlılarla donatmışsa, bu canlıların bir kısmının bir daha yeryüzünde görünmemek üzere yok olmasına ne denmeliydi?

Geoffroy Saint-Hilaire (1772 – 1844), eski varlıkların sınıflandırılmasını ele almıştı. Cuvier felaket teorisi ile çeliştiği için dostuna şiddetle karşı çıktı. Bu çatışma büyük gürültü kopardı. Bilimler akademisi karıştı. Tartışmayı durumu daha sağlam olan Cuvier kazanmıştı. Böylece evrimciliğin hasımları geçici bir zafer kazanmışlardı.

Jean Babtiste Lamarck

Jean-Baptiste Lamarck

Avrupa Toplumu Değişiyor

Fransız İhtilali ve Napolyon İmparatorluğu, az veya çok, Avrupa toplumunu değiştirdi. Fransa tüm imtiyazları kaldırmıştı. Asiller (feodaller) tüm üstünlüklerini kaybettiler, pek çoğu idam edildi, kaçanlar gittikleri yerlerde öldüler, göçmen mallarına el konunca da pek çoğu iflas etti.

Ruhban maddi otoritesini kaybetti. Malları, gelirleri, manastırlarını kaybetti. Din adamları işten çıkarıldı. Baskı gördüler, takibata alındılar. Aylıkları kesildi. Daha sonra din adamlarının pek azı işlerine geri dönebildi. Onlar da çok az aylıkla çalışmak zorunda kaldılar.

Fransa ihtilali burjuvaların işine yaramıştı. Çoğu birer kamu görevlisi haline geldiler. El konan milli emlakı satın aldılar. Borsada kıymetleri ele geçirdiler. Orduya satılan mallar üzerinde spekülasyon yaptılar. Burjuvalar ihtilalden sonra servetlerine servet katmışlardı.

İhtilal köylülerin de durumunu düzeltmişti. Feodallere ödedikleri kiradan ve yaptıkları angaryadan kurtuldular. Bunların bazıları toprak satın aldı. Ancak köylünün satın aldığı emlak, burjuvanın satın aldığının yanında yok mertebesindeydi. Kağıt para piyasaya çıktığında da borçlarını kağıt para ile ödeyip, ürünlerini madeni para ile sattılar.

Zanaatçılar da kendilerini bağlayan nizamnamelerden kurtulmuşlardı. Mallarını istedikleri gibi yapıp satıyorlardı. Kalalar ve çıraklar da kendilerine iş kurabilme olanağına kavuşmuşlardı.

Ücretli çalışanlarda, yani işçilerde ise herhangi bir düzelme yoktu. 1791'de çıkan bir kanun işçilere koalisyon kurmayı, grev yapmayı yasaklamıştı. İşçiler arası anlaşmalar lonca sistemine dönüş olarak algılandığından, önleniyordu. İşverenler polis tedbirlerine de başvurarak işçileri çalıştırıyorlardı. Ücretler ve çalışma koşulları işverenlerin elindeydi.

İmparatorluk sırasında burjuvalar ve köylüler kazandıkları hakları devam ettirdiler. Bu sırada Generallerden ve Yüksek memurlardan oluşmuş bir imparatorluk asil sınıfı oluşmuştu. Bunlar eski asiller ile kaynaşmaya çalıştılar.

Fransa'da Konvansiyon zamanında kurulmuş olan Politeknik Okulu hızla matematik ve mekanik çalışmaları açısından bir merkez haline geliyordu.

İngiltere'de iktidar zaten burjuvalarda (Büyük Toprak sahibi ve Büyük Tüccarlar) ve ruhban aristokrasisindeydi. Bunlar ihtilali bahane ederek iktidarlarını sağlamlaştırdılar. Bu sırada çok uzun süren savaş sonun da, ekonomi büyük bir krize girdi. Bu sırada teknik ilerlemişti. Üretimde ilerleyen teknik ve ekonomik kriz işlerin iyice sarpa sarmasına neden oldu. Sanayi işletmeleri, yetişmiş işçiler yerine ucuz olması için acemi, kadın ve çocuk işçiler kullanıyordu. Sefalet her yerde kol geziyordu. Kriz tarımı da vurdu. Yabancı buğdayın rekabetine karşı, devlet toprağın değer kaybetmesini ve toprak kiralarının düşmemesini istiyordu. 1791'de gümrük resmi kondu. Halbuki buğday ithalatı azalınca, buğday fiyatları artıp, ekmek fiyatları yükseldi. Zaten düşük ücret alan ve geliri az olan halk daha da derin bir bunalıma düştü. Açlık ve sefalet kol geziyordu.

İşçi ücretleri düşüktü ama tarım işçilerinin ücretleri daha da düşüktü. Bunun yeterli olmadığını herkes biliyordu. Ücretler arttırılmadı yerine kilise ekmek fiyatlarını esas alan bir düzenleme ile yardım etmeye başladı. Emeği ile çalışanlar, alın terlerinin karşılığında, ruhbanın himmetine muhtaç duruma gelmişlerdi.

Bir dönem Fransa hakimiyetine girmiş olan orta Avrupa'da da, Fransa kadar olmasa da, burjuvalar ve köylüler lehine değişiklikler oldu. Bu değişiklikler asiller ve ruhban aleyhine değişikliklerdi. Ücretlilerin durumu ise değişmedi.

Batı Avrupa'da Halk içinde yüksek tabakalarda esnaftan, küçük memurdan, okul öğretmeninden meydana gelmiş orta bir sınıf vardı. Bunlar konuşmaları, giyimleri ve yaşayış tarzları ile diğerlerinden ayırt ediliyorlardı. İlköğretim görmüşler, yazı yazabiliyor, hesap tutabiliyorlardı. Burjuva bunları kabul etmiyor. Kadınlarını " hanım " saymıyordu. Bunların kızlarının bir burjuva ile evlenmesi denk olmayan bir evlenme olarak görülüyordu.

Endüstri, ticaret ve bankacılıkta üst kademeler, avukatlar, hekimler, öğretim üyeleri, memurlar, hepsi burjuva sınıfından çıkmıştı. Ekonomi ve düşünce hayatı bunların elindeydi. Yeni teknoloji, artan zenginlik, kitap okumanın artması, gazete hep bu sınıfın işine yarıyordu. Bunlar konuşmaları ile, hal ve tavırları ile halktan ayrılıyorlardı.

Ancak her şeye rağmen asiller hala en üst sınıftı. Köklerinin derinliği nedeniyle bunlar sosyal bir üstünlük duygusunu hala koruyorlardı. Burjuvalar ile yapılan evlilikleri denk olmayan evlilikler kabul ediliyordu. Bununla beraber gittikçe daha fazla burjuva asillerle karışıyordu.

Burjuvalar İngiltere'de malikane satın alıp, jendri (gendry) ile kaynaşıyordu. Almanya'da prensler asalet unvanlarını veriyorlardı. Rusya'da böyleydi. Fransa'da artık asalet unvanı verilmiyordu, ama burjuvalar topraklarının önüne " de " (den, Urfa'dan gibi…Fransızca örnek Alfred de Vigny gibi) edatı alarak asilleşiyorlardı. Burjuva sınıfının bulunmadığı Macaristan, Polonya, Romanya ve Baltık Ülkelerinde asiller büyük mülk sahibiydiler ve içlerine kapanık yaşıyorlardı.

Bütün Avrupa'da asiller birbirlerini kendilerine çok yakın hissediyorlardı. Bu nedenle asiller arasında herhangi bir ulusal kaygı olmaksızın evlilikler sürüp gidiyordu. Asiller uluslardan üstüydü. Redingot ve silindir şapka giyip, at yarışlarına gidip, Fransızca konuşup, müşterek bahis oynayıp, aristokrat kulüplere gidiyorlardı.

Protestan ve Anglikan kiliselerinin malları çoktan yok olmuştu. Katolik kiliseler de, laiklik sonucu, mallarını kaybetmiş, eski zenginlikleri kalmamıştı. Ruhban sınıfı mensupları artık asiller arasından değil, orta ve küçük burjuvazi ile köylüler arasından devşiriliyordu. Fransa karşı devrimden sonra ruhbanı yeniden kalkındırmak istedi ise de bu başarılı olamadı. Eski gönence hiç ulaşılamadı.

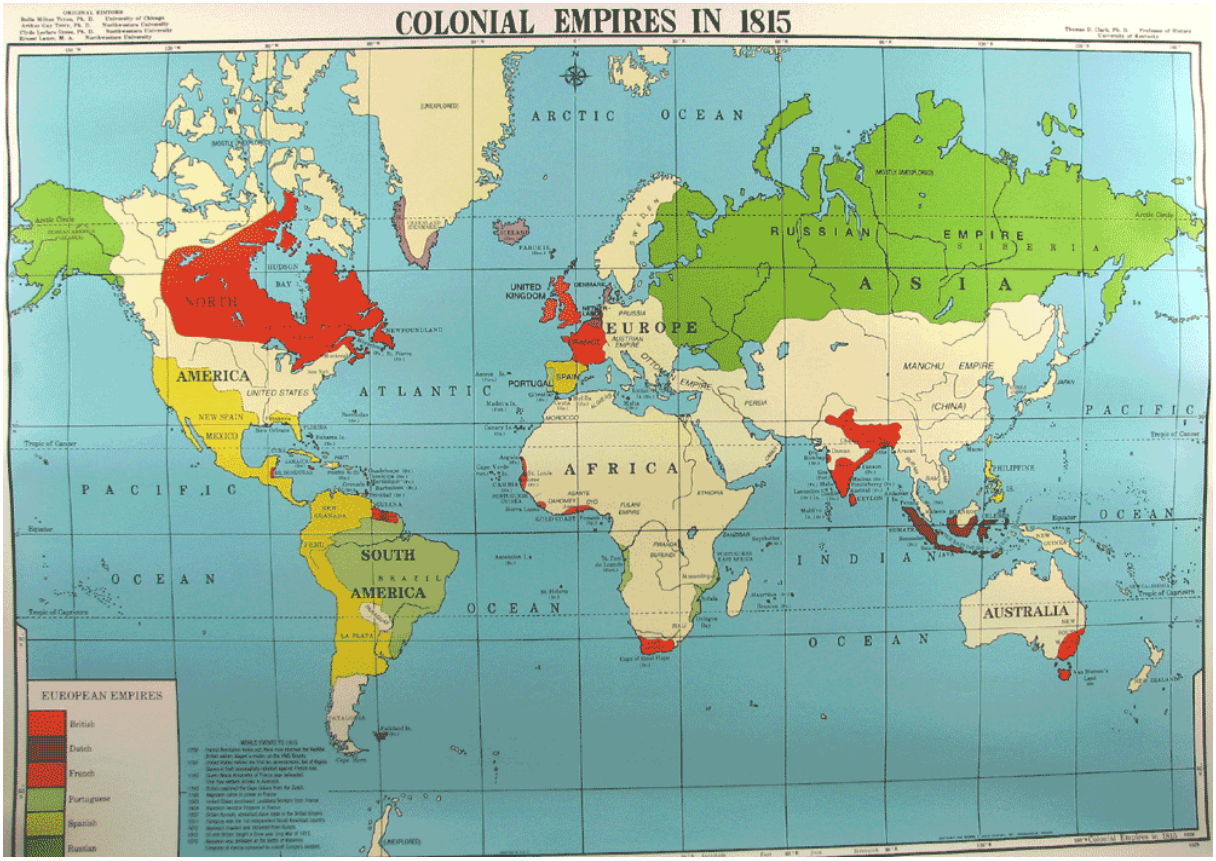
Almanya'da düşünce hızla gelişmeye başlamıştı. XVIII. Yüzyılda Almanya fikir gelişimi açısından Batı Avrupa'ya göre geri kalmıştı. Aslında Germen İmparatorluğu döneminde bağımsız ufak ufak devletlerden oluşmuş Almanya'da, mevcut hürriyet ortamında, düşüncenin veya aklın çok daha önce gelişmesi beklenirdi. Bu geri kalmayı, Protestan dininin Almanya'da çıkıp, Alman halkını etkisi altına almasına bağlamak mümkün olabilir. Yüz yıllarca süren kanlı Katolik, Protestan kavgaları aklı mecrasından çıkarmıştı. Ama şimdi, Fransız ihtilali ve getirdiği kurumların etkisi ile Alman aklı tamamen hür kalmıştı.

Kant, Goethe, Schiller parladı. Müthiş bir deha ortaya çıkmıştı. XVIII. Yüzyılda, insan severlik öndeydi. Şimdi ise milliyetçilik öne çıkıyor, ağır basıyordu. Ortaya her milletin kendine has anlayışlar, masallar, romanlar ve şarkılarla olarak açığa vuruluyordu. Alman romantizmi bu milliyetçilikten çıktı.

Doğu Avrupa'da halk büyük toprak sahibi asillerin hakimiyeti altındaydı. Bunlar kent halkına ve köylülere tepeden bakmaya devam ediyorlardı.

Rusya'da köylü köle muamelesi görmeye ve köle gibi yaşamaya devam ediyordu.

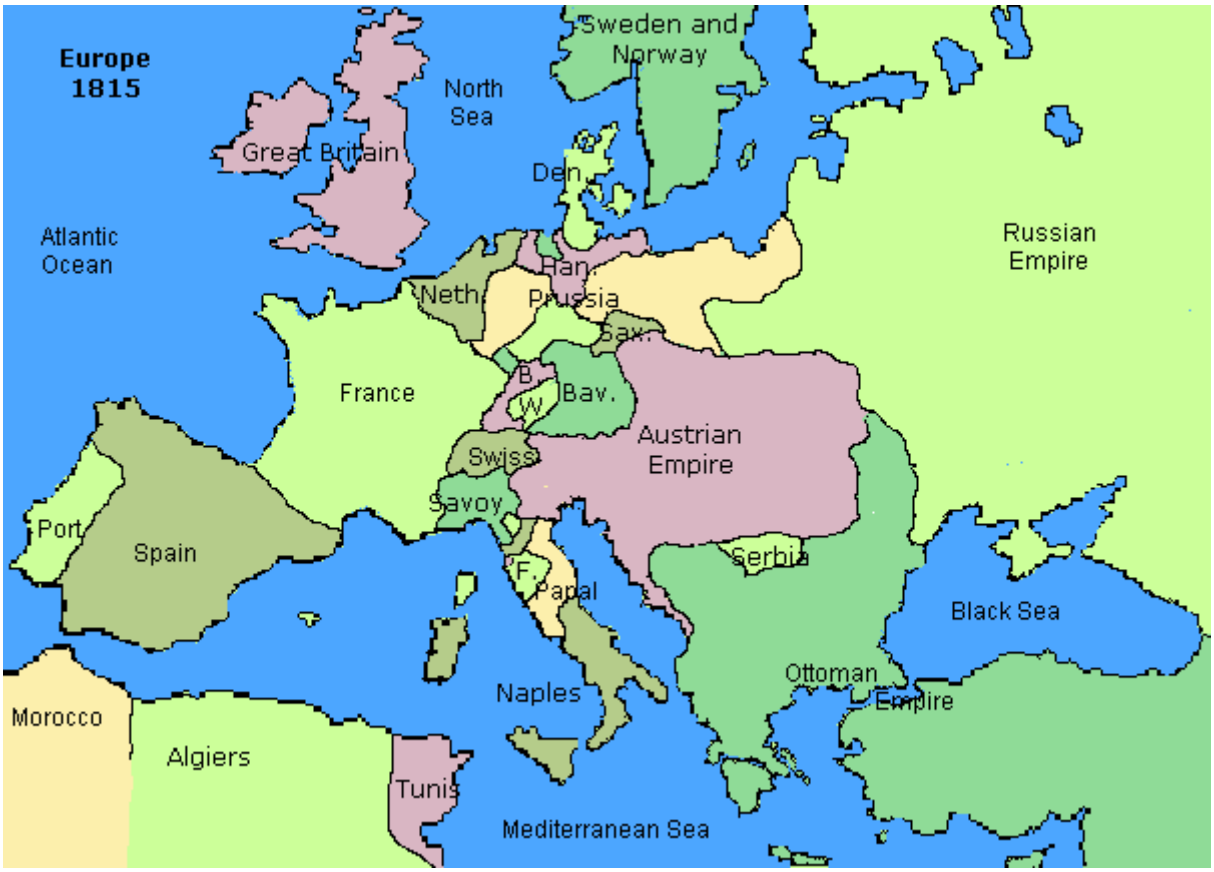
Deniz Aşırı İmparatorluklar

XVIII. yüzyıl sonu, imparatorlukların parçalandığı ve büyüme yanlılarının hayal kırıklığına uğradıkları bir dönemdi. İngiltere ve İspanya ile bu ülkelerin Amerika'daki parçaları arasında yolculuğun zor ve uzun olması, ana vatanla yavru vatanı birbirinden ayırıyordu. Deniz aşırı topraklarda şive, düşünce ve menfaat farkı ortaya çıkmıştı. Şimdi artık deniz aşırı imparatorlukların geleceğine pek parlak bakılamıyordu. Bu konuda toprak bütünlüğü olan Rusa'nın Asya'daki genişlemesi arklı bir durumdu.

1815'de Britanya, çok az bir nüfusun nehir ve göl kıyılarında oturduğu Kuzey Amerika'ya, Doğu Hint Şirketinin ellindeki Hindistan'ın üçte birine, Güney Afrika, Cebelitarık, Batı Arila kıyılarında bazı yerler, Malta, Jamaika, Orta Amerika Adaları, Güney Amerika'da İngiliz Guenası, Avustralya, Tasmanya vardı. İspanya'nın elinde Küba, Filipinler, Afrika'da eskiden kalma birkaç yer kalmıştı. Hollanda İndonezya'da çeşitli adalara sahipti. Fransa'nın Batı Hint adalarında birkaç adası ve Güney Amerika'da Fransız Güyenası vardı. Şimdilik herkes bu kolonilerle veya müstemlekelerle yetiniyordu. Sadece Doğu Hint Şirketi büyüme temayülündeydi. Batı Hint Şirketi yarı bağımsız bir devletti.

Avrupa'da 1815 yapılanmasına Muhalefet

Avrupa Haritası

Avrupa topraklarının pay edilmesi, arkasında millet bulunmayan devletler yaratmıştı. Almanya, İtalya, Polonya pek çok devlete bölünmüştü. Avusturya'da ise birbirine yabancı Almanlar, Macarlar, Çekler, Polonyalılar, Hırvatlar ve İtalyanlar gibi pek çok milletten oluşmuştu. Bu durum milliyetçileri sinirlendiriyordu. Her ülkenin milliyetçisi kendine has isteklerin peşinden koşuyordu. Birleşmeden yana olanlar vardı. Toprakların bölünmesini istemiyorlardı. Kendi ulusundan kişilerce yönetilmek isteyenler vardı.

Bu sırada mutlak iktidarın karşısında yer alan " liberaller " de ortaya çıkmıştı.

Aslında halkın (köylü, zanaatkar, memur, küçük esnaf, işçi) böyle bir derdi yoktu. Ezici bir çoğunluk oluşturan bu büyük halk kitlesi ne gazete okuyor, ne de yönetime karşı gelmeyi düşünüyordu. Muhalifler avukat, hekim, genç subay, öğrenci, edebiyatçı gibi hem orta sınıfa tabi ve hem de entelektüel olan kesimdi. Bunların bir kitlesel eylem yapabilmesi güçtü. Bu nedenle İspanya, Portekiz, İtalya ve daha sonra Fransa, Rusya'da gizli teşkilatlar olarak örgütlendiler.

Rusya, Avusturya ve Prusya gibi mutlakıyetçi yönetimlerde kurulmuş bulunan gizli örgütler, iktidardaki yönetimin meşruluğunu tartışmaya soktular ve iktidarı yeniden kurma hakları olduğunu ilan ettiler. Hükümetler de meşru hükümetin mutlak iktidarını yeniden kurmak için

silahlı mücadele hakkı olduğunu ilan ettiler. Bu prensip içinde Avusturya İtalya'da, Fransa İspanya'da müdahil olup, güç uyguladı.

Ancak buna İngiltere itiraz etti. " Kurulan ittifak dünyanın yönetimine memur bir birlik değildir. Diğer devletlere kahyalık yapmak için de kurulmamıştır " dedi.

İngilizlerin itirazı Büyük Devletler arasındaki anlaşmayı sarsarken, iki olay daha oldu. İspanya'ya karşı ayaklanan Amerika'daki İspanyol sömürgeleri, İngiltere tarafından desteklendi. İngiltere bu sömürgelerin bağımsızlığını kabul etmişti. Bir diğer olayda ise Müslüman Osmanlı imparatorluğuna karşı, Hıristiyan Grekler isyan etti. İngiltere ve Rusya Grekleri destekledi.

Büyük Devletler tesanütü mutlak değildi.

Tepedelenli İsyanı, 1821

Tepedelenli Ali Paşa

II. Mahmut ayanları bir hale yola sokmaya çalışıyordu. Bu sırada Yanya valisi olan Tepedelenli Ali Paşa, gittikçe bağımsız olmaya doğru gidiyordu. Osmanlı Tepedelenli'yi görevden alınca, o da isyan edip, silaha sarıldı.

Tepedelenli Ali Paşa, 1774 Osmanlı-Rus savaşında yaptığı hizmetlere karşılık, Derbentler nazırı yapıldı. 1788 yılında Yanya valisi oldu. Dalmaçya'da Fransızlara karşı ve isyan eden Hıristiyanlara karşı mücadele verdi. Sonunda kendine ve oğullarına Yunanistan, Arnavutluk ve Sırbistan'da pek çok bölge bağlanmıştı.

Söylentilere göre, Tepedelenli olayında Mehmet Sait Halet Efendinin katkısı vardır. Halet Efendi Tepedelenli'den yılda 1000 kese altın haraç istemişti. Tepedelenli vermeyince Halet düşman oldu. Diğer bir söylentiye göre, içli dışlı olduğu Rumlar serbest kalsın diye Halet Efendi Osmanlının başına Tepedelenli gailesini çıkarmıştı. Bu arada Tepedelenli'nin Rum siyasi hareketlerine dikkati çeken raporlarını da hasıraltı etmişti.

Tepedelenli üzerine Mora beylerbeyi Hurşit Paşa gönderildi. Hurşit Ahmet Paşa Tepedelenli'nin işgal ettiği yerleri geri aldı. Ancak şimdi Osmanlı kuvvetleri Mora'yı boşaltmıştı. Mora'daki Yunanlılar uzun zamandır kaynaşıyor ama Tepedelenli'den korktukları için isyana teşebbüs edemiyorlardı.

Yunan İsyanı, 1821

Theodoros Vryzakis

Mora isyana hazırdı.

Mora hareketliydi. Daha önceki 1770 Mora isyanı, Rusların teşviki, Batılı aydınların gelerek bağımsızlık fikrini desteklemesi, açılan okullarda gençlerin Yunan milliyetçiliği ile yetiştirilmesi ve son olarak da Tepedelenli Ali Paşa isyanı nedeni ile Mora'dan Osmanlı ordusunun çekilmiş olması Mora'yı hareketlendirmişti.

Zaten uluslar arası bir Yunan burjuvazisi oluşmuştu. Odesa, Marsilya, Triyeste, Londra gibi önemli ticaret merkezlerinde Yunanlı ticaret kolonileri vardı. Yunanlı armatörlerin daha 1816 yılında 600 gemisi vardı ve Orta Doğu, Balkanlar ile Avrupa arasında ticaret yapıyorlardı. Napolyon savaşları sırasında denizde ambargo uygulanmıştı. Bu sırada kaçak çalışan gemiler çok para kazanmışlardı. Yunanlı armatörler çok zengindi.

Daha önce, Avrupa'nın Greklere olan sempatisi anlatılmıştı. Bu sempati hem Yunanlıları eski Greklerin torunları kabul etmekten ve hem de dindaşlıktan gelmekteydi. Bu sempati son

zamanlarda fiili desteğe dönüşüyordu. Aslında aydınlar arasındaki bu desteğe, 1815 Viyana Konferansı hükümleri gereği, hükümetler, resmen, pek katılamıyorlardı.

Osmanlı devleti, bütün Osmanlı Ortodokslarını Rum Ortodoks kilisesine bağlı sayıyordu. Bu da Rum Ortodoks kilisesine geniş bir yayılma imkanı sağlamıştı. Yunanistan'daki Ortodoks kiliseleri de bu yayılmadan nasiplerini almışlardı. Ortodokslar, hatırlanacağı gibi, rahip olarak da çeşitli ülkelerde hizmet veriyorlardı.

Eterya örgütü başkanı Aleksandro İpsilanti Eflak ve Boğdan'da bir takım kışkırtmalara girişmişti. Buralarda Fenerli Rumlar hem yönetimi denetliyor ve hem de yerel ruhban ile sıkı ilişkiler içerisindeydiler. Eflak ve Boğdan'daki Osmanlı güçleri yeterli değildi. Rus birlikleri ise çok yakındaydılar.

Şubat ayında, İpsilanti Romanya'ya (Memleketeyn) geçti ve Osmanlılara karşı bir Ortodoks ayaklanması başlatmak istedi, beceremedi. Osmanlı bu harekete çok şiddetli tepki göstermişti. Rusya ise İpsilanti'ye hiç yardımcı olmadı. Rus Çarı harekatı tanımayıp, İpsilanti'yi ordudan kovdu. Osmanlı kuvvetlerinin Memleketeyn'e girmesine ses çıkarmadı.

Bu sırada Laibach ve Troppau'ta kongreler toplandı. Bu toplantılarda İpsilanti'nin davranış biçimi yerinde bulunmadı. Rusya desteğini çekti. Osmanlı karşısında tutunamayan İpsilanti Haziran 1821'de Macaristan'a kaçtı.

Osmanlı-İran savaşı da Doğuda Osmanlılar aleyhine gelişiyordu.

Osmanlı imparatorluğunda pek çok Grek vardı. Ama bunlar sadece Mora ve Ege adalarında çoğunluktaydılar. Girit ve Kıbrıs'ta ancak halkın yarısı Ortodoks Yunanlıydı. Epir ve Tesalya dahil diğer yerlerde azınlıktaydılar. Bu yüzden Yunan isyanı Mora'da başlayacaktı.

İpsilanti'nin ve Tepedelenli Ali Paşanın isyan hareketleri, Mora'nın, Osmanlı askeri açısından, boşalmasına yol açmıştı. İran savaşı da Osmanlıları iyice bunaltmıştı. Tüm bunlara güvenen Patras Patriği Germanos, 25 Mart 1821'de Yunan kurtuluş savaşını ilan etti.

1821 Yunan ayaklanması, Bulgar ayaklanması gibi topraksız ve fakir köylülerin ezilmişliğinin ve adaletsizliklerin sonucu ortaya çıkmış bir isyandı. İsyan edenler köylülerdi. Bu isyana bir avuç armatör (burjuva) katılmak zorunda kalmıştı. Başı Patras Patriği Germanos gibi yerel metropolitler çekmişti.

Rum armatörlerin 600'den fazla ticaret gemisi ve bu gemilerde 5.000'den fazla top vardı. Yani Yunan isyancıların hatırı sayılır bir gücü bulunuyordu. Yunan ihtilalini köylüler ve fakir rahipler başlatmıştı. Toprak sahipleri ve tüccarlar ise ihtilale sonradan katıldılar. Hatta gemi tayfaları armatörleri ihtilale katılmaya zorladılar. Köylüler önce Türk beylerin ve Rum kocabaşların topraklarını paylaşacaklarını sanmışlardı. Fakir köy ve manastır rahipleri ise Fransız ihtilaline kuşkuyla yaklaşmalarına rağmen, ihtilal için duraksamamışlardı.

Bu isyanla patrikhanenin hiçbir ilgisi yoktu. Patrikhane Roma'dan beri gelen bir imparatorluk kurumuydu ve imparatorluğa bağlıydı. Patrikhane Sultana bağlıydı ve onun sayesinde Ortodoks dünyayı elinde tutuyordu. Önemli olan da buydu. Patrikhane ayaklanmalardan, başkaldırılardan hiç haz etmemekteydi. Bu bugün bile böyledir.

Patrikhane protokolun ön sırasında gelen bir kuruluştu. Tanzimat'tan sonra İstanbul Patrikhanesinin bu özelliği kayboldu. Osmanlılar dinlere eşitlik hükmünü getireceklerdi. Bu yenileşme için gerekli ama bütünlük açısından tartışmalı bir karardı. Eskiden her yerde Rum Ortodoks patriği, metropoliteni protokolde önde gelirdi. Osmanlı eşitliğinden sonra, bir yerde hangi azınlık kalabalıksa, onun dini yöneticisi protokolde ön sırayı alıyordu.

Mora isyanında, isyancıların ilk işi Mora'daki Türkleri öldürmek oldu. Buna karşı İstanbul'da Ortodoks patriği ve yığınla din adamı tutuklanarak asıldı. Ekimde Tripolitsa'daki (Tripoliçe) kaleyi Yunanlılar aldılar. Kundak çocukları dahil tüm Müslümanlar öldürüldü. Bunların sayısı 8.000'den fazlaydı. Yunanlılar sadece Müslümanları değil Yahudileri de öldürüyorlardı. İmparatorlukta Rumlara karşı bir öç alma hareketi başladı. Osmanlılar Yunanlıları, Yunanlılar Müslümanları, yakaladıkları yerde öldürüyordu. Öldürülen Müslüman sayısı 40 – 50 binden fazlaydı. Karşılıklı olarak katliamlar sürüp gidiyordu.

Bu ihtilal sırasında düzensiz yeniçeri birliklerinin ve imparatorluk bürokrasisinin işe yaramazlığı ortaya çıkmıştı. Ayrıca Halet Efendi de olayı değerlendirememiş ve önemsenmemesini telkin etmişti.

İhtilal sırasında Yunanlıları desteklemeye ilk Bulgarlar koştular. Avrupa eski Yunanlılara hayranlık duyuyordu, Bulgarlar ise şimdiki Yunanlılara aynı hislerle bağlıydılar. Bulgaristan'da modern eğitim Helen okullarında yapılıyordu. Balkan ticaret dili Yunancaydı. Bulgar tüccar ve aydınlarının pek çoğu Yunan ulusçu kuruluşlarına üye veya sempatizandı. Daha önce Aleksandro İpsilanti başkaldırdığında da kendisine ilk Bulgar gönüllüler katılmıştı.

Mora İhtilalinde Bulgar gönüllüler birliği vardı. Bu yakınlık İhtilalden sonra ters tepti. Yunanlıların tutumu Bulgarları hayal kırıklığına uğratmıştı.

Yunan Ayaklanması Osmanlı imparatorluğu sarsan ilk milli ayaklanmaydı. Buralarda anlaşılıyordu ki çökmüş olan sadece yeniçeriler değildi. Her konuda disiplin bitmişti. Bütün bir sistem çöküntü içindeydi. Kalelerin yapımı, muhafazası, iaşe, ibate sistemi, mali sistem hepsi çökmüştü.

Yunan İsyanına İlk Tepkiler, 1821

Patrikhanenin Kapalı Kapısı

Yunan isyanı karşısında II. Mahmut büyük bir hiddete kapılmıştı. Bütün Rumların kılıçtan geçirilmesini emretti. Devlet adamları padişahın ayaklarına kapanarak onu yumuşattılar. Bununla beraber sorumlu tutulan bazı din adamlarına ve diğer bazı kişilere karşı hiddet ve şiddet ile davranıldı. Kayseri, Edremit, Edirne, Tarabya piskoposları asıldı. Patrik Grigorius 22 Nisan 1821'de Patrikhanenin orta kapısına asıldı. Aslında patrik ihtilali aforoz etmişti. Ama ihtilalcilerle gizlice haberleştiği iddia edilerek idam edilmişti. Daha sonra Avrupa, müdahale ederken bu olayı haklı sebep olarak gösterecekti.

Patrik 3 gün teşhir edildi. Patrikhane bu kapıyı o günden beri kapalı tutmaktadır. İptal edilen kapı ancak bir Türk devlet başkanı aynı yerde asılana kadar kapalı kalacaktır. Grigorius'un cesedi 3 gün sonra Yahudi cemaati tarafından indirilerek, denize atılmıştır.

Yahudilerle Rumların arası hiç bir zaman iyi olmamıştı. Her pesah (fısıh, hamursuz) bayramında, Yahudiler aleyhine, kaçırılan çocuklar, iğneli fıçı hikayeleri anlatılırdı. Hamursuz bayramında, Rumlar, Yahudiler bir çocuk kaçırıp, doğradı, kanından ekmek yaptılar deyip, haydi Yahudi mahallesine saldırılırdı. Osmanlı devleti bu şikayetlerden bıkmıştı. Bu tip şikayetleri dinlemeyin, abesle iştigal etmeyin diye kadılara talimat veriyordu.

Tabii Patrikhane içinde de, her kurumda olabileceği gibi, Mora isyanına sempati ile bakanlar ve hatta onlarla hafif bir ilişkiye girenler olmuştur. II. Mahmut, Patrikhaneye karşı şiddet kullanarak, Batıya gözdağı vermiştir. Patrik Grigorius'un asılmasıyla, II. Mahmut Hıristiyanlara ve Batılı Güçlere beni sindiremezsiniz demek istemişti.

Bu patrik, İpsilanti'i Memleketeyn'de daha isyan ettiğinde, onu aforoz etmişti. II. Mahmut, Rum Ortodoks cemaatin hareketlerinden patriği sorumlu tutuyordu. Bu Fatih Sultan Mehmet'ten beri böyleydi.

Mora isyanı çıkar çıkmaz, sadrazam Seyyid Ali Paşa azledildi (28 Nisan 1821). Yeni sadrazam Benderli Ali Paşaydı. Paşa yaptığı incelemede sorumlulardan biri olarak Halet Efendiyi buldu. Padişaha onun idamını önerdi. Ancak Halet ile görüşen padişah Halet yerine Benderli'yi azlederek, öldürttü. Benderli 9 gün sadarette kalmıştı. Yerine gelen Hacı Salih Paşa 18 ay sadarette kaldı, Halet ile geçinemediği için azledildi. Azilin asıl nedeninin Tepedelenli isyanı bastırılmış olmasına rağmen, yeniçerilerin Mora'ya geçememiş olması olmuş olmalıdır.

Latin Amerika Bağımsızlaşıyor, 1821

Carabobo Muharebesi

Portekiz'de 1820 barışçı devrimi sonunda " Kurucu Meclis " toplanmıştı. Portekiz kralı VI. Joao (John) Brezilya'dan Portekiz'e dönerek devrime sadakat yemini etti. Oğlu Pedro ise, kraliyet ailesinin Portekiz'e dönmesi ile ilgili çağrıya uymamış ve Brezilya'da kalmıştı. Pedro Brezilya'yı yönetmeye devam etti.

Simon Bolivar

Küba'da bulunan siyahi kölelerin 20 bini Brezilya'ya yollandı.

Venezüella'nın bağımsızlığı için İspanya'ya karşı verilen savaşta, Haziran ayında Simon Bolivar Carabobo Muharebesini kazandı (Venezüella Kurtuluş Savaşı). Temmuz'da Peru İspanya'dan bağımsızlığını ilan etti. (Peru Kurtuluş Savaşı).

Venezüella, Kolombiya, Panama ve Ekvator'un Federasyonu olarak Büyük Kolombiya Cumhuriyeti kuruldu. Simon Bolivar Başkan oldu. Başkan yardımcısı Francisco de Paula Santande'di.

Eylül ayında Guatemala, El Salvador, Honduras, Nikaragua, Kosta Rika İspanya'dan bağımsızlıklarını elde ettiler (Orta Amerika'nın bağımsızlığı).

Meksika İspanya'dan Bağımsızlığını elde etti (Meksika Bağımsızlık Savaşı).

Panama ve peşinden Dominik Bağımsızlıklarını ilan ettiler.

Kuzey Amerika Meksika arasındaki Santa Fe Trail yolu Beyazlarca ilk defa kullanıldı.

1821’de Bazı Gelişmeler

Napolyon'un Saint Helena da sürgün yeri

Son yıllarını Saint Helena adlı küçük bir adada geçiren Napolyon, 5 Mayıs 1821'de 51 yaşındayken öldü. İngilizler tarafından ağır ağır arsenikle zehirlenerek öldürüldüğü iddia edilir.

Cezayir ile Tunus arasında barış anlaşması imzalanarak 1807’den beri devam eden çatışmalar sona erdirildi.

15 Kasım 1821’de İranlı Kaçar hanedanı Doğu Anadolu ve Irak’a girdi. Feth Ali Şah Kaçar’ın oğulları Abbas Mirza ve Mehmet Ali Mirza bazı yerleri ele geçirdiler. Bitlis İran’ın oldu. Bağdat kuşatıldı. Ancak kimse diğerine tam bir üstünlük sağlayamıyordu.

İngiltere’de banknotlar üzerindeki zorunlu rayiç veya sabit kur (devlet tarafından tayin edilen kur) kaldırıldı. Devlet bankası talep miktarına bağlı olarak ıskonto haddini azaltıp, çoğaltmaya başladı.

1821 yılında Çin’de tahta Hsuan-tsung (Tao-kuang, Daoguang) çıktı. Bu imparatorla birlikte Çin tarihinde yeni bir dönem başlıyordu. Şimdi Batı Emperyalist güçleri Çin’i müstemleke haline getirmeye çalışacaklardı.

Kavalalı Mehmet Ali Paşa, başını ağrıtabileceğini düşündüğü 25.000 Arnavut askerini Sudan'ın fethi için Sudan'a Func Devleti'nin üzerine gönderdi ve böylelikle Sudan Mısır'ın kontrolü altına girdi.

İngiliz şair John Keats (1795 – 1821) veremden öldü. Keats, İngiliz şairlerle ilgili bütün ulusal ve yabancı antolojilerde her zaman yer alan, en çok bilinen ve sevilen şairlerdendir. Derin, duygulu ve hırçın bir karakteri vardı.

Hatırlanacağı gibi Amerikan zenci kölelerinin hür kalınca yerleşebilmesi için Freetown kurulmuştu. Yine aynı maksatla 1821'de Monrovia kuruldu. Buradan hareketle Liberia bağımsız bir cumhuriyet olacaktı.

Missouri ABD'nin 24. Devleti oldu.

1788'de Avustralya'ya inen 29 koyun çok uygun bir ortam bularak hızla çoğalmıştı. 1821 yılına gelindiğinde Avustralyadan ilk yün balyaları İngiltere'ye doğru yola çıkıyordu.

Milanolu şair Carlo Porta (1775 – 1821), Britanyalı şair John Keats (1795 – 1821), Arjantin'in askeri lideri Martín Miguel de Güemes (1785 – 1821), Fizikçi John Polidori (1795 – 1821), Şili devleti kurucularından José Miguel Carrera (1785 – 1821), Alman ressam ve tarihçi Johann Dominicus Fiorillo (1748 – 1821) 1821 yılında öldüler.

Katliam, 1822

Mavrokordatos

Yanya muhasarası 17 ay sürmüştü. Yeniçeriler Yanya'yı ele geçiremeyince Hurşit Ahmet Paşa Tepedelenli Ali Paşaya hayatı hakkında garanti vererek teslim olmasını sağladı. Tepedelenli Ali Paşa, canına dokunulmaması şartı ile 24 Ocak 1822'de teslim oldu. Ancak Osmanlı bürokrasisi, tekrar isyan eder diye fikrini değiştirip, idamına karar verdi. Bu haberi alan Tepedelenli silahına başvurdu, ancak atılan bir kurşun ile vuruldu. Başı kesilerek İstanbul'a yollandı.

13 Ocak 1822'de Epidauros'ta toplanan Yunan Ulusal Meclisi Mora'nın (Yunanistan'ın) bağımsızlığını ilan etti ve Cumhuriyeti kurdu. Ege adalarında da isyanlar başladı. 1822 yazında Yunanlılar Atina, Misolongi ve Tep'i aldılar. Osmanlıların büyük güçleri Mora'ya sevk edilmesine rağmen isyanı bastırmak mümkün olmuyordu. Her yerde çatışmalar oluyor, isyan ve onu bastırma çabaları uzayıp gidiyordu.

Sakız adasında da isyan vardı. Nisan 1822'de, Osmanlılar, isyana karşı, Sakız'da büyük bir katliam gerçekleştirdiler. Baştan beri olup biten kırımlara Batı pek tepki göstermemişti. Ancak Sakız kırımına gösterdi. Ancak bu tek taraflı bir tepkiydi. Batı, ölen Yunanlılara tepki veriyor, ölen Türklere nerede ise seviniyordu. Sakız katliamına karşı, Lort Byron, Victor Hugo, Beethoven gibi önemli edebiyatçılar, sanatçılar, bestekarlar, ressamlar ve gazeteciler acıklı eserler verdiler. Her yerde Türklerin barbarlığı konuşuluyordu.

Zaten liberaller denen insanlar her yerde seslerini iyice çıkartmaya başlamışlardı. Fransa'da göçmen mallarının geri verilmesini ve ruhban sınıfının tekrar otorite kazanmasını isteyen "

ultralar “ ile mücadele ediyorlardı. Mecliste daha büyük bir pay istiyorlardı. Çoğunluk elde ettiklerinde de kralın bakanlarını istediği gibi seçme hakkına itiraz ettiler.

İngiltere’de ise Whig partisi, seçim sisteminin ıslahını istiyordu. Azınlığın çoğunluğa tahakkümü bitmeliydi. Whig partisi Liberal parti adını alacaktı. Bu sırada işçiler radikal bir parti kurdular. Bu parti tek dereceli seçim istiyordu. Onun isteği kökten bir çözümdü.

Her yerde Liberaller öne çıkıyor ve öne çıkarken de bağımsızlık, eşitlik, adalet söylemleri çağırıyorlardı. Bunların, Hıristiyan Greklerin Müslüman Sultana karşı çıkmasını desteklememeleri düşünülemezdi. Böyle bir durum kendini inkar olurdu. Liberaller Greklerin peşine takılmış, Avrupa da liberallerin peşine takılmıştı.

Grek Bağımsızlığını ilan eden Epidauros toplantısı, Fransa Drektuvar yönetiminin hazırladığı Anayasayı örnek alarak Yunan anayasasını kabul etti. Başkan olarak Alexandros Mavrokordatos seçilmişti. Theodoros Kolokotronis bu seçimden rahatsız olmuştu. Ortaya bir çift başlılık çıktı.

1822’nin Diğer Olayları

Shelley'in cenaze töreni

Sadrazam Hacı Salih Paşa azledilince, son olarak padişaha, Halet Efendiyi sürmesini tavsiye etti. Padişahın kafasına olaylar o zaman dank etti. Çok tutucu olan Mehmet Sait Halet Efendi 1822’de saf dışı bırakıldı. Bundan sonra, yenileştirme hız kazandı. Askeri birliklere ve sorumlu görevlere Mehmet Sait Galip Paşanın tanıdıkları ve güvendiği kişiler yerleştirildi.

İran, Doğu Anadolu’yu ele geçirmiş, Kürdistan topraklarında ilerliyordu (1821 – 1822). Bu sırada korkunç bir kolera salgını geldi. İran ordusu perişan oldu.

Ruslar Kazakları resmen ilhak etmeye başlamışlardı. 1844 yılına kadar hanlıkları ortadan kaldırdılar. Rusya 1822’de Mason localarını da kapattı. Masonluk hemen yeraltına çekildi.

Brezilya Portekiz kralının oğlu I. Pedro yönetiminde kendini ayrı bir İmparatorluk olarak ilan etti. Brezilya ve Portekiz ayrılmışlardı. 1822’de Küba Brezilya’ya 17 bin siyah köle daha yolladı.

Eylül ayında Portekiz ilk kuruluş yasasını kabul etti.

Pichincha Muharebesi sonunda Simon Bolivar Quito’yu bağımsızlaştırdı.

Aralık ayında Verona Kongresinde Rusya, Avusturya and Prusya Fransa’nın İspanya’ya müdahalesini onayladılar.

1822’de, ilk büyük kredi, ilk defa Hollanda’da “ Milli Endüstriyi Geliştirme Şirketi “ nin kurulması nedeniyle verildi.

Belçika’da kokla ısıtılan yüksek fırın yapıldı.

1822’de Berthollet öldü (1748 – 1822). Fransız kimyacıydı. 1804’de Fransa senatosu başkanlığı yaptı.

Hiyeroglif yazısı, Thomas Young ve Jean-François Champollion tarafından Rosetta Stone kullanılarak çözümlendi.

İngiliz şair Percy Bysshe Shelley, (1792 - 1822) öldü. 1811'de yazdığı " Ateizmin Gerekliliği " adlı makalesinden dolayı Oxford'dan atıldı ve babası tarafından da reddedildi. İrlanda'da ayaklanmayı kışkırttı.

Shelley, 1815'de Godwin'in kızı Mary (Frankenstein'in yazarı) ile tanıştı. Evli olmasına rağmen onunla beraber oldu. Godwin'nin bu ilişkiye sert tepkisi üzerine İngiltere'yi birlikte terk ettiler. İsviçre'de Lord Byron ile tanıştı. Eşinin ölümünden sonra İngiltere'ye dönüp evlendiler. Çift 1816'da İtalya'ya yerleşmeye karar verdi.

1818'lerde The Revolt of Islam ve 1820'de Prometheus adlı yapıtlarında kadın ile erkeğin beraberliğini, kurtarıcı bir ilişki olarak ele aldı. Yüzyılda hızla yayılmaya başlayan vejetaryen'liği hararetle destekledi.

1822'de denizde boğularak ölmüş ve İtalya'da sahile vurduğu yerde ölüsü yakılmıştır. Törende, Lord Byron, arkadaşının kafatasını hatıra olarak saklamak istemiş, ancak yine bir yazar olan aile dostları Edward Trelawny buna izin vermemiştir. Fakat, tören sırasında Trelawny, Shelley'nin kalbini ateşten çalmış ve Percy'nin dul eşi Mary Shelley'ye vermiştir. Kalp sonunda, oğulları Sir Percy Florence Shelley öldüğü zaman, onunla beraber gömülmüştür. Mezarında Latince Cor Cordium ("Kalplerin Kalbi") yazmaktadır.

Alman yazar E. T. A. Hoffmann (d. 1776), Estonyalı şair Kristjan Jaak Peterson (d. 1801), Alman kökenli astronom William Herschel (d. 1738) bu yıl öldüler.

İran-Türk Barışı, 1823

Mehmet Sait Halet Efendi, Napolyon'un cenaze töreninde

Mart 1823'de İngiliz Dış İşleri Bakanı Canning, Yunan isyancıların savaşçı askerler olarak tanıdıklarını ilan etti.

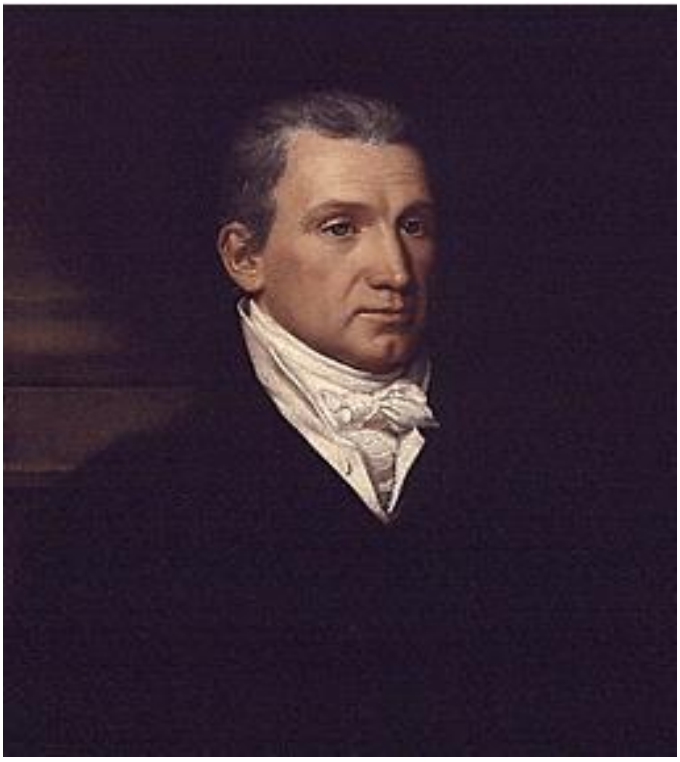
Kavalalı Mehmet Ali Paşanın yeni ordusu kurulmuştu. Yeni orduyu ayakta tutmak için ilave mali kaynaklar gerekiyordu. Mısır toprakları teoride devletindi (miri). Ancak iltizama verilmişti. Bunların büyük bir bölümü de ömür boyu (malikane) idi. Vakıf olanlar da vardı. Vakıf arazileri mütevellilere ve çocuklarına iyi ve güvenli (dokunulamaz) bir gelir sağlıyordu. Mehmet Ali Paşa önce mültezimlere ağır vergiler koydu. Sonra müsaderelere başladı. Memlukları yok ettikten sonra bunların iltizamlarını da müsadere etmişti. Vakıflara da vergiler koydu. Böylece 10 yılda Mısır topraklarını fiilen devletleştirdi.

Temmuz 1823'de Erzurum'da Osmanlı-İran barış anlaşması imzalandı. İran sınırda birkaç ufak toprak kazandı. İran tüccarları Osmanlı topraklarında ticaret hakkı elde ettiler.

Bundan sonra İran sürekli kuzeyden üzerine gelecek bir Rus tehdidi altında yaşayacaktır. Bu nedenle de Osmanlılarla iyi geçinecek, bir daha sınırı bozmaya kalkmayacaktır. Osmanlı İran barışı başlamıştı.

Konya'ya yollanan Mehmet Sait Halet Efendi idam edildi. Bu sırada II. Mahmut 38, Halet Efendi 63 yaşındaydı.

Amerika Amerikalılarındır, 1823

Monroe

Latin Amerika'da bağımsızlığını ilan etmiş, bağımsızlığını ilerletiyordu. İspanya ayaklanmaları bastırmakta aciz kalıyordu. Avusturya, Avrupa hükümdarlarına Kutsal İttifak Ruhu ile İspanya'ya yardım etmelerini önermişti. Buna ilk itiraz İngiltere'den geldi. İngiltere bu yeni durumda ticaretini hem daha kolay, hem daha kapsamlı yapar hale gelmişti. Ancak esas engel ABD Başkanı Monroe'dan geldi. Monroe, Avrupa'nın Amerika kıtasına yapacağı bir müdahaleyi tecavüz olarak ele alacağını açıkladı. Böylece Amerikalı olmayan devletlerin Amerika'ya karışmamaları esası vazedilmiş oldu. Böylece " Amerika Amerikalılarındır " diyen Monroe Doktrini oluştu.

İspanya'ya yardıma Anglo-Sakson itirazı yanında Fransızlar VII. Fernando (Ferdinand) yardım ettiler. Fransa kralı XVIII. Louis, 1823'te Angouleme dükü Louis-Antoine de Bourbon komutasındaki büyük bir orduyu İspanya'ya gönderdi. Fransızların yardımıyla yeni bir hükümet kuran Fernando radikalleri tutukladı ya da sürgüne gönderdi. Ama Latin Amerika'nın imdadına Monroe Doktrini yetişmişti.

Liberalizm-Burjuvalar ve Bağımsızlık

Liberalizm dinsel ve monarşik bir yenilenmeye yapısal ve fiili olarak karşıydı. İstediği rejim Anayasal monarşiydi. Tabii liberalistlerin içinde ABD gibi bir cumhuriyet isteyenler de vardı. Ama krallık isteği cumhuriyet isteğine ağır basıyordu. Monarşi olmaz ise rejim demokrasiye kayabilirdi. O zaman da ipler burjuvazinin elinden gidebilirdi.

Liberalistler burjuvazinin müdafaasını yaparlarken, burjuva da kendini liberalist hissetmeye başlamıştı. İnsan soyunun mutluluğu toplumun gelişmesi ve malların güvenliği ile birlikte bireysel özgürlüklerin kullanımına bağlı görülüyordu. Veya burjuvazi bunu böyle anlıyordu.

Oy vermenin belli bir ekonomik güce bağlı olması da yadırganmıyor ve isteniyordu. Anayasal monarşi hem karşı devrime ve hem de halk ayaklanmalarına karşı koyabilecek kadar güçlüydü.

Liberaller Tanrısal bir hukuka, buna dayanan monarşiye şiddetle karşıydılar. Dolayısı ile Kilisenin üstünlüğünü de reddediyorlardı. Evlenme Kilisenin elinden alınmıştı. Din adamı sadece ahlaki kaygılarla ders verebilmesi kabul edilmişti. Zaten toplum ciddi bir tarzda Voltaire, Rousseau okuyordu. Yer yer, Liberaller ve Katolikler çatışıyordu. Ama Belçika örneğinde olduğu gibi aralarında anlaştıkları da oluyordu.

Bu sırada iktisadi liberalizmin serbest rekabetin kurallarını da toparlıyordu. Şimdi bir yanda ekonomik liberalizm, bir yanda da ulusların çıkarları vardı. Burjuvazi hem liberalizmi benimsiyor ve hem de ulusal çıkarlarla kendini özdeşleştiriyordu. Bu çelişkiyi her ülke burjuvazisi, kendi milli çıkarlarını öne alarak çözdü.

Özgürlük düşüncesi şarkılara giriyordu. Müzikle birleşince, halkın dilinde daha da yayılıyor ve müziğin etkisiyle ihtişamlaşıyor veya daha yoğun his kazanıyordu. Artık özgürlük marşları barikatlara çıkmaya başlamıştı. Anlamı da çok farklı olabiliyordu. Kimi zaman kişisel bir

karşı çıkış, kimi zaman yabancıya karşı bir duruştu. Ama hep ulusal bir vurgulaması oluyordu.

Norveç'te İsveç'ten ayrılma hareketi, Belçika'nın Hollanda'dan kopma isteği, İtalya'da bağımsızlık isteyen Carbonarism, Macaristan'da bağımsızlık hareketi, İrlandalılar, Basklar, Polonya, Mora, her yerde özgürlük ve milliyetçilik hızla tırmanıyordu.

Orta Avrupa'daki Slav ulusları pek çok devlete tabiydiler. Panslavizm aydınlar arasında yayılıyordu. Ama halk buna ne cevap vereceğini bilemiyordu. Halbuki Panslavizm, onları Rusya'ya doğru itecekti.

Temmuz ayında Orta Amerika Kongresi İspanya, Meksika, Kuzey Amerika ve tüm yabancı uluslardan bağımsız cumhuriyet olma kararını aldı. Simon Bolivar Peru Başkanı oldu.

1824’de Bazı Gelişmeler

Köleler

1823’de İskoçyalı Smith boru gibi kiremitlerin sulamada kullanılmasını önerdi. Bu sulamada önemli ilerleme sağladı. Daha sonra Preston Whiteheat atölyelerinde boru imal edilmeye başlandı. Bu da sulama ve su boşaltma konularını çok kolaylaştırdı.

Suların boşaltılmaya başlanması ile İtalya’da Po ovası, Almanya’da bataklıklar tarıma açıldılar. Rüzgar gücü yerine de buharlı pompalar gittikçe daha fazla kullanılıyordu.

1823’te Küba’dan Brezilya’ya 20 bin köle daha gitti.

İngiliz yazar Ann Radcliffe (1764 – 1823), İrlandalı şair Charles Wolfe (1791 – 1823), Papa Pius VII (1740 – 1823), İngiliz ekonomist David Ricardo (1772 – 1823), İskoç fizikçi ve patolojist Matthew Baillie (1761 – 1823), Şair Vasily Kapnist (1758 – 1823) öldüler.

Mısır Kuvvetleri Mora’da, 1824

İbrahim Paşa Mora'da

Osmanlı imparatorluğu Mora isyanını bastırmayı başaramıyordu. Bu sırada Yunanlılar arasında iki hizibin mücadelesi devam ediyor, buna rağmen II. Mahmut bir şey yapamıyordu. Baştan beri Osmanlı ordusu Korent kanalının güneyine inememişti.

Ocak ayında, Ruslar Osmanlı egemenliği altında, özerk 3 Yunan prensliği formülünü ortaya attılar.

Bu sırada Mısır’da Mehmet Ali Paşa önemli bir güç haline gelmişti. Osmanlı devleti Mısır valiliğinden Mora isyanını bastırmak için yardım istedi. Mehmet Ali paşa bu yardıma karşılık Girit ve Mora valiliklerini istedi.

1 Nisan 1824 tarihinde Mehmet Ali Paşanın oğlu Mora valisi tayin edildi.

İzmir’de Fransızca bir gazete olan Symrnéen (İzmirli) çıktı. Peşinden Spectateur Orian yayına başladı.

Yunanistan’da Alexandros Mavrokordatos ile Theodoros Kolokotronis arasındaki iki başlılık Mavrokordatos yararına çözümlendi. Lort Byron, Yunanlıları desteklemek için geldiği Misolongi’de hastalanarak öldü. Avrupa ve Avrupalılar, Yunan isyanı sırasında Türklerin yaptığı katliamları abartırken, Yunanlıların yaptıklarını görmezden geliyorlardı. Bu iki yüzlü politika Avrupalıların bundan sonra da tüm Türk Yunan ilişkilerinde uyguladıkları bir tavır olacaktır.

Yunanlılara Avrupa'dan para ve gönüllü yardımı geliyordu. Bu gönüllüler arasında general olmuş profesyoneller de vardı. Aslında Osmanlılar Yunan isyanını hemen bastırsalardı, kimsenin sesi çıkmayacaktı. Ama şimdi, zaman geçtikçe olay şümul kazanıyordu.

Temmuz 1824'de Mehmet Ali Paşanın oğlu İbrahim Paşa 54 savaş ve 400 nakliye gemisinden oluşan bir filo 16.000 asker ve 150 topla Mısır'dan hareket etti. Mısır kuvvetleri önce Girit'e geldiler.

1824’de Bazı Gelişmeler

X. Charles Taç Giyiyor

Nakşibendiliğin, Şafi Kürtler arasında yayılmış olan Halidi kolu, 1819 – 1824 yılları arasında İstanbul’da gelişme zemini aradı. Ancak tutucu olan Halidiler II. Mahmut’un reformlarına karşı çıktıklarından sürgün edildiler.

1824 Eylül’ünde Benderli Mehmet Selim Sırrı Paşa sadrazam oldu. Sadrazamlığa Silistre beylerbeyliğinden gelmişti. 4 yıldan fazla sadarette kaldı. Yeniçeri ocağının lavı onun zamanında gerçekleşti. 1805’den beri en uzun sadarette bulunan kişi oldu.

Fransa kralı XVIII. Louis öldü. Yerine kardeşi X. Charles geçti. X. Charles aşırı kralcıların lideriydi ve ağabeyinin denge politikasını terk ederek aristokrasiyi ve kiliseyi güçlendiren bir politik uyguladı. Bu durum özellikle liberallerin yoğun tepkisini alıyordu. Muhafazakar başbakan Villéle dini ve maddi çıkarı ön planda tutuyordu. Fransa kralı ile Meclisin Liberal çoğunluğu arasındaki anlaşmazlık böylece başladı.

1824’de Ayacocho’da son İspanyol direnişi de çökmüştü. Böylece İspanyolların elinde Küba ile Porto Rico kaldı. Latin Amerika devrimi sırasında ortaya iki önemli lider çıkmıştı. Zengin Avrupalı ailelerden gelen Bolivar Caracas’ta, San Martin ise Buenos Aires’deydi.

İngiltere’de ilk itfaiye teşkilatı Edinburgh’da kuruldu.

Joseph Aspdin, Portland Çimento’nun patentini aldı.

Saint Petersburg kentini sel bastı. Su 421 cm normalden fazla yükseldi. 200 kişi hayatını kaybetti.

Britanya Burma’da Rangoon’u aldı.

Daha önce Yeni Hollanda olarak tanınan Avustralya resmen Avustralya adını aldı.

ABD'de 1824 başkanlık seçimini 4 adaydan hiç biri kazanamayınca, seçim U.S. House of Representatives'e bırakıldı.

Fransız ressam Théodore Géricault (d. 1791), İngiliz yazar Capel Lofft (d. 1751), Fransız yazar Étienne Aignan (d. 1773), filozof Maine de Biran (d. 1766), Siam kralı Buddha Loetla Nabhalai (d. 1767), İrlandalı yazar Charles Maturin (d. 1773) 1824 yılında öldüler.

Byron

George Gordon Byron, (1788–1824) Anglo-İskoç bir şairdir.

Soylu bir muhafız subayının oğlu olarak dünyaya geldi. Doğumundan bir yıl sonra Lort unvanını kazandı. Cambridge'de eğitim görürken, ilk şiir kitabı olan Aylaklık Saatleri'nde yer alan şiirlerini yazdı.

İngiliz Saz Şairleri ve İskoç Eleştirmenler (English Bards and Scotch Reviewers) adlı eleştirel risaleyi yazmasıyla adı duyuldu. 1809'da Yakındoğu ve Güney Avrupa'ya geziye çıktı. 1811 yılına kadar devam eden bu geziden döndükten sonra dört ciltlik Kanto serisi ile Childe Harold'un Hac Seyahati adlı kitapları yazdı. Dokuz mısralı yazılmış bu kitabın lirik kahramanı İspanya, Yunanistan ve Arnavutluk'un özgürlük mücadelelerini yaşamış olup, toplumsal yoksulluk ile ulusal direnişin sebeplerini araştırıyordu.

Byron, ezilen halka duyduğu yakınlığı 1809'da katıldığı Lordlar Kamarası'nda yaptığı konuşmalarda da dile getirmiş ve Ludditler ile İrlanda'daki durumun düzeltilmesinden yana çıkmıştır.

Siyasi ve ailevi sebeplerle, 1816'da, İngiltere'yi bir daha dönmemek üzere, terk etti. İtalya'da iken halk kurtuluş savaşına yakınlık gösterdi. Byron, İngiliz işçilerinin de ihtilalci mücadeleye geçmesi gerektiğine inanmış ve bu doğrultuda şairin bazı görevleri olduğunu savunmuştu. Thomas Moore'a yazılmış mektuplarda İngiliz işçilerine seslenmiştir. Ravenna'ya gittiğinde ihtilâlci-demokrat Carbonari'nin yanında yer alan Byron, hareketin yenilgiye uğramasıyla birlikte Marino Faliero, Venedik Cumhuriyet Şefi ve Foscariler adlı siyasal oyunları yazdı.

Don Juan adlı eseri eleştirel manzum roman olup İngiltere, Rusya ve Osmanlı Devleti'ndeki soyluların hayatı anlatılmaktaydı. Gayesi bütün Avrupa soylularını bir sınıf ve kurum olarak teşhir etmekti. Byron'a göre lirik kahraman ile toplumsal dış dünya karşı karşıyaydı.

1823 yılında Yunanlıların Osmanlılara karşı isyanlarına katılmak gayesiyle Yunanistan'a gitti. Ancak, ateşli bir hastalığa yakalanıp savaşa katılamadan öldü.

Byron ihtilalcidir. Eserlerinde şiddetli çelişkiler ve burjuva-yurtsever tavrı, halk kitlelerine duyduğu yakınlık, feodal bağnazlığa karşı düşmanlığı, anarşist-bireysel tutumu vardır. Şair olarak dünya çapında ün kazanan Byron'ın yaşadığı dönemde ünü İngiltere sınırlarını aşmış, Rus edebiyat üstünde etkiler bırakmıştır.

Yunan İsyanı Bastırılırken Batıda Telaş, 1825

Horasların yemini, David 1784

25 Şubat 1825'de Mısır kuvvetleri İbrahim Paşa komutasında Mora'ya çıkarak, isyancılardan toprakları hızla almaya başladılar. İbrahim Paşa Mora çıkarmasından önce Girit adasını ele geçirmişti. Mora isyanını da bir hamle de bastırmıştı. Mora harekatı sırasında sadece Misolongi (23 Nisan 1826) ve Atina'nın (5 Haziran 1827) ele geçirilmesi zaman aldı. Umutsuzluğa kapılan İngiliz yanlısı Yunanlılar, Yunanistan'ın İngiliz himayesine girmesini istediler. İngiliz Dış İşleri Bakanı Canning bunu reddetti.

Görünen o idi ki yeniçerilerin yapamadığını, bir valinin askerleri kısa sürede gerçekleştirebiliyordu. Yeniçeriler zaten Rusya, Avusturya ve hatta ayan karşısında durmadan rezil oluyorlardı. Bu son olay İstanbul kamuoyunu tamamen yeniçerilerin aleyhine çevirdi.

Bu başarılar Rus Çarı I. Nikola'yı kaygılandırmıştı. Aralık ayının başında Çar Alexander ölmüş yerine I. Nikola geçmişti. 14 Aralık 1825 (Miladi: 26 Aralık 1825) tarihinde, bazı subayların önderliğinde 3.000 imparatorluk askeri, I. Nikola'nın abisi Konstantin'in yerine tahta geçmesi nedeniyle isyan etti. İsyan, Petersburg'taki Senato Meydanında başlamıştı. Olay Aralık ayında olduğu için " Aralıkçılar İsyanı " (Decabrist) adını aldı. İsyan, Çar I. Nikola

tarafından bastırıldı. Asiler Sibirya'ya sürüldü. Liderlerinden dördü idam edildi. Bu ayaklanmada kapatılan Mason locasının parmağı olduğundan da bahsedilir.

Nikola, kendi başına buyruk bir Çardı. Selefi kadar, Avrupa ile işbirliğinden yana değildi. Yunanlılar için bir şeyler yapmak istiyor, eli kolu bağlı oturmak onu rahatsız ediyordu.

1825’de Bazı Gelişmeler

David, kendi resmi

Fransız ressamı David (1748 – 1825) öldü. Jacques-Louis David, Yeni klasik tarzı ile tanınan sanat tarihinin en önemli ressamlarından biriydi. 1780'lerde, tarihsel resimleriyle Rokoko tarzını klasik bir şekilde kullandı.

Arkadaşı Maximilien de Robespierre ile Fransız Devrimi'nin aktif bir destekçisi olan David, Fransız Cumhuriyeti'nin fiilen çalışan bir sanat diktatörüydü. David, Robespierre'in devrilmesi üzerine hapse girdi. Napolyon döneminde İmparatorluk tarzı resim yaptı. Bu dönemde Venedik renklerine önem verdi.

Oldukça fazla hayranı vardı ve Fransız sanatının XIX. yüzyıldaki temsilcisi olmuştu.

1825’de Fransa’da 1816 buğday krizine benzer bir patates krizi çıktı. Tahıl fiyatları yeniden yükselmeye başladı. Bu beraberinde karışıklıkları getirdi. Şiddet hareketleri oldu. Kriz Temmuz Monarşisine kadar sürdü.

1825 yılında Stockton Darlington arasındaki ilk demiryolu açıldı. Stephenson'un 13 tonluk katarın lokomotifi " Roket " saatte 44 Mil hıza ulaştı. Şimdi yeni bir dönem başlıyordu. Asrın ortasına doğru bütün Batı Avrupa demiryolu ağı ile örülecekti.

Mesafeler kısalmıştı. 10 günlük yollar bir günde alınır hale gelmişti.

Roket

XVIII. yüzyıldan beri kok ile demir üretimi İngiltere'ye büyük bir üstünlük sağlamıştı. Demir Fransa'da İngiltere'de olduğundan iki kat daha pahalıydı. İngiltere demir ve kok ile durdurulamaz bir yükselişe geçmişti.

ABD başkanlık seçimini kimse kazanamayınca, United States House of Representatives, John Quincy Adams'ı Başkan olarak seçti.

Temmuz ayında Uruguay, Brezilya'dan bağımsızlığını ilan etti (Uruguay Bağımsızlığı). Bolivya da İspanya'dan bağımsızlığını kazandı.

Ağustos ayında, Gregor Mac Gregor 300,000 £ tutarındaki parasını Thomas Jenkins & Company adlı Londra bankasından çekti. Bu aksiyon 1825 Paniği'ne neden oldu. Bu Londra'daki ilk modern Borsa çöküşüydü. Bu yıl Londra kenti Beijing kentini geçerek Dünyanın en kalabalık şehri oldu.

Hollanda ile yerliler arasındaki Java Savaşı devam ediyordu.

Antonio Salieri 1825 yılında öldü.

İtalyan ressam Domenico Vantini, Alman yazar Jean Paul (d. 1763), Fransız ressam Jacques-Louis David (d. 1748) öldüler.

Balkanlarda İsyan Ortamı

Athos manastır yerleşimleri

Aynaroz'daki (Hagion oros) manastırında Bulgar rahipler Yunanistan'daki Aydınlanma kültürü ile temas etmişlerdi. 1694'de Prens Brincoveanu, Romenler için " Saint Savas " prenslik akademisini kurdu. Burada eğitim Yunanca veriliyordu.

Balkanlardaki Slav milliyetçiliğinin ortaya çıkışı, sadece, Yunan Aydınlanması ve Fransız Devrimi ile nedenselleştirilemez. Slav birliği ve bağımsızlık fikirleri XVI. Yüzyıldan beri vardı. Osmanlılar tüm Ortodoksları İstanbul patrikliğine bağlayınca, Slavlar dini, hukuki ve eğitim açısından da bağımlı hale gelmişlerdi. Bu kıskaç onları Slav, Ortodoks ve güçlü (veya gücü yükselen) Rusya'ya doğru itti.

Dubrovnik (Ragusa), İtalya ile yoğun ticari ve kültürel ilişki içindeydi. Buradan, Hırvatlar, eskiden beri Slav birliğini ve bağımsızlığını konuşuyorlardı. 1626'da Ragusalı şair İvan Gunduliç " Osman " adlı şiirinde Slav birlik ve kurtuluşunu yazıyordu. Krijaniç (1618 – 1683) Slavların Rusya'nın ve Katolik Kilisesinin etrafında birleşmelerini önermişti.

Ragusa dahil Adriyatik denizi kıyısındaki Dalmaçya kentleri çok uzun süre Venedik (İtalya) ve Osmanlı yönetiminde kalmışlardı. Bu nedenle buralarda İtalyan isimlerine ve Latinceye hala rastlanır. Bu sahillerde İtalyan etkisi, İç bölgelerdeki Sırp Hırvat etkisinden daha kuvvetlidir.

Ruslar Balkan milliyetçiliğinde etkin bir rol oynamışlardır. Ama bu rol çok fazla büyütülebilecek bir rol değildir. Bununla birlikte, Rusya etkinleştikçe ve büyüdükçe, Balkanlardaki aktivitesi de artacaktır.

Saint Simon

Claude Henri de Rouvroy, comte de Saint-Simon, genellikle Henri de Saint-Simon veya Claude Henri de Saint Simon olarak anılır (1760 –1825).

Sosyalizminin en önemli kurucularından biridir. Paris'te doğdu. Toplumu, çaba, üretim, eylem ve yaratma olarak görüyordu. Saint-Simon, toplumda bir reforma gitmeyi amaçlamıştı. Toplumun, endüstri çağının ve endüstrinin gereklerine göre düzenlenmesi gerektiğini savunuyordu. Bilimsel düşünceye dayanan bir toplum bilimi kurmanın zamanının geldiğini, artık pozitif bilim çağının başlamış olduğunu öne sürdüğü için, aynı zamanda pozitivizmin de kurucusu olarak da bilinir. Saint-Simon, insan toplumunun reformdan geçirilmesini çok istemişti.

Saint-Simon'a göre, Fransız Devrimi mutluluk getirmemişti. Evrensel insan haklarının ilanı, aşağı sınıfların cehaletini ve yoksulluğunu ortadan kaldırmamıştı. Toplumdaki tüm insanların mutluluğunu yeni bir toplumsal düzenleme, bir sosyal reform sağlayabilecekti. Toplumda gerçekleştirilecek reform toplumsal yasaların bilgisine dayanmalıydı. Bu nedenle bilimlerde de bir reformu gerekiyordu.

Bundan dolayı, Saint Simon'un felsefesi öncelikle toplum konusunu ele alır ve bir toplum felsefesi olarak ortaya çıkar. Toplumu bir organizma olarak gören ve bu organizmanın evrimini inceleyen Saint-Simon'a göre, toplumun kökeninde çıkar öğesi vardır. O, bir toplumun insanlarının birbirlerine gelişigüzel yaklaşmadığını söyler. İnsanlar, ancak bir çıkar durumu ortaya çıkınca, bir toplum halinde bir araya gelirler. Toplum, çıkar öğesinin bir

sonucu olarak uzlaşmayla kurulur. Bir toplumun kurulabilmesi, çıkarın sonucu olan bir toplumsal bağın var olmasına ve dolayısıyla kolektif bir vicdanın oluşmasına bağlıdır.

Saint-Simon'a göre, insanlar kendilerine özgü orijinal varlıklardır. Bir yandan da doğada hüküm süren determinizme tabi olan varlıklardır. Fizik ve kimya alanındaki ağırlık merkezi yasası gibi, toplumları yöneten bir ilerleme yasası vardır. Sosyoloji biliminin görevi, bu yasanın varlığını gösterip, insanlara bu yasaya itaat etmeyi öğretmektir. Zira, bu yasayı insanlar koymuş değildir. Biz, bu ilerleme yasasını, siyasi, ahlaki, ekonomik, vs, olaylar içinde görürüz. Sosyolojinin, tarihsel yöntemi benimseyen, bir gözlem bilimi olmasının nedeni budur.

Saint Simon, bu ilerleme yasasını düzenli bir yöntemle açıklayarak, Avrupa Uygarlığının toplumsal ve siyasi evriminin genel yasalarını elde etmeye çalışmıştır.

İnsanın toplumsal tarihi, birbirinden farklı üç ayrı aşamadan geçmiştir. Bunlar sırasıyla çoktanrıcılık/kölelik, teizm/feodalizm ve pozitivizm/endüstriyalizm evreleridir. Toplumsal değişme ve düzenin yasaları, pozitivizmin marifetiyle, bulunabilir. Toplumun, başlıca görevi, yaşamak için gerekli nesneleri çoğaltan üretimi geliştirmektir. Mutluluk ancak bu şekilde sağlanır.

Yeni düzende toplumu, endüstri alanında çalışanlar yönetecektir. Endüstri alanında çalışanlar demekle zanaatkarlar, çiftçiler, fabrikatörler, yatırıma açtıkları kredilerle üretime katılan bankerler, türlü üretim dallarındaki uzmanlar anlatılmaktadır.

Toplumu endüstri alanında çalışanların yönetmesi, yoksulları yoksulluklarından kurtaracaktır. Bilimle, akla uygun olarak düzenlenecek üretim, bütün çalışanları her bakımdan yükseltecektir. Herkes çalıştığı, görevini yerine getirdiği ölçüde, üretimden payına düşeni alacaktır. Üretimi yönetenler, halkı keyiflerine göre değil, fakat üretimi geliştirmenin gereklerine göre yöneteceklerdir. Bu yöneticilerin görevlerini kötüye kullanmalarına, halkı aldatmalarına mani olacak olan halka ödevlerini anlatacak yeni bir din ve toplumu aydınlatacak bilginlerdir.

Ekonomik ve siyasi yönetimin başında banka, fabrika, maliye uzmanlarının bulunmasına karşılık, inanç ve eğitim gibi işlerin başında da bilim adamları ve sanat uzmanları bulunacaktır. Yeni din, kardeşlik ve sevgiye dayanan bir inanç olmalı ve her türlü hurafeden arındırılmalıdır. Modern toplumdaki krizler de, pozitivizme dayanan yeni din ile çözülebilir.

Bilim, şimdiye dek bilimsel olmayan yöntem ve adımlarla işe başlamıştır. Bundan başka, her bilim birtakım dini tasarımlar, metafizikle ilgili sanılarla yüklüdür. Başlangıçta, teolojik bir temeli olan ve metafizik kavramlarla geliştirilen, gerçek olmayan bir bilimin yerine, Saint-Simon'un çağında gerçek bilim, pozitif bilim geçmiştir. Ona göre, ilerlemeyi sağlayan etken de bilimin, başlangıçta onun içine karışmış olan bu öğelerden temizlenmesidir. Saint-Simon, artık pozitif bilim çağının başlamış olduğunu söylemektedir.

Saint Simona göre fizik bilimi fiziki olayları önceden görmeyi ve onları kontrol altına almayı mümkün kıldığı gibi sosyal fizikte sosyal olayları görüp onları kontrol altına almayı ve şekillendirmeyi mümkün kılacaktır. Pozitif bilimlerin tüm dallarıyla ilgilenen düşünür bu bilimlerin ancak pozitif bir sosyal bilimin yaratılması ile tamamlanacağına inanmış ve bu amaçla bu bilime sosyal fizik adını vermiştir. Simon, sosyolojinin sistematiğinden çok mevcut ve gelecekteki sosyal sorunlarla uğraşmayı tercih etmiştir. Sosyolojinin gücüne inanarak bu

bilimi yeni bir din haline dönüştürerek toplumu örgütleyip sorunları çözümlemeyi amaçlamıştır.

Temel eserleri: De la Reorganisation de la Societe europenne [Avrupa Topluluğunun Yeniden Örgütlenmesi Üzerine], Du Systeme industriel [Sanayi Sistemine Dair], Cateschisme des Industriels [Sanayicilerin İlmihali].

Antonio Salieri

İtalyan müzisyen ve besteci Antonio Salieri (1750 - 1825) öldü. Avusturya Krallığına bağlı bir müzisyen olarak çalışmıştı.

Avustrurya Imparatoru II. Joseph döneminde Viyana sarayinda Kapellmeister olmuştu. Kendi döneminde Mozart'a rağmen en iyi besteci ve müzisyen olarak görülüyordu. Ünlü Beethoven, Franz Liszt, Schubert'in hocasıydı.

Antonio Salieri - Sinfonia Veneziana
http://www.youtube.com/watch?v=G_5Dr8Bz5Bc

Yeniçeriliğin kaldırılması ve katliam, 1826

Yeniçeri ve mehter, Surname

Osmanlı İmparatorluğunda, savaşlarda yetersiz kalan yeniçeri ordusunun değiştirilmesi ile ilgili çalışmaların uzun zamandır devam ettiği bilinmektedir. Bu çalışmalara II. Mahmut da gizlice devam etmişti. Yunan İsyanı Osmanlı ordusunun yetersizliğini bir daha ortaya koymuştu. Talimli bir ordu olan Mısır ordusunun ise başarısını göstermişti. Şimdi tüm üst bürokrasi, ilmiye ve padişah yeniçeri ocağının yenilenmesi gerektiğinde birleşmişlerdi.

II. Mahmut, bir yandan tutucu görüntü verip, hiç alafrangaya sapmadan, ağlarını örüyordu. 17 yıldır bekliyordu. Yeniçeri komutanlıklarına kendi adamlarını yerleştirmişti. Tutucu ulema ekarte edilmişti.

Olaylar 25 Mayıs 1826 tarihinde Eşkinci ocağının kurulması ile başladı. Bu ocak yeniçeri ocağının bir parçasıydı. Eşkinci ocağı mensupları Mısır askerleri gibi eğitim göreceklerdi.

25 Mayıs 1826'da Ocağın ve devletin ileri gelenleri Şeyhülislamın evinde toplandılar. Talimli askerlik esası kabul edildi. İstanbul'da sürekli görev yapan 51 yeniçeri ortasından her biri 150 adam, Eşkinci sınıfına verecekti. Bunlar eğitilecek, yetişince de diğer yeniçerileri eğiteceklerdi. Bunların Nizamı Cedid'e benzememesine özen gösterildi. Hatta ellerine süngülü tüfek verilmeyip, tüfekle kılıç verildi.

Şeyhülislam Tahir Efendi, yeni ocağın kurulması ile ilgili ünlü fetvasını vermişti. Ağalar ve erat Sultan'ın en güvendiği adamlardan seçildi. Herhangi bir yeniçeri ayaklanması halinde alınacak tedbirler planlandı.

11 Haziran'da eğitime merasim yapılarak başlandı. Bu eğitime yeniçeriler rağbet etmediler. Burada bir kere daha belirtelim ki bu yeniçeriler artık devşirme yeniçeriler değildi. Son yeniçeri devşirildiğinden bu yana 100 yıl geçmişti. Aslında ondan önce de uzun süre devşirme yapılmamıştı.

Yeniçeriler bu ocak kuvvetlenirse kabağın başlarında patlayacağını biliyordu. 14 Haziran'da, Mısırlı bir eğitmenin bir askeri dövmesini bahane ederek isyan ettiler. Kazanları son defa olarak meydana çıkarılıyordu.

Ancak II. Mahmut hazırlıklıydı. Halk yeniçerilerin yanında değildi. Sultan Mahmut Sancakı Şerif'i At Meydanına dikti. Vatanını seven gelsin diye halka çağrıda bulunuldu. Şeyhülislam Tahir Efendi, medrese talebelerinin 3.000 ile birlikte sancağın altına geldi. Halk sancak altında toplandı. Kadınlar bile, alışık olunmayan bir şekilde, sokağa döküldü.

Yeniçeri ocağı dışındaki tüm ocaklar padişaha sadakatlerini bildirdiler. Top bataryaları Yeniçeri kışlası önüne götürüldü. Topçu Yüzbaşı Karacehennem İbrahim Ağa, yeniçeri kışlasını topa tutmaya başladı. Yeniçerilerin müsaadesi alınmadan ilk defa kışladan içeri girildi.

15 Haziran'da devlete bağlı kuvvetler yeniçerileri perişan ettiler. İşte bundan sonra katliam başladı.

Osmanlı İmparatorluğunda, resmi tarih bu çok kanlı olaya Vakayı Hayriye dedi. Vakayı Hayriye denen şey aslında bir katliamdı. Tabi bunu devletin resmi vakanüvisti Şeyhizade Lütfi Efendi böyle bir kaside halinde adeta anlatıyor: " Ne kadar melun bu yeniçeriler ve ne kadar iblis ". Başkaları başka şeyler anlatıyor. Adolfus Slade Paşa (bahriye müşaviri) yakalanan yeniçerilerin sokağın ortasında nasıl katledildiğini anlatıyordu. Yeniçerinin dostu, dostunun dostu öldürüldü. Tüm Bektaşi tekkelerine el konmuş ve Yeniçerilere karşı halkı kışkırtan dedikodular almış başını gitmişti.

Yeniçerilerin hortladığı söyleniyor, vampir hikayeleri anlatılıyordu. Halk yeniçeri mezarlarını yerle bir etti, mezar taşlarını kırdı. Bu haberleri resmi gazete veriyordu. Hakikaten Bektaşi tekkeleri üst üste yok edildi. Bunlarla ünsiyeti var diye Şanizade gibi büyük din adamları ortadan kaldırıldı. Bir ordu yok edilmişti.

16 Haziran Cuma günü yeni bir ordunun kuruluşu ilan edildi. Bu ordu " Asakiri Mansurei Muhammediye " adını aldı. Bu Muhammed'in eğitimli, muzaffer askerleri demekti.

Yeniçeri teşkilatı çok uzun yıllardır var olmuş ve halk ile çeşitli kurumlarla iç içe girmişti. Sadece ordunun yok edilmesi yetmiyordu. Kurumların da ayıklanması gerekiyordu. Bu kapsamda, yeniçeri sayılan hamal, itfaiye ve sandalcı örgütleri de lav edilmiş, ileri gelenleri idam edilmişti. İtfaiye örgütü yok edilince bir süre İstanbul yangınlarına da müdahale edilemez olmuştu. Boğazda sandal sıkıntısı başlamış, halka sarayın sandalları hizmet vermişti.

Yeniçerilerle ilgili olmaları nedeniyle Bektaşilik de bu olayda büyük darbe yedi. Üyeleri şiddetle izlendiler. Başlıca Bektaşi babaları idam edildi (Temmuz 1826). Tekkeler tahrip edildi. Bektaşi tekkelerini Nakşibendilerin kayyumluğuna verildi.

Yeniçeri ocağının yok edilmesiyle birlikte, bu fırsattan istifade, hoşa gitmeyen, istenmeyenlere de bir kulp takılarak etkisizleştirilmişlerdi. " Beşiktaş Cemiyeti İlmiyesinden " Şanizade Ataullah Efendi, konağında Bilimsel sohbetler düzenliyordu. Batı bilimini esas alan bu toplantılar ulemanın ve devlet adamlarının hoşuna gitmiyordu. Yeniçeri ocağı kalktıktan sonra Ataullah Efendi yeniçeri yandaşlığı ile suçlanarak, İstanbul'dan sürüldü. O Batı bilimini, zevkini ve düşüncesini getirmeye ve bu amaçla örgütlenmeye gitmek isteyen ilk kişilerdendir. Bu tip aydınlardan bir diğeri Kethüdazade Arif Efendi ve İshak Efendi'dir.

Osmanlı İmparatorluğu'nun son yüzyılı hürriyet fikri, insan hakları, hürriyetin teşkilatlanması, farmantalizm, baskı gruplarının ortaya çıkması gibi alışılmadık olaylarla geçmiştir.

Osmanlı devleti son Roma İmparatorluğudur. Müslümanların hakim olduğu büyük bir imparatorluktur. Bir dinler ve diller haritası olan kozmopolit büyük imparatorluğun hayatı artık etnik mücadeleyle bir arada yürüyecektir.

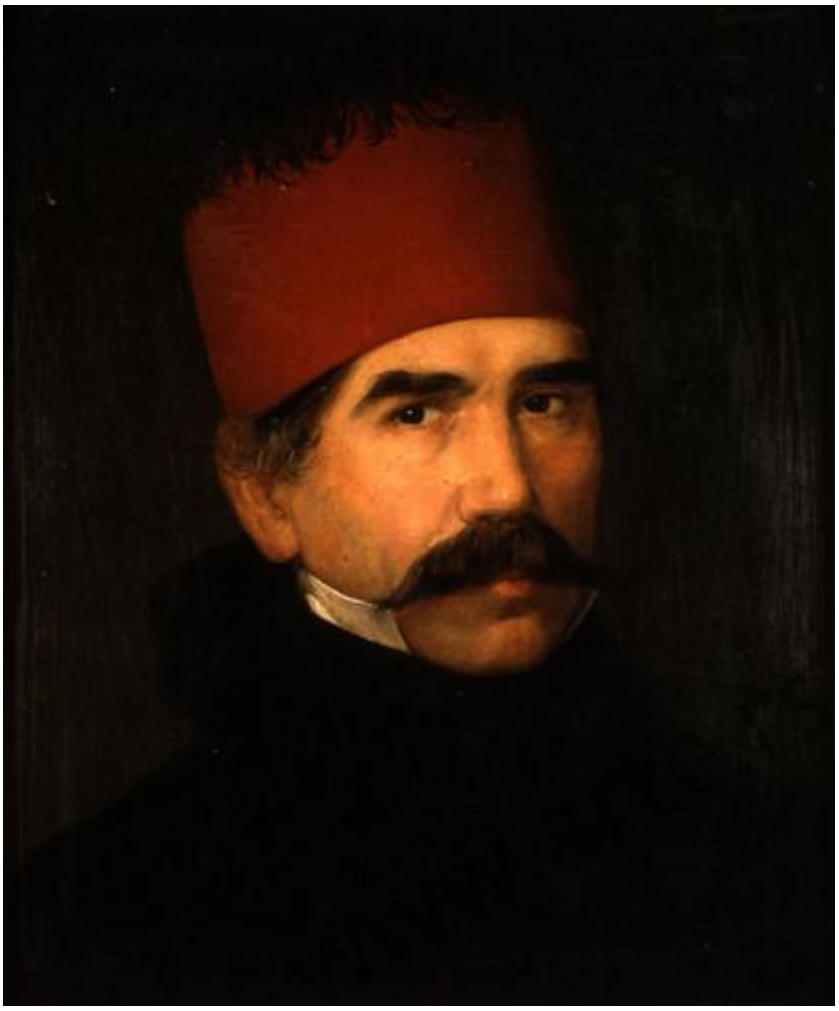
O zamana kadar hakim olan şeriat yani Allah'ın vahyine dayanan kurallara karşı artık bazı münevverlerin hukuk-u tabiyeden (insan haklarından) bahsetmeye başlamışlardı. Bunların başında Viyana Sefirliği'nde bulunan XIX. yüzyılın belki de en talihsiz münevverlerinden olan Sadık Rıfat Paşa gelir. Sadık Rıfat Paşa imparatorlukta artık doğal hukukun ve buna bağlı insan haklarının varlığından söz eder.

Yeniçeri ocağı kaldırıldıktan sonra Ağakapısı denen şimdiki İstanbul Müftülük binası Şeyhülislam makamına verildi. Kazaskerlikler de buraya taşındılar. O zamana kadar kendi evlerinde iş gören Şeyhülislam ve kazaskerler böylece resmi bir makama sahip oldular. Bugün bu binada İstanbul ve çevresindeki tüm emniyet yani mahkeme sicilleri saklanmaktadır.

Yenileştirmeler sırasında şeyhülislam olan Seyyid Abdülvahap Efendi (1821 – 1822) ve Mustafa Asım Efendi (1818 – 1819; 1823 – 1825) sultana destek vermişlerdi. Böylece gelenekçi ve tutucu ulemanın tepkileri göğüslenmişti.

1826 yılında, birçok eleştiriye göğüs gerilerek Avrupa'ya 4 öğrenci yollandı. Daha sonra Tıp ve Enderun öğretmeni olmak üzere Avrupa'ya yollananların sayısı 150'yi bulacaktı.

Sırbistan Hareketleniyor, 1826

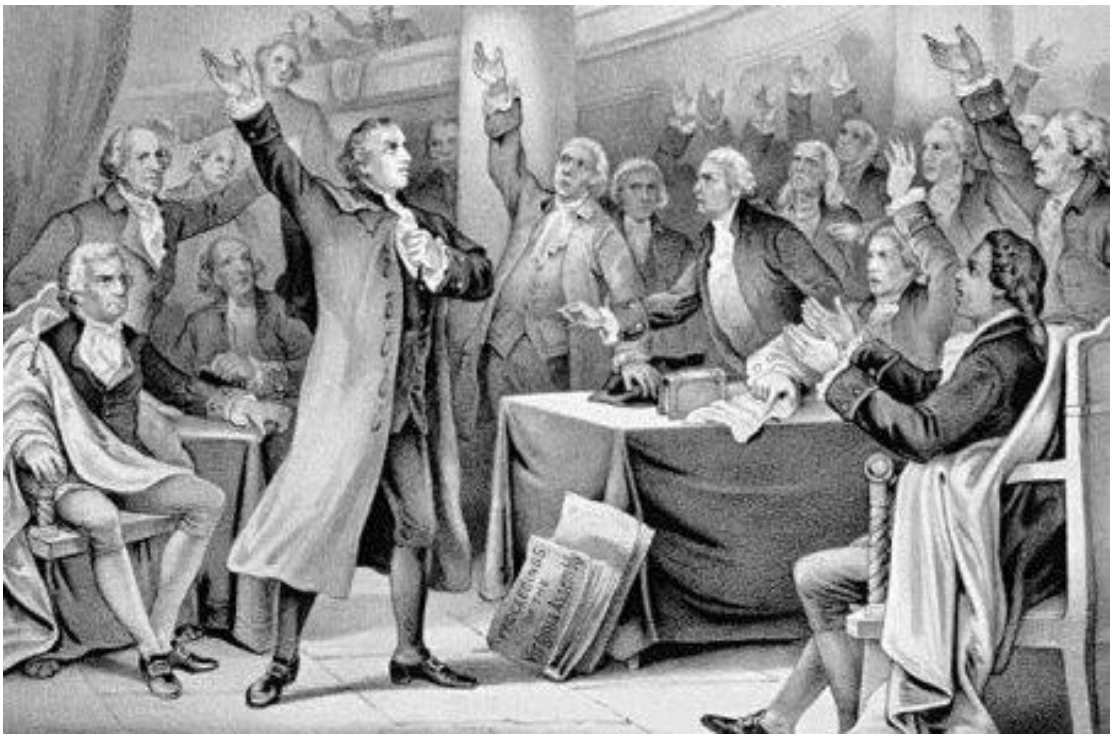

Karadzic

Sırbistan kaynarken, Fener Rum Patrikliğ Sırp Ortodoks kilisesini çok uzun zaman tanımamakta ısrar etti. Ama Sırp kilisesi bir olguydu. Sırp milliyetçiliği, kilisede Yunanca duaya ve okulda Yunanca eğitime tahammül edemiyordu. Bu sırada Karadzic gibi önemli bir eğitim uzmanı: " Düşündüğünüz gibi yazınız " sloganıyla halk dilini, halk Sırpçasını hayata geçirdi. Aynı zaman da Rusya ile olan yakın ilişkiler Sırpların diline yeni Rusça kelimelerin de kazandırılmasına neden oldu.

Rus Çarı I. Nikola (Nicholas), Mart ayında, Osmanlılara ültimatom verdi. Kendisine Boğdan, Eflak ve Sırbistan üzerinde koruma hakkı istiyordu. Osmanlı çok sıkışık haldeydi. Bu istekleri kabul etti. 7 Ekim 1826'da Akkerman anlaşması yapıldı. Buna göre Osmanlılar Rusların Kafkaslardaki matbuluğunu da tanıyorlardı. Ayrıca Rus gemileri Osmanlı sularında serbestçe gezebileceklerdi. Eflak ve Boğdan voyvodaları artık Fener Rumlarından tayin edilmeyecek, yerliler arasından 7 yıllığına Babı Ali tarafından seçilecekti. Osmanlı veya Rusya seçilenleri isterlerse kabul etmeyebileceklerdi. Osmanlılar rafa kalkan Sırp özerkliğini de Sırp temsilcileri ile görüşeceklerdi. Sırbistan'daki kalelerde Türk askeri bulunacak fakat bu kentlerde Müslümanlar oturmayacaktı.

1826’nın Bazı Olayları

Kurucu Babalar

1826 yılında ABD’nin 2. Başkanı John Adams öldü. Karısı Abigail Adams ile birlikte politikacı ve tarihçi yetiştiren bir aile kurmuştu (Adams political family). Oğulları John Quincy Adams ABD’nin 6. Başkanı oldu. John Adams Bağımsızlık Bildirgesinin yayınlanmasının 50. yılında ölmüştü. Arkadaşı ve kader arkadaşı Thomas Jefferson da John Adams ile aynı gün öldü (4 Temmuz 1826).

Haziran ayında Panama’da Pan-American Congress toplandı. Amerika devletlerinin birleşmesini hedelemişti. Kongre başarısız oldu.

XIX. yüzyılda Gürcistan kendi Rönesans’ını yaşadı. Avrupa edebiyatının büyük eserleri süratle Gürcüceye çevrildi. Mesela Shakspeare'in Kafkasya'daki ilk ve hatta dinlendiği zaman en güzel tercümesi Gürcistan'da yapıldı. O kadarla kalmadı felsefeye kadar giden bir merak ortaya çıktı. Gürcistan çok erkenden Roma Katolik kültürüyle ve Germen kültürüyle tanışmış oldu.

Ruslarla yapılan anlaşmadan sonra II. Mahmut yenileştirme hareketlerine daha sıkı sarılmıştı. 2 Ağustos 1826 Hocapaşa yangınıyla çok büyük yıkım olmuş, İstanbul’un fakir semtlerinde sefalet başlamıştı. Padişah Rus Savaşı sırasında kışı, basit bir subay gibi Rami kışlasının lalettayin bir odasında geçirmişti. Burada yeni ordu üzerinde derin derin düşünmüştü.

I Nikola’nın tahta çıkmasından sonra Varşova’da bir isyan olmuş ve bir cumhuriyet kurulmuştu. Rusya bu isyanı şiddet ve zulüm ile bastırdı. Daha sonra Çar Lehçe konuşmayı ve Katolikliği yasaklayacaktı. Polonya’da Ortodoks mezhebi zorunlu olmuştu.

Rusya da isyanlardan vareste değildi. 1826 ile 1855 yılların arasında Rusya'da 555 köylü ayaklanması oldu. Köylü servaja dayanamıyordu. Rusya'da huzursuzluk gün geçtikçe katlanıyordu. Bereketli yıllarda iç Pazar tüm üretimi özümseyemediği için fiyatlar çok düşüyordu. Kötü yıllar ise kıtlık demekti.

Rusya da köylü aç ve sefildi. Pek çok toprak sahibinin ise gelirleri yaşam tarzlarını karşılayamıyorlardı. Bunlar borçlandılar. Rus İmparatorluğu aslında adım adım büyük bir bunalıma doğru yürüyordu.

23 Nisan'da 1826'da Mora isyancılarının merkezi kabul edilen Misolongi Mısır kuvvetlerinin eline geçti.

Ortalıkta İbrahim Paşanın Yunanlıları Mora'dan süreceği lafları dolaşıyordu. Bu haberler Avrupalıları çok rahatsız ediyordu.

1826 ile 1848 yılları arasında Mehmet Ali Paşa Avrupa'ya 300 civarında talebe yollayacaktı.

Portekiz'de tahta çocuk yaştaki II. Maria geçmişti. Ülkeyi onun yerine anne kraliçe yönetiyordu. Dayısı mutlakıyet yanlısıydı ve taht üzerinde hak iddia ediyordu.

Anglesey ve Galler ana karası arasında, Menai Asma Köprüsü , mühendis Thomas Telford tarafından inşa edildi.

Çin Türkmenistan'ında büyük bir isyan çıktı. İsyan Müslüman karakterliydi.

Bernardino Rivadavia, Argentin başkanı oldu.

Samuel Morey, içten yanmalı motor patentini aldı.

Nicéphore Niépce hakiki fotograf yaptı.

İskoçya'da Monkland and Kirkintilloch Demiryolu açıldı. Massachusetts Granite Railway'de ilk tren çalıştırıldı. Liverpool and Manchester arasında ilk demiryolu tüneki açıldı.

İspanyol besteci Juan Crisóstomo Arriaga (d. 1806), Alman şair Johann Heinrich Voß (d. 1751), Alman besteci Carl Maria von Weber (d. 1786), İtalyan astronom Giuseppe Piazzi (d. 1746), Fransız fizikçi René Laennec (d. 1781), Alman astronom Johann Elert Bode (d. 1747) 1826 yılında öldüler.

Carl Maria von Weber

CARL MARIA VON WEBER

Besteci ve piyanist Carl Maria Friedrich Ernst von Weber (1786 –1826) 1826 yılında öldü. Romantik Okulunun en önemli bestecilerinden ve dünyaca ünlü Alman şef, piyanist, gitarist ve eleştirmendi.

Weber'in çalışmaları, özellikle Der Freischütz, Euryanthe ve Oberon isimli operaları, Almanya'daki Operanın gelişimini büyük ölçüde etkilemiştir.

http://www.youtube.com/watch?v=QAgjGeML0cE

http://www.youtube.com/watch?v=o0WayBB5Ys8

http://www.youtube.com/watch?v=0RwyszWGpA8

Weber ailesi içinden birçok amatör ve profesyonel besteci yetişmişti. Babası oğlunu önceleri Mozart gibi harika çocuk olarak yetiştirmek istemişti, ama gerçekleşemedi.

Salzburg'da Michael Haydn, Münih'te Von Valesi ve Kalcher'den dersler aldı ve son olarak Abbe Vogler yanında iki yıl çalışarak öğrenimini tamamladı.

Brelau şehrinde kısa bir süre müzik direktörlüğü yaptı ve bu sırada " Rübezahl " adlı operasını da temsil ettirdi.

Karlsruhe sarayında Prens Eugen ve Stuttgart sarayında prens Lludwig'in müzik direktörlüğünü yaptı. Bu süre içinde iki senfoni, konçertolar ve " silvana " adlı operayı yazdı.

1813-1816 yıllan arasında Prag opera ve orkestrasını yönetti. Bu sırada yazdığı en önemli sahne eseri " Abu Hasan "dır.

1816'da Dresden saray orkestrası şefi oldu. Bu görevde 10 yıl kldı.

1821 yılında Berlin'de yeni tiyatro binasında en büyük eseri olan " Freischütz " operası oynandı. 2 yıl sonra Viyana'da " Euryanthe ", 1826'da Londra`da " Oberon " seyirciye sunuldu.

Navarin Deniz Savaşı, 1827

Navarin Deniz Savaşı

4 Nisan 1827'de İngiltere ile Rusya arasında Petersburg Protokolü imzalandı. Bu protokole göre Yunanistan özerk bir prenslik olacaktı. Sınırları daha belirlenmemişti. Rusya ile İngiltere taraflara arabuluculuk yapacaklardı. Bu girişime katılmak için Fransa, Avusturya ve Prusya davet edilecekti.

Avusturya ve Prusya Yunan isyanını hem isyan olarak tasvip etmiyor ve hem de Osmanlı imparatorluğunun bir iç meselesi kabul ediyorlardı. Davete icabet etmediler. Fransa ise katıldı. Metternich Yunan ulusalcılarının taleplerini şiddetle reddetmişti. Çar'ı da Balkanlar konusunda uyarıyordu. Metternich'in hesabı doğruydu. Yunanlıların, Sırpların ve Karadağlıların bağımsızlık elde ettiği bir ortamda, kültürel ve politik olarak daha gelişmiş olan Macarlar, Polonyalılar ve Çekler nasıl elde tutulacaktı. Osmanlı İmparatorluğu giderse, peşinden eski Avrupa'da giderdi. Metternich sonu görüyordu ama bunu durduracak güce sahip değildi. Sosyal olaylar doğal gelişimi içinde ilerliyordu.

5 Haziran1827'de Atina Osmanlıların eline geçti. Mora isyanı bitmişti. Bu arada da Yunanlılar 1827'de Korfu'dan Ioannis Kapodistrias'ı yeni cumhuriyetin ilk cumhurbaşkanı seçmişlerdi.

Avrupa devletleri 6 Temmuz 1827'de Londra'da toplanarak, Yunanistan'da özerk bir yönetim kurulmasına karar verdiler. Avrupa arabuluculuk ve Osmanlıya baskı yapacaktı. Çatışmaların önlenmesi için Türk gayrimenkullerinin satın alınması ön görülüyordu. Yunan İhtilali patlak verdiğinde Fransa'nın Akdeniz ve Karadeniz ticaretinde Yunanlılar ciddi bir rakiptiler. Bu

nedenle Fransa önceleri pek desteklemek yanlısı olmamıştı. Ama parsayı İngiliz ve Ruslara bırakmak da istemiyorlardı.

Yunan isyanı ile birlikte Osmanlı devleti kendi için yeni bir kavram olan " civilisation " ile tanışıyordu. Avrupa devletlerinin Yunanistan'a bakış açısı buydu. Osmanlı Avrupa'nın bu bakış açısını anlamaya çalıştı.

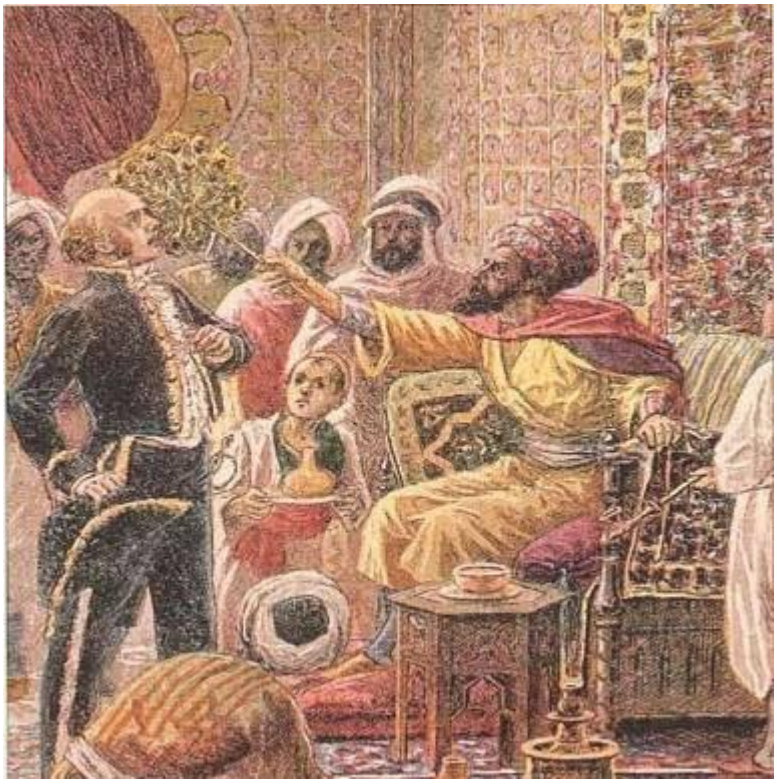
Avrupa'nın Yunanistan'ın özerkliği ile ilgili isteğine Osmanlılardan olumlu bir yanıt gelmemişti. Bunun üzerine Avrupa donanması, İngiliz amiral Codrington komutasında, Navarin'de bulunan Osmanlı donamasını basarak yaktı. Kaptanı Derya Tahir Paşa, savaş hali olmadığından endişe duymamıştı. Ama zaten Osmanlı donanmasının gücü, müttefik donanmaya yetecek halde değildi. Müttefikler hiçbir uyarı olmaksızın limana girip, ateş açtılar. Batan donanma içerisinde Osmanlı donanmasının bir parçası olarak Mısır donanması da vardı. 20 Ekim 1827'de Navarin'de Osmanlı donanması yok olmuştu. 3 saat içinde 57 gemi battı, 8.000 denizci ve asker öldü.

Navarin'de Cezayir donaması da batmıştı. Donanmasını kaybeden Cezayir, Fransa karşısında iyice müdafaasız kaldı.

Bunun peşinden Mısır kuvvetleri Osmanlı Merkezi Yönetimine sormadan Yunanistan'ı terk ettiler. Böylece Mehmet Ali Paşa sorunu sıcak hale dönüştü. İbrahim Paşa Fransa ile anlaşarak Mora'yı boşaltmıştı. Mısır kuvvetleri gidince, Fransız kuvvetleri Mora'ya çıktı.

Navarin baskını Avrupa'da bile kötü karşılandı. Londra, Paris ve Petersburg amirallerine bu yönde emir vermediklerini bildirdi. Reisülküttap Pertev Efendi, üç devletin büyükelçilerini çağırarak tazminat ve tarziye istedi. Ayrıca Yunan meselesine katışmayacaklarını temin etmelerini istedi. Devletler bunu yapmayacaklarını bildirdiler. Büyük elçiler Aralık'ta İstanbul'dan ayrıldılar.

Cezayir ile Fransa Arası İyice Açılıyor, 1827

Yelpaze Darbesi, Cezayir

30 Nisan 1827'de Cezayir Dayısı Hüseyin ile Fransız Konsolosu Deval arasında " yelpaze darbesi " denen olay oldu. İzmirli Hüseyin Paşa, Fransız konsolosunun suratına yelpaze ile vurmuştu. Fransa Babı Ali'ye müracaat ederek, özür dilenmesini istedi. Babı Ali, Paşaya taziye vermesini emretti. Dayı bu emri dinlemedi.

12 Haziran 1827'de Duperré komutasındaki Fransız filosu Cezayir limanını ablukaya başladı.

Fransa'nın muhafazakar başbakanı Villéle, 1827 seçimlerinde yerini liberallere bir takım tavizler vermek zorunda kalan Martignac'a devretti. Martignac basın sansürünü gevşetti ve Villéle döneminde resmi görevlere atanmış olan Cizvitleri bu görevlerinden aldı.

1827'nin Bazı Olayları

Rami Kışlası

İstanbul'da Asakiri Mansurei Muhammediye'ye komutan olarak Ağa Hüseyin Paşa tayin olmuştu. Kanuna göre yeni ordu 12.000 kişilik olacaktı. 1.500 kişilik 8 tertipten oluşuyordu. Her tertibin başında Binbaşı rütbesinde bir komutan vardı. İki tertip şimdiki İstanbul Üniversitesi Beyazıt merkez binasında oturup, İstanbul'un asayişi ile görevlendiriliyordu. Diğer tertipler Davutpaşa, Rami ve Üsküdar kışlalarında telim göreceklerdi.

Bunlar olurken ilk buharlı gemiler de yapılmıştı. Ancak daha hiçbir devletin donanmasında buharlı gemi yoktu. II. Mahmut, hemen bir buharlı gemi satın aldı. Adına Sürat (Swift) dendi. II. Mahmut bu tekne ile Rodos'a kadar gidip, geldi.

Osmanlılarda Mart 1827'de Askeri Tıp Okulu kuruldu. Eğitim Fransızcaydı ancak eğitimin Türkçe yapılmasına çalışılıyordu. Bu amaca 1870 yılında ulaşılacaktı.

Buhara Hanlığının başına Nasr Allah geçti (1827 – 1860). Nasr Allah tam bir diktatör olarak 30 yıl ülkeyi yönetti.

Işığın titreşim olduğu teorisini kuran Fransız fizikçi Fresnel öldü (1788 – 1827).

Ituzaingo muharebesinde Brezilya ve Arjantin-Urguay kuvvetleri karşılaştılar. Sonuç belirleyici olamadı. Monte Santiago deniz muharebesini Brezilya kazandı.

Baltimore & Ohio Demiryolu yapıldı.

Fransız matematikçi Pierre-Simon Laplace (d. 1749),İtalyan fizikçi Alessandro Volta (d. 1745), Ludwig van Beethoven (d. 1770), yazar Melesina Trench (d. 1768), Fransız fizikçi Augustin-Jean Fresnel (d. 1788), yazar ve şair Ugo Foscolo (d. 1778) 1827 yılında öldüler.

Beethoven

Ludwig van Beethoven (1770 - 1827), Alman klasik müzik bestecisidir. Sekiz özürlü kardeşi vardı. Mutsuz bir çocukluk geçirdi. İlk müzik öğretmeni babasıdır. Alkolik bir müzisyen olan babası, Beethoven'a piyano eğitiminde çok sert ve acımasız davranmıştı. Beethoven, küçük yaşlarda ailesinin geçimine katkıda bulunmak için kilisede piyano çaldı.

1787 yılında Mozart'la çalışmak umuduyla Viyana'ya gitti. Mozart ile bir süre çalışma fırsatı bulsa da annesinin hastalığı nedeniyle Bonn'a döndü. 1792'de Viyana'ya geri döndüğünde Mozart'ın ölmüş olduğunu öğrendi.

1792 yılında Viyana'ya giden Beethoven bestecisi Joseph Haydn'ın yanında çalışmaya başladı. Joseph Haydn kısa sürede Beethoven'in üstün yeteneğini fark etti ve her konuda ona destek oldu. Beethoven, başlarda besteci olarak değil piyanist olarak adını duyurdu. Daha sonra yaptığı bestelerle tüm müzisyenleri etkiledi.

Beethoven'in dokuz senfonisi, beş piyano konçertosu, bir keman konçertosu, bir piyano, keman ve çello için üçlü konçerto, otuz iki piyano sonatı ve birçok oda müziği eseri bulunmaktadır. Sadece bir opera, Fidelio, bestelemiştir.

İlk senfonisini 1800 yılında bestelemişti. 3. senfonisini (Eroica), Napolyon'a, Avrupa'ya demokrasi getirdiği için, adamıştı. Ancak daha sonra Napolyon kendini İmparator ilan ettiğinde bu adamayı geri almıştı. http://www.youtube.com/watch?v=lDGPb86o1FA

9. senfoni ise en çok bilinen ve bugün Avrupa Birliği marşı da olan en çarpıcı senfonisidir. http://www.youtube.com/watch?v=tpGSzH0Wlls&feature=related

Beethoven çok titiz çalışan bir müzisyendi. Müziği, ifade gücü ve teknik olarak çok üst seviyedeydi. Beethoven, Haydn ve Mozart'tan devraldığı prensipleri geliştirdi. Uzun besteler yazdı ve tutkulu, dramatik eserler oluşturdu. Özellikle Op. 109 piyano sonatıyla Klasik müziğin Romantik Dönemini başlatmıştır.
http://www.youtube.com/watch?v=MEeO8uULTKY

Yaşamı boyunca sağlık problemleri çeken Beethoven 1801'de işitme problemleri yaşamaya başlamış ve 1817'de tamamen sağır olmuştur. Bu dönemden sonra sağırlığı müzik yaşamını etkilememiştir. Hatta 9. senfoniyi sağırlık döneminde bestelemiştir.

1827 yılında 56 yaşındayken dünyaca tanınan bir besteci olarak ölmüştür ve cenazesine otuz bine yakın insan katılmıştır.

Beethoven müzikte türlerin yapısını değiştirmeden seslerin verdiği duyguda değişiklik yapmıştı. Tüm yaptıklarıyla romantik okula yol açmıştı. Beethoven klasik müziği yeniliğe zorluyan bir besteciydi.

Adile Sultan

Adile Sultan ındıklı Köşkü

Adile Sultan'ın II. Mahmut'un en büyük çocuğuydu, aynı zamanda kardeşleri içinde en uzun o yaşadı. Sık sık Abdülmecit ve Abdülaziz'e, " erkek olsaydım ben padişah olacaktım " dermiş. Çok kültürlü, dil bilen, çok iyi şair, musikiden anlayan bir kişiydi. Kandilli Kız Lisesi Adile Sultan'ın sarayıdır. Ve en önemli prenses sarayıdır.

Bir gün, Adile sultan Şeyh Abdullah-i Berki'yi gördü ve ona intisap etmek istedi. Şeyh'e saray arabasıyla, halayıklarıyla gitti ve kabul edilmedi. Nedenini anladı, basit bir halk kadını kıyafetiyle feracesini kuşanıp gitti. Kapılardan karşılandı ve Şeyh Efendi kendisine: " Adile Sultan olarak giremezsin buraya, Adile Hanım olursan kapılarda karşılarız " dedi. Bu saraya karşı bir tavır değildi ama bir tutumu ifade ediyordu. Bu ve benzeri menkıbeler, halkın dilinde, kulaktan kulağa bugüne kadar gelmiştir.

Adile Sultan saraya mensup olup divanı (şiir divanı) olan tek kadındır. Divanında tasavvuf kültürüyle ilgili çok ilginç, diğer tekke şairlerinde olmayan bir şey yaptı. 12 büyük tarikatın pirlerine ayrı ayrı şiirler yazdı. Gerçekten tasavvuf kültürüyle iç içe olan bir kadındı.

Hanedanın büyük halasıydı. Fevkalade marifetli biriydi. Yani XIX. asırdaki prenses tipini de o çizdi. Hem alaturka kültür ve hem de alafranga kültür vardı. Çünkü yaşayan padişahların, Sultan Murat, Sultan Abdülhamit, Sultan Reşat ve Sultan Vahdettin'in halasıydı

Laplace

Fransız matematikçi ve gökbilimci Pierre-Simon (Marquis de) Laplace (1749 –1827) 1827'de öldü.

Astronom ve matematikçi olduğu kadar üstün bir yazma tekniğine de sahipti. Beş ciltlik Gök Mekaniği kitabında, kendinden önceki çalışmaları özetlemiş ve geliştirmiştir. Bu çalışma, klasik mekaniğin geometrik incelemesini hesaba dayandırdı. İstatistikte de olasılığın Bayesian yorumu esas olarak Laplace tarafından geliştirildi.

Laplace denklemleri, Laplace dönüşümü onun eseridir. Güneş sisteminin kökeni, kara delikler, kütle çekimsel çöküş kavramını ilk ortaya atanlardandır. Bütün zamanların en büyük matematikçilerinden biriydi.

Laplace, matematiği kullanılan bir alet gibi görüyordu. Potansiyel kuramının ve Sınır değer problemlerinin önemi kullanılan matematik nedeniyleydi. " Olasılıklar Hesabı " adlı kitabının üçüncü basımı 1820 yılında yayınlandı.

Laplace, 1785 yılında Akademinin sürekli üyesi seçildi. Sağlam ve karakterli bir yapısı vardı. Askeri okula giriş sınavında Napolyon Bonapart'ı (1768 -1821) imtihan etmişti. Daha sonra Napolyon onu siyasetin çamuruna ve bataklıklı sularına sürükleyecekti Laplace ihtilalin dışında kalamadı. Napolyon ona içişleri bakanlığını verdi. Laplace, oldukça oynak fikirli davranışlarda bulunuyordu. Napolyon devrinin bütün nişanları göğsünü süslüyordu. Kötü bir yöneticiydi. Zaten içişleri bakanlığı görevini ancak altı hafta sürdürebilmiştir. Napolyon'la beraber onun da siyasi hayatı sona erdi.

Laplace'ın en iyi tarafı, matematik çalışan gençleri tutar ve onlara yardım ederdi. Laplace'ın bulunduğu bir toplantıda, Biot adlı bir genç matematikçi Akademide bir çalışmasını okudu. Toplantı bittikten sonra Biot'u bir kenara çeken Laplace, cebinden çıkardığı ve sararmış kağıtları göstererek, aynı keşfi kendisinin yıllar önce elindeki. kağıtların eskiliğinden de anlaşılacağı üzere, bulduğunu ve yayınlamadığını gizlice söyledi. Laplace, Biot'a bunu kimseye söylemeyeceğini anlatmış ve çalışmasını çekinmeden yayınlamasını içtenlikle istemişti. Bu onun, binlerce olumlu davranışlarından biridir. Laplace, matematik araştırmaları yapan gençleri manevi evladı gibi görür ve onlara kendi öz çocukları gibi yakınlık gösterirdi.

On sekizinci yüzyılda, iki Fransız Lagrange ve Laplace birçok yönüyle zıttılar. Lagrange kuramsal matematikçiydi. Lagrange, fiziğin, mekaniğin matematikten başka bir şey olmadığını söylüyordu. Laplace ise, matematiği kullanılan bir alet gibi görüyordu. Aslında Laplace her ikisini de yapıyordu.

Laplace'la Lagrange, gerek zamanlarında gerekse onlardan sonra gelenler tarafından olsun çok karşılaştırılmışlardır. Bazıları Lagrange'ı tutmuş ve onu göklere yükseltmiştir. Bazıları da Laplace'ı tutup övmüştür. Aslında böyle bir karşılaştırmaya ve ayırt etmeye hiç gerek yoktur. İkisi de matematikte ölümsüz buluşlar yapmışlardır.

Laplace'ın " Olasılıklar Hesabı " adlı kitabının üçüncü basımı 1820 yılında çıktı. Üstün bir yazma tekniğine de sahipti.

Laplace, son günlerini Paris yöresinde Arcueil'de geçirmişti. Kısa bir rahatsızlıktan sonra 5 Mart 1827 yılında yetmiş sekiz yaşında öldü.

Osmanlı Rus Savaşı, 1828

Kars'ın kuşatılması

1826 – 1828 Rus-İran savaşı sonunda, 21 Şubat 1828 Türkmençay Analaşmasıyla Bakü'de dahil olmak üzere Azerbaycan'ın kuzey toprakları Ruslara geçti. Bakü zaten 1806'dan beri fiilen Rus işgalindeydi.

Ermenistan parçalanmıştı. Bir kısmı Rus toprakları, bir diğer kısmı Osmanlı topraklarıydı. Ermeniler ve büyük bir Türk nüfus iç içe, yan yana yaşıyordu. Ermeniler artık yüzlerini Rusya'ya dönmüşlerdi. Bu gelişme ileride büyük facialar yaşanmasına sebep olacaktı.

Mora fiilen elden çıkmıştı ama Osmanlı devleti, kötü örnek olur diye kabul etmiyordu. 28 Nisan 1828'de Rusya Londra anlaşmasını zorla uygulatmak için Osmanlı devletine savaş açtı. Osmanlının hiç savaşacak hali yoktu. Donanması Navarin'de batmıştı, Yeniçeri askeri daha yeni yok edilmişti, ayanlar bitirilmiş dolaysısı ile ayan askeri kalmamıştı, Mısır söz verdiği askeri (12.000) yollayamıyordu. Osmanlı bürokrasinde kimsenin savaşı kazanacağına dair bir beklentisi yoktu. Yani moraller de bozuktu. Savaş sadece Mora savaşmadan verilirse " yol olur " diye savaşılıyordu.

1828'de Osmanlı – Rus savaşı başladı. Osmanlı ordusu daha hazır değildi. İçeride yapılan yeniliklere direnç vardı. Kafkasya'da Kuban ağzından Çoruh ağzına kadar bütün Karadeniz kıyısı Osmanlılarındı. Kuban ağzındaki Anapa kalesi, Kırım'a 50 Km mesafedeydi ve Kırım Türkleri için bir umut kapısıydı. Ruslar 12 Mayıs'ta Anapa'yı kuşattılar.

Osmanlı ordusu 24 Mayıs'ta İstanbul'dan hareket etti. Bu ordu, çoğunlukla eğitimi yetersiz gönüllülerden oluşmuştu.

Haziran'da Ruslar Anapa'yı ele geçirdiler. Bundan sonra pek önemli bir karşı koyma ile karşılaşmayan Rus kuvvetleri Kafkasları geçip, Erzurum'a kadar geldiler. Kars ya Ermenilerle işbirliği nedeniyle, ya da halk yeniçeri ilgasına karşı olduğu için direnmeden düşmüştü. Erzurum Rusların eline geçti, Rus kuvvetleri Bayburt'a doğru ilerlemeye başladı.

Osmanlı merkezinin merkezi yönetimi kuvvetlendirme çalışmaları, Doğu ve Güneydoğu'daki Kürt Ağalarını telaşlandırmıştı. Bunlar çeşitli bahaneler ileri sürerek, Osmanlı ordusuna ya asker vermediler veya iş olsun diye günübirlik toplanmış köylüleri yolladılar. Bu da, Doğuda, zayıf bir Osmanlı ordusu oluşması sonucunu verdi. Rus ordusu, karşısında ciddi bir direnme ile karşılaşmıyordu.

Osmanlıya asker yollamayanlardan biri de Kürt Beyi Bedirhan Beydi. Yüzyıllar boyunca bölgede hakim olmuş olan Cizre-Bohdan Emirliği, kökenini İslam komutanlarından Halit bin Velid'e dayandıran bir aile tarafından yönetiliyordu. Bu emirlik bölgenin geçmişinde önemli bir yere sahipti. " Bedirhan Bey " genç yaşta emirlik yönetimini üzerine alarak, idari alanda bir dizi reform yapmıştı. Zamanla idaresini kuvvetlendirip Cizre bölgesini otoriter biçimde yönetmeye başlayacaktı.

Bu savaş sırasında Ermenistan da Kolera ortaya çıktı. Peşinden İran'da görüldü.

1828'in Bazı Gelişmeleri

İlk Elektrik Motoru

İşviçre, Saint Gall'de ilk nakış makinesi imal edildi. Bir süre sonra bu makine Saint Gall'e para yağdıracaktı.

Ányos Jedlik ilk electrik motorunu yaptı.

Kolombia ile Peru arasında savaş başladı.

Brezilya ve Arjantin, Urguay'ın bağımsızlığını tanıdılar.

Portekiz'de 1828 – 1834 yılları arasındaki " Liberal Savaş " denen Liberal kurucular ile mutlak otoriteciler arasındaki Portekiz iç savaşı başladı.

Japonya'da tayfun yaklaşık 10.000 kişiyi öldürdü.

Brezilya'da, Rio de Janeiro'da 32.000 Angolalı satıldı.

Karl Ritter, insanların dağıldığı coğrafyayı anlatan önemli bir coğrafyacıydı. Ülkeleri, halkları ve halkların karşılıklı durumlarını tasvir ediyordu. Modern coğrafyanın kurucularından biri olarak anıldı.

İtalyan besteci Mauro Giuliani (d. 1781), Şair Leandro Fernández de Moratín (d. 1760), Fransız heykeltıraş Jean Antoine Houdon (d. 1741), Mucit ve yazar George Bethune English (d. 1797), Zulu imparatoru Shaka (d. 1787), İngiliz kimyacı William Hyde Wollaston (d. 1766) 1828 yılında öldüler.

Fes

Fes

Osmanlı imparatorluğunda bütün bu olup, bitenler, yenileştirmeler yeni mali olanakların bulunmasını gerektiriyordu. Vakıflara ayrılan hazine, mülk ve gelirler bir vakıflar idaresine bırakıldı. Hazine vakıf gelirleriyle beslenmeye başlandı. Evkaf'a Mekke, Medine ve padişah vakıları dışında tüm vakıflar bağlanmıştı. Vakıf mütevelli heyetleri yerlerinde bırakılmıştı. Eskiden vakıları kentin kadıları denetliyordu, şimdi merkezi bir organ denetleyecekti. Evkaf 'ın Gayrimüslim vakıflar üzerinde herhangi bir tasarruf ve denetimi yoktu.

Bazı kira, vergi ve harçlar hazine dışı bırakılmıştı. Bunlar " Kira Hazinesi " kurularak oraya bırakıldı. Bu sistem ordu masrafları için kullanılacaktı. Ordu masraflarına giden bir diğer vergi de " Savaş Vergisi " adlı vergiydi.

Bu yeni vergi uygulamaları herkes tarafından iyi karşılanmadı. Ulema bir takım gelirlerini kaybetmişti, mültezimlerin bazı önemli gelir kapıları kapanmıştı, tüccarlar yeni bir vergiye konu olmuşlardı. Ancak bir diğer yandan da ordu modernleşiyordu. Ordu içinde en hızlı modernleşen topçu sınıfıydı. Bu sınıfın ordu içindeki önemi de gittikçe artıyordu.

1828'de savaş II. Mahmut'u ve Hüsrev paşayı yenileştirmelere ara vermek zorunda bıraktı.

Rumeli'de yerleşik göçebe aşiretler arasından, " Evladı Fatihan " denen düzen dışı birlikler toplanıyordu. Köyler yeniden örgütlendirildiler. Bazı köyler ve özellikle gayri Müslimlerin köyleri mali destek sağlamakla yükümlü tutuldular.

İstanbul'da Askeri Mansurei Muhammediye'nin dışında tulumbacı örgütü kuruldu. Askeri tabirler değiştirildi. Tertip yerine Alay, kol yerine Tabur, saf yerine Bölük dendi. Alay komutanı miralay, tabur komutanı binbaşı rütbesinde olacaktı. Her alay 500 mevcutlu 3

taburdan oluşacaktı. Mensure'ye gönüllü olarak kayıt yapılıyordu. Askerler ayda bir maaş alıyorlardı. Askere işi gücü, soyu sopu belli kişiler alınıyordu. Yaşları 15–30 arasında olmak zorundaydı. 12 yıl mecburi hizmet yükümlülüğü vardı. Yaşlı ve sakat olarak ayrılanlara emekli maaşı bağlanıyordu. Bu sistem Moltke'nin anlattığına çok benziyordu.

II. Mahmut sarayı korumakla görevli olan Bostancı ocağını da hassa alayına çevirdi.

Silistre'de Türk, Tatar ve Hıristiyanlardan oluşan bir süvari alayı oluşturuldu. Sonra İstanbul'da da bir süvari alayı kuruldu. Bu süvari alaylarının eğitimi Rüstem adını alan Calosso adlı bir İtalyan'a bırakıldı. Rüstem Fransız metodunu kullanıyordu.

Cebeci ocağı dağıtılıp, yerine yeni bir cephane ocağı kuruldu.

Fes, Tunus ve Cezayir'de giyiliyordu. Mısır'da fes giymeye başlamıştı. Osmanlı fes giymeyi kabul etti. Tunus'a 50.000 adet fes ısmarlandı. Fes halk tarafından Bazı Balkan ülkelerinde Hıristiyanlarca giyilen bir başlık zannedildiğinden, çok büyük tepkiler oldu.

Tımar sistemi çökmüştü ama hala kalıntıları vardı. Tımar sayısı tartışmalıdır. Bu tarihlerde 30.000 ile 2.500 (Anadolu 1.55, Rumeli 1.000) tımardan bahsedilir. Bir süre bu tımar askerleri modern usullere göre eğitilmeye çalışıldı. Ancak başarı gelmiyordu.

Okumuş Osmanlı Türkçe dışında da diller bilirdi. Bunlar genellikle Arapça ve Farsça oluyordu. Genel olarak Avrupa dilleri küçümsenirdi. Avrupa ve Avrupalılar ile ilişkiler tercümanlar vasıtasıyla yapılırdı. Genel olarak devlet tercümanları Fenerli Rumlardı. Yunan isyanından sonra devlet artık Fenerli Rumlara güvenmiyordu. Tercüman olarak artık Rumlar atanmamaya başlandı. Mora isyanı sırasında Konstantin Mourouzi Eendi ihanetle suçlanarak idam edilmişti. Yerine Rum kökenli Bulgarzade Yahya Efendi ve oğlu Ruhiddin tayin edilmişti. Bu iki şahsiyet Rumca ve Fransızca tercümelerden sorumluydular. Ahmet Vefik Paşa bu aileden gelmektedir.

Bundan sonra başta padişah olmak üzere, Batı dilleri öğrenilmeye başlanacaktı.

Eskiden asayiş, itfaiye gibi hizmetler yeniçerilerin ayrıcalığındaydı. Şimdi bu hizmetler özel görevlilerin yetkisine verilmişti. Bir de sivil bir yapılanma daha resmi hale getirilmişti. Kentlerde kent pazarından sorumlu muhtesipin (sonradan ihtisap ağası) yetki ve sorumluluğu arttırıldı. Muhtar denen mahalle sorumluları onun emri altına verildi. Her kent yöneticisine (muhtesip, muhtar) bir ihtiyarlar meclisi eşlik ediyordu.

1828'de İzmie'de Courrier de Smyrne (İzmir postası) yayınlanmaya başladı.

Merkezi yönetim ise klasik dönemdeki yapısını korumuştu. Ancak Avrupa'ya uyularak adları değiştirilmişti.

Schubert

Avusturyalı besteci Franz Peter Schubert (1797 –1828) öldü. Yaklaşık 600'ün üzerinde şarkı, 9 senfoni (ünlü " Bitmemiş Senfoni "nin de içlerinde bulunduğu), operalar, çok sayıda oda müziği ve piyano parçaları bestelemiştir. Schubert'in müziği, hümanist özelliğiyle insanları kucaklar. İnanılmaz bir melodi zenginliği vardır.

Schubert parasal olarak sürekli ailesine ve arkadaşlarına bağımlı kalmıştır. Schubert'in yapıtları ancak ölümümden sonra ün kazanmıştır.

Çek asıllı babası, Viyana'nın banliyösü Lichtenthal'de sevilen, sayılan bir okul müdürüydü. Aynı zamanda amatör bir müzisyendi. Moravyalı annesi ise çocuk doğurmak ve yetiştirmek görevini üstlenmişti. Doğurduğu on dört çocuğundan dokuzu, daha bir yaşına gelmeden ölmüş, geriye Franz ile birlikte beşkardeşi kalmıştı.

Peter beş yaşına geldiğinde ilk müzik derslerini ailesinden aldı. Babası ona, temel müzik derslerini de, keman çalmayı da öğretti. Peter'den on üç yaş büyük ağabeyi Ignaz da piyano dersleri veriyordu. Peter'in olağanüstü yeteneği babasının da dikkatini çekti. Sesi de çok

güzeldi. Ona Lichtenthal korosunun şefi Michael Holzer'den piyano, org ve şan dersleri aldırdı. Lichtenthal korosunun ilk soprano sesli erkek koristi olarak ünü kısa zamanda yayıldı.

9 Ekim 1808'de Viyana'da açılan bir sınavı kazanarak Kraliyet Kilisesi Korosu'na katıldı. Sınavı yapan jüride Kraliyet Orkestrası Şefi Antonio Salieri de vardı. Halk arasında " cezaevi " adıyla anılan eğitimini sürdüreceği okul, müzik dünyasında katı disipliniyle tanınıyordu. Ama küçük dahi için bu, önemli değildi. Kısa zamanda kendini herkese sevdirdi. Burada kaldığı beş yıl boyunca çok şey öğrendi. Özellikle Salieri, bu küçük dehanın yetişmesi için çok çalıştı ve ona her yönden destek oldu.

1815 yılı Schubert'in yaşamında bir dönüm noktası oldu denilebilir. İsveç asıllı olan ama Almanya'da doğup büyüyen, iyi bir aileye mensup olan ve ekonomik sorunları olmayan bir hukuk öğrencisi Franz von Schober ile tanıştı. Schober, para konusunu halledip, Schubert'in kişisel bir eve taşınarak, beste yapmaya başlamasını sağladı.

Schubert'in çok arkadaşı vardı. Viyana'nın arka sokaklarındaki küçük birahaneler, evlerin çatı katları, onların toplantı yerleriydi. Toplantılar çok eğlenceli geçerdi. Oyunlar oynanır, dans edilir, konuşmalar yapılır ama en önemlisi ve keyiflisi, Schubert en son bestelerini çalarak arkadaşlarını mest ederdi. Şairler, filozoflar, ressamlar, politikacılar, saray görevlileri, aktrisler, şarkıcılar, kısaca hemen her kesimden insanın katıldığı bu toplantılar " Schubertiade " adıyla anılırdı. Bu toplantılar, sevgi dolu bir insan olan Schubert için mutluluk veren keyif dolu saatlerdi.

1818 yazında Schubert Viyana'dan ayrılıp Kont Esterhazy'nin davetlisi olarak acaristan gitti. Bu daveti kabul etmesinin ana nedeni, parasal yönden çok sıkıntıda olmasıydı. Esterhazy'ler müzik aşığı bir aileydi. Kont'un güzel bas sesi vardı. Eşi kontes'in ve 13 yaşındaki büyük kızının kontralto, 11 yaşındaki küçük kızının da soprano seslerinin yanı sıra tümü piyano çalmayı biliyordu. Schubert, Esterhazy'lerin evinde, müzik dolu çok güzel günler geçirdi. Bu arada beste yapmak için de bol zamanı oldu. Fakat Viyana'yı ve arkadaşlarını da özlemişti. Bu nedenle 1819 yılı başlarında Viyana'ya geri döndü.

Schubert denince akla " Bitmemiş Senfoni " gelir. 1822 yılında bestelediği ve " 8. Senfoni " olarak da bilinen bu yapıtını Schubert'in tamamlayamadığı varsayıldığı için yapıt, bugün de " Bitmemiş " tanımlamasıyla anılmaktadır. Schubert'in " Bitmemiş Senfoni "si yanı sıra beş adet de " Bitmemiş Sonat "ı vardır. Melodik ve harmonik çatıları tamamlanmış olmalarına karşın bu beş sonat da tam olarak bitirilmemiştir. Bunun da nedeni bilinmemektedir.

1822 yılı Schubert için felaketin başladığı yıl oldu. Kendisini ölüme götürecek olan Frengi hastalığının ilk belirtileri onda bu yılın sonlarında görüldü. Birçok tedavi yöntemi uygulanmasına karşın, zaman zaman iyileşmiş görünse de durumu gittikçe kötüleşti. Ancak hastalığı, çalışmasını etkilemedi ve var gücüyle güzel yapıtlar vermeyi sürdürdü. Çünkü, kendi, sözleriyle yineleyelim, " beste yapmak, yaşamının tek anlamı "ydı.

1827 yılının Mart ayında Beethoven son günlerini yaşıyordu. Schubert, bu çok sevdiği, hayranlık duyduğu büyük besteciyi ziyarete gitti ve onun 26 Mart 1827 tarihinde düzenlenen cenaze töreninde, çok hasta olmasına karşın, 38 meşale taşıyıcısından biri olarak görev aldı. Tören bittikten sonra, gelenek gereği bir birahaneye gidildi ve iki kadeh şarap içildi. Birinci kadeh ölen kişinin anısına, ikinci kadeh ise ondan sonra ölecek ilk kişinin anısına saygı olarak içilirdi.

Schubert o gün o ikinci kadehi, kendi anısına saygı olarak kaldırdığını bilmiyordu. Çünkü Beethoven'den sonra sonsuzluk yolculuğuna çıkma sırasının kendisine geldiğini o gün düşünmemişti bile.

1827 Ağustos'unda Schubert'in rahatsızlığı çok artmıştı. Fakat o bundan yılmıyordu. Birbirinden güzel yapıtlarını, tüm hastalığına karşın, birbirinin peşi sıra vermeyi sürdürüyordu. Fakat " inadına yaşamak ", " inadına birbirinden güzel yapıtlar vermek " amaçlı bu ısrarlı çalışmalarını 19 Kasım 1828 gününden sonra sürdüremedi. Çünkü o gün Schubert'in, 31 yaşındayken ölmüştü.

Schubert's Unfinished Symphony
http://www.youtube.com/watch?v=m33pGwho4-I

Francisco Goya

Çıplak Maja

Giyinik Maja

İspanyol ressam ve baskı hazırlayıcısı Francisco José de Goya y Lucientes (1746 – 1828) öldü. Eski ustaların sonuncusu ve yeni ustaların ilkiydi. Goya İspanyol hanedanının resimlerini yaptı. Kendinden sonra gelen Manet, Picasso ve Francis Bacon gibi pek çok sanatçıya model olmuştur.

Edirne Anlaşması, 1829

Varna kuşatması, 1828 Osmanlı Rus Savaşı

Rus- Osmanlı savaşı devam ediyordu. Osmanlılar peş peşe yeniliyorlardı. Varna, kale komutanı Serezli Yusuf Paşa Ruslara iltica ettiği için düşmüştü. Varna'daki Rus ordusunun başında bizzat Çar I. Nikola bulunuyordu. Çar Yusuf paşaya çok büyük bir rüşvet vermişti.

Eflak'ta 1810'da Bulgarların kurmuş olduğu Zemsko Bulgarskoe Voisko (Bulgar yurdu savaşçıları) de Rusların yanında savaşıyordu. Komutanları Georgi Mamarçev'di.

Rahova Rusların oldu. Ruslar Balkanları geçtiler. Temmuz'da Erzurum, Ağustos'ta İslimye Rusların oldu. Mareşal Dibiç, 19 Ağustos'ta Edirne'yi ele geçirdi. Edirne de direnmemişti.

Paskiyeviç komutasındaki Rus kuvvetleri Erzurum'dan sonra Trabzon ve Batum üzerine yürümeye hazırlanıyordu. Kazak atlıları Lüleburgaz ve Tekirdağ önlerindeydi. Bu sırada Dibiç'in ordusunda hastalık çıktı. Şumnu'da da daha önce yenilmemiş bir Osmanlı ordusu vardı. Avrupa devletleri Rusların İstanbul'a yaklaşmasından çok tedirgindiler. İki tarafa da baskı başladı. Araya Prusya girdi.

14 Eylül 1829 tarihinde Edirne anlaşması yapıldı. Mora, Eğriboz ve Kiklad adalarından müteşekkil olan Yunanistan bağımsız oldu. Osmanlı 22 Mart 1829 protokolünü kabul ediyordu. Sırbistan'a tam bağımsızlık verildi. Miloş Obrenoviç ve gelecek kuşakları kral olarak tanındı. Sırplar Osmanlıya yıllık bir vergi vereceklerdi. Sırbistan'ın bazı sınır bölgelerinde Osmanlı askeri kuvvetleri bulunabilecekti. Trakya'da sınır eskisi gibi Prut'tu. Ruslar ise Tuna'nın Karadeniz'e ulaşan kolları üzerindeki bazı adaları almışlardı. Eflak, Boğdan iç işlerinde serbest olacak, voyvodalar ömür boyu voyvodalık yapacaklardı.

Memleketeyn'de Osmanlı müstahkem üssü bulunmayacaktı. Müslümanlar 18 ay içinde emlaklerini satıp, buradan ayrılacaklardı. Buralar artık padişaha tahıl, hayvan ve kereste vermeyecekti. Doğuda Anapa, Poti, Ahıska, Ahikelek kaleleri Ruslara bırakılıyordu. Böylece Kuban'dan Batum'a kadar tüm kıyı Rusların oluyordu. Babı Ali Gürcistan'ın Rusya'ya ait bir ülke olduğunu tanımıştı. Rus zararlarına karşılık, Osmanlı Rus uyruklulara 1,5 milyon, Rusya'ya 10 milyon Macar altını haraç veriyordu. Ruslar Memleketeyn ve Silistre'yi bu ödemeden sonra boşaltacaklardı. Bu haraç, mali durumu çok iyi olmayan Osmanlılar için büyük bir yüktü.

Bu Rus savaşı sırasında Bulgaristan ilk defa Rus ordularını görmüştü. Bu Balkanlarda yeni bir beklentiye sebep oldu. Balkanlar Büyük Devletlerin müdahalesini beklemeye başladılar. Ancak Edirne anlaşmasında Bulgaristan'dan hiç söz edilmemişti. Bu da, Bulgarlarda Yunan isyanı peşinden gelen yeni bir hayal kırıklığı yarattı.

Osmanlı borçlarına karşılık rehin alınan Silistre kalesi komutanlığına Bulgar Georgi Mamarçev komutan tayin edilmişti. Mamarçev komutasında Bulgarlar isyan ettiler. Onları Rusların yolladığı 200 kişilik bir Kazak birliği bastırdı.

Edirne anlaşması sonunda, Kafkasya'nın tümüne yakını artık Rus imparatorluğunun olmuştu. Bundan sonra Batıda Doğu sorunu denen Osmanlı İmparatorluğu hesaplarına Kafkasya dahil edilmeyecekti. Ancak bölge, bundan sonra Rusya'nın zayıfladığı her dönemde kendini belli edecektir.

Edirne anlaşması ile bağımsızlığı Osmanlılarca da kabul edilen Yunanistan'ın aydınları, epeydir, Avrupa uygarlığına kaynaklık eden bir ülkenin insanı olduklarının bilincindeydiler. Halk, içinde bol miktarda Türkçe (Farsça ve Arapça dahil), Slavca kelime ve deyimler içeren " dimetiki " adlı bir dili konuşuyorlardı. Yunan aydınları edebi dil olarak bu dili kullanmadılar, kullanmayı reddettiler. Yaşayan Yunanca telaffuzla ile hiçbir ilgisi olmayan " katarevusa "yı edebi dil olarak kullanıyorlardı. Yunanlıların hayatındaki bu dil ikiliği bugüne kadar uzanan siyasal ve kültürel bir sorun olmuştur.

Bağımsızlıktan sonra Yunan kilisesi de ulusal ve bağımsız bir konumdaydı. Bu kilise toplum hayatını geniş ölçüde denetim altına aldı ve ülkedeki laik gelişmeyi önledi.

Ayanlık Bitiyor

Osmanlılarda, II. Mahmut döneminde merkezileşme politikasına uygun olarak, Anadolu ve Rumeli'de ayanların nüfuzu büyük ölçüde kırıldı. Ölen ayanların yerine yenisi merkezden atanmış, bir kısmı pasifize edilmiş veya değişik politikalarla ortadan kaldırılmıştır. II. Mahmut ayanların bazılarını birer hükümet görevlisi olarak kullandı. 1834 yılında Redif askeri teşkilatında onlardan yaralandı. İstanbul'a çağrılarak kısa süreli bir eğitimden geçirilip, Redif birliklerine subay olarak atandılar. Yine aynı dönemde bazı bölgelerde ayan seçimi yerine Muhtarlık seçimine geçilerek, ayanlığa son verildi.

Ayanlık kurumu Tanzimat'ın ilanından önce bazı bölgelerde kaldırılmış olmakla beraber, Tanzimat sonrası yapılan düzenlemelerle tamamen ortadan silinmiştir.

1829 yılında Reşit Mehmet Paşa sadrazam oldu. Reform yanlısı ve bu konuda çalışan önemli bir sadrazamdı.

Topal İzzet Mehmet Paşanın kaptanıderya olması ile deniz kuvvetlerinde de yenileştirme çalışmaları başlamıştı. 1827 – 28 yıllarında maaşlar arttırıldı. Mühendislik okulu geliştirilip, programı yenileştirildi. Gemi kaptanlarının okul bitirmiş olma koşulu getirildi. Tersane modernleştirildi. Rum çalışanlar yerine Suriye ve Lübnan kıyılarından denizciler alındı.

1829 yılında kıyafet nizamnamesi çıkarıldı. Mart ayında fes ve setre pantolon giyilmesi, ulema dışındaki siviller için de zorunlu hale getirildi. Avrupa tarzı giyim ve tıraş olma Saray ve çevresinde hızla yayılmaya başladı. Kıyafet kanununa uymayanlar şiddetle cezalandırıldılar.

Halkın önemli bir bölümü artık II. Mahmut'u " gavur padişah " olarak anıyordu.

Aslında kılık kıyafet her ne kadar bir üst yapı şekli de olsa, yenileşmede önemli bir yer tutuyordu. Görüntü, imaj algıları değiştiriyordu. Bu yenileştirme yapan Rusya ve Japonya'da da böyle olmuştu.

Kavalalı Mehmet Ali Paşanın ordusu Mora isyanı için çağrılırken, başarısına karşılık Mora ve Girit valilikleri söz verilmişti. İsyan bastırıldı ama 1829'daki Edirne Antlaşmasıyla Mora, Yunanistan'a verilince Kavalalı Mehmet Ali Paşa Suriye valiliğini istedi. 1828 Rus savaşı sırasında Mehmet Ali Paşa Osmanlı ordusuna asker yollamamış, sadece para yardımı yapmıştı.

Aslında Mora nedeniyle Mehmet Ali Paşanın kayıpları büyüktü. Donanması Navarin'de yok olmuştu. Fransız ve İngiliz baskısı altında Mora ve Girit'i boşaltmak zorunda kalmıştı. O da ödün olarak Suriye valiliğini istemişti.

Ancak Mehmet Ali Paşa'nın genişleme siyasetinden çekinen Osmanlı hükümeti Mehmet Ali Paşa'nın bu isteğini reddetti.

Mısır'da 1829 yılında " Vekayı Mısriye " adlı resmi gazete kuruldu.

1829’un Bazı Gelişmeleri

İlk akerdiyonlardan 8 anahtarlı

İngiltere’de parlamento Katoliklere bazı haklar tanıyan bir kanun çıkardı. Katolikler parlamentoya girebileceklerdi. Asker veya sivil olarak kamu görevi alabileceklerdi. Bu kanuna kral III. George uzun zaman muhalefet ederek, kanunun çıkmasını geciktirmişti.

Fransa’da Martignac hükümeti genel oy hakkının genişlemesini isteyen ılımlılarla, kendi konumlarını güçlendirmek isteyen kralcıların temsil ettiği burjuvazi-aristokrasi çelişkisini çözemedi. Fransa yeni bir krize girdi. Bunun üzerine X. Charles 1829'da aşırı kralcı Polignac'ı başbakanlığa getirdi.

Çin afyon yasağı getirdi. Ancak bu yasak 1841 yılına kadar fiilen çalışmadı.

Andrew Jackson, John Quincy Adams’tan sonra ABD’nin 7. başkanı oldu.

Papa Pius VIII, Papa Leo XII den sonra 253’cü papa oldu.

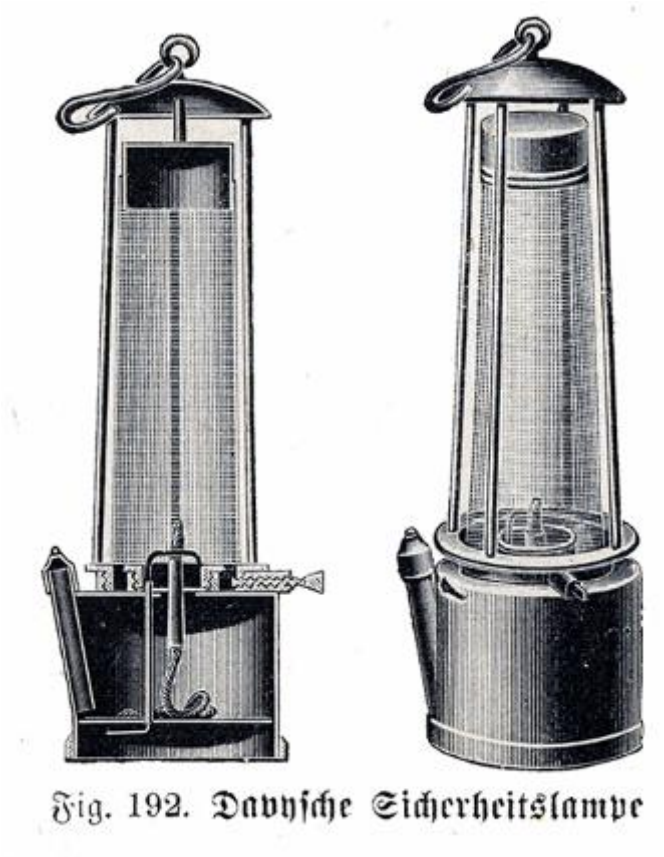
Vicente Guerrero, Meksika başkanı oldu.

Akordeon denen müzik aleti Cyrill Demian adına patent altına alındı.

William Burt, dizgi makinesı için ilk patenti aldı.

Papa Leo XII (d. 1760), Norveçli matematikçi Niels Henrik Abel (d. 1802), İngiliz fizikçi ve dilbilimci Thomas Young (d. 1773), Britanyalı kimyacı Sir Humphry Davy (d. 1778), Fransız bilgin Jean-Baptiste Lamarck (d. 1744) 1829 yılında öldüler.

Avrupa’da Bilimde Bazı Gelişmeler

Davy lambaları

İngiliz kimyager, fizikçi ve mucit Humphry Davy (1778 - 1829) 1829 da öldü. Elektrik enerjisiyle birleşikleri ayrıştırmış ve elementleri saf olarak elde etmişti. Bristol'daki, ciğer hastalarının tedavi edildiği hastanede yaptığı çalışmalarla 1799'da, azotun, protoksidin, güldürücü etkisini buldu.

1803 yılında Bristol'dan Londra'ya gelerek Royal Society'ye üye, daha sonra da başkan oldu.

Asit özelliğinin hidrojenin varlığından ileri geldiğini saptayarak asitlerle anhidritlerin farklı olduğu sonucuna vardı. Ayrıca, elektroliz ürünleri üstüne ölçmeler yaparak elektrik yayını buldu. Faraday ile gazların sıvılaşması üzerinde çalıştı.

1813'te Fransız Fen akademisine girdi. Kraliyet enstitüsünde, bağışlarla kurulan özel olarak geliştirilmiş iki bin elemanlık bir pil yardımıyla, pek çok kimyevi ayrışmayı gerçekleştirdi. 1817'de oksitlenme tepkimeleri (hidrojen, alkol), platinin katalitik özelliklerini buldu. Maden ocaklarında grizu patlamalarına karşı kullanılan tel kafesli emniyet lambasını yaptı.

Sir Humphry Davy, 1802’de İngiliz Kraliyet Akademisi’ne ampulü tanıttı. Bu icat, 75 yıl sonra Thomas Edison tarafından pratik hayata uygun hale getirildi.

Fransız doğa bilimci Jean-Baptiste Lamarck (1744 – 1829) öldü. Evrim konusunda yaptığı çalışmalarla ünlenmiştir. Bitki ve hayvan örneklerinin sınıflandırılmasını ileri süren modern müze kolleksiyonculuğu kavramını ilk ortaya atanlardandı. Omurgasızların sistematiği ile ilgilenerek temel organların fonksiyonlarını ve yapısını incelemiştir. Çeşitli solucanlar ve yumuşakçalar arasındaki yüzeysel benzerliklerin altındaki farkları göstermiştir.

Lamarck kendi döneminin ilk büyük botanikçisidir. " Flore Françoise " (1778) adlı eserinde Fransa'da yetişen bitkileri sınıflandırdı. Lamarck teorisinde çevrenin, bitkilerin değişmesindeki önemi anlatıyordu.

1829'da Stephenson, lokomotifine füze şeklinde bir kazan koydu. Verimi çok düşüktü. Belki onda birdi.

Braille (1809 – 1852), Foucault yardımı ile körler için çıkma noktalı yazı sistemini buldu.

Norveçli matematikçi Niels Henrik Abel (1802 – 1829) öldü. O dönemlerde, genç bir matematikçinin şöhreti yakalayabilmek için tek çaresi, büyük merkezlerdeki tanınmış kişilerin takdirini kazanabilmekti. Abel, Paris'te zamanın büyük isimlerinden Cauchy'ye bir çalışmasını takdim etti. Oysa Cauchy çalışmayı okumadan kaybetti.

Crelle dergisi adıyla bilinen prestijli derginin ilk sayısında altı makalesi yayımlandı. Bu sayede matematik dünyasında tanınmaya başlandı. Abel, eliptik integral adıyla bilinen bazı tür integrallerin kavram olarak anlaşılmasını sağladı. Bu integrallerin nasıl hesaplanacağı hala bilinmemekle birlikte, altında yatan temel kavramlar Abel'in ve çağdaşlarının çalışmalarıyla aydınlanmıştır.

Abel'in matematik dünyası dışında da tanınmasını sağlayan çalışması ise beşinci derece polinom denklemlerinin çözümleriyle ilgilidir. Birinci ve ikinci derece polinom denklemlerinin çözümü yıllardır biliniyordu. Üçüncü derece polinom denkleminin çözümünü, XV. yy.da İtalyan matematikçi Cardano, dördüncü derece polinom denklemin çözümünü de Cardano'nun arkadaşı Ferrari, yine katsayılar cinsinden çözmeyi başarmıştı. İnsanlar dördüncü derece denklemlerden sonra beşinci derece denklemlerle tam üç yüzyıl hiçbir sonuç almadan uğraşmışlardı. İşte Abel burada tarih sahnesine çıktı ve beşinci dereceden genel bir polinomun köklerinin bilinen yöntemlerle bulunmasının mümkün olmadığını gösterdi. Bazı özel beşinci derece denklemlerin çözümünün bulunduğu halde, her denkleme aynı şekilde uygulandığında, bize çözümü verecek bir metodun olmadığını ispatladı.

Abel, matematikte elde ettiği parlak sonuçlara rağmen hayatı boyunca doğru dürüst bir iş bile bulamadı. Matematikçi olarak kendisini Avrupa'daki matematik çevrelerine bir türlü kabul ettiremedi. Sonunda 26 yaşında, yokluk içinde veremden öldü. Ölümünden iki gün sonra adına bir mektup geldi. Berlin Üniversitesi'nden gönderilen mektupta, genç matematikçiye çalışmalarının dikkat çektiği ve üniversitede iş teklif edildiği bildiriliyordu

Brüksel'de Buonarotti " Babeuf Suikastı Tarihi " adlı eserini yayınladı. Bu kitapta komünist teşkilatlanmanın ne olduğunu teferruatlı bir şekilde anlatıyordu. Bu kitap Komünist fikirlerin aydınlar ve işçiler arasında yayılmasına yardımcı oldu.

II. Mahmut

II. Mahmut

XVIII. yüzyılın sonu ile XIX. Yüzyılın başlarında Padişah III. Selim'in Osmanlı kurumlarını yeniden düzenleme girişimi, tutucuların tepkisi ile karşılaşmıştı. Kısa bir aradan sonra II. Mahmut, III. Selim'in başına gelenleri çok iyi bilmesine rağmen, canı pahasına, yenileştirmelere devam etti. Ancak bunun için planlı ve ketum davranmıştı. Dengeleri iyi kollayarak, acele etmeyerek, tüm iç ve dış olumsuz koşullara rağmen, planlarını adım adım yürürlüğe geçirmişti.

1826 yılında yeniçeri ocağını yeryüzünden sildiğinde, önemli bir mesafe kat etmişti. Bundan sonra, ana karşı güç ortadan kalkınca, yenilikler bir biri peşinden geldiler. Askerlikteki yenilikler, Yürütmenin yeniden düzenlenmesi, ülke yönetimindeki düzenlemeler, nüfus sayımı, mülk yazımı, pasaport ve karantina uygulamaları, toplum hayatını değiştirmeye matuf yenilikler, eğitim alanında yapılan yenilikler peş peşine geldiler.

Karantina tedbiri dış ticaretin artmasına yönelik bir tedbirdi. Dış ülkelere seyahat için Hariciye Nazırlığından alınması zorunlu tutulan pasaport ise dış devletlere karşı hükümranlık

haklarının korunmasıyla ilgiliydi. Umuru Hariciye, eski reisülküttaplığın, dahiliye ise sadaret kethüdalığının ad değiştirmiş haliydi.

II. Mahmut döneminde özellikle eğitime çok önem verilmiştir. Medreseler yani din kökenli eğitim, Batıdan gelen düşüncelere karşıydı ve toplum kalkınmasını sağlayacak bilgiden yoksundu. Medreselere dokunulmadı. Ancak Batı eğitim metot ve prensibi kabul edildi. İlköğrenim zorunlu hale getirildi. Batı türü eğitim veren okullar açıldı. Harbiye ve Tıbbiye gibi yüksek öğrenim okulları açıldı.

Bu okulların örneğin Harbiye'nin önemi halk tarafından ilk önce pek anlaşılamamıştı. Aileler çocuklarını bu okullara vermek istememişlerdi. Öğrenci kadar öğretmen sıkıntısı da çekiliyordu. Bu esnada Hoca İshak Efendi gibi çok değerli insanlar, ellerinden gelenden fazlasını yapmışlardı. Hoca İshak Efendi, Harbiye için gerekli kitapları Türkçeye tercüme etmişti. Bu arada kendi yazdığı eserler de vardı. Harbiye'de ders veren öğretmenlerin önemli bir kısmı Prusya'dan getirtilmişti.

Tıbbiye de Harbiye gibi askeri öncelikler göz önünde tutularak açılmış bir okuldur. Önce 4 yıl olarak açıldı. Açıldıktan birkaç yıl sonra Avusturya'dan gelmiş olan Profesör Bernard ve hekimbaşı Abdülhak Molla, eğitimi tekrar gözden geçirerek 6 yıla çıkardılar. Öğretim dili baştan Fransızcaydı. Bu tıbbiye çok değerli hekimleri ve çok değerli düşünce adamlarını Türk toplumuna katmıştır.

Osmanlılarda çeşitli din mensuplarının açtığı kendi dinleri ile ilgili okullar vardı. Bu okullarda laik olmayan dinsel bir eğitim verilirdi. Osmanlı imparatorluğunda laik bir eğitim düzenlenmemişti. Okullar haham başının ve patriklerin kontrolündeydi. Bunlar o okullarda verilen eğitimden de sorumluydular.

Tıp okulu açılmadan önce de İstanbul'da sağlık konusunda ilerlemeler kaydedilmişti. Bir hastane açıldı. Karantina kabul edildi ve uygulanmaya başlandı. Hastalıklar hakkında risaleler yayınlanmaya başlandı.

II. Mahmut döneminde halk devlet işlerinden haberdar edilmeye başlanmıştı. Hatırlanacağı gibi resmi gazete yayınlanmıştı (Takvimi Vekayi).

Batı düşüncesine uygun insan yetiştirmek üzere Avrupa'ya eğitime yollanan talebelerden daha önce de söz etmiştik.

Sarayda Fransızca öğreniliyor, davetiyeler veriliyor, şenlikler yapılıyordu. Saraya Batı Klasik müziği de girmişti. Operalar dinleniyordu, baleler sergileniyordu. Guisseppe Donizetti buradaydı. http://www.youtube.com/watch?v=KejdVXaNNS8 ; http://www.youtube.com/watch?v=DfIqDsz4aMY&feature=related

Donizetti Paşa Mızıkayı Hümayun'u kurdu. Batı Musikisi, piyano, bando, orkestra, tiyatro ve sahne eserleri Osmanlı imparatorluğuna girmeye başladı.

Ülkenin çok şey borçlu olduğu II. Mahmut, gericilerin teşviki ile "Gavur Padişah " olmuştu. Keşke herkes onun kadar gavur olabilseydi.

II. Mahmut Türk toplumunun çağdaşlaşma yolunun en önemli merhalelerinden biridir.

Onun sayesinde 1839 Tanzimat Fermanı yayınlanabilmiştir.

II. Mahmut reform kararlılığının yanında Yüksek Devlet Görevlilerini de yanına çekmeye çalışmıştı. Ayrıca görevde sürekliliğe de azami önemi veriyordu. 1829 ile 1839 arasında sadece iki önemli sadrazam hizmet verdi. 1833'e kadar Reşit Mehmet Paşa, 1833 – 1839 arası Mehmet Emin Rauf Paşa sadrazamlık yaptılar. Bunların her ikisi de reform yanlısıydı.

Gelenekleri içinde yapışıp kalmış bir idareyi, köhneleşmiş bir eğitim sistemini, gelenek ve göreneklerine bağlı bir orduyu, on yirmi yılda değiştirmek mümkün değildi. Ancak epey önce başlayan, III. Selim ile kuvvetlenen ve II. Mahmut ile emin adımlar atmaya başlayan yenileştirmeler başlamıştı. Şimdi reforma basın ve kamuoyu da destek vermeye başlıyordu. Bürokraside uzmanlaşma ve modernleşme arzu edilen düzeye ulaşamadı ve daha epey ulaşamayacaktı. Geleneksel bürokratik sistemle, modernleşen bürokratik kurumlar iç içe yaşıyorlardı.

II. Mahmut, ilk defa olarak, Batının Osmanlılardan üstün olduğunu ilan eden padişahtır. Bu gerçeği açıklamaya daha önce cesaret edebilen olmamıştı. Geçmişin azametli mirası artık imparatorluğun üzerinde bir kamburdu.

25. Kitap, Faydalanılan eser ve kaynaklar

. Armstrong Karen, Tanrı'nın Tarihi, Ayranç

. Anadolu Uygarlıkları Cilt 1, 2, 3 Görsel yayınlar

. Bowker J., The Religious Imagination and the Sense of the God, Oxford, 1978

. Bowker J., Problems of Suffering in Religions of the World, Cambridge, 1970

. Blunder Caroline, Evlin Mark, Çin, İletişim Atlaslı Büyük Uygarlıklar Ansiklopedisi

. Campbell Joseph, Tanrının Maskeleri, İmge

. Challaye Felicien, Dinler Tarihi, Varlık yayınları

. Clough Shepard D., Uygarlıklar tarihi, Varlık yayınları,

. Cogido, Osmanlı Özel Sayısı, Yapı kredi Yayınları

. Colin A Ronan, Bilim tarihi, Tübitak

. Diamond Jared, Tüfek, Mikrop ve Çelik, TÜBİTAK, Popüler Bilim Kitapları

. Dimirti Kantemir, Osmanlı İmparatorluğunun yükseliş ve çöküşü, Cumhuriyet Kitap Kulübü,1998

. Eberhard Wolfram, Çin Tarihi, Türk Tarih kurumu, Ankara 1995

. Encyclopaedia Britannica.

. Encyclopedia Mythica

. Encyclopaedia Britannica Online. Encyclopaedia Britannica, Inc.

. Encyclopaedia of Islam Online. Ed. P.J. Bearman, Th. Bianquis, C.E. Bosworth, E. van Donzel, W.P. Heinrichs. Brill Academic Publishers

. Encyclopedia of Islam and the Muslim World. Ed. Richard C. Martin. New York: Macmillan 2004

. Esposito, John. The Oxford Dictionary of Islam. Oxford University Press 2003

. Gölpınarlı Abdülbaki, 100 soruda Türkiye'de mezhepler ve tarikatlar, gerçek yayınevi.1969

. Hançerlioğlu Orhan, Düşünce Tarihi,

. Hançerlioğlu Orhan, Felsefe sözlüğü, Varlık yayınları.

. Hançerlioğlu Orhan, Özgürlük düşüncesi, Varlık yayınları.

. Jewish Encyclopedia, New York, 1901

. Leroux Gabriel, Eski Akdeniz ve Yakın Doğu uygarlıkları, Varlık yayınları

. Mantran Robert, Osmanlı İmparatorluğu Tarihi, Adam Yayınları, 1992

. Metin Kunt, Suraiya Faroqhi, Hüseyin Yurtaydın, Ayla Ödekan, Türkiye Tarihi 3, Osmanlı Devleti 1300 - 1600. Cem yayınları, 1995 Cilt 3

. Mosca Gaetano, Siyasi Doktrinler Tarihi, Varlık yayınları

. Ortaylı İlber, Osmanlı Toplumunda Aile, Pan 2000

. Ortaylı İlber, Gelenekten Geleceğe, Ufuk Kitapları, 2001

. Ortaylı İlber, İmparatorluğunun En Uzun Yüzyılı, İletişim Yayınları, 2001

. Önder Ali Tayyar, Türkiye'nin etnik yapısı, Fark yayınları 2007

. Öztuna T. Yılmaz, Türkiye Tarihi, Hayat kitapları

. Roux Jean-Paul, Türklerin Tarihi, Kabalcı 2007

. Seignobos Charles, Mukayeseli Avrupa tarihi, Varlık

. Sencer Oya, Türk Toplumunun Tarihsel Evrimi,

. Sevin Veli, Anadolu Uygarlıkları, Görsel yayınlar

. Shepard D. Clough, Uygarlıklar tarihi, Varlık yayınları,

. Tanilli Server, Yüzyılların gerçeği ve mirası, Adam yayınlar

. Wells H.G., Kısa dünya tarihi, Varlık yayınları

. Yerasimos Stefanos, Milliyetler ve Sınırlar, İletişim Yayınları, 1999

. Zeldin Theodore, İnsanlığın Mahrem Tarihi, Ayrıntı Yayınları 1999

. en.wikipedia.org

Notlar:

. Özellikle biyografilerin önemli bir kısmı, diğer biyografilerle karşılaştırıldıktan sonra wikipedia'dan alınmıştır.